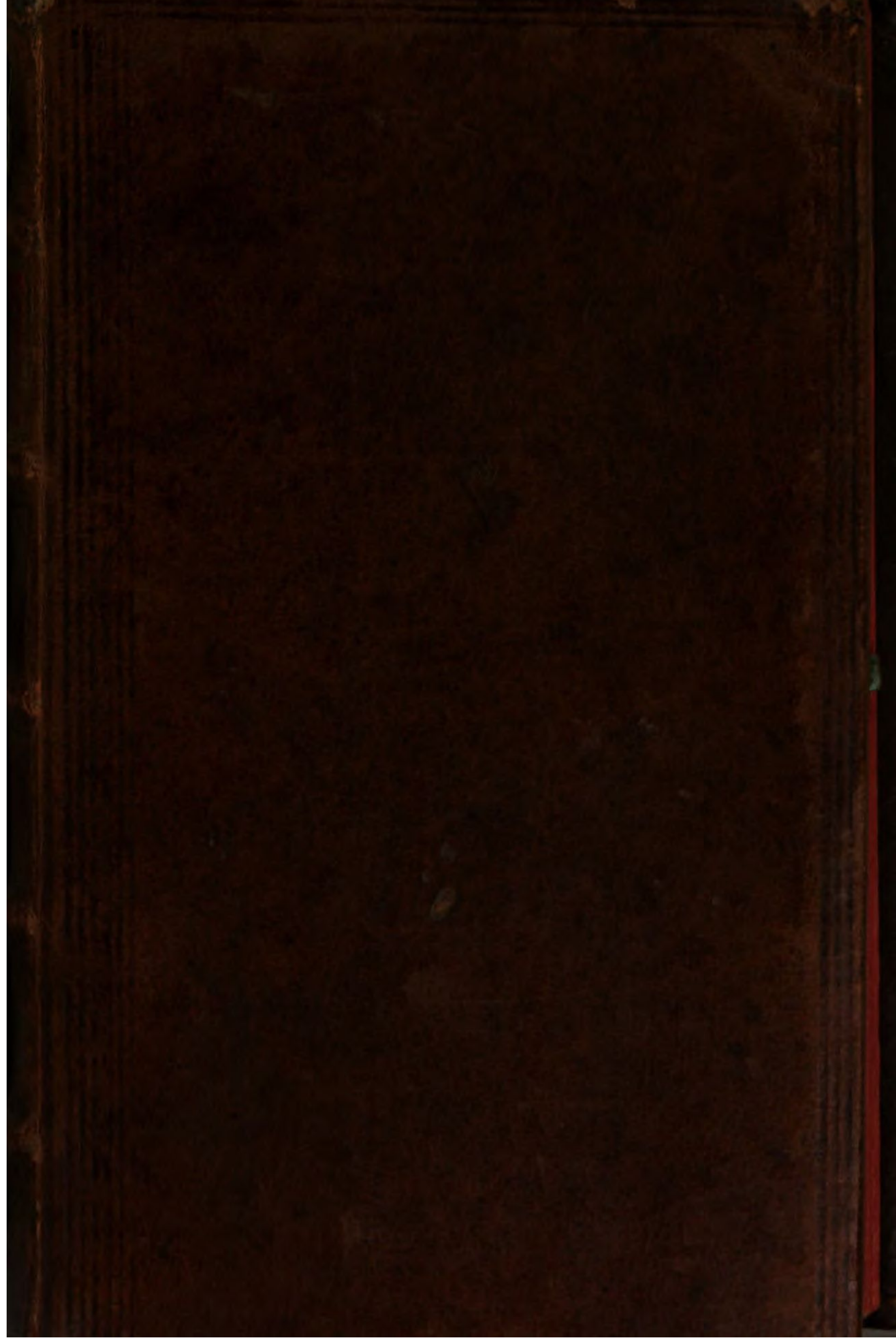
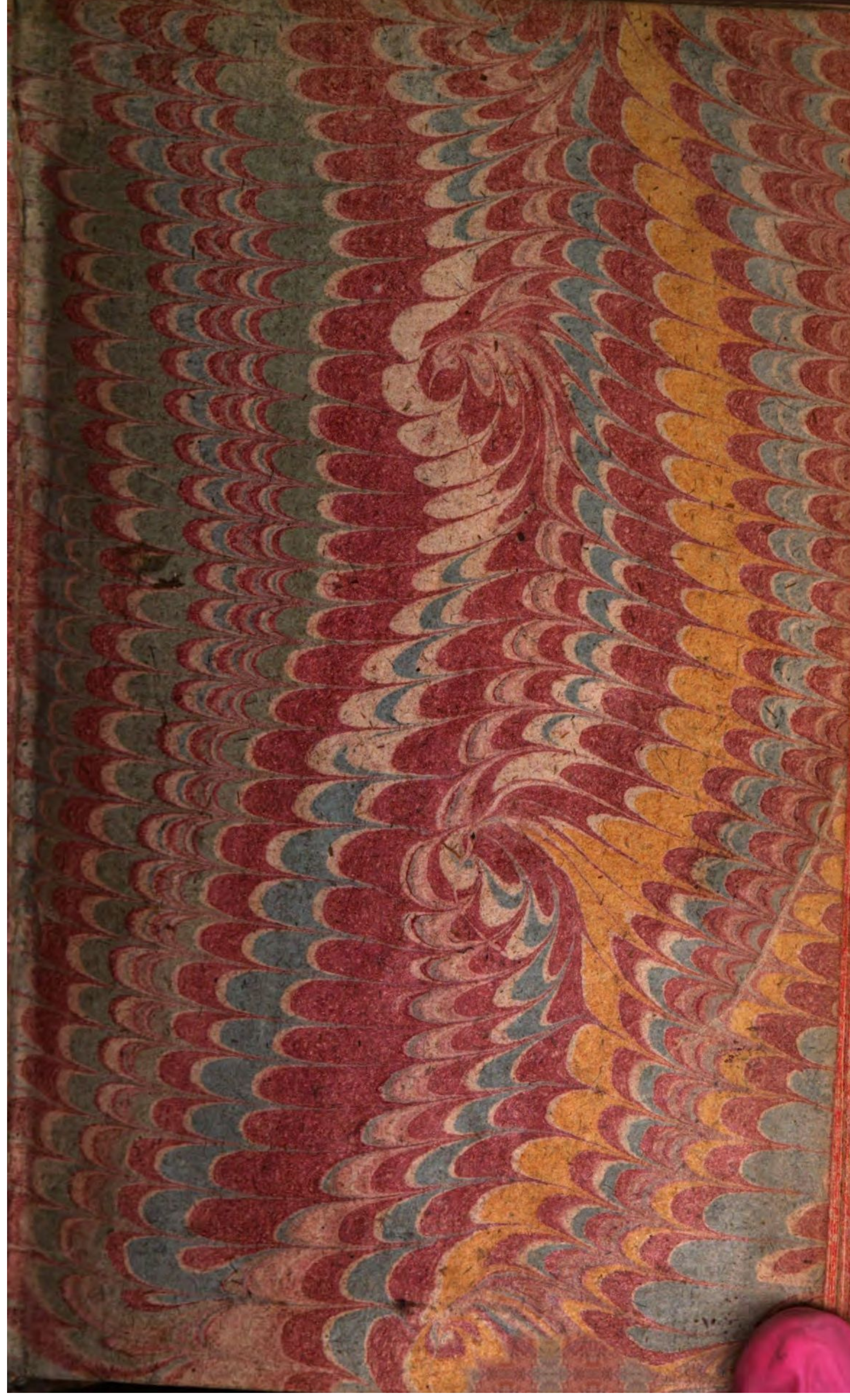

70.

24

Bar. (eccl. ~~W~~
2463.

R.

MATRIMONIUM

TRINO JURE ABSOLUTUM,

Conv. n. m. a. SEU Es. L. Aug. 1796.

TRACTATUS

JUSTINIANEO - BAVARICO - CANONICUS

IN TITULUM X.

INSTITUTIONUM IMPERIALIUM
DE NUPTIIS.

OMNIBUS TAM IN FORO EC-
CLESIASTICO, QUAM CIVILI, TAM
IN THEORIA QUAM IN PRAXI
CONSTITUTIS UTILISSIMUS

AUCTORE

R.D. JOSEPHO SILBERMANN

Sac. & Exempti Ordinis Præmonstratensis Ec-
clesiæ ad S. Margaretham Osterhovii in inferio-
ri Bavaria Canonico Regulari, ac antiquissi-
mæ S. Canonum Professore Ordinario.

Cum Facultate Superiorum & Approbatione.

Augustæ Vindelicorum,

Sumptibus Hæredum Martini Happach & Consort.

1732.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Honori ac Venerationi
*Reverendissimi Perillustri ac
Amplissimi Domini*

DOMINI

JOSCIONIS,

Dei gratia antiquissimi ac celeberrimi Monasterii Altahæ Inferioris O. S. Benedicti Præsulis Vigilantissimi, Cathedralis Ecclesiæ Bambergensis Canonici, & Celsissimi S. R. I. Principis & Episcopi ibidem collateralis nati, Præpositi in Spiz Austriæ Inferioris, in Rinchna, & ad S. Oswaldum. Domini in Hengersperg, & Arnpruck &c. &c. Statuum Provincialium in Bavaria Condeputato.

Domino Domino
Gratiofo.

DEDICATIO.

Reverendissime Perillustris ac
Amplissime Domine Domine.

Domine Domine Gratiose.

Um hasce exiguas de *Matrimonio trino Jure absoluto* publicè defendere paramus theses, sub aliis certè auspiciis arenam disputatoriam ingredi horremus, quàm sub *Tuis* gratiofis ac faventissimis *Reverendissime Perillustris*

DEDICATIO.

stris Amplissime ac Gratiose Domine Domine Præsul; dum etenim *Jus trinum* adducimus, ut hoc firmius consistat, supra tres montes in Insignibus Nideraltachensibus expressos constituimus, sperantes post expertas in studio spinas, tandem rosas pariter in *Tuis* Insignibus florentes carpere. Narrant S. paginae *Tob. cap. 12. vers. 1. 2. & 3.* Tobiam patrem cum suo filio consultasse, quid darent viro isti sancto, qui præter alia beneficia eundem uxorem habere fecit, & factâ tandem deliberatione petiit filius à patre, *vers. 4. ut roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere.* Certè Reverendissimus ac Gratosus meus D. D. Abbas modò parem consultationem instituit, quid pro gratiarum actione *Tuæ Reverendissimæ ac Gratiosæ Amplitudini* redderet, eò quòd, & nos sponsam habere fecisti, dum anno 1726. die 19. Augusti pro exstruenda nostra nova Ecclesia non modò primum lapidem posuisti, sed iterum eandem jam jam exstructam hodierna die benedicere solemniter dignatus es, unde quòd hanc Ecclesiam sponsam habeamus, *Tibi* debemus, utpote qui nos

DEDICATIO.

hanc sponsam habere fecisti. Quid jam dabimus pro isthac gratia, non medieta-tem, sed & se & suum totum Osterhovium ad servitia offert Reverendissimus ac Grati-
tiosus meus D. D. Abbas, simulque in-
tesseram hujus suæ oblationis pro præpa-
rata nobis sponsa hæc theses de *Matrimo-
nio Tuis* sub Auspiciis, *Tuum* ad hono-
rem & venerationem defendere mihi gra-
tiosè demandavit. Et ecce adsum, eas-
que summa & animi & corporis submis-
sione ad pedes *Tuos* repono, in *Tua*
gratia mihi sæpiùs collata spem meam re-
ponens, quòd easdem ut ut viles & exi-
guas gratiose respicias.

Fateor quidem tremebundus accedo,
repulsam pertimesco, eò quòd mihi be-
ne perspectum sit, has theses vel exinde
Tibi posse displicere, quia *Te* in *Tuo* cum
tua Ecclesia contracto Matrimonio, Leges
& Canones à me adductos non observare
observo, dum iis contemptis, secundum
alia Jura vivis: siquidem si nos ex *L. mu-
lier Juris. 5. Cod. de sponsalibus & arrhis
sponsalitiis*, statuimus, quòd ante matri-
monium volens contrahere in quantitate
pro-

DEDICATIO.

proportionata arrhas suæ sponſæ tradere debeat, *Tu* hanc doctrinam ut ut solidam contemnis, dum *Tu* tuæ sponſæ futuræ non in quantitate proportionata arrhas dedisti, sed locò arrharum *Te* totum per vota sacra tradidisti, & sic per *Paupertatem pauper in Cella, dives in conscientia esse Venerab. Beda in 2. ad Cor.* per Castitatem, omnem alium amorem excludere *S. August. in serm. de summ. bono*, & per obedientiam omnes cæteras virtutes menti inferere *S. Gregor. Lib. 35. moral.* *Te* toto sponſæ tuæ futuræ tradito voluisti. Dicimus in nostris thesibus arrhas contractò matrimonio ad sponsum redire *arg. L. nec creditores 10. Cod. de pignoratitia actione.* Hanc assertionem contemnis, dum contractò cum *Tua* Ecclesia matrimonio jam *Abbas dignissimus 9. Maji 1700.* electus, sicut *Te* per S. Professionem tuæ Ecclesiæ locò arrharum mancipasti, ita etiamnum eòdem modò, erravi, perfectiori modò iisdémque virtutibus de die in diem eidem tuæ sponſæ consecras, reputans illud *S. August. non esse magnum inchoare, quod bonum est, sed consummare, hoc solum perfectum esse.* Mancipasti

DEDICATIO.

Te semel tuæ Ecclesiæ in humilitate, hanc etiamnum colis tamquam tutissimum virtutum omnium thesaurum *S. Basil. cap. 17. Constit. Monast.* mancipasti *Te* semel tuæ sponsæ in contemptu rerum terrenarum, hoc contemptu etiamnum gloriaris dicens cum *Thom. Kemp. lib. 1. cap. 5. vanitas est honores ambire, & in altum se extollere.* Mancipasti *Te* semel tuæ Ecclesiæ in mansuetudine, hanc etiamnum in *Te* omnes admirantur venerandô, & venerantur admirandô, per quam juxta *S. Chrysoft. mel semper tibi est in ore, nec per os aliquid mittis, nisi melitum, nil asperum, nil amarum, sed omnia cælis digna.* Mancipasti *Te* semel tuæ Ecclesiæ in varietate omnigenæ virtutis, hæ etiamnum semper in *Te* reflorent, reflorentes fructificant, fructificantes se dilatant, ut de *Te* absque fuko adulationis dici possit illud *Proverbior. 3. vers. 17. viæ illius pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.* En quod arrharum loco dedisti, non repetis sed plura addis. Deducimus in nostris thesibus ex *L. dotis 3. L. si is qui 56. & L. si pater. 76. ff. de Jure dotium & L. si maritus. 46. ff. familiæ Erciscundæ,* quod

DEDICATIO.

quòd sponsa suo sponso dotem ad ferenda onera matrimonii afferre debeat. Hoc *Tu* non observasti, quid enim tua sponsa pro dote *Tibi* attulit, nisi vigiles curas, in curis laborem, in labore amaritudinem, in amaritudine cor lancinantes sollicitudines, in sollicitudinibus plura onera, quibus ipsa onera spiritualis tui matrimonii aggravarentur? Verè *Tibi* contigit, quod ait *S. Hieron. ad Geront. non tantum boni est in nuptiis, quàm mali, quod accidere potest, & timendum est.* Imo verò *Tu* non tam à tua sponsa dotem, quàm ea hanc à *Te* contra Juris dispositionem recepit. Dotaisti eam, dum illam summis sumptibus reædificasti, pretiosissima supellectili decorasti, S. S. reliquiis exornasti, & quidquid dignitatis, pulchritudinis, splendoris, eminentiæ ac Celsitudinis in ea conspicitur, eidem adjunxisti, ut denuo cum *S. Petro Act. Apost. cap. 3. vers. 6.* dicere ad tuam sponsam possis. *Quod autem habeo, hoc tibi do.* Per quod tamen iterum nostras theses impugnas, in quibus ex *L. moribus* 1. *L. nec esset.* 2. *L. hæc ratio.* 3. *L. si sponsus* 5. ff. *de donationibus inter virum &*

DEDICATIO.

uxorem. Item ex Cap. donatio. fin. X. eodem. Donationes durante matrimonio improbamus. Deducimus pariter ex Jure Patrio *Land-Recht tit. 1. art. 2.* quod sponsus suæ sponſæ regulariter ultra tertiam partem dotis Morgengabam dare non debeat, *Tu* contrarium agis, dum non modo omnia tua, sed & *Te* ipsum ei totum das. Das ei totum intellectum, quô in ejus emolumentum mira excogitas, das ei totam voluntatem, qua eam summo amore amplecteris. Das ei totam memoriam, quâ ejusdem in nulla occasione oblivisceris, imo oblivisceris tui, ne illius obliviscaris, das ei omnes jam aliunde exhaustas vires, quas in illius felicitatem pene & plenè consumis, das ei totum cor, ut omnibus omnia fias, das ei totam animam tuam, ut fiant in *Te* omnes anima una, & cor unum in Deo ex *Reg. S. August. Cap. 1.* hîc jam obstupefactus exclamo: *Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Joan. 15. vers. 13.* vel potiùs pro sponſa sua. Decidimus in hisce nostris thesibus, servos de Jure civili non posse contrahere ma-
tri-

DEDICATIO.

trimonium *princip. Instit. de nuptiis. L. un. Cod. de Senatus Consult. Claudiano. L. cum ancillis. 3. Cod. de incestis &c.* His Legibus *Te* contrarium exhibes, contraxisti enim matrimonium, quamquam omnibus *fervias*; *fervis egenis*, quos *sublevas*; *fervis tristibus*, quibus *lachrimas abstergis*, *fervis afflictis*, quos *sustentas*, *fervis oppressis*, quos *defendis*, *fervis dubitantibus*, quibus *consulis*; verbo: *fervis toti Patriæ*, *cujus amantissimum ac sollicitum Patrem agis*, dum *tamquam deputatus Statuum provinciarum bonum commune promoves. Tua* nempe *servitus* vel potius *servilis Charitas*, ut ait S. August. de Laude Charit. *in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in bonis operibus hilaris est, in tentationibus tutissima, in hospitalitate latissima, inter bonos lætissima, inter malos patientissima.* Hac ad *fervendum* prompta *charitate* non *expectas clamores*, non *gemitus*, non *lamenta plorantium*, non *lachrimas desolatorum*, non *preces supplicum*, non *suspiria afflictorum*, non *ejulatus pauperum*, sed *omnes innata charitate, charitativa servitu-*

DEDICATIO.

vitute , ac fervili clementia prævenis ac omnibus inservis. Verè *Reverendissime Perillustris ac Gratiose Domine Domine Præsul* meritò *Tu* ad tuam sponfam dicere vales : *fervire me fecisti* , ut exalteris , *fervire me fecisti* , ut reviviscas , *fervire me fecisti* , ut firma solideris , *fervire me fecisti* , ut securè requiescas. Hæc servitus alios exsuaviat , fervientem aggravat , hæc servitus alios mulcet , fervientem premit , hæc servitus blanditur aliis , fervientem defatigat. Docemus in hisce nostris thesibus ex *cap. veniens 14. cap. veniens ad nos. 15. cap. consultationi tuæ. 28. de sponsalibus* , quod vis interveniens dirimat matrimonium. Huic conclusioni contravenis , dum adhuc in contracto matrimonio perseveras , quamvis in hoc vi , non propria hoc ambiente voluntate coactus consentiebas. Quis explicabit amorosam illam vim , vel violentum amorem quo tui quondam confratres , modo obedientissimi filii *Te* adigebant , ac toto corde votis concordibus ad hoc contendebant , ut Abbatialem dignitatem in *Te* susciperes , gratulantes sibi in hoc , quòd *Tibi* subjecti , exultantes

tes

DEDICATIO.

tes in hoc, quòd *Tibi* demissi, plaudentes in hoc, quòd *Tibi* devoti esse poterant: providebas absque dubio maximè illo tempore onus ferendum, curas supportandas, necessitates se se agglomerantes, ast vis in ferendis oneribus, supportandis curis, necessitatibus se se agglomerantibus superabatur vi amorosa tuorum, imo ipsa vis amorosa subveniendi tuæ sponsæ acclamabat *Tibi* illud *Job. 22. vers. 21. acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.* Denique ex nostris thesibus constat, raptum esse impedimentum dirimens matrimonii per *L. un. §. & si quidem. Cod. de raptu virginum. & Trident. sess. 24. de reformat. matrim.* huic doctrinæ denuo contrariaris, dum & *Tu* tuam sponsam, & cum ea tuorum corda rapuisti, & etiamnum rapta, *Tibique* amoenis amoris vinculis constricta tenes. Hæc corda suavi fortitudine, fortiori dulcedine, & dulcissima dilectione oppressisti, oppressa devinxisti, devicta in captivitatem perduxisti, perductis violentas manus injecisti, paucis, omnia rapuisti: rapuisti nempe *Tua* clementia ea ad te attrahendo;
vio-

DEDICATIO.

violentas manus iniecisti charitate cogendo ; in captivitatem perduxisti , cor pro exoptato carcere offerendo ; devinxisti gratiosis beneficiis , oppressisti *Te* ipsum bona voluntate deprimendo : rapuisti omnium corda , quæ se ultroneè mirabili benignitatis coactione compulsi *Tibi* dedicant , consecrant , atque devotent.

En Reverendissime Perillustris Amplissime ac Gratiose Domine Domine Præful in quantum non nostris thesibus contrariaris , en an non causa pertimescendæ repulsæ ? fert quidem commune adagium bonus Jurista , malus Christianus , quia ergo contrariorum eadem est ratio , & ob pietatem insolitam in sensu morali , cum *Te* probes malum Juristam , te deprædico Christianum omni virtute exornatum , & vel exinde confido in hanc *Tuam* etiam in contrarios pietatem , confido in gratiam *Tuam* , quibus tum me , tum meos defendentes hucusque fovisti , & licet theses nostræ *Tibi* contrariari videantur , non tamen nos *Tibi* contrarii erimus sed gratiosum annutum submississimè expectamus. Proinde has nostras theses gratiosas respice, munus

DEDICATIO.

nus vile non despice , sed pronam *Tibi* servientium mentem aspice ; & sicut in memoriam felicissimam triginta trium annorum , quos in gloriosissimo *Tuo* matrimonio ac regimine consumpsisti , præter in libello de *Matrimonio* posita , alia triginta tria parerga posuimus ; ita exoptamus , ut quotquot in hoc opusculo sunt litteræ , tot annos in summa felicitate , felicissima prosperitate , & prosperrima omnium utriusque hominis bonorum ac donorum affluentia & ad nostram , & ad tuorum consolationem vivas , quod dum gratulamur , nos *Tuis* speciosissimis Gratiis humillimè ac devinctissimè commendamus

**Reverendissimæ Perillustris ac
Gratiosæ suæ Amplitudinis**

demississimi ac devotissimi servi

Præses & defendentes.

Approbatio Censoris.

TRactatus hic Justiniano - Bavarico-
Canonicus optimè cum fide Ca-
tholica & bonis moribus con-
gruit, materias scitu dignissimas, ac in
praxi pro foro Ecclesiastico æque ac Ci-
vili utilissimas continet, hinc jure merito
lucem & laudem publicam sibi vendicat.
Augustæ 16. Octobris 1732.

*Imprimatur H. S. ex Vi-
cariatu Aug.*

Jo. Gotthardus L. B. de Vöhlin,
Vicarius Generalis &c.

Franc. Joseph. de Handl,
SS. Theol. Lic. Rev. & Ser.
Princip. & Episc. Aug. Consil. Ec-
cles. Maj. Poenit. & Librorum
Censor, nec non insig. Eccles. ad
S. Maur. Canonicus & Paro-
chus.

LICEN-

Licentia imprimendi

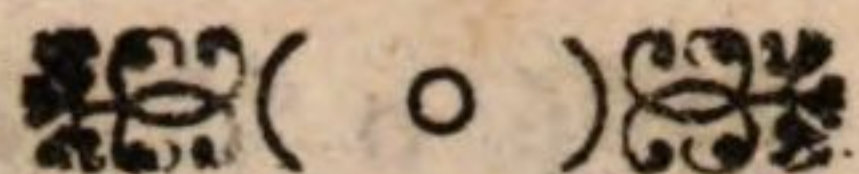
*Reverendissimi, Perillustris ac Amplis-
simi Dom. D. Vicarii Generalis,
Sacri & Exempti Ordinis Præ-
monstratensis.*

NOS JACOBUS LACO-
PIUS Divinâ Providen-
tiâ Ecclesiæ Neocellenfis
Sac. Cand. & Exempti Ordinis
Præmonstratensis Abbas, ac Ejus-
dem Sac. Ord. per utramque Ba-
variam, Tyrolim & Palatinatum
Superiorem Vicarius Generalis, &
Visitator &c.

Admodum Reverendo Domino Jose-
pho Silbermann, Ejusdem Sac. Ord. ac Eccle-
siæ Osterhovienfis Canonico, & SS. Cano-
num Professori, librum, cui Titulus est:

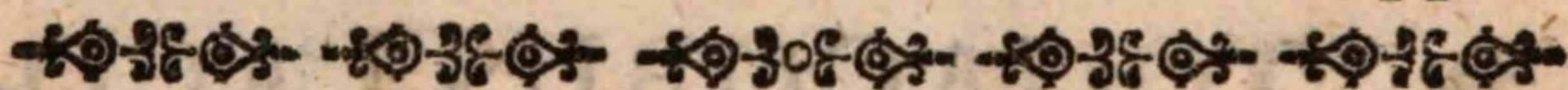
)()(

Matri-

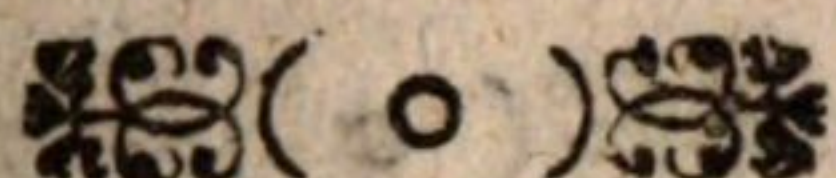
Matrimonium trino Jure absolutum, seu Tractatus Justiniano-Bavarico-Canonicus de Matrimonio : ab Eodem concinnatum, & ab iis, quorum interest, revisum, & approbatum, prelo committendi, & in lucem publicam edendi præsentibus Licentiam impertimur. Dabamus in Canonica Nostra Neocellensi prope Frisingam 6. Julii 1732.

(L.S.) **Jacobus Lacopius,**
Abbas Neocellensis, &
Vicarius Generalis, mppr.

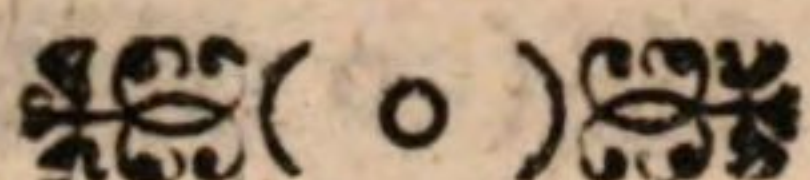

Censura Litteraria.

DAtâ operâ legi præsentem Tractatum *Justiniano - Bavarico - Canonicum in Titulum 10. Institutionum Imperialium de Nuptiis*, ab Admodum Reverendo, Religiosissimo, ac Eximio D. JOSEPHO SILBERMANN peculiari industriâ compositum, tersô scribendi stylo concinnatum, soliditate rationum confirmatum, legum tam Ecclesiasticarum, quàm Civilium concinnitate adornatum, ut cum Imperatore dicere possim l. 1. §. 1. Cod. de Vet. Jur. Enucleand : *Nihil tam studiosum in omnibus rebus invenitur, quàm legum auctoritas,*
quæ

quæ & Divinas & humanas res benè disponit, & omnem iniquitatem expellit. Disponit in hoc Tractatu auctoritas Legum, non solum benè, sed & optimè res Divinas, quò modò observari debeant: & simul humanas, qua ratione has in contractu sponsalizio & Matrimoniali peragi, celebrari & institui tam antecederet, quàm concomitanter, & consequenter: tam substantialiter, quàm accidentaliter oporteat. Omnem insuper iniquitatem expellit, dum ea cuncta, quæ vel impediunt, vel dirimunt matrimonium, aut aliò quocunque modò contrariantur sanæ rationi, & æquæ legum normæ, penitus eliminat; ut illud exactè observet, quod olim celebris Papinianus l. 15. ff. de Condit. Institut. justè pronuntiavit: Quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & (ut generaliter dixerim) contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est. Quia ergo hæc Justiniano - Bavarico - Canonica Elucubratio nec in orthodoxam fidem nec in probos mores offendit; & quia aliàs Tractatus de Matrimonialibus maximam utilitatem affert hominibus, non solum Theologis, sed & Utriusque Juris Professoribus, cum omne personarum genus, uti loquitur

P. Thomas Sanchez in Proëm. de S. Matrimon. Sacrament. in nodos hujus materiæ non facilè solvendos, frequenter incurrat: ideo dignum Censeo, ut orbi litterario innotescat; & sua perspicuitate doctrinæ, profunditate rationum, auctoritate legum, ac decisione SS. Canonum vel maximè commendata, prelo superato, novam Eximio suo Authori industriæ, doctrinæ, & notæ scientiæ lucem ac commendationem non solum apud modernos litteratos procreet, sed & posteris, ac æternitati transcribat.

Ita Censeo in Antiquissimo Monasterio ad Quercum Inferiorem, vulgò Nidernaltaich, die 25. Aprilis, 1732.

P. BONIFACIUS SANFFTL,

Ord. SS. P. Bened. in præmemorato Monasterio Nidernaltaichenf. Infer. Bavarix Professus, S. S. Theologiæ Doctor, Protho-Notarius Apostolicus, Celsissimi ac Reverendissimi S. R. I. Principis, & Archi-Episcopi Salisburgens. Consiliarius Eccles. antehac in Alma & Archi-Episcopali Universitate Salisburgensi Philosoph. & Controversiarum Professor, ac p. t. in eodem Monasterio Sub-Prior, & S. S. Theologiæ Professor actualis, mppr.

TRA-

TRACTATUS
JUSTINIANEO-BAVA-
RICO-CANONICUS
IN
TITULUM DECIMUM
INSTITUTIONUM IMPERIALIUM
DE
NUPTIIS.

TRACTATUS
JUSTINIANO-BAVA-
RICO-CANONICUS
IN
TITULUM DECIMUM
INSTITUTIONUM IMPERIALIUM
DE
LITURGICIS

TITULUS DECIMUS
INSTITUTIONUM
IMPERIALIUM
DE
NUPTIIS.

Ad Rubricam.

SUMMARIA.

1. Quid Sponsalia, & quotuplicia?
2. Promissio non sit purè interna.
3. Non sola promissio, sed repromissio requiritur.
4. Repromissio sit vera.
5. Deliberata
6. Ac certæ personæ facta.
7. Qualis externa promissio sufficiat?
8. Quando non requiratur expressa repromissio?
9. Repromissio debet esse distincta & clara,
10. Potest tamen fieri per alios,
11. Et sub conditione fieri.
12. Conditio de præterito vel præsentis non suspendit sponsalia,
13. Necessaria verò nec vitiat, nec suspendit sponsalia.
14. Conditio impossibilis addita sponsalibus nullum facit contractum.
15. Conditio turpis vitiat contractum,
16. Honestas verò ante ejus adimpletionem non facit obligationem sponsalitiæ.
17. Impuberes possunt contrahere sponsalia,

18. Non tamen ante completum septennium,
19. Et præter hoc septennium requiritur usus rationis.
20. Quomodo impuberes à sponsalibus resiliere queant?
21. Impuberes matrimonium contrahere nequeunt.
22. Quo tempore impuberes à sponsalibus debeant resiliere?
23. Sponsalibus pœna apponi potest.
24. Ad sponsalia non requiritur consensus parentum,
25. De honestate tamen eorum consensus requiritur.
26. Sponsalia non necessario debent fieri publicè.
27. Quid Proxenetis debeatur?
28. Quid Arrha?
29. Qualis quantitas Arrharum sit constituenda?
30. Quomodo non subsecutis nuptiis Arrhæ restituendæ?
31. Arrhæ subsecutò matrimoniò ad quem transeant?
32. Quid largitas sponsalitia?
33. In quonam constitui possit?
34. Ad quem subsecutò matrimoniò pertineat?
35. Ad quem non subsecutò matrimonio pertineat?
36. Quid sit dos?
37. Dos alia promissa, alia extradita.
38. Dos absque certa quantitate promissa à patre peti potest.
39. Dos alia adventitia, alia profectitia.
40. In quibus dos constitui possit?
41. Pater dotare tenetur,
42. Etiam filiam aliàs divitem;
43. Non tamen filiam, quam pater honestè desponsare voluit, illa autem se inhonestè desponsat.
44. Quando pater filiam jam dotatam denuo dotare teneatur?
45. Quando avus neptem dotare teneatur?
46. Quando pater filiam ab extraneo dotatam dotare teneatur?
47. Pater etiam emancipatam filiam dotare tenetur.
48. Pater non secuto primò matrimonio, filiam secundò dotare tenetur.
49. Filias naturales pater non tenetur dotare.

50. Nec illam, quam exhæreditare potest.
51. Differentia dotium in Bavaria.
52. Ex bonis uxoris filiam pater dotare nequit.
53. Quando mater filiam dotare teneatur?
54. Quando frater sororem?
55. Curator etiam dotare tenetur?
56. Corruptens virginem vel viduam dotare tenetur.
57. Quando dos solvenda?
58. An de essentia sponsalium sint pacta dotalia?
59. Inopes defacto sine dote nequeunt matrimonium contrahere.
60. Sponsi pacta dotalia facere possunt, & eorum parentes.
61. Regula generalis pactorum dotalitium.
62. Pacta dotis limites excedentes quando valeant?
63. Pacta permodum testamenti limites dotis excedere possunt.
64. Sed talia pacta semper mutari possunt.
65. Pacta non valent, si absint, qui dotem repetere possunt.
66. Pactum ut tertio dos detur non valet.
67. Pactum ut dos non redeat, non valet.
68. Pactum de non petenda dote non valet.
69. Pactum ut dotis fructus uxori cedant, non valet.
70. An scriptura sit de natura pactorum dotalium?
71. Coram quo iudice erigenda sint pacta dotalia?
72. Quid Morgengaba?
73. Et quibus debeatur?
74. Morgengaba differt à Morgenatica.
75. In quibus Morgengaba constitui possit?
76. Securitas Morgengabæ.
77. Uxor Morgengabæ dominium, ejus verò fructus maritus acquirit.
78. Uxor Morgengabam alienare potest.
79. Quomodo alienare possit?
80. Ad quem mortua uxore Morgengaba pertineat?
81. Quid si in re feudali?
82. Potest in re feudali constitui.

83. An maritus bona hypothecata pro Morgengaba alienare & quomodo possit?
84. Morgengaba de Jure debetur.
85. Quomodo uxor Morgengabæ renuntiare possit?
86. Morgengaba debetur uxori, etsi hæc non probee dotis numerationem.
87. Denuntiationes quomodo faciendæ?
88. Earum obligatio.
89. Quinam denuntiationibus obligentur?
90. Pœnæ omittentium denuntiationes.
91. Quando omitti possint denuntiationes?
92. Quando circa denuntiationes dispensetur?
93. Quoties & ubi denuntiationes sint faciendæ?
94. A quo Parocho sint faciendæ?
95. Quid sponsis ante matrimonium liceat?
96. Ante matrimonium non cohabitent.
97. Sponsalia inducunt impedimentum publicæ honestatis.
98. Et impediunt alia sponsalia.
99. Obligant ad contrahendum matrimonium.
100. Sponsi ad complendum matrimonium cogi possunt.
101. Quomodo sponsi compellendi ad matrimonium?
102. Quanto tempore implenda sint sponsalia?
103. Sponsalia mutuo consensu solvuntur,
104. Etsi sint firmata juramentô;
105. Requiritur tamen autoritas ordinarij.
106. Sponsalia per ingressum Religionis solvuntur,
107. Licet fuerint juramentô firmata.
108. An per solum ingressum solvantur?
109. Præcedente copula per ingressum religionis non solvuntur sponsalia.
110. Votum simplex non solvit sponsalia,
111. Nisi sponsalia præcesserit.
112. Invitâ sponsâ licitè S. Ordines non suscipiuntur.
113. Sponsalia per aliud matrimonium cum alia solvuntur,
114. Etiam juramentô firmata.
115. Non tamen solvuntur per alia sponsalia,
116. Etiam.

116. Etiamſi in poſterioribus acceſſerit copula,
117. Niſi ubi Tridentinum non eſt receptum.
118. Diſſolutis prioribus, an poſteriora valeant ſponſalia?
119. Per unius diſceſſum & abſentiam ſolvuntur ſponſalia
120. Non obſtante, quòd fuerint juramentò firmata:
121. Non tamen diſſolvuntur ex parte remanentis.
122. De licentia diſcedentem quàm diu ſponſa debeat exſpectare.
123. Diſſolvuntur ſponſalia ſuperveniente affinitate.
124. Quouſque hæc affinitas ſe extendat?
125. Solvuntur ſponſalia per impedimentum dirimens matrimonii.
126. Quando & quis debeat deſuper petere diſpenſationem?
127. Solvuntur ſponſalia propter fornicationem,
128. Licet talis fornicatio fuerit vi extorta.
129. An & quomodo ſolvantur ſponſalia per fornicationem utriuſque.
130. Sponſalia ſolvuntur lapſu temporis.
131. Iudex ad complenda ſponſalia tempus præfigere poteſt.
132. Solvuntur propter hæreſim vel Apoſtaſiam,
133. Eſſi delinquens ſe denuo convertat.
134. Quomodo ſolvantur propter intervenientem dolum?
135. An per advenientes circumſtantias ſolvantur ſponſalia?
136. Quomodo propter infirmitatem?
137. Aut deformitatem?
138. Aut oſcula ab alio accepta &c.?
139. Aut conditionem non adimpletam?
140. Aut ſupervenientem paupertatem?
141. Aut aſperitatem morum poſtea cognitam?
142. Per quæ generaliter diſſolvi poſſint ſponſalia?
143. An propter inimicitias inter ſponſos?
144. Quid circa hæc omnia diſſolventia contractum ſponſalitiū obſervandum ſit?

Traçtat hóc titulô Justinianus de Nuptiis, quas, quia alia v. g. Sponsalia, Arrhæ, pacta dotalia, denuntiationes &c. præcedunt, præviè de iis in hisce nostris Justiniano-Canonico-Bavaricis institutionibus Laconicè tractandum, ad acquirendam meliorem hujus materiæ notitiam, venit, & inprimis de Sponsalibus.

I Sponsalia à spondendo sic dicta *L. 2. ff. de Sponsalibus* tripliciter accipi possunt. **1.** Pro ipso matrimonio contracto de præfenti, sed nondum consummato, & ideo sponsæ nomine venit ipsa mulier nupta, sed nondum à viro cognita, & hac ratione *Matth. 1.* dicitur B. V. M. sponsa Joseph; sic etiam sponsa accipitur *in cap. tertio loco de præsumpt. & cap. 3. & fin. de sponsa duorum, item can. conjuges & can. qui desponsat am XXVII. q. 2.* Secundò pro arrhis, symbolis seu muneribus sponsalitiis, quæ à sponsò sponsæ donantur *L. 1. Cod. si nuptiæ ex rescripto & L. 1. Cod. Theodos. si rector Provinciæ*: de hac binâ sponsalium differentiâ hîc nobis quæstio non est, sed de tertiâ, scilicet de Sponsalibus, quæ sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum *L. 1. ff. de sponsalibus & can. Nostrates 3. XXX. quæst. 5.*

2 Ex hac sponsalium definitione sequitur primò, non sufficere promissionem merè ac purè internam, sed requiri mentionem aliquò signò externò expressam, cùm enim sponsalia sint contractus humanus, necesse est, ut unus alterius animum intelligat; intentio siquidem interna in
iis

iis nil operatur *L. cum in plures 60. §. locator ff. locati.*

Sequitur secundo, ad sponsalia non sufficere 3
solam promissionem, sed requiri repromissionem, hoc est: mutua & reciproca promissio *L. 1. ff. de sponsalibus*: unde si solus Sempronius Catharinæ non vicissim repromittenti promittat futurum matrimonium, neuter vi hujus promissionis obligatur, cum enim hic contractus sit onerosus & reciprocus, utrò citròque onerosus, utriusque consensum requirit: involvit enim conditionem: *si repromiserit*: & actus agentium non operatur ultra intentionem eorum *L. non omnis 19. ff. de rebus credit.* quòd si tamen de alià intentione promittentis constet v. g. si Cajus promitteret futurum matrimonium absolute, liberaliter & gratuito (fortè ob aliquod magnum à sponsâ acceptum beneficium in gratiarum actionem) & Cnea talem promissionem simpliciter absque repromissione acceptaret, tunc quamvis Cnea non obligaretur, obligaretur tamen Cajus, non quidem vi sponsalium, cum nulla essent, sed vi suæ simplicis ac liberalis promissionis, quam Cnea acceptavit. *Vid. Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 5. n. 10.*

Porro ad hanc repromissionem requiritur 4
ulteriùs, ut sit vera, omnis enim contractus ex essentiâ suâ non subsistit sine verò consensu interno *L. 2. ff. de ritu nuptiarum & cap. 26. de sponsal. & Matrimonio.* potest tamen per accidens etiam ficta repromissio obligationem inducere, si præter talem sequatur copula vel imprægnatio,

tunc enim deflorans ut ut fictè repromittens obligatur, partim enim intervenit tacitus contractus innominatus, *facio & facias*; partim hoc exigit injuria sponsæ illata, quæ pro compensatione postulat verum consensum, deceptis enim, non decipientibus, jura subveniunt. *arg. L. si mulier 23. ff. ad senatûs consultum Vellejanum.*

Similiter requiritur, ut talis repromissio sit deliberata atque libera, cùm enim sponsalia sint contractus humanus, aliò modò celebrari non possunt, nisi per actus humanos, qui semper & libertatem & advertentiam includunt; hinc amentes, furiosi, plenè ebrii sponsalia contrahere nequeunt, *arg. cap. dilectus 24. de sponsal.* nullus enim præsumitur in gravem obligationem, qualis hæc est, consentire, nisi eam deliberatè suscipiat: ex defectu hujus advertentiæ etiam contrahere nequeunt infantes ante septimum annum, præsumptione juris *cap. litteras 4. cap. accessit 5. & cap. ad dissolvendum 13. de desponsat. impuberum*: Pariter ex defectu deliberati consensûs error circa substantiam personæ invalidat sponsalia *L. si per errorem 15. ff. de Jurisdic. omn. Jud. & L. non idcirco 9. Cod. de J. & F. J.* Econtra, quia amor, ira, aut alia vehemens passio non tollit voluntarium ut docent Theologi in tract. de actibus humanis, sic etiam sponsalia irâ, amore &c. contracta regulariter firma permanent: imo sponsalia etiam metu gravi & injusto extorta juxta me probabiliùs valent, quia per metum absolutè non tollitur voluntarium, & quæ ex metu fiunt, tantùm rescindi debent *cap. 2. de his que*

quæ vi. & L. fin. Cod. eodem quæ rescissio semper valorem præsupponit.

Sequitur tertio, hanc promissionem debere fieri determinatæ personæ: cum enim sponsalia inducant obligationem ad matrimonium, matrimonium autem non possit contrahi, nisi cum determinatâ personâ, infertur legitimè, nec sponsalia cum indeterminatâ personâ fieri posse: & idcirco, si aliquis tribus sororibus promitteret unam ex iis ducere, & omnes tres repromitterent, nulla forent sponsalia, neque ulla obligatio induceretur *Bonacina de sacram. matrim. q. 1. p. 3. n. 2. contra Sanchez lib. 1. disput. 26. N. 6. Wiestner de sponsal. N. 23.* 6

Sequitur quarto hanc repromissionem (ut jam supra aliququaliter est insinuatum) debere esse aliquo signo externo expressam, ad quam expressionem sufficiunt tum verba formalia v. g. *ducam te in sponsam* & similia &c. tum virtualia *cap. 21. & 25. de Sponsalibus & Matrim.* qualia sunt nutus, signa, aut etiam ipsa copula, si v. g. Titius dicat Bertæ, si mihi copiam tui corporis feceris, tunc te in uxorem ducam, & illa consentiat, valent sponsalia, & hoc etiam ad tactus, oscula & similia extenditur. Cæterum circa signa repromissionis attendenda est in foro externo potissimum mos & consuetudo Patriæ, quandoque enim immissio & acceptio annuli in digitum, quandoque porrectio manuum, *der Handstreich*, quandoque accepta pecunia vel alia munera, specialiter in quibusdam locis rosaria, vel aliæ res sacre repromissionem indicant: 7
Dixi

8 Dixi superiùs repromissionem debere exprimi signò quòdam externò, quod tamen limitatur, ita, ut non requiratur expressa repromissio contrahentis sponsalia, si pater aut mater nomine liberorum præsentium & tacentium, etiam sine eorum mandato, contrahunt, in hóc enim casu, etsi tales filii vel filiaë nil dicant, neque ullum consensùs externum signum dent, tamen juxta communem Theologorum & Jurisperitorum ex *cap. 1. de desponsat. impub. & cap. unico §. porro eodem in 6.* sponsalia tenent; quia jura supponunt consensum filiorum præsentium, nec tamen contradicentium, sicque *cit. cap.* jura parentibus facultatem concedunt pro & locò filiorum præsentium contrahendi sponsalia: ubi tamen bene notandum: quòd, si tales liberi juramentò vel aliò indiciò ostendere possunt, se non consensisse, sed ex merò respectu, metu, reverentiâ aut verecundiâ tacuisse, tunc etiam in foro externo (de interno non est dubium) non valerent sponsalia *can. un. XXX. q. 2. & can. 2. XXVII. q. 2.* quia verò *cit. cap. un. §.* porro hæc formalia habet: *ipsi filii, si expressè consenserint vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur*, sequitur per facta sponsalia à parentibus filii absentes aut ignorantes non obligari, nisi *post scientes* (ut loquitur capitulum) *ratificaverunt tacitè vel expressè.* Sic pariter non tenent sponsalia, si frater pro sorore non contradicente, tutor pro pupillo non contradicente contrahat, cùm enim juxta tritum illud, exceptio firmet regulam, simulque jura juxta supra dicta semper expressum consensum exigant

gant, excepto casu, quo parentes pro filiis, sive illi sint legitimi, sive illegitimi, sub patriâ potestate vel emancipati, contrahunt; sequitur, hoc solis parentibus, non verò fratribus, sororibus vel tutoribus competere.

Sequitur quintò, hanc repromissionem debere esse claram, distinctivam & determinativam futuri matrimonii: unde non sufficiunt verba amorosa, v. g. *Du bist meine Liebste: ich will dich beständig lieben* &c. Quia iste amor consistere potest, quin sequantur semper sponsalia. Similiter verba non debent esse merè negativa: ejusmodi forent Titii, si Berthæ promittenti responderet: *nunquam cum aliâ matrimonium contraham*, hæc enim absque sponsalibus verificari possunt, si nempe nullam omnino ducat; imo nec exprimunt formaliter animum cum Bertha contrahendi: uti & verba: *non ducam aliam à te*; quæ tamen, etsi ad matrimonium non obligent, obligant tamen ad Bertham cuicunque alteri præferendam, in casu, quo Titius aliam ducere intenderet, ut cum pluribus docet Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 19. n. 1. quòd si tamen è contrariò verba promissoria ita sint affirmativa ut de præsentì significant traditionem corporum v. g. *ex nunc mea es uxor: modo te accipio in uxorem: tibi trado corpus meum, jam mea es, & ego tuus* &c. non faciunt sponsalia, cum tali casu non sit mentio futuri matrimonii, sed faciunt ipsum matrimonium cap. ex parte 9. cap. sicut 22. & cap. si inter virum 31. de Sponsalibus & matrimonio: quia actualiter fit traditio corporum.

rum, ex quo sequitur; cùm matrimonium clandestinum sit de jure Tridentino invalidum, quòd talia verba clandestinè prolata: *v. g. ex nunc mea es uxor* & accepta de rigore Juris nullam obligationem inducant.

- 10 Sequitur sextò, non requiri ad sponsalia ut contrahentes immediatè ab invicem promissionem & repromissionem percipiant, sed possunt etiam sponsalia fieri per alios, cognatos, speciali mandatò instructos, ac procuratores per litteras &c. *cap. finali de procuratoribus*, qui enim per alium facit, per se ipsum facere videtur *cap. qui facit 72. de R. J. in 6. & l. quod jussu 180. ff. de diversis Reg. Jur.* occasione hujus quæritur, an promissio merè gratuita matrimonii, facta absenti, nullò pro eo acceptante, sit in utroque forò revocabilis ante absentis acceptationem? ad quod *R.* affirmativè: quia regulariter omnis promissio facta absenti, de jure communi, imò & naturali est revocabilis ante acceptationem: ergo idem de matrimonii promissione eò magis dicendum erit, quò minus nullum speciale statutum de matrimonio exstat: P. A. quòd jure positivo sit revocabilis: de Jure communi donatio in ordine ad hoc, ut perfectà sit & irrevocabilis donatarii acceptationem desiderat, quâ nondum secuta revocari liberè potest, *juxta L. absenti 10. ff. de donationibus & L. nec ambigi Cod. eodem*: & idem dicendum est de promissione, & quocunque aliò contractu in absentia celebratò, nullus enim contractus vim habet efficaciter obligandi, nisi mutuus consensus accedat

dat §. *in his instit. de emptione & venditione & L. contractus 17. Cod. de fide instrumentorum & L. fin. ff. de contrahenda emptione* & ratio manifesta accedit, quia obligatio non oritur nisi mutuô duorum consensu *L. 1. ff. de pactis* hinc fit, quòd etiam vota Deo facta, obligatoria non sunt, quando Deus ea minimè acceptat. Imo nec sufficit in ordine ad hoc, ut donatio vel promissio jure communi perfecta & irrevocabilis sit, si aliquis, qui audivit donationem aut promissionem absenti factam, id proprio motu donatario deferret, sed insuper requiritur nuntius, ad hoc ab ipsomet donante destinatus, vel epistolâ. Ratio iterum est: quia hæc acceptatio eô fine necessaria est, ut perficiatur contractus, cujus perfectio in voluntatum unione consistit *dict. L. 1. ff. de pactis*, sed absentium voluntates non conjunguntur, nec in unum veniunt, nisi voluntas unius alteri per epistolam, vel nuntium, ad id ab eo missum intimetur: ergo: P. etiam altera pars A. quòd nempe etiam de jure naturali sit revocabilis: quia donatio & promissio jure naturæ exigunt consensum & animum se obligandi, ut validæ & irrevocabiles sint; sed qui promittit aut donat non videtur consentire & animum se obligandi habere, donec alter acceptet, ut egregiè dixit Jurisconsultus *in L. qui absenti 38. ff. de acquirenda vel amittenda possessione*: ergo etiam jure naturali exigitur acceptatio, ad hoc, ut donatio & promissio obliget, per consequens ante acceptationem revocari potest & donatio & promissio, & per illationem legitimam etiam promissio

missio gratuita matrimonii: huc insuper facit ulterior ratio: quia si jus naturæ non exposceret acceptationem, non opus foret donationem manifestare, cum ea manifestatio propter acceptationem donatarii fiat.

II Sequitur septimò, ad repromissionem sponsalitiæ non requiri necessariò, ut sit absoluta, sed admittit etiam sæpè aliquas appositas conditiones: est autem conditio qualitas actui vel contractui adjecta in dubium eventum futurum, suspendens obligationem illius aut resolvens, estque alia possibilis, alia impossibilis, eaque civiliter vel naturaliter, alia suspensiva alia resolutoria, alia honesta, turpis alia, alia indifferens. Ex quò brevitatis causà sequentia infero:

12 1. *Conditio de præterito v. g. si pater tuus jam mortuus est*, aut de præsentì v. g. *si nobilis & dives es*, sponsalia non suspendit, sed facit, ut aut contractus statim sit nullus, aut statim sit validus *S. conditiones 6. instit. & L. si ita 120. ff. de V. O.* & hoc ita procedit, ut etiam se extendat ad ignorantes, conditionem esse adimpletam nec ne, sed ut ut ignorantes conditionem esse adimpletam statim obligantur, aut non adimpletâ, statim non obligantur *L. cum ad præsens 37. ff. de rebus credit. & L. cum in secundo 16. pr. ff. de injusto rupto, irritato facto testam.* & ratio est: quia contrahentes non alligârunt consensum suum notitiæ, sed tantum existentiae conditionis, proinde hâc ita existente statim tenent, sicut hâc deficiente statim deficiunt sponsalia, neque ullò modò suspendunt, cum præteritum & præsens nil aliud præsto-

præstolantur, vi cuius requireretur aliqua suspensio contractûs.

2. *Infero*, conditionem necessariam v. g. *si* 13
cras dies erit vel quamcunque aliam necessariò eventuram contractui sponsalizio appositam, eum nec vitare nec suspendere, sed statim plenam obligationem utriusque contrahentis ita inducere, quasi nec apposita fuisset *L. impossib. 7. ff. de V. O. & L. si pupillus 9. §. 1. ff. de novationibus, & §. 6 instit. de V. O. L. 99. & L. 107. ff. de condit. & demonstrat.* Conditio enim necessaria & jam habens determinatam causam vel aliunde certè eventura, jam habetur pro existente *arg. L. 79. ff. eodem.* cùm regula ordinaria Juris sit per conditionem impossibilem vitari omnes contractus: *§. si impossibilis 11. instit. de inutilibus stipulat. L. non solum 31. ff. de obligationibus & actionibus L. impossibilis conditio 7. ff. de verborum obligat.* idcirco

Infero tertio, Sponsalia, quibus impossibilis 14
addita est conditio probabiliùs esse nulla, certum siquidem est *per cap. 1. de novi operis nuntiatione*, quòd sacri canones non dedignentur sequi Leges civiles; quia ergo Leges civiles ex imediatè adductis omnes contractus, quibus appositæ sunt conditiones impossibiles, nullos æstiment, sequitur, quòd neque contractus sponsalitus obliget, sub tali conditione initus, cùm non credantur partes contrahere voluisse. Videtur quidem huic assertioni obstare *cap. fin. de conditionibus apposis in desponsat.* ast hoc ipsum confirmat nostram sententiam: in dicto enim *cap. fin.*

fin. dicitur: quòd, si contractui matrimoniali impossibilis adjiciatur conditio, ea habetur pro non adjectâ, & sic vitietur *illa*, non autem *contractus*: ergo casus exceptus firmat regulam, ut idem non sit dicendum in sponsalibus, de quibus nil speciale exprimitur, unde is, qui aliter se non vult obligare, quàm positò eventu impossibili, cognitò ut tali; talis simpliciter se non vult obligare *cit. L. non solum 31. ff. de obligat. & action.* Aliud est in matrimonio, ubi jus Canonicum propter specialem favorem matrimonii solam conditionem impossibilem, non autem ipsum contractum nullum facit, & quia hæc dispositio *cit. cap. fin.* est correctiva juris communis, strictè accipienda est *L. 32. in fin. Cod. de appellat.* ita ut ulterius ad alia extendi nequeat: sic pariformiter ex speciali constitutione Legum, in institutionibus hæredum conditiones impossibiles sunt nullæ *L. servum 50. §. 1. ff. de hæredibus instituendis: L. obtinuit 3. ff. de conditionibus & demonstrationibus L. si mulier 20. ff. de conditionibus institutionum.*

15 4. *Infero*, conditionem turpem de futuro vitare contractum sponsalitium, quia enim reputatur impossibilis de jure, sic prout impossibilis, ita etiam turpis conditio contractum vitiat, hæc assertio probatur iisdem rationibus, quibus superior probata est, quòd scilicet conditio impossibilis vitiet sponsalia.

16 5. *Infero*, cùm honestæ aut indifferentes conditiones contractui sponsalitio apponi queant, ante earundem impletionem talia sponsalia
non

non inducere obligationem vel impedimentum publicæ honestatis *cap. 3. §. & fin. de conditionibus appositis in desponsat.* positâ autem tali conditione statim oritur obligatio *cap. uni. de sponsal. in 6.* sicut enim contractus suspenduntur per non adimpletionem conditionis, sic eâ adimpletâ fiunt absoluti *L. potior 11. §. 1. ff. qui potior. in pignore.*

Sequitur 8. non solum adultos, sed etiam 17
impuberes, scilicet qui septimum annum impleverunt, posse contrahere sponsalia & repromittere *cap. 4. §. 13. de desponsatione impuberum & cap. unico eodem in 6.* Hæc tamen ratio septennii adimpleti est ita rigorosa, ut Physica esse debeat, neque sufficit, brevior ætas, etiamsi ratio & ejus usus antevertat septennium, decisioni huic præter multos DD. contrarium defendentes obstare videtur *Lex in sponsalibus 14. ff. de sponsalibus,* ita habens: *in sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est:* at præterquam quod hæc ipsa Lex in *fin.* requirat septennium, hæc materia magis ad forum Ecclesiasticum pertinet, quod expressè *cit. cap. 4. & 5. & un. completum septennium* exigit, sicut ergo vi Tridentini *sess 25. cap. 15.* professio ante completum decimum sextum annum ideo est nulla, quia pro eâ definitur certa ac determinata ætas, sic etiam sponsalia ante septennium sunt nulla, quia determinatum tempus, scilicet completum septennium à sacris canonibus exigitur & per consequens septennium illud debet esse de die in diem completum *arg. L. quâ etate 5. ff. qui testamenta*
B 2 *face-*

19 *facere poss.* quia non est minor favor matrimonii, quàm testamenti. Licet autem requiratur completus annus septimus ad sponsalia, si tamen eò completò una vel utraque pars contrahentium eò tempore adhuc non sit rationis capax, invalidè contrahuntur sponsalia *L. in sponsalibus 14. ff. de sponsalibus*: ratio est: quia, licèt ordinariè hac ætate usum rationis habere incipiant *arg. L. si infanti 18. Cod. de jure deliberandi*: si tamen per accidens non haberent, non liberè contraherent, cùm libertas sine rationis usu haberi nequeat:

20 Stante itaque, quòd completò annò septimò ætatis inter impuberes valeant sponsalia, ita quidem ut tempore pubertatis, hoc est: usque ad decimum quartum annum contrahentes nequeant resilire *cap. de illis 7. de desponsat. impub.* postquam tamen ad pubertatem pervenerunt, vel uterque, vel etiam unus invitâ etiam alterâ parte resilire possunt *cit. cap. de illis*: & hoc eò usque extenditur in *cit. cap.* ut pars una prior ad pubertatem perveniens, alterâ adhuc in impubertate existente resilire possit: ita enim loquitur *cap. si verò alteruter istorum ad annos pubertatis pervenerit &c. & reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari.* In hoc *cit. cap.* tamen aliqualis limitatio ponitur, si nempe pubes cum impubere sponsalia contrahat, talis pubes, tunc amplius resilire non poterit, quamvis impubes possit, si ad pubertatem pervenerit, ut his verbis deciditur ab Alexandro III. *Anno 1180. mulier*

lier autem, quæ postquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit (hoc est : sponsalia contraxit, hoc enim tempore matrimonium esse nequit) *amplius non poterit dissentire, nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum*, idque fit in favorem impuberis : qui si masculus fuerit, decimò quartò annò ætatis completò impubertatem egreditur ; si verò fæmella, anno duodecimò, & sic hac ætate uterque fit puber. Qui favor Juris in impuberes eò usque extenditur, ut quamvis jam sint proximi pubertati contrahentes, tamen adeptà postea pubertate resiliere possint : exceptò casu, quò tales contrahentes doli capaces sponsalitium contractum juramento ipsi perspectò & notò confirmant tunc deinde resiliere non possunt ; & quamvis regulariter loquendò, juramentum sequatur naturam actûs *L. fin. Cod. de non numerata pecunia*, & actus inhibitam conditionem habeat, *nisi puberes facti resiliant*, in reverentiam tamen sacramenti, & quia illis periculosum est contra suum juramentum venire, statuitur per *cap. ex litteris 10. de sponsalibus*, quòd amplius resiliere nequeant à sponsalibus, sed matrimonium adimplere cogendi sunt.

Hucusque vidimus ante adimpletam pubertatem valere sponsalia, hinc quæstio exsurgit an etiam valeat matrimonium ? ad quod *ry.* id ante Legalem nempe in masculo ante 14. in fæmella ante 12. annos, aut saltem naturalem pubertatem,

tem, quando nempe malitia supplet ætatem, non valere per *cap. 3. 9. & fin. de desponsat. impuberum*. In casu autem, quòd nihilominus celebratur infra dictam pubertatem contractus matrimonii, licet talis contractus non valeat ut matrimonialis valebit tamen ut sponsalitus, & erunt sponsalia *cap. tuæ nobis fin. cit. tit. & cap. unico §. idem quoque eodem in 6.* ibi enim jus præsumit & interpretatur voluntatem impuberum, quòd, quia ad matrimonium sunt inhabiles, saltem sponsalia celebrare voluerint, ad quæ sunt habiles: Cæterum resiliere volentes à contractu in impubertate celebratò, statim quando ad pubertatem pervenerint, hoc est: triduo ante vel post pubertatem *arg. L. fin. Cod. de judiciis & L. fin. Cod. de errore advocat.* reclamare debent, non enim statim reclamans, cùm posset, de novo consentire & factum contractum approbare censetur, & sic pars non statim resiliens manet obligata.

Sequitur 9. regulariter omnes illos, qui matrimonium contrahere possunt, illos etiam posse contrahere sponsalia, cùm hæc nil aliud sint, quàm repromissio futuri matrimonii, quoniam autem possint contrahere matrimonium inferiùs patebit.

23 Sequitur 10. poenam conventionalem à parte injustè resiliente solvendam posse apponi contractui sponsalizio, ita docent *Haunoldus de Fur. & Just. cap. 5. cont. 3. n. 364. Layman lib. 5. theolog. moral. tract. 10. part. 1. n. 8.* contra plures alios pro suo fundamento docentes, per talem

talem poenam restringi libertatem contrahendi matrimonium, quæ maximè requiritur *L. 2. Cod. de inutilibus stipulat.* & quia etiam stipulatio de poenâ in testamentis sit nulla *L. 61. ff. de V. O.* ast utraque ratio nil convincit, quia post facta jam sponsalia non requiritur amplius illimitata libertas, sed hâcipsô, quòd sponsalia sint via ad matrimonium, jam restringitur, neque tali libertati suffragantur amplius jura, & cùm se jam obligaverit ad sponsalia tamquam ad antecedens, est etiam ad consequens obligatus, cùm inter se sint connexa, & se invicem respiciant, unde Alexander III. *cap. ex litteris 10. de sponsalibus* debitè contrahentes sponsalia ad matrimonium sub censura Ecclesiastica imò excommunicatione cogi mandat. Unde matrimonia libera quidem esse oportet à metu injusto, non autem justo, qualis esset poena sponsalibus apposita, & ab injustè resiliente solvenda. Ad alteram rationem objectam non est paritas, quia dictâ *L. 61. ff. de V. O.* talis stipulatio ponitur: *si hæredem me non feceris, tantum dare spondes*, ubi pro priori nulla subintelligitur obligatio faciendi hæredem, per quam restringeretur libertas testandi; atverò in nostro casu vi sponsalium contractuum jam datur obligatio & libertas minuitur, ita, ut sine justâ causâ resilire non possit, unde resiliences etiam ad duplicatam vel quadruplicatam arrham tenentur: nec obstat *cap. gemma 29.* ubi dicitur in matrimoniô vel sponsalibus stipulationem propter poenæ interpositionem esse meritò improbandam: quia illud supponit justam resi-

liendi causam, ut legenti patet, quia ibi in impubertate fuerunt celebrata sponsalia, à quibus adveniente pubertate justè, juxta superius dicta, licet resilire, nostra autem assertio versatur circa injustè resiliences. Idem respondetur ad *L. Titia* 134. ff. de *V.O.* quia etiam ibi justa resiliendi habetur causa, quia ut loquitur Lex, in illo casu non secundum bonos mores pœna interposita est, & supponit Lex parentes nomine liberorum ignorantium contraxisse sponsalia, quò casu sine dubio justè resilire licet, & injustè apponitur pœna. Quòd si verò absque justa causa resiliat, stringit pœna, quia urget ad faciendam executionem promissionis sponsalitiae, ad quam absque justa causa interveniente altera pars jure naturali & positivo tenetur: & hanc pœnam in *constitutione* 18. constitutionum novellarum approbat Imperator Leo Augustus.

24 Sequitur 11. quamvis de jure civili non modò ad matrimonium *L. nuptiae* 2. ff. de *Ritu nuptiarum*, sed etiam ad sponsalia *L. in sponsalibus* 7. ff. de *sponsalibus* requiratur consensus parentum, talem consensum de jure Canonico, cui etiam in hâc materiâ standum, non requiri *cap. sufficiat* 2. *XXVII. q. 2. cap. desponsatam* 27. cit. *causa & quest. cap. veniens* 13. de *sponsalibus cap. cum virum* 12. ad fin. de *Regularibus & trans-euntibus &c.* & novissimè *Trident. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1.* huic etiam suffragatur quotidiana experientia & praxis Ecclesiæ: videtur quidem obstare *cap. aliter* 1. *XXX. q. 5.* quò requiritur ad matrimonium consensus parentum; ve-

verum, quia dupliciter matrimonium considerari potest, primò *solemne*, in quo interveniunt pacta dotalia, solemnis traditio &c. secundò non *solemne*, ubi tales solemnitates non interveniunt, & ideo etiam uxores non solemniter contrahentes *can. si quis 4. & can. Christiano 5. dist. 35.* concubinæ vocantur. Hinc dicendum est *capitulum cit.* loqui, quòd sine consensu parentum non sit solemne legitimum matrimonium; sed dices: citatum capitulum matrimonia sine consensu parentum inita vocare adulteria, contubernia, stupra & fornicationes: ergo ad valorem matrimonii requiritur necessariò consensus parentum, R. D. A. vocare adulteria &c. si nec ipsi contrahentes ad matrimonium consentiant C. A. si consentiant, utpotè per quem solum consensum habetur verum matrimonium *cit. Trident. N. A. & C. citatum cap. aliter* hæc formalia habet: *nisi voluntas propria suffragaverit.* Sic etiam quamvis in eadem causâ & quæstione *cap. nostrates 3.* Nicolaus, dicat, in matrimonio aut desponsatione solemniter intervenire fœdera, consensum parentum &c. tamen in fine addit: *peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Græcos vos astruere dicit:* ergo potest consensus parentum non intervenire, & tamen ratio validi matrimonii haberi.

Licet itaque sponsalia teneant absque parentum consensu, regulariter tamen illicita sunt propter quartum decalogi præceptum, vi cuius filii parentibus reverentiam exhibere, eis obe-

dire, eorúmque consilium maximè in re gravi sequi, nec eos ullò modò contristari tenentur, quod totum non rarò fit, si sine eorum consiliò sponsalia contrahant, quòd tamen iterum limitatur, ita ut licita sint sponsalia absque consensu parentum, si rationabilem rationem non habeant parentes ea reprobandi.

- 26 Sequitur 12. ad sponsalia non requiri ut fiant publicè aut in conspectu Ecclesiæ, sed etiam occultè fieri possunt, quin imo sponsalibus non facile intersit Parochus, nè in ejus præsentia partes non tantùm sponsalia, sed ipsum etiam matrimonium cum aliorum præjudiciò videantur contrahere; ad futuram tamen probationem, si fortè alterutra pars inita sponsalia negare vellet, consultiùs semper est, testes adhibere, aut desuper scripturam conficere, neutrum tamen est necessarium *L. in sponsalibus 7. ff. de Sponsalibus.* Hodiernò more in plurimis locis, sicut & per Diocesim Passaviensem introductum est, ut postquam sponsalia debitè contracta sunt, tunc sponsus & sponsa, in aliquibus locis solus sponsus cum sponsi & sponsæ aliquibus proximis consanguineis aut eorum parentibus, nec non ab utraque parte requisitis testibus ad Parochum sponsæ (quia ibi solent sponsalia solemniter fieri) se conferunt, ubi non solùm sponsalia facta pro faciendis denuntiationibus inscribantur, & in uno ad id deputatò librò annotentur, sed etiam, an non aliquo impedimento matrimonii irretiti vel in materia fidei sufficienter instructi sint? examinentur. Quia tamen talibus sponsalibus

salibus sæpius Proxenetæ seu conciliatores nuptiarum interesse solent, quæritur, quidnam hi exinde capiant? Ad quod Respondet Imperator *L. constitutio 6. Cod. de sponsalibus &c. ne quidquam capiat, si tamen omnino sustineat aliquid accipere, si quidem nihil de eare convenerit, nil omnino consequatur. Sin pactum intercesserit, non ultra vicesimam partem dotis, & ante nuptias donationis exigat, si dos ad ducentas usque libras auri pertingit &c. sin verò cujuscumque (majoris) quantitatis dos fuerit, ultra decem libras auri proxenetam accipere non permittit.*

Postquam varia circa substantiam sponsalium pertractavimus, jam debitò ordine ad ea pervenimus, quæ sponsalia ordinariè concomitantur, & sic primò ordine veniunt Arrhæ.

Arrha generaliter loquendo est argumentum futuræ emptionis *L. quod sæpè 35. ff. de contrahenda emptione & princ. Instit. de emptione & venditione.* Hic autem arrhæ in securitatem futuri matrimonii accipiuntur, & sunt nil aliud, quàm datio alicujus rei in argumentum & pignus futuri matrimonii, danturque à sponso sponsæ, non autem è contra secundum *Cuiac. in parat. cod. de Arrhis sponsalitiis & 4. observat. cap. 26. contra Schmier Tom. 3. fol. 26. N. 30. 31. König ad tit. de donat. inter virum & uxorem N. 4. ad instar Arrharum, quas dat emptor in emptione. pro quo facit L. mulier 5. Cod. de sponsalibus, quæ solum loquitur de sponsa recipiente arrhas.* Quantitas arrharum non

non est definita, cum jura de iis indistinctè loquantur, unde deduco eas etiam in fundo posse constitui, quia quamvis *cit. L. 5.* dicat, quòd in casu arrhæ restituendæ imponi non possit obligatio reddendi aliquid ultra quadruplum, adeoque limitetur restitutionis quantitas, nulla tamen ibi præscripta est quantitas arrhæ constituendæ.

30

Porro conditio earum est, quòd non subsequitis nuptiis redeant ad dantem duplicatæ, si per accipientem stet, quò minus sequatur matrimonium; excipitur tamen, qui minoris ætatis est, hic enim solum in simplum dare tenetur; si verò stet ex parte dantis, quòd non perficiantur sponsalia, tunc arrhæ manent apud accipientem *cit. L. mulier 5.* Si verò tradens arrhas moriatur ante celebrationem matrimonii, tunc restituendæ sunt iis, ad quos jure testamenti vel successionis legitimæ transeunt bona dantis defuncti, nisi aliter constituerit, vel in culpâ fuerit, ne matrimonium prius celebratum sit, ita expressè statuitur *L. Arrhis 3. Cod. de sponsalibus*: *formalia: Arrhis sponsaliorum nomine datis, si interea sponsus vel sponsa decesserit, quæ data sunt, jubemus restitui, nisi causam, ut nuptiæ non celebrarentur defuncta persona jam præbuerit.* Quòd si verò per neutrum stet, quò minus sequatur matrimonium, v. g. dum utrique parti ignotum intervenit impedimentum *L. si Legibus 16. Cod. de Episcopali audientia*, redeunt arrhæ in simplum: idem evenit, si alia iusta causa non contrahendi matrimonium post facta sponsalia emergit v. g. alterius conversatio turpis, sectæ diver-

diversitas vel alia *cit. L. mulier §. vers. his illud quoque.* Si autem sponsalia solvantur ex iustâ causâ, non amittuntur arrhæ ab eo, qui tradidit: quod si tamen ex injustâ causâ v. g. ex unus inconstantia, & si unus tantum dedit arrhas, tunc dans, injusteque resiliens juxta supra dicta eas perdit, acceptans autem injusteque resiliens duplicatas reddere tenetur. Si verò (ut defecto plerumque consuetudo obtinuit) uterque arrhas tradidit & recepit, injuste resiliens & suas perdit, & acceptas in duplum restituere tenetur: dixi superius accipientem arrhas teneri ad duplum si injuste resiliat, hoc tamen ampliatur, si de reddendis arrhis in triplum vel quadruplum (nisi resiliens sit minor) conventum fuerit *cit. L. mulier §. vers. quæ omnia.*

Arrhæ subsecutô matrimoniô vel ad tradentem redeunt, vel in donationem propter nuptias imputantur, sunt enim quasi pignora, quæ subsecutâ venditione redduntur, aut in pretium computantur. 31

Alterum, quod à potiori concomitatur sponsalia, est largitas sponsalitia, quæ est donatio inter sponso de futuro facta sub spe matrimonii & in signum amoris, per quod largitas sponsalitia differt ab arrhis, hæc enim non datur in pignus futuri matrimonii, sicut arrhæ dantur: 32

& hæc largitas in variis rebus ad libitum donantis consistere potest, puta in gemis, mundo muliebri &c. 33

Quando ergo sequitur matrimonium, accipiens largitatem sponsalitiam sibi eam irrevocabiliter acquirit, licet matrimonium per divor- 34

35 divortium solvatur *L. si mater 12. Cod. de donationibus ante nuptias & L. 9. eodem.* & si ex culpa donantis non sequatur matrimonium, tunc res donatæ non revertuntur ad donantem, sed accipienti manent *L. cum veterum 15. Cod. eodem.* & vicissim, si ex culpâ accipientis non sequatur matrimonium, tunc accipiens largitatem sponsalitiâ restituere debet *cit. L. 15.* Quòd si verò absque culpâ utriusque scilicet tam dantis quàm accipientis non sequatur matrimonium, tunc largitas sponsalitia redit ad donantem ejusque hæredes, excipe casum, nisi donans sponsus ante nuptias sponsæ dederit osculum (aut quod magis est cum eâ copulam exercuerit) tunc enim sola dimidia rei donatæ pars ad donantem redit *L. si à sponso 16. Cod. eod.* O carum & charum osculam! Si verò sponsa aliquid donationis titulò donaverit sponso ante nuptias, interveniente morte unius qualiscunque demum ante celebratum matrimonium, res donata semper ad sponsam, quæ non causam dedit non secuturi matrimonii, seu ad ejus hæredes redit, sive dein osculum intervenerit sive non. In casu quò utraque pars facta sponsalia tollere vult, standum est transactione inter eos factâ, utrum donans res donatas remittere, an exigere velit; si enim exigere vult, non potest aliter accipiens, quàm eas reddere, quia aliàs donans non vult solvi sponsalia, & sic accipiens nilominus volens resiliire, suâ culpâ facit, ut res donatas juxta superiùs dicta restituere teneatur.

Tertium quod contractum sponsalitium con- 36
comitari solet, sunt pacta de dote, seu dotalia.
Describitur dos, quòd sit res marito data vel pro-
missa ad ferenda onera Matrimonii, propterea
enim datur dos, cùm sine matrimonio nulla sit
dos *L. dotis 3. ff. de jure dotium*, sicut pariter
non est dos, si res tradita marito non serviat one-
ribus matrimonii *L. si pater 76. in fin. ff. eod.*
Unde sequitur, dotem esse illam pecuniam vel
rem, quam sponsa, aut sponsæ Pater dat marito
ad ferenda matrimonii onera, apud quem mari-
tum etiam debet esse, *L. si maritus 46. ff. fami-
lia erciscunde. L. actione 65. §. fin. ff. pro socio.
L. quod si 66. ff. eod. L. si is qui 56. de jure do-
tium. L. dotis causa 1. ff. eod.*

Dos alia est promissa, talem dotem mulier 37
habere dicitur *L. cum post 43. §. 1. ff. de admini-
strat. & periculo tutorum*, quando nempe non-
dum est extradita; alia est extradita, per quam
traditionem maritus in dotem acquirit domi-
nium *L. traditionibus 20. Cod. de pactis*. Cæte-
rum si dos promissa quidem sit, sed sine certâ
quantitate, à marito tamen nihilominus peti
potest *L. si cum 3. Cod. de dotis promissione*. Et
tunc ut *citata Lex* vult, ad arbitrium boni viri 38
solvi debet, si à patre fuerit promissa, huic enim
incumbit dotare filiam: è contrariô verò, quia
dotare ad matrem non pertinet, si hæc dotem
absque certâ quantitate promisit, videtur ab eâ
non posse postulari propter incertitudinem, quæ
per *L. frustra 1. Cod. cit. tit.* vitiat: idem dicen-
dum

dum est de aliis extraneis absque certâ quantitate dotem promittentibus.

- 39 Iterum dos alia est adventitia, quæ non à patre, sed aliunde accedit *arg. L. unica §. 13. Cod. de rei uxoria actione.* Alia est profectitia, quæ à patre ejusque rebus proficiscitur, aut ab alio ejus intuitu datur v. g. si quis donet aliquid patri, ut filiæ in dotem det *L. profectitia 3. §. 2. ff. de jure dotium.*

- 40 Non solum autem pecunia, sed & aliæ res corporales & incorporales in dotem dari possunt: Sic 1. debita, quando v. g. maritus sponsæ aliquid debet *L. si res 12. §. final. ff. cit. tit.* 2. usufructus *L. si usufructus 66. ff. eodem.* 3. Creditum *L. si mulier 77. ff. eod.* in quò casu tamen juxta hanc legem maritus, qui pro priori hoc creditum habebat, non tenetur amplius solvere usuras 4. etiam res aliena *L. jure 6. §. 1. ff. eod.* eò tamen effectu, ut in maritum usucapiendi conditio transferatur *L. res mobiles unica: Cod. de usucapion. pro dote.* 5. Etiam actiones *L. debitor 36. ff. de jure dot.* 6. Fundus &c. *L. quod si 27. ff. eod.* 7. Res æstimata sive inæstimata *L. nulla 4. Cod. de jure dotium.* 8. Pars divisa, seu non divisa *L. ante divisionem 16. Cod. eod.*

Postquam perpendimus, quid, quotuplex, & in quibus consistere possit dos, examinandum venit, qui dotare & quas personas dotare teneantur?

- 41 Omnium primò Pater filiam dotare tenetur *L. capite 19. ff. de Ritu nuptiarum.* Paternum siqui-

liquidem officium est dotem vel ante nuptias donationem pro suâ dare progenie *L. si Pater fin. Cod. de dotis promissione.* & reipublicæ interest, mulieres dotes salvas habere, propter quas nubere possunt *L. reipublica 1. ff. de jure dotium.* Et hæc obligatio Patris videtur ita 42
procedere, ut etiam filiam aliàs divitem dotare teneatur *L. si Pater 7. Cod. de dotis promissione,* licet alii contrarium teneant cum Lauterbach *ad ff. de Jure dotium §. 10.* cæteroquin si sponsus & gener futurus puellâ solâ contentus dotem nullam cupiat, nulla cogendi Patris ratio adest *Bacc. ad Treul. vol. 2. disp. 7. th. 2. tit. de jure dotium.* Similiter vi *Land = Recht tit. 40.*

43
a. 9. pater non tenetur dotare filiam, in casu, quô eam honestè pater desponsare voluit, aut ab honestis nuptiis non impedivit, illa tamen alteri statûs sui impari inhonestè nubat: Wann ein Sohn oder Tochter, die in Gewaltsam oder der Fürsorgung ihrer leiblichen Eltern Vatter oder Mutter seyn, sich selbst, uneracht solche Eltern ihnen ehrliche Heyrath angetragen, oder doch an selben sie nit verhindert hätten, ohne ihr, der Eltern, Willen und Wissen zu solchen Personen, welche ihnen an Stand und Herkommen nit gemäß, verheyrathen, so seynd ihnen denselben ihre Eltern, Vatter und Mutter, in ihrem Leben nichts schuldig, einig Heyraths Gut, Fertigung oder Heimsteuer zu geben, oder andere Hülff zu thun.

44
Secundò. Pater tenetur dotare filiam, licet pro priori jam semel dotaverit eam, & absque
C facto

34 *Tractatus Just. Bavar. Cau.*

facto filiae dos consumpta fuit *L. si cum dotem* 22. §. *si mulier* 2. ff. *soluta matrimonio* & *Auth. quod locum cod. de collationibus*, pater enim ex necessitate legis filiam non habentem dotem dotare debet.

45 Tertiò avus tenetur dotare neptem, quando ejusdem Pater est mortuus *L. capite* 19. ff. *de jure dotium* quia talis filia recidit mortuò patre suò in potestatem avi, item si Pater filiae dotandæ adhuc est filiusfamilias & sub patriâ potestate *L. profectitia* 5. §. 8. *eodem*.

46 Quartò Pater filiam tenetur dotare, licet ab extraneo jam sit dotata, dos enim venit locò legitimæ *L. quoniam* 29. *Cod. de inofficioso testamento*, excipe nisi dotatio ab alio facta, fuerit facta intuitu Patris *cit. L. profectitia* 5. §. 2. Ex quò sequitur, mulierem duplicem dotem habere posse unam ex constitutione Legum scilicet à patre, alteram ex liberalitate, scilicet ab alio ei donante.

47 Quintò Pater etiam filiam emancipatam dotare tenetur *L. si Pater fin. Cod. de dotis promissione* in hac enim lege loquitur Justinus non modò de constitutis sub patriâ potestate, sed etiam de emancipatis: Ratio autem cur etiam emancipatis debeatur dos, est: quia non à patriâ potestate, sed patris officiò provenit debitum dotandi suas progenies *cit. L.* & hinc etiam filia emancipata eò magis dotanda venit, quò magis redditio dotis ad jus gentium pertinere dicitur *L. 8. ff. de capite minutis*, quò jure non admittitur differentia potestatis, quia ergo dos origi-

nem

nem trahit ex affectu naturali, *L. si pater fin. Cod. de dotis promissione*, eadem etiam emancipatae debetur, cum emancipatio non suffocet affectum naturalem.

Sextò Pater dotans filiam non secutò matrimoniò, aliò dein eventurò matrimoniò eandem dotem dare tenetur *L. dotem 30. ff. de jure dotium*. Ratio assignari potest, quia officium paternum non consistit in solò affectu, quò priùs dare voluit dotem, sed in effectu, quò actu dat. 48

Septimò Pater non tenetur dotare filias naturales, spurias, & ex damnatò coitu conceptas *arg. L. uxorem 41. §. 11. ff. de Legatis 3. & L. humanitatis 8. Cod. de naturalibus liberis*. 49

Octavò Pater non dotare tenetur filiam, quam vi *Novell. 115. §. aliud quoque* exhereditare potest. 50

Quamvis itaque pater filias legitimas dotare teneatur, in Bavaria tamen inter dotationem Nobilium & illustrium &c. & inter plebejorum magna est disparitas; filiae enim Illustres & nobiles per decretum generale *de dato 20. Aprilis Anno 1672.* universim (quamvis pro priori, ut *ex art. 6. tit. 36. Land: Recht* videre est, hoc non omnes familiae habuerint) ipsò jure pro renuntiatis habentur, & contentae esse debent portione dotali, nec legitimam adaequante: quod inter plebejos non procedit, ubi dos proportionally dari debet: ita quidem, ut, sicut saepè contingit, si filio vel filiae in tanta quantitate dos detur, ut reliqui liberi legitimam suam respectu reliquorum non obtineant, teneantur dein illi, 51

qui nimiam dotem acceperunt, eò usque restituere, usque dum reliqui ad legitimam perveniant *Land-Recht tit. 36. art. 15.*

§2 Nono Pater ex bonis uxoris suæ, nisi ipsa ultrò consentiat, filia dotem dare nequit *L. si à matre 13. & L. neque mater 14. Cod. de jure dotium.* ad Patrem enim filias dotare pertinet.

§3 Decimo. Mater filiam dotare non tenetur, *L. cit. fin. Cod. de dotis promiss. & cit. L. neque mater 14.* nisi, ut hæc posterior Lex loquitur, magna, probabilis & Lege specialiter expressa causa interveniat v. g. si Pater sit inops, mater autem locuples, in hoc enim casu etiam filios alere & sustentare tenetur cum hoc maternus affectus exigat & necare quis videatur, qui alimonia denegat *L. necare 4. ff. de agnoscendis & alendis liberis.* Aut si Pater & paterni ascendentes jam sint mortui *arg. L. non quemadmodum 8. ff. cit. tit.* ubi dicitur, quòd etiam avus maternus filios alere teneatur in tali casu. Sic etiam mater hæretica filias orthodoxas dotare tenetur *L. cognovimus 19. Cod. de Hereticis &c.*

§4 Undecimò frater sororem ex eòdem Patre natam probabiliter dotare tenetur; ratio hujus desumitur à *L. cum plures 12. §. pen. ff. de administratione tutorum* ubi Paulus J. C. dicit, fratrem honestè quidem & ex liberalitate dotare sororem aliò patre natam: ubi à contrario D. D. argumentum desumunt: ergo ex debitò sororem eòdem patre natam frater tenetur dotare, si aliam dotem non habeat foror.

Duodecimô etiam curator dotare debet ad-
ultam pro modô facultatum ejus & dignitate
mariti *L. quero 60. ff. de Jure dotium*, circa
quam dotationem tamen cautè procedendum,
ne dum fortè majorem dotem spondeat, quàm
bona patiantur, tum sibi, tum marito noceat
propter *L. cum post mortem 43. ff. de administ.
& pericul. tut.*

Decimô tertiô dotare is tenetur, qui virgi-
nem aut viduam honestam dolô, metu, impor-
tunis precibus corripit, damnûmque aliô modô
compenfari nequeat, juxta cômunem D. D. ad
*cap. si seduxerit 1. & cap. pervenit 2. de adul-
teriis.*

Enumerati omnes, debent quidem dotare fi-
lias, non tamen ante matrimonium solvere, &
nisi nubant, cùm dos sine matrimonio esse non
possit *L. dotis appellatio 3. ff. de jure dotium.*
Quòd si verò ita de dotis traditione stipuletur,
ut detur, quando cômmodissimum erit, tunc Ateus
à Labeo in *L. avus neptis 79. ff. eod.* adductus
censet, dotatorem non priùs teneri ad dandam
dotem, quàm, *cùm primum sine turpitudine &
infamiâ dari possit.* Hæc de dote, de quâ plu-
ra infra suô ordine hóc titulô. Jam ad pacta
dotalia, quæ concomitantur sæpiùs ac ordinariè
sponsalia, de essentiâ siquidem sponsalium non
sunt, cùm ipsa mulier ad constituendam dotem
adigit nequeat, matrimonium enim absolutè si-
ne dote contrahi & subsistere potest: ut quoti-
diana experientia habuit: modò tamen si utra-
que pars sit inops, & sponsa nullam habeat do-
tem,

tem, per generale à Celsissimo Principe ac Episcopo Passaviensi de die 29. Julii 1694. & 31. Octobr. 1710. 23. Martii An. 1713. & 25. Aug. 1715. & 26. Decembr. 1724. & 13. Jan. 1727. prohibitum est pauperes, absque dote, & qui se vix sustentare possunt ad matrimonii contractum & sacramentum admittere.

60 Sicuti pacta aliis contractibus dant formam & legem, ita etiam contractui sponsalitio; possunt enim pacisci conjuges super dote aut donatione propter nuptias; si non agatur alterius detrimentum, cessante interim legis dispositione, quæ non impedit dispositionem hominis: Talia pacta de dote non solum contrahentes facere possunt, sed etiam eorum parentes in quo casu, si parentes faciant, ipsi contrahentes tenentur, etiamsi extra patriam potestatem sint positi.

61 Regula generalis pactorum dotalium est, ea non valere si repugnent Legibus, aut si per eas mulieres indotatæ efficiantur *L. 2. si convenit ff. de pactis dotalibus*, aut si dos saltem deterior reddatur *L. Pomponius 6. ff. cit. tit. & L. de die 14. ff. eodem.*

62 2. Non valent pacta dotalia, si limites dotis aut donationis propter nuptias egrediantur, & de aliis bonis, quàm de dote & donatione propter nuptias v. g. successione concipiantur, *L. hereditas 5. Cod. de pactis conventis* Hæreditas enim aut successio non defertur ex pacto, sed testamentò, quod in pactis dotalibus non apparet. In Bavaria tamen talia pacta valere videntur, si adhibeantur quinque testes: *Land-Recht tit.*

tit. I. art. 19. Wiewohl sonst in andern Handlungen zween oder drey Zeugen genug seyn, weil aber in den Heyraths-Bedingen gemeiniglich von der Eheleuten Tod-Fällen, und was eines von des andern Gut erben soll, gehandelt würdet, so seynd zu kräftiger Erhaltung solcher Beding, fünff Zeugen nothwendig:

Ex quo sequitur, si pactis dotalibus etiam alia inferantur v. g. de futura successione &c. & non adhibeantur quinque testes, talia pacta solum valere in ordine ad dotem, non verò ad successionem ita expresse subjungit *cit. art.* hæreditas enim pactis non confertur. *L. hæreditas 1. ff. de hæreditatis petitione.*

Quamvis itaque de jure comuni, pacta limites dotis egredientia de jure comuni non valeant ordinariè, limitatur tamen hoc ab A. A. si talia pacta non per modum testamenti, sed contractus vel donationis sint facta *Philipp. Deci. in L. pactum quod dotali n. 8. Cod. de collation.* aut si non de universali, sed tantum particulari successione agatur *Arnoldus Rath. de potiss. juris commun. & Bavarici differentiis conclus. 34.* aut etiam licet de universali agatur successione, si ad acta coram duobus testibus insinuetur *Nicol. Honthem. de arte notariat. Lib. 2. cap. 47. n. 2.*

Circa quod tamen in hoc ultimo casu cum *Wesenbec. part. 2. cons. 63. n. 9.* notandum venit, quod talia pacta facta per modum ultimæ voluntatis aut de successione universali, etiam invito altero conjuge in ordine ad successionem semper mutari possint, cum voluntas hominis de jure usque ad mortem sit am-

bulatoria. Quod tamen non procedit si contractui de dote & donatione propter nuptias, addatur aliqua successio particularis, & dein coram testibus ad acta insinuetur.

65 3. Pacta dotalia facta in absentia eorum qui dotem repetere possunt, aut à quibus repeti potest, non valent *L. pacisci 1. ff. de pactis dotalibus.*

66 4. Pactum dotale non valet, quò conventum est, ut tertio dos reddatur, nihilque actum censetur, ex regula generali, quæ non permittit alteri per alterum quæri, dos enim ad mulierem aut eos successores & hæredes transit *L. 2. ff. soluto matrimonio.*

67 5. Pactum, quò conventum est, dotem solutò matrimonio ac præmoriante marito apud ejus hæredes manere liberis intervenientibus, non valet *L. si convenerit 2. ff. de pact. dot.* Sic à paritate æqualitatis non tenet pactum, ut donatio propter nuptias maneat apud præmortuam uxorem aut ejus hæredes *Auth. æqualitas Cod. de pactis conventis &c.*

68 6. Pactum, quò conventum est, ne dos petatur non valet, cùm tali casu mulier indotata maneat *L. si Pater 12. ff. de pactis dotalibus:* excipe, nisi maritus ipse non velit petere, aut doti renuntiaret, in quò tamen casu, mortuò marito, uxor dotem à Patre vel ejus hæredibus repetere potest, cùm Pater filiam dotare tenetur *L. capite 19. ff. de ritu nuptiarum* & quidem in casu, quò eam jam semel dotavit, & dos absque facto filia consumpta fuit *L. si cum dotem 22. §. si mu-*

si mulier 2. ff. soluto matrimonio. Ergo multò magis, si nunquam dotata fuit.

7. Non valet pactum, quò fructus dotis cedunt mulieri *L. si convenerit ff. de pact. dot. & L. si Pater 76. ff. de jure dotium*, sic enim evaderet marito dos inutilis, cum tamen ex legum ordinatione detur marito ad sustinenda onera matrimonii, nisi aliunde marito succurratur, aut uxor recipiens dotis fructus sustineat onera matrimonii, hoc enim casu maritus nullum patitur incommodum *L. si quis pro uxore 21. §. si uxor 1. ff. de donationibus inter virum & uxorem.* 69

8. Non valet pactum, quò dos promittitur in tempus soluti matrimonii *L. Julianus 20. ff. de jure dotium.*

Jus comune ad essentiam pactorum dotalium, non quidem exigit scripturam ut probat *Wesenbec. ff. de pactis dot. n. 4.* de jure tamen patriò ad pleraque pacta dotalia scriptura requiritur, hac tamen distinctione, ut plebeji subditi provinciales, si summa dotis usque ad 50. aut ultra 50. florenos ascendat, coram competente judice aut præfecto loci sua pacta dotalia conficiant, ibique sigillentur & conscribantur; si verò summa dotis sit infra summam 50. florenorum, tunc pacta dotalia inferenda sunt protocollo Judiciali, *Dem Gerichts-Protocoll. Land-Recht tit. 1. art. 18.* Inter cives verò in civitatibus & oppidis pacta dotalia conscribenda sunt vel potius ingrossanda & in mundum redigenda in ipsa civitatis vel oppidi grammatae in der Stadt-oder Marck-Schreiberey, simulque relinquitur talibus 70

C 5 bus

bus civibus libertas, utrum ipsi contrahentes cum suis testibus & assistentibus pacta subscribere & sigillare, an verò ipsi magistratui loci expeditionem ac sigillationem talium pactorum relinquere velint *cit. art. 18.* Ubi tamen advertendum ex *L. B. de Schmid in jus Bavaricum cit. tit. & art. n. 7.* quòd coram eo magistratu erigenda sint pacta dotalia, ubi contrahentium est domicilium, & ubi cohabitabunt. Quod concernit nobiles & privilegiatas in patriâ personas, pro suo libitu pacta dotalia conficere, conscribere & sigillare possunt, was aber Adelige, oder andere ansehnliche Personen seynd, die mögen ihre Heyraths = Notel und Brief stellen, schreiben und fertigen lassen, nach ihrer Gelegenheit. *cit. tit. 1. art. 18. Land = Recht.* Quænam autem dicantur personæ spectabiles vide laudatum *L. B. de Schmid ad Land = Recht tit. 1. art. 12.*

72 Quartum, quod à potiori consequitur aut concomitatur sponsalia, est Morgengeba, quæ nil aliud est, quàm donum matutinum à marito in compensationem virginitatis sponsæ suæ post conjugalis thori primum consensum dari solitum: unde etiam regulariter tantum virginibus debetur, quia in effectum nil aliud est, quàm præmium virginitatis amissæ & pretium deflorationis *Manz. instit. de Donation. §. est & aliud n. 48. Francisc. Balthas. ad jus Bavaricum tit. 2. resol. 1. n. 4. Besold. thes. Pract. verbo: Morgengab §. nostris moribus: & Morgengebam solis virginibus etiam nostra statuta adjudicant Land = Recht tit. 1. a. 1.*

Ca-

Cæterum Morgengeba vocatur etiam mor-
genatica *cit. Manz. §. 3. n. 45.* quæ tamen non
est confundenda cum illa morgenatica, quando
dicimus matrimonium ad morgenaticam con-
tractum, quod tunc fit, cum pater nolens face-
re injuriam filio prioris matrimonii, nolens eti-
am lædere memoriam prioris conjugis superin-
ductâ filio novercâ plebeja, cum prior esset no-
bilis, eâ conditione ducit uxorem, ut liberi inde
nati ei non succedant, sed certâ parte bonorum
debeant esse contenti *Besold. thes. practi. verbo*
Morgengab §. matrimonia. *Diether ubi pro-*
xime: Arnold. Rath. tract. de secundis nuptiis
part. 1. assert. 37. n. 5.

Morgengeba itaque in pactis sponsalitiis pro-
mitti solita, in omnibus rebus constitui potest,
nempe tam in re mobili quàm imobili, in pecu-
niâ aut certâ re à marito assignatâ, aut generali-
ter in omnibus bonis **Land-Recht tit. 2. art.**

1. Hâc tamen ibi expressâ cautelâ, ut si Mor-
gengeba generaliter in omnibus bonis, præsen-
tibus & futuris constituatur, eô usque omnia
bona mariti sint hypothecata, usque dum pro
Morgengeba res certa ac specifica assignetur, &
dein illius rei uxor morte mariti jus proprietatis
acquirat: quòd si tamen res specifica pro Mor-
gengeba sponsæ detur, proprietariè ejus domi-
nium statim acquirit *cit. Land-Recht tit. 2.*

art. 5. quamvis juxta eundem *art. 5.* maritus
durante matrimoniô exinde percipiat usum fru-
ctum, nisi uxor eam rem morgenaticam in ali-
um transtulerit seu per legatum, seu aliô modô.

Es wäre dann, daß die Frau solche Morgengab verschaffet, oder vergeben hätte, *Land-Recht tit. 2. art. 5. & 7.* ex quò sequitur, usumfructum Morgengebæ marito solum conditionatè competere, si scilicet res morgenatica sit in dominio & potestate uxoris; habet enim uxor plenam libertatem, aut donandi amico, legandi, aut ad res pias applicandi Morgengebæ, & in usu hujus liberæ dispositionis nec à marito, nec à liberis aut quocunque aliò impediri potest *cit. art. 7.* Morgengeba enim etiam durante matrimoniò habetur pro bonis uxoris allatis *Besold. thes. pract. verbo: morgengab §. uxor ante maritum.*

- 79 Quamvis autem ex rubrica articuli 7. *lit. 2.* *Land-Recht* videatur, quòd uxori tantum liceat disponere de Morgengeba mortis causâ, quia verbum *verschaffen* propriè refertur ad actus mortis causâ: verum, quia in nigro & in textu adest etiam verbum *geben*, quod est verbum contractûs *Diether in spicilegio ad thes. Besoldi verbo geben* / & per consequens actus inter vivos; ideo dubitandum non est, quin uxor non tantum mortis causâ, sed etiam per actus inter vivos liberè, prout ei placet, disponere de Morgengeba possit *Francisc. Balthasar. ad Jus Bavaricum tit. 2. resolut. 5. n. 1.*
- 80 In casu autem, quò vivente marito uxor de rebus Morgenaticis nil disposuerit, & in quietâ ac legitimâ possessione permanferit, neque Morgengeba absque consensu Domini constituta fuerit in re feudali, tunc hæredibus mariti nullum jus competit

petit talem rem morgenicam persequendi
Land-Recht cit. tit. art. 6. Imo etsi res sit **81**
feudalis, si tamen Dominus feudi in ordine ad
constituendam Morgengebam suum consensum
dederit, neque tunc hæredes contra uxorem su-
perviventem, aut mortuâ eâ ejus hæredes actio-
nem habere possunt. *cit. immediate art. 6.* ratio
hujus est: quia per *art. 2. cit. tit. Land-Recht/*
sicut Morgengeba non potest in feudo absque **82**
consensu Domini directi constitui, sic, quia con-
trariorum eadem est ratio, sequitur, eam acce-
dente consensu Domini posse constitui; ubi ad-
huc exprimitur, ut in feudis bursaticis Domi-
nus non facile consensum requisitum deneget.

Vidimus hucusque Morgengebam ad uxo- **83**
rem pertinere, & si sit generaliter in bonis Ma-
riti constituta, quòd ea bona uxori sint hypo-
thecata; ex quò sequitur, quòd maritus talia
bona pro Morgengebâ constituta absque con-
sensu uxoris, & præter maritum adhibitò ad-
huc aliò idoneò sigillatore vendere & alienare
non possit, factusque contractus uxori præjudi-
care nequeat; positò tamen, quòd abs-
que consensu præstitò uxoris, & adhibitò con-
sigillatore, **Der in fremden Sachen zefertigen**
befugt, bona pro Morgengebâ designatâ aliena-
verit, uxórque alienationis conscia infra annum
& diem non reclamaverit, valet quidem aliena-
tio & contractus, ad instantiam tamen uxoris
postea maritus alium fundum, vel aliam rem
pro Morgengeba designare tenetur **Land-**
Recht cit. tit. art. 4. ratio hujus est: cum
enim

enim Morgengeba sit res propria uxori, maritus autem res proprias uxoris absque ejus consensu alienare non potest. Unde alienatâ re propriâ uxoris, & intra legitima præscriptionis tempora ab uxore non vindicatâ, ritè præscribirur, salva tamen uxori manente actione de evictione aut negotiorum gestorum contra maritum *L. mater 3. Cod. de rei vindicat.*

- 84 In pluribus quidem locis praxis obtinet, ut sponsæ etiam virgini non debeatur Morgengeba, nisi maritus fuerit viduus, aut speciale desuper pactum intervenerit; certum est tamen de jure Patrio id requiri, ita quidem, ut si sponsæ virgini certa Morgengeba constituta non sit, aut planè nulla constituta, tunc eidem à Judice est aliqua assignanda, hac tamen ratione, ut à Judice assignata Morgengeba non excedat tertiam partem bonorum ab uxore Marito allatarum.

Land-Recht tit. I. art. I.

- 85 Utut tamen de jure uxori competit Morgengeba, eidem tamen renunciare potest, non quidem absolute, sicut per *L. si quis conscribendo 29. Cod. de pactis* quilibet juri suo aut beneficio renunciare valet, sed ut uxoris renuntiatio Morgengebæ valeat, requiritur jure Patrio, ut renuntiatio fiat in scriptis, neque sufficit mariti sigillatio, sed insuper requiritur, ut extranei testes sua sigilla apponant *Land-Recht tit. 2. art. 3.* circa quam testium sigillationem cum *cit. articulus* non exprimat numerum testium seu consigillatorum, quæstio exsurgit, quot testes se subscribere debeant? nobis ita decidere placet:

et: quia præfatus articulus requirit numerum, eundem tamen non definit, simulque statuta generaliter loquentia interpretationem declaratoriam à jure communi accipiunt *Gail. Pract. lib. 2. observat. 33. num. 3.* & insuper Ulpianus *L. ubi numerus 12. ff. de testibus* expressè dicit: *ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient, pluralis enim locutio duorum numero contenta est*, hinc etiam hîc duo sufficere videntur, pluralis siquidem locutio duorum numero est contenta *cap. 40. de R. J. in 6.* porro ad constituendam Morgengebam non requiri necessariò scripturam, videtur ex *Land = Recht tit. 2. art. 6.* ubi uxori omne jus in Morgengebam adjudicatur, *sie habe um die Morgengab Brief oder nit.*

Quæritur utrum uxori debeatur Morgen- 86
geba etsi dotis numerationem non probaverit.
R. cum Arnolfo Rath de secundis nuptiis part. 1. assert. 38. n. 5. affirmativè: Morgengeba enim non datur propter dotem, imo potest alienare Morgengebam, sed in compensationem virginitatis: & ita judicatum est in consilio Aulico, & à Revisorio *Anno 1644. 13. Aprilis* confirmatum.

Pertractatis & à potiori contractum sponsa- 87
litium concomitantibus, confectisque omnibus pactis tandem proceditur in ordine ad contrahendum ipsum matrimonium & pervenitur ad denuntiationes, quibus juxta *cap. fin. de clandestina desponsatione & Tridentinum sess. 24. cap. 1. de reform. Matrim.* à proprio Parocho inter spon-

- sponsalia contrahentes in facie Ecclesiæ tribus continuis diebus festivis futurum Matrimonium eò fine publicatur, ut per tales denuntiationes omne tum dirimens tum impediens impedimentum, quò minus desponsati matrimonium de præsentì contrahere possint, manifestetur.
- 88 Et licet defectus talium denuntiationum matrimonium non reddant invalidum, reddunt tamen illicitum, & per consequens tam parochus omit- tens, quàm contrahentes, seclusâ dispensatione aut iustâ gravique causâ, peccant mortaliter, quia violant præceptum Ecclesiæ in materia gra- vi, ut constat ex fine, qui est scire velle, num subsistat matrimonium, nec ne propter impedi- mentum? neque præcepto denuntiandi sponsi
- 89 soli contrahentes, aut Parochus obligantur, sed etiam omnes illi, qui sciunt inter denuntiatos aliquod seu impediens seu dirimens impedimen- tum, ut illud manifestent, idque sub gravi pec- cato tum jure naturæ, tum ex præcepto Eccle- siæ: quia quilibet tenetur consulere salutì pro- ximi, valori sacramenti, & bono cõmuni. Si tamen propter talem manifestationem grave damnum manifestanti immineret, aut probare non posset, non tenebitur, cùm Leges Ecclesiasticæ, utpote jugum suave, hõc casu non obligent: ne- què tenetur quis jure naturæ cum gravi suo damno peccata proximi impedire.
- 90 Omittentibus has denuntiationes sequentes poenæ statutæ sunt 1. Parochus vel alius locò ipsius tali matrimonio clandestino assistens per ferendam sententiam per triennium suspenden- dus

duſ eſt *cap. fin. §. ſane 2. de clandestina deſponſatione* & hoc etiam regulares concernit: imo ſi qualitas culpæ poſtulaverit, talis illegitimè aſſiſtens gravius eſt puniendus, *cit. cap. 2. Contrahentibus* abſque factis denuntiationibus diffi-
cillimè propter quodcunque impedimentum di-
rimens poſtea diſpenſatio conceditur *Trident. ſeſſ. 24. cap. 5. de reformat. Matrimonii*. 3. Non
factis denuntiationibus etiam propter ignotum
impedimentum dirimens proles fiunt illegiti-
mæ *cit. cap. fin. §. ſi quis*; cùm tamen approba-
tò ab Eccleſia matrimoniò aliàs tales filii per
cap. quod nobis 9. qui filii ſint legitimi, legitimi
& hæredes judicentur, in caſu quò impedi-
mentum fuit etiam factis denuntiationibus ignotum.
4. Et inſuper tam parochus, quàm contrahen-
tes propter culpabiliter omiſſas denuntiationes
vi *cit. cap. fin.* arbitrariè puniri poſſunt, ſicut &
illi canonicam non effugient ultionem, qui ad
impediendam copulam legitimam malitioſè im-
pedimentum objecerint.

Ut ut autem denuntiationes ſunt præceptæ, 91
& nulla regula ſine exceptione, ſic etiam ma-
trimonium abſque denuntiationibus contrahi
potest, ſi aut diſpenſatio deſuper obtenta fue-
rit, vel alia juſta, gravis & urgens cauſa inter-
venerit, nempe in caſu, quò propter bonum
proliſ, per concubinariorum conjugium legiti-
mandæ, propter incurrendæ infamiæ, peccati
comittendi, vel contractûs malitioſè impediendi
periculum, neque nuptiæ differri, neque Ordi-
narius pro diſpenſatione adiri poſſet, matrimo-
nium

nium statim contrahi, eique Parochus (Legem denuntiationum hîc & nunc cessare per Epichiam declarando) assistere potest, denuntiationibus aliquando omissis, aliquando factis ante illius legitimè contracti usum & consummationem, quod videtur ex rationibus *Trident. sess. 24. cap. 1. de reform. Matrim. verbo: quod si: desumi.*

- 92 Ex dispensatione verò omitti possunt denuntiationes, si, ut loquitur *cit. Trident.* Ordinarius expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & judicio sancta Synodus relinquit: & ad talem dispensationem requiritur iusta ac legitima causa, prout desumitur ex verbis Tridentini; cùm talis dispensatio prudentiæ ac judicio Ordinarii relinquatur, per quæ verba non quodcunque, sed rationabile ac justè fundatum arbitrium requiri docet *Menoch. de Arbit. L. 1. q. 8. n. 24.* talis autem iusta causa potest esse quæcunque notabilis incommoditas corporalis vel spiritualis, seu malum ex dilatione matrimonii secuturum vel quæcunque notabilis incommoditas, seu bonum temporale seu spirituale. Hodiernis moribus nobiles rarò tribus vicibus denuntiantur, sed interponendò nobilem fidem aut juxta exigentiam circumstantiarum etiam juramentum, quòd nullum subsit impedimentum, facile in una vel altera denuntiatione dispensationem impetrare possunt. Porro dispensare possunt soli Ordinarii, ut ex *cit. Trident.* constat: quorum tamen nomine veniunt Episcopi, Prælati

lati Jurisdictionem quasi Episcopalem habentes,
& in specie Vicarius generalis juxta Communem
D. D.

Seclusâ itaque dispensatione aut aliâ gravi 93
causâ denuntiationes à propriô Parochô vel aliô
ab eô deputatô tribûs vicibûs publicè diebus fe-
stivis sunt faciendæ: ratio hujus desumitur; quia
ibi plurimi homines convenire solent, & sic
optima se occasio præbet veniendi in notitiam
alicujus latentis impedimenti: quæ ratio etiam
infert, quòd necessariò non requiratur, ut fiant
in die festivo, si etiam in die feriali magnus ho-
minum concursus in Ecclesia fiat, quia intentio
Tridentini manet, imo *clarissimus P. Pichler ad*
tit. de clandestina desponsatione n. 4. docet: de-
nuntiationes etiam extra Ecclesiam ex eâdem ra-
tione posse fieri in aliquo loco honesto, ubi plu-
rimi homines confluunt.

Si ambo contrahentes sint in eadem Parochia, 94
tunc solum in illâ denuntiantur; sin verò sint in
diversis Parochiis, tunc in utraque contrahen-
tium Parochia debent denuntiari; similiter si
sponsi, antequam denuntietur matrimonium, do-
micilium mutent, inque locô domicilii novi, vel
pauci sint, vel nullus omnino, qui eos noverit:
tunc denuntiationes faciendæ sunt in Parochia
vel Parochiis, ubi sponsi prius habitârunt, tali
enim modô magis satisfit intentioni Tridentini:
si verò sponsi in locô, in quô defactò domici-
lium, vel quasi domicilium habent, diu satis
fuerint morati, sufficit in hóc locô domicilii fieri

promulgationes; hac enim ratione verè sunt Parochiani talis loci.

95 Quamvis post contracta sponsalia, & tempore denuntiationum juxta comunissimam Theologorum sponſis de futuro liciti sint actus pudici in signum amoris mutui & benevolentiae exerciti, seclusò tamen pollutionis periculò, uti amplexus, oscula, tactus non impudici, locutiones amatoriae, aspectus affabiles; quia sponsalia dant jus ad tales actus & signa amoris; peccant tamen graviter, si actus impudicos aut actus exercean, sicut ipsis etiam sub mortali peccato prohibitum est juxta comunissimam Theologorum sententiam, delectari de copulâ futurâ in

96 matrimonio: ob quam causam sacrosancta synodus Tridentina *sess. 24. cap. 1. de reformat. Matrim.* verbo: *præterea*: saluberrimè hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent. Quæ exhortatio utinam non tam à contrahentibus, quàm à Parochis sæpè sæpius modernò tempore negligeretur; sed potius incumberet sponſis, ut se pro futuro Sacramento disponant, ac juxta decretum Trident. *cit. sess. & cap. verbo*: *postremo*: *Antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiae Sacramentum piè accedant.*

97 Explicatis sponsalibus, & iis quæ concomitantur sponsalia, ad eorum effectum pervenimus, qui est triplex, primus est, quòd indicant impedimentum & impediens & dirimens publi-

cæ honestatis, introductum jure Ecclesiasticô *cap. 3. 4. & 8. de sponsalibus & novissimè Trident. sess. 24. cap. 3. de reform. Matrim.* vi cujus validè contrahens cum sorore, alteram sororem amplius ducere nequit, etiam solutis quacunque ratione sponsalibûs prioribûs, uti tenet probabilior *can. 11. XXVII. q. 2. & cap. 8. de sponsal. cap. 5. de desponsat. impub.* & vice versâ contrahens cum fratre, alteri fratri amplius nubere nequit. De quô plura suô locô & ordine infra 425. Alter effectus est impedimentum impediens, quô tam sponsa, quàm sponsus impediuntur contrahere cum quovis aliô matrimonio, & licet taliter matrimonium contractum valeat *cap. duobus 1. de sponsa duorum* non enim rescindi tantum debet Sacramentum *cap. si inter 31. de sponsal.* tamen illicitè contrahitur, & contrahens peccat mortaliter, & injuriam damnûmque alteri illatum compensare debet: imo obligatio ex prioribus sponsalibus, non omnimode per superveniens matrimonium tollitur, sed solum suspenditur juxta mihi probabiliorem, ita ut celebrans matrimonium semper maneat priori sponsæ vel sponso obligatus, & mortuô marito vel uxore ante primum sponsum vel sponsam, pars supervivens teneatur etiamnum ad priora sponsalia, & priorem sponsum vel sponsam sibi matrimonio jungere; ratio hujus est: quia nullô jure positivô probari potest omnimoda dissolutio priorum sponsalium, cum *cap. sicut 22. & si inter 31. de sponsal.* solum declarent, contractô matrimonio remanendum esse penes

secundam, de obligatione autem priorum sponsalium tollendâ nil insinuant; sic etiam omni-modâ solutio priorum sponsalium neque jure naturali ostendi potest, potest enim priorum sponsalium obligatio consistere cum matrimonio cum aliâ contracto, quanvis suspendatur stante matrimonio: sic factô religionis votô ducens uxorem, manet stante matrimonio obligatus mortuâ uxore religionem ingredi: idipsum contingit in voto simplici castitatis.

99 Tertius effectus est, quòd promittentes matrimonium de futuro, teneantur sub mortali servare fidem datam, & matrimonium de præsenti contrahere. Patet hoc ex *can. desponsatam 27. XXXVII. q. 2. & can. de conjugali 50. cit. causa & quest. cap. prater ea 2. ex litteris 10. requisivit 17. de sponsal.* sponsalia enim sunt res gravis maximâque infertur injuria alteri, si non impleantur.

100 Hinc etiam Ecclesiæ competit potestas absolute aliquem post facta sponsalia ad matrimonium cogendi per censuras *cap. ex litteris 10. de spons.* cum ex justitia obligetur reus ad matrimonium ineundum, nisi perfectiora meditetur & v. g. religionem ingredi vellet *cap. 2. de conversione conjugatorum*: neque obstat, quòd matrimonium metu contractum sit nullum *cap. veniens 13. de sponsal.* hoc enim intelligendum est de metu injustè incussô, qui in hoc casu non subest, spontè enim reus obligationem per sponsalia in se recepit, quam etiam idcirco implere tenetur.

Non solet autem Judex uti, nisi moderatâ 101
coactione, nè difficilior contingat eventus, cum
impediat animorum societatem, & propter
consensûs libertatem deficientem perpetuum
causet diffidium. Unde Judex si videat partem
obstinatam, monebit prius, quàm coget *cap.*
requisivit 17. *cit. tit.* ne posteriora fiant pe-
jora prioribus, & mala evitentur: & licet reus
non sit extra peccatum grave, si temerè sit con-
tumax, ut per censuram cogi possit *cit. cap.* 10.
de sponsal. malunt tamen canones minus malum
tolerare, ut evitent majus *Sanch. lib. 1. disp. 29.*
Pontius L. 12. c. 6. n. 2. & sequentibus.

Quando in sponsalibus nullus præfigitur ter- 102
minus certus ad matrimonium contrahendum,
adimplenda sunt ea, quàm primùm commodè
fieri potest, ratio est: quia quod sinè die pro-
mittitur, præsentì die debetur *L. in omnibus* 14.
ff. de Reg. Juris L. cum qui 41. *§. quoties* 1. *ff.*
de verborum obligationibus: interim tamen non
tenetur promissor statim implere sponsalia,
quamprimùm contrahuntur, sed tantùm requi-
rente alterò, cui promissio facta est; ratio est:
quia id generale est in omni debitò, cujus solu-
tioni non est certa dies præfixa, ut debitor
non teneatur illud solvere, nisi à creditore re-
quisitus, ut constat ex *L. debitores presentes* 10.
Cod. de pignoribus. Si verò ad contrahendum
matrimonium certa dies vel conditio est posita,
tunc eadem expectanda est, prout in omnibus
aliis contractibus contingit.

Vidimus hucusque sponsalia per se semper requiri celebrandum matrimonium, & ponere mutuam obligationem inter contrahentes; vinculum tamen eorum non est omnino indissolubile, sed potest variis solvi modis, ut ex sequentibus apparebit. Et quidem

103 1. Sponsalia possunt dissolvi per mutuum desponsatorum consensum in dissolutionem *cap. præterea 2. de sponsal.* per quas enim causas res aliqua nascitur, per easdem etiam solvi potest *cap. 1. de R. J.* & quæ consensu contrahuntur, contrariâ voluntate dissolvuntur §. *fin. instit. quibus modis toll. obligat.* nihilque est tam naturale, quàm eò genere quidque dissolvere, quò colligatum erat *L. 35. ff. de R. J.* cujus enim juris est actus, ejusdem est distractus *L. 80. ff. de so-*

104 *lut.* Et dicta resolutio se etiam extendit ad sponsalia juramento firmata, si utraque pars in dissolutionem eorum consentiat; ratio est: quia juramentum sequitur naturam actûs, cui apponitur *cap. quemadmodum 25. de Jurejurando* quia ergo sponsalia, quibus additum est juramentum sunt solubilia, ipsum etiam juramentum eò magis solvitur, quò magis in cōmodum & favorem compartis, hîc & nunc in solutionem sponsalium consentientis emissum est, cui per ipsam voluntatem solvendi sponsalia remissio fit, cùm quotiescunque juramentum in alicujus favorem præstitum est, illud ab eo remitti possit juxta *cap. ex administrationis 1. cit. tit. invito* siquidem beneficium non datur *L. 69. ff. de R. J.*

105 Licet igitur ex dictis sponsalia dissolvi possint mu-

mutuô consensu, quô fuerunt contracta, nihilo-
minùs tamen dissolutio sponsalium præsertim
publicè contractorum D. Ordinario pro ratifica-
tione intimanda est, præsertim in nostra Diœcesi
Passaviensi. Si tamen non mutuus interveniret
consensus, sed tantùm unus sponzorum injustè
recederet, dubium non est, alterum ab obliga-
tione suâ liberari; quia frangenti fidem, fides
impunè non servatur *L. cum proponas 21. Cod.
de pactis. L. si convenerit 14. ff. pro socio. cap. si
infidelis 2. XXVIII. q. 2.* quod tamen intelligen-
dum non est de sponsis in pubertate constitutis,
impuberes enim ad pubertatem pervenientes eti-
am invitô alterô sponsalia dissolvere possunt,
cap. de illis 7. de despons. impub.

2. Sponsalia solvuntur per ingressum in Re- 106
ligionem, si scilicet uterque, vel unus ex sponsis
religionem ingrediatur: *cap. verum 2. de con-
versione conjugatorum*; in quô casu pars rema-
nens non modò alia sponsalia, sed etiam matri-
monium contrahere potest, quia (ut loquitur
Alexander III. cit. cap.) *cùm non fuissent una ca-
ro simul effecti* (quod fieret per carnis com-
mixtionem in matrimonio) *satis potest unus
ad Deum transire, & alter in sæculo remanere*:
Licitum itaque est cuique sponzorum post facta 107
sponsalia aliquam S. religionem ingredi, idque
probabiliùs etiamsi sponsalia juramentô firmata
fuissent, quia, ut habetur *in cap. quemadmodum
25. de Furejurando*, juramentum sequitur con-
ditiones contractûs, cui adhæret: sed sponsalia
censentur sub hac in jure fundatâ conditione con-

trahi: *nisi meliorem statum elegero*: Ergo similiter juramentum cadens supra illa sponsalia, censetur cum illa conditione emissum: putant quidem aliqui, si sponsalia sunt juramento firmata, in reverentiam sacramenti, prius esse contrahendum matrimonium, & deinde ante ejus consummationem posse aliquem ingredi religionem, exinde persuasi, quia Alexander III. *in cap. commissum* 16. *de sponsal.* expressè dicit: *Tutius est ei (religione juramenti servatâ) prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare*: sed hoc capitulum assertioni non obest, licet enim in eò dicatur, tutius esse ob reverentiam juramenti, prius matrimonium contrahere, & dein primò ingredi religionem, illa tamen verba non important præceptum, sed consilium. Præterea sumus Pontifex loquitur ibidem de eò, qui nondum habebat determinatam voluntatem ingrediendi religionem, sed tantum à longè adhuc deliberabat, & tamen simul instabat juramenti impletio; quia tempus juramenti præfixum, scilicet biennium jam completum erat; & ideo rectè docet, tali consultius esse, prius contrahere, & ante matrimonii consummationem deliberare de ingressu religionis. Si enim talis serió voluisset statim Religionem ingredi, dixisset ipsi sumus Pontifex: *Amice, ingredere Religionem*. Nisi fortè sumus Pontifex locutus fuerit de eo, quod communiter accidit, quia enim post contracta sponsalia communiter accedere solet nimia familiaritas soléntque accedere oscula, tactus &c. ideo, ut bonæ famæ spon-

sponsæ consulatur, dicit, melius esse prius matrimonium contrahere, & postea si voluerit, illô nondum consummatô Religionem ingredi. Ita *Salmantic. disp. 52. cap. 2. n. 18.* & alii.

Quamvis itaque certum sit, per ipsam professionem in Religione approbatâ dissolvi sponsalia juxta *cap. verum 2. & cap. ex publico 7. de convers. conjug.* Dubium tamen primum est, utrum etiam solvantur sponsalia per solum ingressum, an verò tunc primum, quando solemnis emittitur professio. Ad quod R. juxta mihi probaliorem per solum ingressum statim quoad remanentem in sæculo ea dissolvi, non enim expectanda est mors civilis secutura per professionem, cum sufficiat assumptio habitûs, quæ dat licentiam alteri parti resiliendi, si velit, talisque ingrediens amplectendô statum impossibilem cum speratô matrimonio, videtur renunciare juri suo per sponsalia sibi quæsito: cum itaque vinculum non sit indissolubile & subsit gravis causa, quæ præcognita meritò fecisset alteram partem involuntariam; cum grave sit ei nubere, qui gestavit cappam: quod etsi in se sit laudabile, ut dicit Zoësius ad Decret. *tit. 1. n. 27.* est tamen aliquô modô ignominiosum apud sæculares *Sanch. 1. disp. 42. n. 2.* Hinc ex parte remanentis quamvis solvantur, non tamen solvuntur ex parte ingredientis, sed ibi suspenduntur usque ad factam professionem; unde si iterum relinqueret religionem, & pars remanens in sæculo peteret impletionem sponsalium, talis ad matrimonium teneretur; quia per factum suum

suum non potuit jus alteri quæsitum tollere
Franz instit. L. 1. t. 10. n. 21.

- 109 Secundum dubium est: an is, qui spe matrimonii extorsit copulam, possit per ingressum religionis dissolvere sponsalia? *R.* Negative quia talis obligatus est tum sponsæ, tum prolis detrimentum evitare contrahendô matrimonium, *non debet enim aliquis alterius odiô prægrevari cap. 22. de R. J. in 6.* sed debet refarcire injuriam virginitatis & honoris; accedit, quòd talis per ipsam copulam renuntiaverit favori Canonis, vi cujus aliàs potuisset per ingressum religionis sponsalia dissolvere. Et licet in favorem religionis concessum sit ingressu solvere sponsalia, si compars exinde non patiatur magnum damnum, ut à potiori fit dissolutis sponsalibus non interveniente copulâ, secus tamen est, si tale damnum interveniat *arg. cap. 48. de R. J. in 6.* Nemo enim locupletari aut favorem percipere debet cum alterius injuriâ vel jacturâ. Et hoc probabiliùs etiam extenditur, quando intervenit votum Religionis Deo factum ut docet *Sanchez L. 1. disp. 44. n. 3.* in quò casu votum non tamen solvitur, sed suspenditur, & per consequens mortuâ uxore vi voti talis ingredi deberet religionem. Sic etiam sponsalia per subsequens votum simplex castitatis non dissolvuntur *cap. veniens §. qui clerici vel voventes &c.*
- 111 Si verò tale votum simplex præcessisset sponsalia, tum talia sponsalia irritantur, quia continent rei illicitæ promissionem, & tale votum simplex juxta *cap. consuluit 4. eodem* impedit ma-

matrimonium contrahendum, ergo etiam nulla facit sponsalia, licet matrimonium contractum non dirimat.

Tertium dubium est, quia certum est *per cap. de Diacono 1. & cap. ex litterarum cit. tit.* quod per actualem susceptionem S. ordinum dissolvantur sponsalia, an etiam, sicut quis licite ingredi potest religionem, & dissolvere sponsalia an etiam stantibus sponsalibus quis licite S. Ordines suscipere possit invitâ sponsâ? *R. ne-* 112
gativè: & disparitas est; quia de sacris Ordinibus suscipiendis nullam faciunt mentionem S. Canones, sed solum licita dissolutio sponsalium *cap. 7. de sponsalibus* sacrae professioni conceditur; quia ergo hîc agitur de favore sponsæ, de lucro captando certantis, absque speciali juris dispositione, ea eò minùs jure suo per sponsalia quæsito privari potest, quò magis exceptio firmat regulam: & illicitas suscipiendorum S. Ordinum in ordine ad dissolvenda sponsalia apparet ex *Extravag. antiquæ Joan. XXII. de voto*, & sola professio licite solvit.

3. Sponsalia solvuntur priora per subse- 113
quens matrimonium cum aliâ sponsâ, *cap. si inter virum 31. de sponsal. & cap. 1. de sponsa duorum*, licet non desit peccatum propter violatam fidem *cap. sicut 22. de sponsal.* & hoc procedit, etiamsi prima sponsalia juramentò firmata fuissent *cit. cap. si inter 31.* Ratio autem est: 114
tum reverentia Sacramenti, tum quia matrimonium ponit jus in re, quod est potius jure ad rem, quod oritur ex sponsalibus *arg. L. quoties*

ties 15. *Cod. de rei vindicatione* : hîc tamen nota, si superveniens matrimonium non esset validum, tunc priora sponsalia non dissolvuntur, quia non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum *cap. 52. de R. J. in 6.* circa quod tamen iterum advertendum, quòd in tali casu sola pars contrahens matrimonium maneat obligata, non tamen altera pars, cui liberum est cum quocunque vel quacunque matrimonium inire, ratio hujus est: quia resiliens renuntiavit juri suo, hîc ipsò, quòd matrimonium cum aliâ celebrare conabatur, cui tamen juri altera pars non renuntiavit.

- 115** Licet ergo per matrimonium subsequens cum aliò vel aliâ priora sponsalia dissolvantur, ea tamen non dissolvuntur per alia subsequencia sponsalia de futuro, cum enim posteriora non majus jus fundent, priora sunt præferenda, qui enim prior est tempore, potior est in jure *cap. 54. de R. J. in 6. & cit. L. quoties* 15. *Cod. de rei vindicat.* Neque obstat, quòd posteriora derogent prioribus *J. posteriore instit. quibus modis testament. infirm. & L. non est novum* 26. *ff. de L. L.* hoc enim solum procedit in testamentis legibus & hujusmodi, quia posteriore testamentò factò tollitur & rumpitur primum *cit. S. posteriore* sicut per leges posteriores, si sint contrariæ, tolluntur priores *cit. L. non est novum* : hîc autem fallit, quia prior contrahens ratione prioritatis habet fortius jus fundatum ad compartem, quàm secundò contrahens *cit. L. quoties*.
- 116** *ties.* Et hæc nostra assertio eò usque ampliat-
tur

tur, ut secunda sponsalia cum aliâ sponsâ etiam subsecutâ copulâ, non dissolvant priora, in iis locis, ubi Tridentinum est receptum, sed teneatur sponsus, si prior sponsa velit, cum eâ contrahere matrimonium, & defloratam relinquere; ratio hujus est: quia fides secundæ sponsæ data in præjudicium prioris est irrita, copula autem interveniens per se etiam non irritat sponsalia priora, neque damnum ex copula proveniens, quod aliundè reparari ac resarciri potest, & si nec hoc reparari possit, tribuat hoc deflorata procaci facultati suæ, damnum enim, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare *cap. 86. de R. J. in 6.* & per consequens prior sponsa propter delictum posterioris non est privanda jure suo, quod per prima sponsalia eidem est quæsitum. Dixi superius hoc procedere, 117 ubi *Tridentinum est receptum*: ubi enim non est receptum, priora sponsalia posterioribûs accedente copulâ dissolvuntur, quia secundum jus vetus copula subsequens sponsalia facit matrimonium verum *cap. is qui fidem 30. de sponsal.* quod juxta ante dicta omnino sponsalia solvit. Dixi superius secundò *si prior sponsa velit.* quia licet recedens à prioribus sponsalibus, eò quòd per hoc renuntiaverit juri suo sit obligatus, ipsa tamen sponsa prior non manet obligata, juxta jam sæpiùs supra dicta quia illa propter renuntiationem factam à sponso per secunda sponsalia, liberatur à jure passivo sponsalium.

Quæ hucusque dicta sunt de sponsalibus posterioribus, quòd scilicet non solvant priora legitima, eò usque adhuc ampliatur, quòd etiam interveniente juramento priora dissolvere non valeant: *cap. 22. X. & cap. unico de sponsal. in 6.* quia imprimis sunt invalida, utpote de re iniquâ cedente in præjudicium tertii, quibus juramentum non suffragatur, hoc enim tunc solùm servari debet, *cùm non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum cap. quamvis 2. de pactis in 6.* juramentum siquidem non est vinculum iniquitatis, *servari enim tunc debent ejusmodi juramenta, cùm in alterius detrimentum non redundent. cap. cum*

118 *contingat 28. de Furejurando.* Ex quo sequitur, si talia posteriora sponsalia absolutè, & non conditionatè contrahantur, quia sunt invalida, ea non obligare, etiamsi priora quocunque modo solvantur. Non enim firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. *cap. 18. de R. J. in 6.*

119 4. Possunt sponsalia dissolvi, quando unus sponсорum discedit, aut diu absens est, alterâ parte non præmonitâ, ut si absque ejusdem licentiâ & consensu in longinquas regiones proficiscatur: *cap. de illis 5. de sponsal.* ubi hæc expressa habentur: *qui præstito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes, liberum erit mulieribus ipsis (si non est amplius in factò processum) ad alia se vota transferre: receptâ tamen de perjurio pœnitentia si per*

si per eas steterit &c. ex quô sequitur, spectatâ dispositione juris Canonici, per ipsum discessum (etsi fieret animô redeundi) absque sponsæ notitiâ & consensu sponsalia dissolvi, nullûmque præscribi tempus determinatum expectandi absentem : quòd tamen non procedit, si sponsa aut sciverit, aut rationabiliter non dissenserit. Nec obstant leges variæ quibus determinatum tempus ut *L. si is 2. Cod. de sponsalibus* duo anni; *L. liberum 2. Cod. de repudiis* tres anni; *L. sæpè 17. ff. de sponsal.* etiam quatuor anni requiruntur : hæ enim omnes per jus Canonicum sunt correctæ. Et ratio ulterior est : quia per talem ignotum sponsæ discessum sive juxta *P. Reiffenstuel ad Decret. tit. de sponsal. n. 213. & sequent.* sit ex causa voluntaria, sive necessaria, videtur renuntiare sponsalibus : ex altera verò parte nimis grave foret diu abstinere à nuptiis, & sponsalia contrahentes non censentur ad hoc se voluisse obligare, nisi id expresserint clarè : hoc plurimi etiam extendunt ad casum, quô sponsus insciâ sponsâ in aliam civitatem se transferat, sive in, sive extra provinciam, ex iisdem rationibus ; quia juri suo renuntiare censetur. Imo juxta *cit. cap. 120 §. de illis* per discessum etiam juramentô firmata sponsalia solvuntur, dum dicitur : *Sponsa pœnitentiam de perjurio injungendam esse* ; quod perjurium utique supponit præcedens præstitum juramentum. Licèt autem ex parte discedentis *121* solvantur sponsalia, non tamen dissolvuntur ex parte remanentis, si juri suo non renuntiet, utpote apud quem non stetit non adimpletio ma-

rimonii ob culpam alterius discedentis, alteri enim per alterum non debet iniqua conditio inferri *L. non debet 74. ff. de R. J.* si itaque talis discedens post rediret, ad petitionem remanentis teneretur ad celebrandum matrimonium.

122 Quando autem sponsus de licentia sponsæ se in longinquum transtulit, & cum sponsa de absentia tempore convenit, tali casu sponsa tantum eo tempore expectare obligata est; & si sponsus statuto tempore non redierit, potest sponsa alii nubere: nisi sponsæ seu per litteras seu alio modo constaret, inculpabiliter sponsum non redire determinato tempore, quando enim non stat per eum, ad quem pertinet, quò minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset. *cap. cum non 66. de R. J. in 6. videatur Sanchez Lib. 1. disp. 44. n. 13.*

123 §. Dissolvuntur sponsalia superveniente in sponso affinitate, propter admissam ab altero cum alterius consanguineo vel consanguinea copulam carnalem *c. si quis sponsam 32. c. qui dormierit 30. & c. quidam 31. XXVII. q. 2. cap. veniens 2. cap. ex litteris 8. de eo qui cognovit & c.*

124 Hæc tamen sponsalia dissolvens affinitas ultra gradum primum & secundum, per *Trident. sess. 24. cap. 4. de reform. matrim.* non extenditur: Unde in tertio gradu superveniens affinitas non dissolvit sponsalia. Cæterum non interest utrum talis affinitas oriatur ex copula seu libera seu vi extorta, dummodo oriatur affinitas, qualis per utramque contrahitur.

6. Per quaecunque superveniens impedi- 125
mentum dirimens matrimonii; ratio est: quia
cum sponsalia sint via ad matrimonium, & pro-
pter matrimonium fiant tanquam media propter
finem, cessante fine scilicet matrimonio etiam
cessant sponsalia: accessorium enim sequitur na-
turam sui principalis *cap. accessorium 42. de R.*
J. in 6. & L. cum principalis 178. ff. eodem. c. &
hoc diximus 9. XVI. q. 7. Si verò tale super- 126
venerit impedimentum, circa quod solet dispen-
sari, & dans causam tali impedimento dispensa-
tionem impetrare possit, tenetur eam petere ad
instantiam compartis innocentis, quia qui ponit
culpabiliter impedimentum matrimonii, lædit
jus alterius: ergo ad hoc reparandum tenetur,
hoc siquidem justitia exigit jus suum cuique tri-
buendò *L. 10. ff. de J. & J.* nec tenetur pars in-
nocens ad procurandā dispensationem ad labora-
re aut sumptus vel expensas facere; sed hoc in-
cumbit injustè causam danti, damnum enim,
quod quis suā culpā sentit, sibi, non aliis debet
imputare *cap. 86. de R. J. in 6.* talis autem dan-
do occasionem damni, damnum dedisse videtur
cap. fin. de Furejur. & Damn. quòd si verò di-
spensatio impetrari nequeat, non obligatur, im-
possibile enim nulla est obligatio. *L. 185. ff.*
de R. J. idem est, si non nisi maximis expensis
& graviori damno dispensatio acquirenda fo-
ret.

7. Sponsalia dissolvuntur ex parte innocen- 127
tis, si post ea contracta unus ex sponsis fornice-
tur: *cap. quemadmodum 25. de Furejurando:*

quod quamvis de fornicatione sponsæ solum lo-
 quatur, rationes tamen ibi adductas D. D. ad-
 ducunt etiam ad fornicationem sponsi, quia in
 sponsalibus semper conditio intelligitur: *si is con-*
tra regulam desponsationis non venerit, alias eti-
 am ipsi fidem frangenti, fides servanda non erit:
 & alia ratio à paritate in jure fundatâ defumi-
 tur: tam benè enim per fornicationem mariti,
 quàm uxoris conjugium contractum dissolvitur
 quoad thorum: ergo etiam tam per fornicationē
 sponsi, quàm sponsæ sponsalia dissolvuntur, non
 tamen solvuntur ex parte fornicantis, ne comò-
 dum ex suo delicto asportet. Dicta de dissolvendis
 sponsalibus procedunt etiam de fornicatione vi
 aut metu extortâ, quia per talem etiam violentam
 copulam sponsæ integritas deformatur, & ipsa
 sponsa notabiliter mutatur ac dehonestatur, *vi-*
tium enim fornicationis maximum scelus est. c.
non solum §. inter cetera 15. XXXII. q. 7. &
 ulterior ratio denuo sumitur à paritate: si enim
 per *can. raptor 33. XXVII. q. 2.* sponsus non
 tenetur sponsam ab alio raptam ducere, sed dis-
 solvere potest sponsalia, quare hoc non etiam li-
 cebit in casu quò sponsa vi oppressa fuit? quia
 tamen fraus & dolus nemini patrocinantur, di-
 gnūmque est, fraudem in suum authorem retor-
 queri *authent. hoc amplius Cod. de fideicommissis*,
 ideo sequitur; tunc sponsalia non dissolvi per
 violentam sponsæ oppressionem, si ipse sponsus,
 ut dissolverentur sponsalia, alium ad talem op-
 pressionem persuasit aut instigavit: ratio hujus
 ulterior est: quia quamvis per hoc aliquod da-
 mnū

mnum sponso, propter defloratam sponsam accrescat, ipse tamen fuit in causa, sicque volenti non fit injuria, & *quod enim quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire*

L. 203. ff. de R. J. In casu autem, quod qui- 129

libet ex sponsis fuisset fornicatus, probabilius non solvuntur sponsalia ex parte sponsæ, sed ex parte sponsi, cui si voluerit, sponsa nubere debet, non tamen vicissim: & hinc sponsus sponsam fornicariam repudiare potest, tum quia fornicatio sponsi non est tam detestabilis, sicut sponsæ, tum quia ex fornicatione sponsæ gravius damnum sponso resultat vel imminet propter incertitudinem secuturae prolis: videtur quidem ob stare *cap. intelleximus 6. de adulteriis*, vi cuius paria fornicationis delicta inter conjuges mutuâ compensatione tolluntur: sed hoc capitulum pro paritate adduci nequit: imprimis enim inter conjuges hoc est expressum, non verò inter sponso, sicque hoc ipso exceptio firmat regulam: dein ista compensatio fundat se in indissolubilitate matrimonii, quam indissolubilitatem sponsalia non supponunt. Insuper quod adulter maritus uxorem adulteram nequeat repellere, provenit ex speciali dispositione Canonum, ne, cum uterque sit pronus ad fornicationem, si separarentur, plura alia adulteria proveniant, & sic illa verba *in cit. cap. intelleximus paria delicta* accipienda sunt, quod talia à duobus conjugibus patrata adulteria solum sint paria ex se, & in ratione genericâ adulterii, non autem sint paria ex ratione specificâ personarum & circumstantiis,

ratione quarum major est detestabilitas in foemina, quam in viro; in sponsalibus autem hæc ratio non urget, quia si sponsus nolit recipere sponsam, ille aliam ducere, hæc alii nubere potest absque proximò periculò incontinentiæ & ulteriorum fornicationum. Hoc nota, juxta communioem Theologorum sponsi cum alia fornicantes non committere adulterium.

- 130 8. Sponsalia dissolvi possunt lapsu temporis, si nempe contractui sponsalizio appositus sit certus temporis terminus, quò matrimonium celebrandum esset: ratio hujus est; quia intra terminum promittens, eodem lapsò se obligatum esse non vult, cum talis terminus apponatur limitandæ obligationis, aut omnino extinguendæ ejus causâ *cap. sicut 22. de sponsal. & L. fidejussor 29. §. fin. ff. Mandati*, nilque interest, utrum ille terminus culpabiliter vel inculpabiliter præterlapsus sit, quia dictum *cap. 22.* solum remittit poenitentiam quando terminus absque culpâ transiit, non tamen sponsalia insolubilia facit, ut legenti patebit: quòd si tamen post perfectà & contracta sponsalia dein primò sibi sponsi præfigant terminum, eò elapsò non solvuntur sponsalia; ratio hujus est: quia cum prior contractus sponsalitijs jam sit perfectè initus, & vi hujus orta jam sit absoluta obligatio, adjectio subsequens termini priori contractui est extrinseca, & novi contractus initium: ergo eò terminò transactò non cessat illa prior obligatio absoluta, utpote à posteriori obligatione independens: *arg. L. celsus 24. ff. de receptis qui arbitrium.*

bitrium. ex qua *L.* desumitur in obligatione solvendi certò termino, duplicem oriri obligationem, unam solvendi absolute, alteram solvendi certò terminò, quarum secunda primam non tollit, ergo idem dicendum est, si post sponsalia contrahatur de termino: quòd si tamen ipsi contractui sponsalitio inferatur terminus, tunc eò elapsò, quamvis non amplius obligetur illa pars, quæ cum adimplendi non fuit in causâ, obligatur tamen altera pars propter lapsum termini culpanda, quia enim contractus ex conventionem partium legem accipiunt *L. 1. §. si convenit 6. ff. depositi & L. legem 10. Cod. de pactis:* talis non observandò terminum, ipsum contractum vitiat, & quia juri suo renuntiat, omni jure ex tali contractu sibi acquisitò meritò privandus est: quia ergo altera pars nullam posuit causam, jus suum retinet, cum factum unius alteri obesse non debeat, nec debet alteri per alterum iniqua conditio inferri *L. 74. ff. de R. J.*

Similiter, si post contracta sponsalia tempus determinatum, ob nimiam moram alicujus ex sponsis à Judice perficiendis sponsalibus designetur, ob fornicationis periculum imminens (id enim tunc potest, juxta ea, quæ habentur in *cap. Ex publico 7. de convers. conjugatorum*) vel aliam gravem causam: potest eò tempore elapsò is, per quem non stetit, aliud inire matrimonium: quia terminus censetur finiendæ obligationis appositus, nè diutiùs cum fornicationis periculo, aut propter aliquod emergens damnum nuptiæ protrahantur.

- 132** 9. Sponsalia ex parte delinquentis solvuntur, si unus ex sponſis labatur in hæresim vel Apostasiam, aut fiat Turca vel Judæus &c. Ratio est: si enim propter infidelitatem, hæresim &c. matrimonium ipsum per *cap. mulier 21. de convers. conjug.* quoad thorum potest dissolvi, multò magis sponsalia non habentia talem indissolubilitatem dissolventur, hoc firmatur in *can. non solum 6. XXVIII. q. 1.* in quo dicitur: *Non solum machatio est illius, quæ carnem suam coinquinat, sed etiam, quæ simulacrum facit, machatur. Quod si in his factis perseverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem & tu particeps peccati illius eris.* Et hæc dissolutio ità extenditur, ut etiamsi delinquens se denuò convertat ad fidem, pars innocens non amplius teneatur cum eo matrimonium contrahere *arg. cit. cap. mulier 21.* indecorum siquidem est eum habere maritum, qui in hæresim lapsus est, cùm hoc magna sit ignominia *toto tit. Decret. de Hereticis.*
- 134** 10. Sponsalia dissolvuntur, si in contrahendo dolus intervenit dans causam contractui, quia talis deceptio impedit consensum, qui semper alligatur ad causam, propter quam contractus fit; si ergo hæc non subsistit, nec consensus subsistere potest, qui tamen in omni contractu requiritur tam jure naturali, quàm positivò *L. 15. ff. de Jurisdictione L. 9. Cod. de Juris & facti ignorantia.* cùm errantis & decepti nullus sit consensus. Et hoc juxta plurimos procedit, etiamsi dolus & deceptio fuerit tantùm accidentalis,

talis, dummodo contractui dedit causam, & absque hoc non fuissent contracta sponsalia v. g. si aliquis opifex dicat sponsæ, se optimè laborare posse, quod tamen non ita est: ratio est eadem, quam supra posui, quia reverà in hoc casu consensus deest, quia talis sponsa noluit alteri nubere, nisi in suâ arte perfectò.

11. Sponsalia possunt dissolvi propter super- 135
venientes causas aut mutationem de novo advenientem, aut circumstantias, vel alia inconvenientia concurrentia, quæ si prævisa fuissent ante sponsalia, nequaquam contracta fuissent. Colligitur hoc ex *cap. quemadmodum 25. de iur. jurando* quò etiam jurata sponsalia taliter dissolvi posse dicitur: & ratio ulterior est; quia sponsalia contrahentes solum se voluerunt obligare ad matrimonium *rebus in eodem statu permanentibus*; quibûs mutatis cessat voluntas ad sponsalia, & consequenter ipsa obligatio. Tum etiam, quia sub hac conditione censentur sponsi obligari: *nisi accedat notabilis mutatio*, quæ si prævisa fuisset, minimè contraheretur: ergo illâ superveniente, non amplius obligatur ille, qui eam non posuit, aut in causa fuit. Huc facit, quòd promissio non obliget ultra promittentis intentionem, quæ virtualis promittentium intentio semper est, non obligare se in tali casu indissolubiliter:

Cæterum qualiscunque mutatio non dissolvit sponsalia, ut omnes D. D. docent, sed ut dissolvantur debet esse notabilis. Aliquas hîc adduco sufficientes ad dissolvenda sponsalia. Sic:

136 12. Sponsalia possunt dissolvi propter novam infirmitatem gravem & habitualement, etiam si jurata fuissent *cit. cap. quemadmodum 25.* cum tale matrimonium perpetuam displicentiam generet, & malum exitum minuetur, & facit huc *cap. litteras fin. de conjugio Leprosorum* expresse de sponsalibus loquens: neque per hoc parti infirmatae fit aliqua injuria, etiam si absque ejus causa contingerit infirmitas, quia licet alias afflictis non est addenda afflictio *L. Divus Marcus 14. ff. de officio Praesidis & can. cum percussio 2. VII. q. 1.* quae hic intervenire videtur, cum praeter afflictionem infirmitatis etiam solvantur sponsalia, & non sequatur speratum matrimonium; hoc tamen hic non procedit, cum agatur de alterius sponsi praedjudicio, & infirmus non debet affectare illud, in quo vel intelligit, vel intelligere debet infirmitatem suam alii periculosam futuram *L. idem juris 8. §. fin. ff. ad L. Aquiliam.* sicut sponso contingere posset.

137 13. Sponsalia dissolvi possunt propter supervenientem notabilem deformitatem v. g. amissionem oculi, nasi, aut alterius notabilis membri corporis *cit. cap. quemadmodum 25.* ratio hujus est generalis: quia talis deformitas praecognita contrahentem pro priori retraxisset a contractu sponsalicio; non enim absolute, sed ut certis circumstantiis vestitam sponsam vel sponsum elegit. In ordine tamen ad solvenda sponsalia major deformitas in sponso, quam in sponsa requiritur; pulchritudo enim in viris non ita attenditur, sicut in feminis, quae, cum virilibus

rilibus officiis fungi non possunt *L. 1. §. secundo loco ff. de postulando* de alia re gloriari nequeunt, quàm de pulchritudine.

14. Sponsalia sponsus solvere potest, si ¹³⁸
sponsa in accipiendis ab alio osculis aut tactibus sit nimis liberalis; quia hoc non modò sponsæ, sed etiam ipsi sponso probrosum est, nullus enim talem sponsam ducere vellet, quæ sic ab alio se patitur contrectari, cùm talis familiaritas inhonestæ arguat, secuturò matrimoniò non fore viri & mulieris conjunctionem individuum vitæ consuetudinem continentem, quæ tamen requiritur §. 1. *instit. de Patriâ potestate*. Quia tamen ex opposito in sponsò talia oscula & tactus cum alia non ita probrosa censentur, sponsa propterea sponsalia dissolvere nequit; licet aliqui contrarium doceant.

15. Sponsalia etiam jurata solvuntur deficienti ¹³⁹
te, vel non adimpletâ conditione, sub qua inita fuerunt, *arg. cap. de illis 3. de conditionibus apposit. & arg. cap. verum 4. eodem*.

16. Sponsalia possunt dissolvi propter supervenientem paupertatem; ratio hujus est: quia per talem vitam socialis conjugum indissolubiliter sibi cohabitantium valdè amarizatur, sæpèque fit, ut matrimonium pessimum sortiatur effectum, præter hoc, quòd in tali casu notabilis mutatio interveniat, quæ vi *cap. quemadmodum 25.* sæpiùs citati sponsalia dissolvere facit, generali enim obligatione non videntur ea conclusa, de quibus non est cognitum, aut quæ præscita impedivissent obligationem *cap. veniens*

16. *de jurejurando*, neque etiam debet obligari altera pars, ut interveniente paupertate alterius solus totum onus matrimonii subeat, omnesque expensas peragat in filiorum educatione & comuni victu, & hoc adhuc magis procedit, si dos promissa recusetur *arg. cap. de illis. de conditionibus appos.* videtur & idem procedere, si cum sit dives, dotem constituere sponsa recuset, licet si ne ulla dotis mentione quis eam se ducturum promiserit, etiam cum juramento, nam licet matrimonium constare possit absque dote, non tamen est decens & honestum, cum ex una parte mulier indotata esse non debeat *L. si Pater 12. ff. de pactis dotalibus* ex alterâ verò parte tacite de ea danda actum videtur pro dignitate mariti, ut tenet *Sanchez 1. disp. 6. n. 2. Bald. in cap. juravit n. 3. & 4. de probat. Menoch. arbitr. 2. casu 455. n. 6.* idem videtur in casu, quò uterque sponsus in supervenientem notabilem paupertatem post contracta sponsalia labatur, per quod utrique solvendi sponsalia causa datur, cum enim matrimonium sit in solatium generis humani, parùm solatii sperari potest, dum paupertas urget: & licet paupertas non facit quem ignobilem *L. humilem 7. Cod. de incestis*, multa tamen incommoda infert, quæ tamquam notabilis mutatio contrahentes à matrimonio meritò absterre potest; & ratio ulterior est: quia si ex antedictis sponsalia dissolvi ex adveniente paupertate unius, multò magis poterunt dissolvi adveniente paupertate utriusque sponsi, quia per inopiam utriusque redditur onus ma-
tri-

rimonii adhuc multò difficilior ac intollerabilior.

17. Possunt sponsalia dissolvi, si post eadem 141 contracta, dein primò agnoscatur notabilis asperitas morum, aut sævitia alterius. Ratio est: quia talis est sufficiens causa divortii matrimonii, ut illud quoad thorum dissolvi possit, *cap. litteras de restitut. spoliat. in fine*: ergo à fortiori dissolvat sponsalia. Hoc namque argumento utitur textus *cap. quemadmodum 25. de jurejurando*, ad probandum, quòd sponsalia fornicatione dissolvantur. Hinc generaliter loquendò

18. Propter omnia illa, quæ sufficiunt ad 142 separationem quoad thorum matrimonii, ea omnia etiam sufficiunt ad dissolvenda sponsalia; ratio est: quia cùm plus requiritur ad dissolvendum quoad thorum matrimonium, quod de se est indissolubile, quàm ad sponsalia de se dissolubilia, sequitur, omne id sufficere ad solvenda sponsalia, quod ad separandum matrimonium: ex quo ulterius sequitur, causas sufficientes ad separationem thori, esse superabundantes ad dissolvenda sponsalia, plus enim semper in se continet, quod est minus *cap. 31. de R. J. in 6. & cui licet quod est plus, licet utique quod est minus cap. 53. eodem.*

19. Sponsalia possunt dissolvi, si graves inimicitiae inter sponfos oriantur *arg. L. si quis §. fin. ff. de adimendis vel transferendis legatis*; quia præter hoc quòd tales inimicitiae ponant notabilem mutationem, vi cujus etiam matrimonium quoad thorum dissolvi potest *cit. cap. litteras de restit. spo-*

spoliat. etiam difficiles exitus causant cap. præterea 2. de sponsal.

- 144 Circa quæ tamen omnia enumerata hucusque tria advertenda veniunt. Primum quòd in similibus casibus sponsalia non solvantur ex parte ejus, qui ad dissolvenda sponsalia causam dedit, sed tantum ex parte alterius, qui nec causam nec culpam præbuit, utpote in cujus favorem introductum est, ne mutatis superveniens sit ipsi nimis onerosa, idcirco si pars innocens huic favori renuntiare, & non obstantibus his mutationibus ex parte dantis causam, matrimonium contrahere vult, altera pars ad hoc tenetur.

Secundum advertendum venit, quòd sponsus, si cognita aliquâ ex relatis vel aliâ simili à sponsalibus resiliendi justâ causâ, sponsam carnaliter cognoscat, juri suo renuntiare videatur, ferè sicut ad uxorem compertò illius adulteriò, voluntariè accedens maritus ei injuriam remittere censetur: ita ut divortium amplius petere nequeat.

Tertium advertendum venit, quòd, si lis inter desponsatos super valore vel nullitate sponsalium oriatur, nec amicabiliter res componi possit, Parochus Judex esse non debeat, causam suâ sententiâ dirimens, sed debet partes ad consistorium Episcopale dimittere, juxta textum & *D. D. cap. ex litteris 1. de consanguinitate & affinitate.* Hoc in nostrâ Exemptâ & Palliò condecoratâ Diœcesi Passaviensi per speciale generale de *Annò 1694. 15. Februarii* emanatum de-

demandatum est. Et hæc de Sponsalibus dicta
sufficiant; jam ad ipsum Matrimonium & nu-
ptias de quibus in hoc titulo agit Justinianus.

Ad Principium.

SUMMARIA.

145. Potest Matrimonium sine præviis sponsalibus con-
trahi.
146. Quid matrimonium?
147. Tripliciter considerari potest.
148. Quotuplex Matrimonium?
149. Status quæstionum hujus §.
150. Quinam matrimonium contrahere possint?
151. Servi matrimonii contrahere possunt.
152. Domini servis matrimonium prohibentes peccant.
153. Matrimonium non tollit servitutem.
154. Conditio servitutis quomodo dirimat matrimo-
nium & quando?
155. Quisnam ignorantiam conditionis servilis probare
debeat?
156. Quid si liber servo cohabitare velit?
157. S. Ordines dirimunt matrimonium.
158. Poenæ Clericorum matrimonium contrahentium.
159. Quid requiratur, ut Ordo sit impedimentum?
160. Minores Ordines non dirimunt.
161. Nec Majores in infantia suscepti.
162. Nec post contractum matrimonium suscepti.
163. Religiosi propter votum solemne nequeunt con-
trahere matrimonium.
164. Votum non dirimit, nisi factum sit liberè,
165. Aut sit solemne,
166. Ac in approbata Religione emissum,
167. Certâ ætate,
168. Et ante matrimonium persolutum.
169. Quid Polygamia & Polyviria?
170. Impedimentum ligaminis quo jure introductum?
171. Quæ-

171. Quænam requirantur, ut impedimentum ligamini-
nis dirimat matrimonium?
172. Quid sequatur vi impedimenti ligaminis?
173. Ante pubertatem nequit contrahit matrimonium.
174. Quot anni ad pubertatem requirantur?
175. Ob necessitatem ante pubertatem matrimonium
contrahere licet.
176. Impedimentum ætatis est juris Ecclesiastici.
177. An impedimentum ætatis omnem obligationem
tollat?
178. Contrahentes ante pubertatem peccant.
179. In puncto capacitatis ad copulam, an viro, an
uxori credendum?
180. Quænam requirantur, ut sit impedimentum æ-
tatis?
181. An leprosi &c. possint matrimonium contrahere?
182. Quomodo leprosi ad debitum conjugale obligen-
tur, & cohabitationem?
183. Impotentia dirimit matrimonium.
184. Quotuplex sit impotentia, & quid temporanea,
quid perpetua?
185. Quid respectiva, quid absoluta?
186. Potentia ad copulam & potentia ad generatio-
nem sunt diversa.
187. Quando lenes censeantur impotentes?
188. Quando ex parte viri censeatur adesse impotentia?
189. Quando ex parte fæminæ?
190. Impotentia alia antecedens, alia consequens.
191. Alia naturalis, alia accidentalis.
192. Impotentia antecedens dirimit matrimonium.
193. Eunuchi & castrati nequeunt contrahere matri-
monium.
194. Sciens alterius impotentiam cum eo contrahere
nequit matrimonium.
195. Impotentia ad generationem prolis matrimonium
non dirimit.
196. Senes possunt matrimonium contrahere.
197. In articulo mortis constitutus potest matrimo-
nium contrahere.

198. Etiam steriles.
199. Pariter mulieres non nisi cum periculo mortis parientes.
200. Item ignorantes & dubitantes de propria impotentia.
201. Non tamen practice dubitantes.
202. Hermaphroditus potest inire matrimonium.
203. Conjugibus solis non est credendum si affirmant impotentiam.
204. Signa certa impotentiae ex parte viri,
205. Ex parte feminae.
206. Habita certitudine impotentiae statim dissolvitur matrimonium.
207. Quale formandum iudicium, si non adsint certa signa impotentiae?
208. Quale formandum iudicium, dum signa impotentiae sunt dubia?
209. Cui parti conjugum circa impotentiam credendum sit?
210. Quid si utraque pars affirmet impotentiam lapso triennio?
211. Dissolutio matrimoni propter impotentiam, quisnam aliud contrahere possit?
212. An mulier impotens teneatur periculosa medicamina accipere?
213. Impotentia temporanea non dirimit matrimonium.
214. Quomodo dirimat impotentia respectiva?
215. Matrimonium cum haeretica non est invalidum,
216. Est tamen regulariter illicitum,
217. In nostris tamen terris suo modo est licitum.
218. In tali matrimonio proles catholice sunt educandae.
219. Matrimonium fidelis cum infideli non est validum.
220. Non quidem jure naturali,
221. Nec divino,
222. Nec sacra scriptura obstat,

- 223. Sed Ecclesiastico non scripto.
- 224. Per infidelitatem aut fidelitatem unius quomodo dirimatur matrimonium?
- 225. Quomodo filii educantur, quando ex conjugibus unus est infidelis?
- 226. Si uterque infidelis ad fidem convertatur, prius matrimonium non invalidatur.
- 227. Quid conjunctio viri & mulieris importet?
- 228. Error substantialis vitiat matrimonium.
- 229. Error alius est circa substantiam, alius circa qualitates personæ;
- 230. Alius antecedens, alius concomitans.
- 231. Error tam antecedens, quam concomitans irritat matrimonium.
- 232. Quando error circa qualitates personæ non irritet?
- 233. Et quando irritet?
- 234. Matrimonia sint libera.
- 235. Quid sit vis & metus?
- 236. Metus alius levis, alius gravis.
- 237. Quænam requirantur ad metum gravem?
- 238. Vis dirimit matrimonium.
- 239. Quomodo impedimentum matrimonii vi contrahendi purgetur?
- 240. Metus gravis injustè incussus dirimit matrimonium.
- 241. Quinam actus metu extorti sint de jure irriti?
- 242. Quomodo metus purgetur?
- 243. Qualis metus gravis non dirimat matrimonium?
- 244. Quid sit raptus de jure canonico, quid de civili?
- 245. Raptus dirimit matrimonium.
- 246. Pœnæ raptorum.
- 247. Quænam requirantur ut raptus sit impedimentum?
- 248. Impedimentum criminis.
- 249. Quid per crimen intelligatur?
- 250. Crimen adulterii dirimit.
- 251. Quid requiratur, ut crimen adulterii dirimat?
- 252. Crimen conjugicidii dirimit matrimonium.
- 253. Quid ad hoc impedimentum requiratur?

254. Matrimonium conditionatè contrahi potest.
255. Ad validè contrahendum matrimonium requiritur
præsentia parochi & testium.
256. Quare præsentia parochi & testium requiratur?
257. Per quod essentia matrimonii non fuit mutata.
258. Quosnam hoc Tridentini præceptum stringat?
259. An obligentur transeuntes ad locum, ubi Tri-
dentinum non est receptum?
260. Quomodo peregrini obligentur Tridentino venien-
tes ad locum, ubi Tridentinum est receptum?
261. Quisnam Parochus proprius, quis eminenter talis?
262. Proprius Parochus assistere debet,
263. Quis proprius Parochus, si fidelis cum hæretico
contrahat?
264. Quisnam proprius Parochus vagorum?
265. Quisnam Parochus respectu militum?
266. An & qualem Parochus locò sui delegare possit?
267. Quasnam qualitates proprius parochus habere de-
beat, ut possit matrimonio assistere?
268. An matrimonium valeat, si parochus vi vel dolo
inductus assistat?
269. An Parochus putativus valide assistat?
270. An Parochus extra suam Parochiam assistere possit?
271. Quot & quales testes ad matrimonium sint ad-
hibendi?
272. An in revalidando matrimonio requiratur præsen-
tia Parochi ac testium?
273. Quid denotent verba: *individuum vitæ consue-
tudinem continens*?
274. Quomodo conjuges ad debitum conjugale te-
neantur?
275. Quomodo ab eo excusentur?
276. Irretitus votò quomodo obligetur ad debitum?
277. Quomodo dubius de valore matrimonii?
278. Quando incipiat obligatio ad debitum conjugale?
279. Quomodo contrahens affinitatem obligetur?
280. Quousque affinitas ex copula illicita extendatur?
281. Bona, quæ inter conjuges haberi possunt.

- 282. Arrhæ, & largitas sponsalitia.
- 283. Dona nuptialia ad quem pertineant?
- 284. Dos quando extradenda?
- 285. Quo tempore dos reperenda?
- 286. Uxor gaudet jure retentionis ad acquirendam dotem.
- 287. Pro dote non dantur fidejussores.
- 288. Quando maritus dotem restituere debeat?
- 289. Dos, contrados, Morgengeba sunt actus inter vivos.
- 290. Quomodo marito competat exceptio non numeratæ dotis?
- 291. Quid contrados?
- 292. Quando & quomodo constituenda contrados?
- 293. In quem finem constituatur contrados?
- 294. A quo constitui contrados possit?
- 295. In quali quantitate constituenda?
- 296. Dos & contrados possunt quandoque esse inæquales.
- 297. An contrados semper debeat?
- 298. Quando possit constitui & augeri?
- 299. Morgengeba.
- 300. In quo bona Paraphernalia & receptitia differant?
- 301. Quid bona paraphernalia?
- 302. Cautela circa paraphernalia.
- 303. Donationes inter virum & uxorem.
- 304. Donatio alia liberalis,
- 305. Alia remuneratoria,
- 306. Alia inter vivos,
- 307. Alia mortis causâ.
- 308. Donare inter conjuges prohibetur.
- 309. Quando donatio inter conjuges sit invalida?
- 310. Quando conjuges donare invicem possint?
- 311. Quomodo donationes valeant inter conjuges putativos?
- 312. In quibus casibus inter conjuges valeat donatio?
- 313. In quibus casibus non valeat donatio inter conjuges?

314. Quomodo donationes inter conjuges validæ reddi possint?
315. Quinam præter conjuges donare invicem nequeant?
316. Quomodo donatarius rem sibi validè donatam vindicare possit?
317. Quomodo revocanda donatio, si invalidè fuit facta?
318. Portio virilis quid, & unde desumenda?
319. An semper debeatur?
320. Acquestus.
321. Supellex & quid ejus nomine veniat?
322. Arrhæ, largitas sponsalitia, dona nuptialia & Morgengeba, cujus sint durante matrimonio?
323. Durante matrimonio ad quem dos pertineat?
324. Maritus quando dotem possit alienare?
325. Quid melius, dotem æstimatò, an inæstimatò dare?
326. Pro dote bona mariti sunt obligata.
327. Quibus creditoribus in dote uxor præferatur?
328. Quandonam stante matrimoniò uxor dotem repetere possit?
329. Quid si periculum ob prodigalitem mariti immineat perdendæ dotis?
330. Quando uxor ob prodigalitem mariti stante matrimonio repetit dotem, cujus fiant fructus?
331. Quomodo marito prodigo dentur curatores?
332. Quamdiu tales curatores maritus habere debeat?
333. Uxor bona mariti an possit administrare?
334. Uxor habet dominiũ in paraphernalibus,
335. Non tamen de iis disponere potest.
336. An maritus paraphernalia uxoris alienare, & quomodo possit?
337. Ad quem conjugum fructus paraphernalium pertineat?
338. Quomodo maritus bona uxoris administrare possit ac debeat?
339. Bona inter conjuges donata ad donatarium proprietariè pertinent.

- 340. Acquestus ad quem pertineat?
- 341. Acquestum maritus administrare debet.
- 342. Supellex ad quem pertineat?
- 343. Debita quisnam conjugum solvere debeat?
- 344. Soluta matrimonio, quid maritus vel uxor accipiat?
- 345. Quid uxor allatâ certâ dote, & non exstantibus pactis, si habeat proles, soluto matrimonio accipiat?
- 346. Quid uxor exstantibus prolibus prioris matrimonii mortuô marito accipiat, si nec pacta fuerunt facta, nec certa dos illata?
- 347. Quid uxor allata certâ dote, absque pactis, exstantibûs ex priori matrimonio prolibûs, solutô secundô matrimoniô acquirat?
- 348. Quænam in portionem virilem computanda?
- 349. Quomodo pater mortua uxore filiis bona materna assignare debeat?
- 350. Pater in bonis maternis suorum filiorum usumfructum habet.
- 351. Quomodo vitricus suis privignis bona materna restituere debeat mortua uxore?
- 352. Quid mortuâ absque liberis uxore, quæ absque pactis nullam certam dotem attulit, maritus ejus consanguineis restituere debeat?
- 353. An semper Judex Morgengebam, quæ constituta prius non est, assignare debeat?
- 354. Conjuges de medietate acquestus disponere possunt.
- 355. Quomodo uno defuncto conjugē, altera dote aut contradote uti possit?
- 356. An uxor egens diviti marito in aliquo succedat?
- 357. Secundum quæ præcepta matrimonium contrahendum?
- 358. Omnia impedimenta dirimentia.
- 359. Omnia impedimenta impredientia.
- 360. Quo tempore non liceat matrimonium contrahere?

- 361. Contra Ecclesiæ prohibitionem non licet matrimonium contrahere.
- 362. Priora sponsalia impediunt matrimonium cum alia.
- 363. Votum impedit matrimonium.
- 364. In quibus impedimentis dispensari possit ?
- 365. Justæ causæ dispensationis.
- 366. Causa dispensationis debet esse vera.
- 367. Licet Episcopi ordinariè in impedimentis dispensare nequeant,
- 368. Possunt tamen obtento privilegio ab aliquibus dispensare;
- 369. Possunt etiam quandoque absque privilegio.
- 370. An capitulum regnans dispensare queat ?
- 371. Quid confessorius agat cognitò impedimentò dirimente ?
- 372. De valore matrimonii non est consensus parentum.

PEractis tandem Sponsalibûs, quæ quidem re- 145
gulariter & ordinariè matrimonio præmit-
tuntur, absolutè enim loquendo absque præviis
sponsalibus matrimonium celebrari potest, quia
nullâ lege reperitur præceptum, ut sponsalia de
futuro necessariò præcedant matrimonium: pro-
cedimus ad ipsum matrimonium, cui ex decen-
tiâ præmittenda sunt sponsalia, ut colligitur ex
can. aliter 1. XXX. q. 5. & can. nostrates 3. ibid.
quia cum indissolubilis sit matrimonii status, de-
cens est, ut cum majori deliberatione suscipiatur,
quod fit, si sponsalia præmittantur: imo respi-
ciendo Tridentinum, vi cujus denuntiationes
seu banna præmittenda sunt matrimonio, mora-
liter est necessarium, ut promissio saltem tacita
de contrahendo matrimonio præcedat, cum non

denuntientur, niſi matrimonium inire volentes.

146 Jam in hoc §. Imperator imēdiatē ad ipſum matrimonium procedit, ſeu ipſas nuptias, quas titulō præcedente §. 1. ita definit: *nuptiæ autem ſive matrimonium, eſt viri & mulieris conjunctio, individua vitæ conſuetudinem continens.* Sic pariter definiuntur ab *Alexandro III. in cap. illud quoque 11. §. verum. de præſumpt.* & à *Modestino L. Nuptiæ 1. ff. de ritu nuptiarum* ac *S. thom. in 4. diſt. 27. q. 1.*

147 Matrimonium tripliciter conſiderari poteſt: inprimis enim accipitur pro actuali contractu, in quo legitimæ perſonæ, conſenſu verbis vel ſignis expreſſo ſe mutuò obligant ad vitæ ſocietatem, & generationis uſum. Secundò accipitur pro ſtatu ſeu vinculo inter virum & fæminam permanente, ſeu pro jure & poteſtate alterutrius partis. Et tertio denique prout Sacramentum eſt.

148 Matrimonium aliud eſt *legitimum tantum*, quod ſecundum leges inter perſonas habiles contractum eſt, non tamen Eccleſiæ ratificationem vel rationem ſacramenti habet. Aliud *ratum*, quod à fidelibus contractum habet rationem ſacramenti, non ſecutâ copulâ carnali *cap. 7. de divortiis.* Aliud *conſummatum*, quod accedente copulâ carnali perfectum & completum eſt. Aliud iterum *verum*, quod in veritate & cum valore contractum eſt. Aliud *præſumptum*, quod à jure præſumitur, quæ olim in *cap. 15. & 30. de ſponſal. & cap. 6. de condit. appoſit.* præſumebantur matrimonia; hodie poſt Tridentinum

num locum ampliùs non habent. Aliud *putativum*, quod putatur legitimè contractum, cùm tamen ob latens aliquod impedimentum sit nullum. Aliud *canonicum* secundùm Canones, aliud *civile*, secundùm Leges civiles celebratum.

His superficialiter notatis, partim ex data ¹⁴⁹ definitione, partim ex §. nostro variæ quæstiones decidendæ exsurgunt. Et imprimis cùm dicat Imperator, solos cives Romanos posse nuptias celebrare; quæritur, an hi soli, & an omnes cives Romani, & an non alii quoque matrimonium possint contrahere? secundò cùm in definitione dicatur: *individuum vitæ consuetudinem continens*; quæritur quid per hanc consuetudinem intelligatur? tertio quia Justinianus in hoc §. loquitur: *qui secundùm præcepta coeunt*; qualia præcepta hîc sint consideranda. Quartò cùm in definitione dicatur: *viri & femina conjunctio*; quid per hanc conjunctionem importetur & ad eam requiratur? quintò noster §. insinuat: *consensum parentum habeant*; quæritur utrum ad hoc, ut filii matrimonium contrahere possint, debeat accedere consensus parentum? quæ omnia secundùm ordinem discutiemus.

Quæritur itaque I. quinam matrimonium contrahere possint?

Ad quod Respondet h. Imperator: *Iustas* ¹⁵⁰ *autem nuptias inter se cives Romani contrahunt*, non quidem omnes indistinctè, cùm in sequentibus §. §. hujus tituli multos adducat, qui contrahere non possunt; sed illi, qui secundùm leges coire queunt. Excluduntur ergo Peregrini,
F § qui

qui extra Romanum Imperium sunt, ita, ut quamvis aliquod matrimonium contrahere possint, eis tamen non competant tot privilegia, prærogativæ &c. quæ dispositione juris circa donationes propter nuptias, dotem, Patriam potestatem &c. illis competunt, qui in Romano Imperio vivunt; constitutione enim Antonii, omnes qui in orbe Romano degunt, civium numero habentur *L. ex facto 17. §. 2. ff. ad S. C. Trebell.*

- 151** Pariter vi hujus constitutionis servi contrahere matrimonium non possunt. *L. 1. Cod. de senatus consulto Claudiano L. cum ancillis 3. Cod. de incestis.* Hoc tamen intelligendum est de servis propriè dictis, servi enim impropriè sic dicti, item adscriptitii & originarii matrimonium contrahere possunt, quia tale matrimonium nullibi reperitur irritatum, & tales homines sunt liberi *L. 13. Cod. de agricolis & cens.* & statuta nostra patria talibus libertatem contrahendi matrimonium concedunt *Land-Recht tit. 4. art. 6.* Der aignen Leut Heurath sollen frey seyn, doch daß sie im Land heurathen mit vorwissen der aignen Herren, und sollen die Herren wegen solcher Heurath, die aigne Leut nit beschwehren. Rigor tamen iste, quò servis etiam propriè talibus prohibebatur Matrimonium, per jus canonicum *cap. dignum est. 1. de conjugio servorum* sublatus est, ita ut etiam hi matrimonium contrahere possint; rationem in *citato cap.* dat Adrianus: *sicut in Christo Jesu nec liber neque servus est à Sacramentis Ecclesie remo-*

removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi.

Ex quô sequitur Dominos graviter pecca- 152
re, impediendô positivè servos ne matrimoni-
um ineant, quia matrimonium jure divinô &
naturali homini concessum est, in remedium
concupiscentiæ, ut vitarentur fornicationes &
alia flagitia carnis, item ob bonum publicum ad
propagationem naturæ humanæ: hoc autem
jus à Dominis non potest auferri servis, conse-
quenter Domini prohibendô servis matrimoni-
um in materiâ gravi contra jus servis à natura
concessum faciunt, & hinc optimè servi defen-
duntur ac proteguntur ab Ecclesia adversus do-
minum prohibentem ut docet *Sanchez lib. 7.*
disput. 21. n. 5.

Ex quô ulteriùs sequitur, quòd licèt servi 153
post contractum matrimonium maneat sub po-
testate Domini, juxta *cap. 1. cit. cùm debita &*
consuetudine servitia, non minùs debeant propriis do-
minis exhibere, eos tamen ut ut sibi subjectos
domini non possint propter celebratum matrimo-
nium tutâ ac salvâ conscientiam punire, quia hóc
casu puniretur innocens, servus enim talis jure
suò usus est, & consequenter nihil deliquit. Vi-
detur quidem dictis obstare *cap. consuluit 5. de*
servis non ordinandis, per quod servos ad sacros
Ordines promovere absque Domini consensu
prohibitum est: ergo etiam prohibitum erit abs-
que Domini consensu matrimonium contrahe-
re: sed *cit. cap. 5.* nobis non obstat, est siqui-
dem inter duos hosce casus maxima disparitas,
quia

quia per Ordines sacros & religionem totum tempus vitæ, quô vivit servus, traditur Deo, & per consequens dominus invitus re suâ privaretur, quod omnino non est permittendum; at verò in matrimonio hoc eò minùs evenit, quò cautiùs *cit. capit. dignum* 1. præcipit, ut & contractô matrimoniô servus in Domini potestate permaneat: Unde servus etiam invitô Dominô & eò contradicente & licitè & validè matrimonium contrahit, ita cômunis cum *S. Thom. 4. dist. 36. q. unica art. 2. in O.*

Dicta hucusque procedunt de servis contrahentibus & invicem gnaris conditionis suæ servilis, aut etiam de servo & ingenua sciente tamen sponsum esse servum, aut vicissim, si liber sciens servam ducat: Licet enim hoc jure civili *L. cum ancillis 3. Cod. de incestis* reprobatur, intervenit tamen correctio à jure Canonico *can. si quis liber 2. can. si quis ingenuus 4. can. si femina 5. XXVIII. q. 2.*

154 Si verò maritus ignoret uxorem, quam duxerat, esse servam, aut vice versâ uxor ignoret maritum, cui nupsit, esse servum, tunc matrimonium est nullum propter impedimentum conditionis servilis *cap. proposuit 2. cap. ad nostram fin. de conjugio servorum & cit. can. si quis ingenuus 4.* ut autem matrimonium tale dissolvi possit, non sufficit sola ignorantia conditionis servilis, sed insuper pars ignorans debet esse libera & ingenua; ratio est: quia *cit. can. & cap.* loquuntur de casu, quô una pars conjugum sit libera, quæ scilicet ignoravit, sic *cit. can. 4. de inge-*

ingenuo, *cit. cap. proposuit* de libero, *cit. can. si femina* de ingenuâ loquuntur: insuper ut interveniente impedimentô conditionis possit dissolvi matrimonium, requiritur, ut uxor post acceptam notitiam fervilis cognitionis, à servo maritô non amplius petat copulam, & vicissim habitâ cognitione, quòd uxor sit serva, vir eam non amplius cognoscat *cit. cap. proposuit 2.* quò Alexander III. ita loquitur: *Mandamus, quatenus si constiterit, quòd idem vir præfatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione præmissâ compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet.* Ultimò denique, ut propter conditionem servilem possit matrimonium dissolvi, requiritur, ut pars illa, quæ est conditionis fervilis, maneat in servitute, si enim statim post habitam notitiam conditionis fervilis, talis manumitteretur vel redimeretur, conditio fervilis non præstat impedimentum dirimens matrimonium, jura enim semper supponunt permanentiam servitutis; hinc sæpè *cit. can. si quis ingenuus XXVIII. q. 2.* hæc formalia habet: *si eam à servitute redimere potest, faciat, si non potest, si voluerit, aliam ducat.* Ex quò sequitur ablatâ servitute conditionem servilem non amplius dirimere matrimonium: Ratio enim statuendi hujus à jure Canonico impediti fuit nimia inæqualitas inter contrahentes & præjudicium, quòd personæ liberæ, imò & ipsi statui matrimoniali creatur, quia ergo cessante servitute ratio hæc juris cessat, etiam ipsum impedimentum cessat,

cessat, cessante enim ratione finalis legis, etiam ipsa Lex cessat *cap. cum cessante de appellat. L. quod dictum 32. ff. de Pact. Roman. in Auth. similiter Cod. ad Leg. falcid.* & hoc idem dicendum est, si ipsa libertas per ipsummet matrimonium contractum tollitur, qualis casus affertur in *Auth. ad hoc Cod. de latinâ libertate tollenda* ubi dicitur: Si Dominus servum proprium vel servam in matrimonium tradat personæ liberæ, ignoræ hujus servitutis, neque desuper aliquam mentionem faciat, sed studiô occultet conditionem servilem, quòd eô ipsô servus vel serva etiam absque sententia judicis favore matrimonii libertatem consequatur. Hoc adhuc notandum remansit, quòd non quælibet servitus v. g. adscriptiorum, Originariorum &c. constituat impedimentum dirimens, sed debet esse propria & rigorosa servitus, de quâ supra *tit. 8.* egimus: sic servitus *tit. 4.* **Land-Recht** adducta pariter non facit impedimentum dirimens. Si itaque conditio servilis juxta dicta faciat impedimentum matrimonii, illud non modò dissolvit quoad thorum, sed utrique parti relinquitur cum alio novum matrimonium contrahere, si hoc volunt *cit. can. si quis ingenuus 4.*

155 Dubium adhuc relinquitur, quisnam ignorantiam conditionis servilis aut ejusdem scientiam probare debeat? rem breviter expedio, & veròsimilius judico, illi regulariter non incumbere onus probandi ignorantiam, qui nullitatem ex capite conditionis servilis prætendit, sed pars altera servilis conditionis scientiam probare tenetur;

netur; quia in facto alieno ignorantia præsumitur, ubi scientia non probatur *cap. 47. de R. J. in 6.*

Aliud dubium relinquitur, utrum stante 156
hoc impedimentô, si pars libera nilominus velit parti servili cohabitare, servus vel serva teneatur ad cohabitandum? videtur mihi certum, si servus vel serva scivit se esse servum vel servam, quia tali casu tamquam scientibus non subveniunt jura, sed liberæ personæ ignorantî, in cujus favorem hoc impedimentum introductum est: ergo matrimonium ex rationibus supra de sponsalibus datis ex parte personæ liberæ dirimitur, non verò ex parte servi vel servæ; huic sententiæ suffragatur *cap. ad nostram fin. de conjugio servorum*, ubi relinquitur libero vel ingenuo ut verbô vel factô denuò in matrimonium continuandum consentire queat. Quòd si tamen neutra pars sciverit conditionem servilem, quia ex una parte nulla est in culpa, ex altera verò parte jura tale matrimonium nullum dicant, tam maritus, quàm uxor matrimonium dissolvere possunt: non enim firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit *cap. 18. de R. J. in 6.*

Sicut servi de jure Civili ob conditionem suam servilem, quâ Dominis servire debent, prohibentur contrahere matrimonium, ita pariter tum jure Canonico *can. 1. 5. 8. dist. 27. can. 3. 10. dist. 31. can. 1. 9. 11. dist. 32. can. ultimo dist. 60. cap. 9. de etate & qualitate &c. cap. 2. de clericis conjugat. clement. un. de consan-*

sanguinitate Trident. sess. 24. de reform. matrim.
157 *canone 9.* Tum jure Civili *L. Presbyteros 6. L. cum qui 19. & Auth. multò magis Cod. de Episcopis & Clericis*, prohibentur matrimonium contrahere Clerici sacris majoribus Ordinibus scilicet vel Subdiaconatu, Diaconatu aut Presbyteratu ob conditionem servilem, quâ soli Deo relictis terrenis servire tenentur; sicque contrahentes non modò invalidè contrahunt, & ob interveniens impedimentum *Ordinis* matrimonium est nullum *cap. de Diacono 1. & cap. ex litterarum 2. qui Clerici vel voventes &c.* Sed varias insuper pœnas incurrunt 1. fiunt irregulares, in quâ tamen irregularitate Episcopus dispensare potest. *cit. cap. de Diacono*, nisi contraxerit cum viduâ, aut ab aliò jam cognitâ & corruptâ, aut binâ vice in sacris contraxerit matrimonium; quia per hoc fit bigamus, cum quo *per cap. nuper 4. & cap. à nobis fin.* Episcopus dispensare nequit. 2. Clericus in sacris constitutus contrahendò matrimonium ipsò factò excommunicationem incurrit *Clement. un. de sanguinitate & affinit.* 3. Taliter contrahens ac redire volens ad Ecclesiam non aliter recipitur, nisi peractâ pœnitentiâ, quæ ei injungitur *cit. cap. de Diacono 1.* 4. Talis contrahens, si sit Subdiaconus vel Diaconus, ad Diaconatum aut Presbyteratum admitti nequit, nisi ad monasticum Ordinem transire voluerit *cap. ex litterarum 2. qui Clerici vel voventes.* 5. Talis contrahens privandus est suò beneficiò *cap. si qui 1. de Clericis conjugatis. & cap. diversis 5. eodem.* 6. Ta-

6. Taliter contrahens matrimonium non admittitur ad dignitates Ecclesiasticas. *cap. cum decorum 8. eod.* 7. Taliter contrahens, nisi resipiscat, non gaudet Privilegio Clericali *cap. ex parte 9. eod.*

Constituit itaque sacer Ordo impedimentum dirimens, ad quod tamen quinque requiruntur. Primum est, ut sacer Ordo sit verè & non fictitiè susceptus, quia enim sic Ordo susceptus contra jura suscipitur, debet utique pro infecto haberi. *cap. quæ contra jus 64. de R. J. in 6.*

2. Ut talis Clericus sit constitutus in Ordinibus S. Majoribus, nempe vel *Subdiaconatu*, *Diaconatu* vel *Presbyteratu*; de his enim loquuntur supra citata Capitula & Canones, *prima tonsura* enim & cæteri quatuor Ordines Minores *Ostiariatus*, *Lectoratus*, *Exorcistatus* & *Acolytatus* nec dirimunt, nec impediunt matrimonium *cap. si qui 1. de Clericis conjugatis* & *can. si qui vero 3. & can. si quis 7. dist. 32.* non enim sibi annexum votum castitatis habent *can. nullum 1. & Diaconi 8. dist. 28.* casu quò tamen in his minoribus constituti matrimonium contrahunt, perdunt beneficia, si quæ habent, *cap. quod à te 3. de Clericis conjugatis.*

3. Ut sacri Ordines non sint suscepti tempore infantia & ante plenum usum rationis, qualiter conferri posse cõmunis Canonistarum ac Theologorum docet: nam hac in ætate suscipiens S. Ordines ad votum perpetuæ continentia obligari nequit, ut cum pluribus aliis docet

Sanchez L. 7. disp. 30. n. 8. cùm talis obligatio utpote maximum onus per totam vitam alicui inferens absque perfecto usu rationis fieri non possit, ut cõmunis fert Theologorum, dum ad inducendam talem obligationem plena libertas & cognitio debiti exinde resultantis necessariò requiratur, præfertim cùm continentiam nec Deus ante continentis propriam liberamque abnegationem ejus non præcipiat, sed solum suadeat; dicit enim *S. Paulus ad Corinthios 7. 25. de Virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do.* Quia ergo talis in natura fragili ardui consilii amplexio multum rationis exigit, cùm in totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, non nisi verâ ac certâ scientiâ perfici possunt *L. 76. ff. de R. J.* Idcirco cõmunis D. D. contra Rebellum & Palud. docet, talem ante plenum usum rationis ordinatum posse contrahere matrimonium, nisi habitò & acquisitò usu rationis talem ad S. Ordines promotionem factò vel intentione firmâ ratihabuerit, cùm per hoc renuntiasse videtur libertati suæ contrahendi matrimonium, in quò tamen casu talis contrahens matrimonium privandus esset suo (si quod haberet) beneficio, neque posset amplius ministrare in Ordine suo: ita judicavit Alexander III. in cap. quod à te 3. de Clericis conjugat. ita loquens ad Verulanum Episcopum Anno 1180. *id volumus te tenere: quòd cum simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac divinis & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam Ecclesiasticis Sacramentis*

mentis indigni tractandis, Ecclesiasticis procul dubio beneficiis sunt privandi.

4. Requiritur, ut Ordines sacri ante matrimonium contractum jam suscepti fuerint, si enim post matrimonium ratum etiam si nondum consummatum, quis sacros Ordines accipiat, tunc tales Ordines præcedens matrimonium non dirimunt *Extravag. unica Joannis XXII. de voto.* 162

5. Ut tales Ordines liberè fuerint suscepti, hoc est: ut ad eos suscipiendos nulla vis absoluta, & gravis injustè incussus timor interveniat, ob quem inviti suscepissent Ordines, quia cum *per cap. majores 3. §. 3. item queritur* Baptismus, Ordo & similia invitis non conferantur validè, vi talis Ordinis invitè suscepti nulla oritur obligatio continentiae, propter quam matrimonium dirimi deberet, accessorium siquidem naturam sequi congruit principalis *cap. 42. de R. J. in 6.* & cum principalis causa (qualis hîc esset Ordo) non consistit, nec ea quidem quæ sequuntur (qualis esset obligatio continentiae) locum habent *L. nil dolo 129. §. cum principalis ff. de R. J.*

Vidimus fermè ad modum servorum, qui de jure Civili ob conditionem, quâ Dominis servire debent, matrimonium contrahere prohibentur, etiam à jure Canonico Clericos à matrimonio prohiberi propter conditionem, quâ Deo & sacris servire debent; sequitur modò, ut agamus de ligatis votò solemni, qui propter hoc pariter cum servis civiliter mortui censentur.

Et certum est, eum, qui solemne votum fecit, prohiberi matrimonium contrahere, & si 163

contractum fuerit, debere dirimi *cap. ex parte. 9. cap. consuluit. 10. de conversione conjugatorum, cap. meminimus 3. & cap. insinuante 7. qui Clerici vel voventes &c. can. virginem 12. & can. hi ergo 13. XXVII. q. 1. cap. un. de Voto in 6. Trident. sess. 24. de Sacram. Matrim. can. 6.* per tale enim votum Religiosus se suumque corpus Deo in Religione publicè & solemniter offert, & tradit, propter quam traditionem æquissimum est, ut Ecclesia tale impedimentum dirimens eidem professioni adjiciat, ne religiosi possint pro libitu ex statu perfectiore, in quo se stabiliter Deo obligârunt, ad statum imperfectiorem descendere, neque scandala publica oriantur, si prior fides Deo data violaretur. Constat itaque obligatos voto solemniter non modò matrimonium contrahere non posse, & contractum esse nullum, sed insuper contrahentes excommunicantur *cit. can. Virginem 12.*

164 Ut autem *Votum* sit impedimentum dirimens matrimonium quinque requiruntur. *Primum* est, ut tale votum continentiae liberè fuerit factum, ac sponte, si enim vis vel gravis metus injustè incussus ad sacram Professionem compellat, vota religiosa pro irritis habentur, ut D. D. cōmuniter tradunt ad *cap. 1. & 6. de his, quæ vi:* quia in talibus casibus Leges Ecclesiasticæ non obligant ad rem valdè arduam per *cap. 2. de observat. Jejun. cap. 31. de sent. Excommunic.*

165 *Secundò* requiritur, ut tale votum solemniter fuerit factum, hoc est: publicè & in facie Eccle-

Ecclesiæ persolutum ac acceptatum *cit. cap. meminimus 3.* Ex quo *capitulo ad finem* sequitur, votum simplex continentiae v. g. confessario &c. factum, non dirimere matrimonium, quamvis illud non modò impediatur, ut licitè contrahi non possit *cap. veniens 5. cap. rursus 6. cap. consult 4. qui Clerici vel voventes &c.* Sed insuper voventem obliget ante bimestre debitum conjugale non reddere, quia ex una parte ante bimestre matrimonium ad debitum non obligat, ex altera verò parte obligatio voti simplicis adhuc ligat, cum per matrimonium dispositione juris ante bimestre ad copulam non obligans, tale votum simplex, ejusque obligatio non suspendatur: excipe tamen vota simplicia in societate, hæc enim quamvis teste clarissimo *P. Pichler ad tit. 6. Decret. lib. 4. n. 14.* juxta communem non dirimant matrimonium ratum, dirimunt tamen per constitutionem Gregorii XIII. *in bulla Ascendente Domino Anno 1584.* matrimonium contrahendum.

Tertiò requiritur, ut votum emittatur in 166
sacra quadam religione seu Ordine à sede Romanâ approbatò, quia etsi olim Episcopi Religionem approbare poterant, postea tamen in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. statutum est, ne nova religio inducatur, aut ejus vota obligent, nisi approbetur à Papa, & vota acceptentur; unde si v. g. aliqui convenirent, & inter se unum in Superiorem eligerent, & coram eo absque Approbatione Pontificia vota deponerent,

non dirimerent matrimonium, quia talia vota non essent solemnia.

167 *Quartò* requiritur, ut talia vota peractò unò annò probationis, non priùs, quàm completò decimò sextò ætatis annò fuerint emissa; ita expresse statuit *Tridentinum sess. 25. cap. 10.* his verbis: *In quacunque Religione tam virorum quàm mulierum, professio non fiat ante decimum sextum annum expletum; nec qui minorè tempore, quàm per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admitatur. Professio autem antea facta, sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regule vel Religionis vel Ordinis observationem, aut ad alios quoscunque effectus.*

168 *Quintò* denique requiritur, ut votum solemne fuerit emissum ante subsequens matrimonium, quia matrimonium priùs contractum, si consummatum fuerit, per votum solemne non dirimitur *can. sunt qui 19. can. Agathosa 21. si quis 22. can. si tu 24. can. scripsit 26. XXVII. q. 2. cap. placet 12. cap. accedens 17. cap. preterea 1. de convers. conjug.*

Prohibuit Justinianus in hoc principio servus matrimonium tum ob conditionem servilem, tum eò quòd civiliter sint mortui, ad quas duas rationes jam Clericos & Religiosos traximus; tertia hujus prohibitionis causa videtur esse, eò quòd servi se alteri per matrimonium obligare non possint, cùm obligati sint suis Dominis, in quorum potestate jure gentium sunt *L. 1. ff. de his qui sunt sui & §. potestate instit. eodem*

dem : occasione cujus rationis hîc quæritur, utrum alicui obligatus quoad personam suam non possit contrahere matrimonium? & quidem in casu specifico, utrum maritus vel uxor stante ac durante matrimonio validô, aliud possint contrahere, ita ut ille aliam ducere, hæc alii nubere possit? quæstio autem hîc non agitur de obligatione ex sponsalibus resultante, de quibus supra jam egimus, certum enim est sponsalia priora de futuro, posterioribus subsecutis pariter de futuro non solvi & *cap. un. in 6. de sponsalibus* non obstante, quòd in posterioribus aut iuramentum *cap. 18. & 28. de Jurejurando* inter-
venerit, aut etiam copula, aut ignorantia sponsæ secundæ de prioribus sponsalibus, quia, ut supra de sponsalibus probavi, per hoc prior sponsa jure suô prius sibi quæsitô non est privanda: sed quæstio procedit de obligatione ortâ ex verô ac validô matrimonio; utrum nempe actuali matrimonio ligatus, aliud matrimonium celebrare nequeat? Et certum est Polygamiam seu multiplicitatem uxorum, sicut è contrariô Biviratum, polyviriam seu multiplicitatem virorum stante eodem matrimonio prohibitam esse non solum jure Civili *L. nemo Judeorum 7. Cod. de Judeis & L. neminem 2. cod. de incestis & inutil. nuptiis. L. Pretoris 1. ad fin. de his qui notantur infamia.* Jure Canonico *cap. gaudemus 8. de divortiis, & cap. licet 3. de sponsa dñorum & cap. quanto te 7. de divortiis, in Concil. Nicæno can. 24. & 76. in Concil. Florent. de Sacram. Matrim. in Concil. Tri-*
dent.

dent. sess. 24. de sacram. matrim. can. 2. Jure poenali peinliche Hals-Gerichts-Ordnung Caroli V. art. 121. Jure Bavarico der Malefig-Process-Ordnung tit. 8. art. 3. sed etiam jure divino tum testamenti veteris cit. cap. gaudemus enim docet Innocentius III. Nec ulli unquam licuit plures uxores habere, nisi cui est à divina revelatione concessum. & praecepit Deus Gen. 2. vers. 24. adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Tum novi testamenti, prout definivit Trident. cit. sess. 24. can. 2. item Marci 10. Luc. 16. & Matth. 19. ubi secundum communem interpretationem Patrum & Doctorum Christus Dominus docet, non licere dimittere uxorem, & aliam ducere, & qui sic duxerint mæchari dicuntur: & ideo Christus Matth. 19. Qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos, propter hoc relinquet homo Patrem & matrem & adhærebit uxori, & erunt duo in carne una: In quo textu omnia in singulari sunt apposita, ut monogamia adstrueretur, nec dixit Christus erunt tres vel plures in una carne: Denique multi iique graves Auctores solidissimis argumentis probant etiam jure naturali prohiberi Polygamiam.

171 Ut autem impedimentum ligaminis dirimat matrimonium: requiruntur tria 1. Ut ligamen seu obligatio, quâ se duo inter se stringunt, non proveniat præcisè ex solis sponsalibus, sed ex contracto ratoque matrimonio; si enim ex solis sponsalibus proveniat, non dirimit subsequens matrimonium, ut ex dictis de spon-

sponsalibus constat, sed solum impedit, & illicitum, non tamen invalidum matrimonium reddit, *cap. duobus 1. de sponsa duorum. 2.* Ut præcesserit matrimonium saltem ratum *cap. fin. eodem* fueritque verum ac validum *cap. accepisti eodem. 3.* Ut matrimonium prius etiamnum perseveret; si enim *consummatum* morte alterius solvatur, poterit pars supervivens nubere, cui velit, ut dicit S. Paulus *ad Cor. cap. 7. v. 39.* si verò fuerit ratum tantum & per professionem solemnem dissolutum, pars remanens etiam aliud matrimonium contrahere potest *cap. verum post 2. de convers. conjug.*

Si itaque quis cum duabus simul viventibus 172 matrimonium contraxerit, ei adhærere debet, cum quâ prius contraxit *cap. duobus 1. de sponsa duorum*, & hoc procedit, licet cum secundâ, & non cum priori copula intervenerit, etiam non obstante consuetudine contrariâ *cap. accepisti 2. & cap. fin. eodem*: tum quia priori sponsæ de præsentis quæsitum est jus in re, tum quia vinculum prioris matrimonii est indissolubile, ac proinde eò durante non potest alter conjugum alteri jungi *cap. gaudemus de divort.* quod impedimentum aliàs *ligamen* vocatum eò extenditur, ut secundum matrimonium dirimat, etiamsi prius inutile (non dico invalidum) sit propter morbum vel exsectionem supervenientem aut sterilitatem *cap. tantum 27. XXXII. q. 7.* aut diuturnam absentiam conjugis *cap. Dominus 2. de secundis nuptiis Trident. sess. 24. can. 5.*

Ex dictis constat Clericos in majoribus constitutos, solemniter in S. Religione professos, actuali matrimoniô ligatos & servos (circa quos tamen jus Civile à Canonico est correctum) non posse contrahere matrimonium ob conditionem statûs sui, jam occasione hujus quæritur, quinam ob conditionem seu potius constitutionem corporis matrimonium contrahere prohibentur, an nempe impuberes, leprosi, & impotentes ad coitum, possint matrimonium contrahere?

173 Matrimonium ante pubertatem completam contractum, est invalidum & nullum, nisi malitia suppleat ætatem, adeoque ad valorem sufficit pubertas tam legalis, quam naturalis *cap. 2. 3. 6. 9. 10. 11. de desponsat. impub.* & quia per *cit. cap. 3.* ad contrahendum matrimonium idonea requiritur ætas;

174 Ideo hîc advertendum, pubertatem ex annis æstimari regulariter in masculo ab anno decimo quarto ætatis completo, in fæminâ autem ab anno duodecimo ætatis completo *cit. cap. 3. 6. 10. & 11. eodem*: Non tamen hæc ætas & ejusdem adimpletio secundum durationem physicam semper mensuratur, sed vi *cap. cit. 3.* certum est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest, unde quamvis annos pubertatis aliqui nondum

175 physicè adimpleverint, si tamen ita fuerint ætati proximi, ut copulâ carnali conjungi potuerint, minoris ætatis intuitu separari non debent *cap. de illis 9. eodem*: quin imo ob urgentem pacis &c. necessi-

cessitatem adhuc in minore ætate constituti matrimonium contrahere possunt, sic Nicolaus *in cap. ubi non est 2. de desponsat. impub.* concessit inter impuberes *gravissimâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis*, matrimonium contrahi posse: ratio hujus concessionis videtur esse: quòd pro bono pacis admittendum sit illud, quod aliàs prohibetur *can. hac quippe 10. III. q. 6.* occasione hujus inferendum est, ætatem pubertatis ad contrahendum matrimonium solò jure Ecclesiastico præceptam esse, quia & matrimonium seclusò speciali jure Ecclesiastico, quod in hoc casu disposuit, sit irritum in ratione impotentia, importet impotentiam talem esse, ut nullatenùs auferri possit præter divinum miraculum *cap. fraternitatis de frigid. & malefic.*; sed hoc minimè contingit in hac puerorum impuberum impotentia, quæ decursu temporis cessat: ergo:

Cæterum impedimentum ætatis hoc præ reliquis impedimentis dirimentibus speciale habet, quòd, quàmvis reliqua omnem omnino obligationem tollant, simplicitérque matrimonium reddant nullum, hoc tamen non habeat impedimentum ætatis, licèt enim contrahentes matrimonium ante pubertatem aut legalem aut naturalem nullum contrahant matrimonium, id tamen non est absolutè nullum, nec omnis omnino tollitur libertas, sed tale matrimonium ut ut invalidum habet tamen vim sponsalium de futuro *cap. fin. de desponsat. impub. & cop. un. §. idem quoque: eodem in sexto* quia præsumptione juris per tale facere intendunt, quod possunt;
cùm

cum ergo matrimonium hac ætate contrahere nequeant, sponsalia contraxisse censentur. Quod si tamen impuberes contrahentes habeant intentionem non contrahendi sponsalia, sed merum matrimonium, tunc in tali casu nulla, nec sponsalium obligatio remanet, actus enim agentium ultra ipsorum intentionem non operantur *L. non omnis 19. ff. de Rebus creditis &c.*

178 Interim tamen ante pubertatem matrimonium contrahentes peccant contra expressam prohibitionem *cap. ubi non est 2. de despons. impuberum*: ubi dicit summus Pontifex: *distriētius prohibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem Legibus vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur.*

179 Dubium hîc oritur, si contractio matrimonii inter impuberes uxor postea dicat, se contraxisse matrimonium eò tempore quò copulæ incapax erat ob impubertatem, vir econtra dicat eam cognovisse, cui credendum sit? ad hoc respondet Alexander III. *cap. continebatur 6. eod. cum in decretis habeatur expressum, quod, si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, & mulier negaverit, viri standum est veritati &c. si id firmaverit juramento.*

180 Porro ut *ætas* constituat impedimentum dirimens aliqua advertenda sunt: *Primum* est, si utraque pars contrahentium pubertatem legalem, hoc est: masculus decimum quartum, fæmella duodecimum annum adimpleverit, necdum tamen adsit sive ex parte unius, seu ex parte utriusque proxima potentia ad perfectam copu-

copulam, non dirimitur contractum matrimo-
nium, nisi sit impotentia perpetua; ratio est:
quia ex una parte in legitimâ ætate contraxe-
runt, ut ex supra *cit. cap. 3. 6. 10. & 11. eodem*:
constat. ex alterâ verò parte suppositâ pubertate
temporanea coëundi impotentia non impedit
matrimonium *cap. laudabilem 5. & cap. litteræ
fin. de frigidis & maleficiatis. Secundum* est,
quòd etsi uterque pubertatem legalem non at-
tigerit, si tamen naturalem habeant, quando
nempe malitia supplet ætatem *cap. de illis 9. de
desponsat. impub.* tunc non intervenit impedi-
mentum dirimens ætatis *cap. puberes 3. eodem*:
Tertium est: quòd, licet unus matrimonium con-
trahentium sit pubes, alter verò impubes, non
contrahatur matrimonium validè, quia juxta
cap. ubi non est 2. eodem: prohibetur matrimo-
nium districtiùs, si uterque vel alter ad ætatem
Legibus vel Canonibus determinatam non per-
venerit, & insuper *cap. de illis 9. eodem*: loqui-
tur in plurali, ita ut pubertatem ex utraque par-
te intelligat ac requirat, intellige tamen juxta
cit. cap. puberes 3. vel naturalem vel legalem.
Quartum est, quòd per hoc non tollatur
impedimentum ætatis, si impuberes attentati
fuerint copulam carnalem, nec tamen potuerint
consummare, quia contractus ante pubertatem,
etiam cum nisu carnalis copulæ, non facit ma-
trimonium *cap. attestaciones 10. de desponsat. im-
puber*: *Quintum* est, quòd impedimentum æ-
tatis tolli possit per dispensationem Pontificiam
cit. cap. ubi non est 2. eodem quamvis ob defe-

ctum

etum copulæ exercendæ, simulque ne contra continentiam peccent, ante acquisitam potentiam coeundi cohabitare non debeant.

181 Ob constitutionem corporis Leprosi non modò matrimonium contrahere possunt *cap. quoniam 2. de conjugio leproforum*, sed matrimonium etiam contractum superveniente leprâ dissolvi nequit *cap. pervenit 1. eodem*, adeo quidem, ut hoc non solum procedat, quando matrimonium est consummatum, sed etiam, quando est ratum *cap. litteras 3. & 1. eodem*; unde volentes à contracto matrimonio resilire, vinculo excommunicationis adstringendi sunt: aliud est in sponsalibus, hæc enim superveniente leprâ solvuntur *cit. cap. litteras 3. &* quod his paucis fuit dictum de lepra, extendendum pariter est ad alias graves infirmitates *cit. cap. quoniam 2.*

182 Ex quo sequitur, si judiciò Medicorum lepra vel alia gravis infirmitas v. g. morbus gallicus &c. non sit maligna, nec contagiosa, conjux sanus teneatur tam ad cohabitandum, quàm reddendum debitum *cit. cap. 1. & 2.* quòd si tamen probabile periculum infectionis timeretur, non teneretur sanus debitum reddere, cum nemo se obliget ad matrimonii contractum, nisi salvâ vitæ incolumitate, & ordo charitatis exigat proprii individui incolumitatem præferri alienis solatiis: in casu autem, quòd pars sana lepram præcedentem matrimonium alterius præscivisset, & nihilominus contraxisset, tunc talis non obstante periculò infectionis teneretur ad debitum, quia ad hoc per contractum habitâ notitiâ lepræ se obli-

obligavit, quod facere etiam poterat, cum leprosis matrimonium contrahere non sit prohibitum, nec obstat *L. liber homo 13. ff. ad. L. Aquilianam* ubi nemo dominus membrorum suorum dicitur, & consequenter nec talis potest se probabili periculo infectionis ex debito consecuturæ objicere: quia *cit. L.* solum loquitur de actuali amissione membrorum, ne scilicet sibi quis aliquod membrum amputet, aut vitam eripiat, non verò de periculo solum corporali, quia ad hoc se aliquis obligare potest, ut in militibus nautis &c. constat: ex quo sequitur, quòd etsi matrimonium consequente leprâ conjunx sanus cum periculo infectionis ad debitum non teneatur, non tamen illi prohibitum esse cohabitare cum infirmo & debitum reddere, sed facit per hoc opus meritorium, si id ex amore matrimonii faciat *Sanchez lib. 9. disp. 24. n. 23.* nec obstat *can. si nulla 15. XXIII. q. 8.* quò dicit Nicolaus, hominem non debere tentare Deum: quia talis non reddit debitum animò Deum tentandi, sed obligationem matrimonii adimplendi: sed quidquid sit de tali liberâ cohabitatione thori, certum tamen est, conjugem sanum ad illa servitia & onera matrimonii obligari, quæ sine vitæ periculo præstari possunt, cum conjugi infirmo, pars sana conjugali affectione ministrare teneatur *cit. cap. pervenit 1.*

Tertiam speciem, qui ob conditionem seu 183
potius constitutionem corporis matrimonium contrahere non possunt, constituunt impotentes seu inhabiles ad copulam carnalem perfectam,
ita

- ita quidem, ut stante hac inhabilitate etiam matrimonium contractum dirimatur *cap. quod sedem 2. de frigidis & maleficiatis*. Fusiùs de hac materiâ tractare proficuum quidem foret, præsertim confessariis, attamen ne curiosæ phantasiæ scandalum præbeam, & castas aures offendam, hanc materiam quâ possum, brevitate absolvam, adducendo solummodo ea, quæ circa impedimentum impotentiaë considerata sunt. 1. Est; quòd impotentia naturalis ad copulam carnalem perfectam duplex sit, *perpetua* scilicet & *temporanea*, hoc per media licita tum naturalia tum spiritualia sive ut loquitur *cap. fraternitatis 6. de frigidis & maleficiatis* absque miraculo divino & notabili corporis periculo tolli ac curari potest. Illa verò scilicet *perpetua* nec licitè nec absque miraculo, nec sine gravi corporis periculo tolli & curari
- 184 potest, & hæc duplex est, *respectiva* quæ purè respectu unius personæ se habet, qualis sæpissimè per artes magicas causatur inter sponso, qui licet cum aliis copulam habere possint, ad se tamen invicem sunt impotentes, & *absoluta* quæ respectu cujusvis personæ perfectam copulam impedit.
- 185 2. Discrimen faciendum est inter impotentiam ad perfectam copulam, & inter impotentiam ad generationem prolis, illa enim impedit matrimonium, non autem hæc, patet hoc in sterilibus, qui tam in novo, quàm in antiquo testamento contraxerunt matrimonium, item in senibus, nam hi, quamvis amplius generare nequeant, matrimonium tamen contrahere possunt,
- 186 ut

ut quotidiana experientia attestatur ; excipe ta- 187
men, nisi senes sint adeo exhausti, ut omnino
impotentes sint ad habendam copulam, nec ju-
dicio Medicorum juvari possint, cum in hoc
casu nil referat, siue ex naturâ siue ex accidenti
talibus absoluta impotentia perpetua confurgat.

3. Tunc autem ex parte viri censetur & 188
est impotentia ad actum conjugalem, si non po-
test producere semen, aut non habeat membrum
naturale ad diffusionem seminis ordinatum, cum
actus conjugalibus nil aliud sit, quam effusio se-
minis intra vas fœminæ ad id destinatum. Aut
quando idem membrum naturale commovere non
potest per calorem & spiritus vitales, aut quan-
do eodem membrum intra vas naturale fœmi-
neum ingredi nequit, aut denique quando in-
tra idem vas fœmineum semen diffundere non
potest:

Ex parte autem fœminæ tunc est impoten- 189
tia, quando vas naturale (seu ut vocant Medi-
ci vagina uteri) tam arctum est, ut intra se ne-
queat recipere membrum virile diffusivum se-
minis: ex quò sequitur, per hoc fœminam non
censeri impotentem, se semen retinere nequeat,
sed peracto actu conjugali iterum effluat.

4. Utraque hæc tam viri quam fœminæ im- 190
potentia iterum dupliciter considerari potest, in
quantum nempe præcedit matrimonium, aut in
quantum quocunque demum modo contractum
matrimonium subsequatur: & sic alia impoten-
tia est *antecedens*, alia *subsequens*. Sicut & alia 191
impotentia est *naturalis*, alia *accidentalis*. Natu-
ralis

- ralis ortum habet ex defectu ipsius naturæ, & est quasi homini congenita; accidentalis provenit ex accidenti, v. g. gravi morbo, nimium exhaustis viribus, castratione &c. His jam sup-
- 192** positis observandum est 5. impotentiam antecedentem perpetuam sive sit naturalis sive accidentalis dirimere matrimonium *cap. fraternitatis 6. vers. igitur : de frigidis & maleficiatis*. Ratio est: quia impotentia perpetua causat perpetuam & absolutam inhabilitatem ad matrimonium e-
- 193** jusque finem: Ex quo sequitur Eunuchos seu spadones, qui à natura carent utroque testiculo, & castrati, qui ex accidenti habent hoc vitium, non posse validè contrahere matrimonium: quia nequeunt verum emittere semen, pro quò citatur propria bulla Sixti V. *anno 1587. edita apud Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 92. n. 17.* & ulterior simulque generalis de impotentiâ absolutâ ratio est: quia de intrinsecâ ratione & essentiâ matrimonii est obligatio, seu traditio potestatis corporis ad usum seu copulam conjugalem; atqui absolutè & perpetuò impotens ad copulam, non potest se obligare ad dandum vel tradendum corpus potens ad copulam, cum non habeat, & impossibile nulla est obligatio *L. 185. ff. de R. J.* nemo enim potest tradere alteri potestatem ejus rei, quam nullò modò habet *cap. de R. J. in 6. ergo: & hæc ratio etiam probat, quòd penes jus Divinum, Ecclesiasticum ac Civile hujusmodi absoluta impotentia etiam*
- 194** jure naturali dirimat matrimonium: & hoc eò usque extenditur, ut stante tali impotentiâ absolutâ

solutâ neque valeat matrimonium etiamsi scienter quis cum impotente contraxisset, quia deestabilitas ad matrimonium requisita, imo tales neque possunt cogi, ut simul maneat etiam ex pacto, propter periculum peccati in altero, quod non est tolerandum ratione pacti. Neque obstat, quod in *cap. consultationi tue 4. de frigidis & maleficiatis* dicitur: *Romana Ecclesia consuevit in similibus judicare, ut quas tamquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores*: hoc enim procedit in casu, quô nullum adesse censetur periculum peccati, quod aliàs jure divino est evitandum, non tamen ubi occasio peccati se offert, nam si in aliis rebus societas etiam in perpetuum inita dissolvi potest propter discordiam, quam parit cômuniô, cur interveniente periculô peccandi non poterit dissolvi tale pactum, certum enim est Pontif. sum: *cit. cap. 4. & laudabilem s. eodem* non permisisse talibus eundem lectum, oscula, tactus, utpote evidenter inductiva peccati.

Quod si tamen perpetua impotentia non adsit ad conjugalem copulam, adsit verò impotentia ad generationem prolis, tale matrimonium non dirimitur, quia generatio prolis non spectat ad essentiam actûs conjugalis, & consequenter nec ad valorem matrimonii ut probat Augustinus Michel in sua *theolog. canonico-morali tract. 6. part. 2. de Sacrament. matrimonii puncto 12. n. 5. & 6.* 195

Ex quo infero 1. senes etiam decrepitos matrimonium contrahere posse, si nullô aliô impedimentô præter senectutem laborent, tum

- quia possunt exercere perfectum actum conjugalem, & verum semen emittere intra vas, etsi per accidens impeditum & infœcundum: tum quia id satis usus probat Ecclesiæ admittentis passim ad matrimonia contrahenda, idque in humanitatis solatium. Videtur quidem obstare *Lex Julia & Papia*, quæ, cum in hac ætate senes non amplius præsumant generare, prohibent viris post 60. fæminis verò post 50. annos contrahere matrimonium: sed cum hæc materia ad forum Ecclesiasticum pertineat, parùm respiciendæ sunt constitutiones civiles: imo ipsum jus civile *L. sancimus 27. Cod. de Nuptiis* legem
- 197 *Juliam & Papiam* correxit. Infero 2. constitutum in articulo mortis posse contrahere matrimonium, dummodo potentia coeundi secundum se spectata non sit propter morbum totaliter destructa v. g. si testiculi propter putredinem non amplius cohærerent corpori &c. sed tantum impedita, aut deficientibus viribus debilitata ad actualem copulam, etsi moraliter propter instans periculum mortis subsecutura copula sperari nequeat: constat hoc ex praxi Ecclesiæ, quæ concedit, ut concubinarius in articulo mortis tum ob legitimationem prolis jam susceptæ, tum ob evitandum periculum consensûs in illicitam carnalem voluptatem concubinam matrimonio
- 198 jungere possit. Infero 3. ut jam supra insinuavi steriles validè matrimonium contrahere posse, etsi enim tale matrimonium frustretur fine primariò, scilicet generatione prolis, obtinet tamen finem secundarium, qui est remedium concupiscen-

piscentiæ interveniente verâ copulâ carnali. In-199
fero 4. illas mulieres etiam validè matrimonium
contrahere, quæ non nisi cum periculo mortis
parere, aut mortuum fætum edere possunt,
quia tales habent omnia ad matrimonium essen-
tialia, scilicet obligationem & traditionem po-
testatis corporum in ordine ad habendam copu-
lam veram. Infero 5. validè contrahere matri-200
monium, qui ignorant, aut dubitant, num sint
potentes ad copulam, dummodo tamen reipsâ sit
potens, aut non saltèm perpetuam habeat im-
potentiam: talis tamen dubitans ad deponen-
dum dubium non debet illicitam cum sponsâ
vel aliâ copulam attentare, ratio est: quia non
est licitum, per media mala bonum finem in-
tendere. Interim tamen licitè non contrahit,201
qui de sua potentia practicè dubitat, nec se
resolvit ut tale dubium practicum deponat, quia
in dubio practico licitè nemo operatur ut Theo-
logi docent *de conscientia*. Prout etiam à con-
trariô peccat, qui aut se, aut sponsam suam
etiam per errorem impotentem credens, matri-
monium contrahit. Infero 6. Hermaphrodi-202
tum, qui regulariter secundùm eum sexum ju-
dicandus est, qui in eo prævalet *L. queritur 10. ff. de statu hominum*, posse validè contrahere
matrimonium, si tamen in utroque est æqualis,
antequam vult contrahere matrimonium, unum
sexum debet eligere præstitô simul juramentô,
quòd aliô, quàm electô, non velit uti *arg. cap. 5. de Clericis conjugatis & L. si plures 9. ff. de pactis*.

Vidimus quid sit, & quinam impotentiâ antecedente matrimonium perpetuâ laborent, superest modò, ut discutiamus quomodo ea, in ordine ad dissolvendum matrimonium sit probanda?

203 Cùm sæpè contingere possit, ut conjuges pertæsi matrimonii allegent aut unius aut utriusque impotentiam, ut tali casu separari possint, ideo ut anteveniatur omni fraudi, nec uni, nec alteri, imo nec utrique conjugum impotentiam alleganti credendum est, & sic per hoc nil probatur: Videtur quidem obstare *cap. accepisti 1. de frigidis & maleficiatis* ubi partim uni, partim utrique credi posse primò intuitu videtur: ast hoc *cit. cap.* nostram assertionem confirmat, dum, ut legenti patet, semper supponit probationem per verum iudicium: ergo non soli assertioni conjugum standum est:

204 Hoc autem verum iudicium tunc haberi potest, quando aliqua signa necessariò & evidenter impotentiam denotant v. g. si virilia omnino marito amputata sint, aut sit plenè castratus, vel ob putredinem testiculi totaliter propter aliquem morbum fuissent consumpti, aut virilia plene arida essent, aut propter nimiam grassitiem tam magnæ quantitatis, ut in penetratione vasis fæminæi nulla omnino esset proportio, aut è contrariò tantæ parvitatibus, ut nec inferiorem partem vasis fæminei seu vaginæ uteri penetrare & aliquialiter ad vicinitatem matricis semen effundere possit, item si vir per sententiam Judicis ab alio matrimonio jam est absolutus:

tus : ex parte verò fæminæ cenfetur fignum evi- 205
dens , fi ejusdem vas genitale tantæ fit arctitu-
dinis , ut cuilibet infpicienti clarè liquere poffit,
eam non effe capacem recipiendi inftrumenti
virilis : & habitis hîs fignis impotentia evidenti- 206
bus nullâ temporis morâ interpositâ aut exspe-
ctatâ conjugium diffolvendum eft , ut talimodô
omnis occasio peccandi per tactus vel inutiles
nifus , fuppositâ aliunde nullitate matrimonii , à
conjugibus tollatur. Ratio autem ulterior eft :
quia in *cap. laudabilem §. de frigidis &c.* ideo
mora triennii præfigitur diffolutioni matrimonii,
ut impotentia probetur , hæc autem fi alias evi-
dens eft , probatione non indiget.

Si verò deficient figna certa & evidentiâ im- 207
potentia , tunc *cit. cap. I.* requifitum judicium
ita formari debet : inftituat Judex Ecclefiafticus
vifum repertum feu infpectionem per chirurgos
aut Medicos , & obftetrices , feu alias matronas
honeftas & hac in re expertas , hâc ratione , ut
præftitô juramentô , quòd fideliter dicant, quod
de impotentia fentiunt *cap. nuper § I. de testibus* :
Medici & chirurgi infpiciant & confiderent fla-
tum viri , fæminæ verò vas naturale uxoris ; aut
fi altioris fit indaginis & neceffarium videbitur,
etiam Medici uxorem infpiciant , fi quâ arte for-
tè impotentia curari poffit : & juxta cõuniorem
D. D. ad hanc infpectionem fufficiunt faltem
duo chirurgi à Judice electi , de quibus nulla
fufpicio haberi poteft , & eòdem modô faltem
duæ honeftæ matronæ vel obftetrices. Facta
itaque hac legitimâ infpectione finon certa phy-

sicæ impotentia deprehendantur indicia, sed solum probabilissima ac valdè verosimilia, tunc conjuges jurare debent, quòd nunquam copulam perfectam exercere potuerunt, & insuper septimæ manui consanguineorum, seu septem consanguineis, quos aliqui ex utraque parte conjugum requirunt, defertur juramentum credulitatis, per quod asserere debent se credere adesse impotentiam *cit. cap. laudabilem*, quò simul permittitur, ut in defectu septem consanguineorum, etiam vicini jurare possint: & hæc cautela Canonum est ad procurandam moralem certitudinem, ob quam aliàs matrimonium de se indissolubile dissolvi potest, prout etiam peractâ inspectione & præstitis juramentis factaque jurantium affirmatione statim matrimonium dissolvitur *cit. cap. laudabilem*.

- 208 Si verò per factam inspectionem indicia impotentia antecedentis matrimonium ac perpetuæ solum sint dubia, tunc & lapsu alicujus temporis impotentia magis ac certius se manifestet ac patefiat, talibus conjugibus impotentiam affirmantibus triennium injungitur, quò cohabitare debent, non obstante, quòd ambo conjuges (quibus hîc & nunc ob suspicionem fraudis non creditur neque eorum confessio impotentia eis ad dissolutionem matrimonii conducit *arg. cap. super eo §. de eo qui cognovit*) affirment se esse impotentes: *cit. cap. §. & fin. de frigidis*
- 209 & maleficiatis. Quò elapsò triennio, si tantum una pars perseveret dicendò, adesse impotentiam perpetuam & antecedentem, nec potuisse perficere

cere veram copulam intra tempus præfixum, altera verò affirmet, se intra hoc tempus potuisse exercere copulam, idque juramentò confirmet, non obstante quòd eadem adhuc dubia signa impotentiae existant, affirmanti creditur, & validitas matrimonii judicialiter declaratur, idque in favorem matrimonii, in pari enim causâ melior est conditio possidentis *cap. in pari 65. de R. J. in 6.* idque non obscure colligitur ex *cap. duobus fin. de sententia & re judicata.* Et ita teste Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 109. n. 9. pluri-
mi D. D. quos ibi adducit: sive dein pars affirmans sit uxor sive maritus. Videtur quidem huic doctrinae obstare *cap. accepisti 1. de frigidis & malesiciatis* quò decernitur, ut viro, qui est caput mulieris circa impotentiam loquenti credatur, sed non obstat, quia etiam in *cit. cap.* vir affirmans est pro valore matrimonii, ergo conclusio manet, quòd affirmanti sit credendum: neque ex hoc inferri potest, quòd viro tam neganti, quàm affirmanti semper sit credendum, quia dictum capitulum non supponit jam præcessisse aliquod iudicium dissolutionem matrimonii ad triennium propter maiorem impotentiae certitudinem habendam suspendens, & sic viro solum in tantum creditur, nisi uxor aliâ probâ v.g. inspectione &c. suam impotentiam probaverit, hinc in *fin. cit. cap.* additur: *Si probari potest per rectum iudicium, separari potestis.* In quo tamen casu, si solum una pars affirmet, sufficient ex parte ejus septem consanguinei vel vicini juramentum credulitatis deponentes, ita cõmuniter D. D.

210 Si verò elapsò & ad dignoscendam magis impotentiam destinatò triennio, ambo persistent adeste impotentiam & datà operà copulam exercere non potuisse, inspectio non amplius reiteranda est, si jam semel fuit facta, sed delatò & tam à conjugibus scientiæ, quàm à septimâ manu credulitatis præstitò juramentò matrimonium statim dissolvitur: quò dissolutò pars potens aliud cum alio matrimonium contrahere potest *cit. cap. accepisti 1. ad fin.*

211 Dixi *pars potens*: si enim illa pars conjugum de quâ errore putabatur impotentia perpetua postea matrimonium contrahat, & generet, secundum matrimonium rescindi debet, & quia sententia contra matrimonium lata transire nequit in rem judicatam, sed cognitò errore retractanda est *cap. 7. de sententia & re judicata* utraque pars, ad matrimonium prius inter ipsos celebratum & ob non habitum, sed errore putativum impedimentum impotentiae omnino validum & indissolubile, redire debet *cap. laudabilem 5. & fraternitatis 6. de frigidis & maleficiatis.* nisi una pars ad Religionem transiisset, quia, cùm antecederet non intervenit copula, fuit solùm matrimonium ratum, quod juxta superius dicta solemnī professione dissolvitur.

212 Sed dubium est, utrum, si impedimentum impotentiae in fæmina per medicamentum aut sectionem tolli possit, an ad hoc illa teneatur?
 R. Si hoc non nisi cum probabili mortis aut aliqujus gravis infirmitatis periculo fieri potest, tunc talis impotentia censetur esse perpetua, &
 hōc

hòc ipsò mulier non tenetur; cùm aliàs nullitas matrimonii ob impotentiam perpetuam pro ipsà stet, & ideo ad consummandum matrimonium de se nullum, non obligatur adhibere tam difficilia ac periculosa remedia: videtur quidem huic obstare *cap. cit. fraternitatis* si statim primâ fronte legatur: ubi hæc habentur: *Per hæc autem questionem illam noveris esse solutam, quæ queritur, utrum ea, quæ adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo levis, sed fortè tam gravis, ut ex eâ mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi.* Sed si benè perpendatur, non obstat, quia licèt Innocentius III. dicat, quæstionem esse solutam, non tamen subsequitur, multò minùs obligatio subeundi periculi à fæminâ colligitur, sed quod benè notandum, resolutio ista ante quæstionem hanc in eodem capitulo saltem tacitè ponitur, prout id clarè dicitur in verbis: *per hæc*, id est, ante dicta, *questionem illam noveris esse solutam*, scilicet quòd talis non debeat perhiberi idonea ad contrahendum matrimonium, desumptò argumentò à sensu contrariò, cùm enim in priori casu *ejusdem cit. cap. 6.* positò, in illa muliere non fuerit impedimentum perpetuum: eò quòd præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculò illud fuerit remotum: infertur, quòd in casu illò, quò remotio illius impedimenti inferret corporis grave periculum, sicut in casu supponitur, illud mulier non teneatur,

tur pati, nec etiam maritus eventum expectare: unde ulterius sequitur, licet mulier parata sit ejusmodi grave periculum subire, imo licet re ipsâ subeat, actûque curetur, non tamen valebit matrimonium, nisi post curationem de novo contrahat. Idem est, si talis impotentia perpetua aliquo miraculo curetur, quia respectu cursûs naturæ ordinariî curari nequit, hoc ipsô fuit jam pro priori impedimentum dirimens, reddens matrimonium nullum, quòd dein lapsu temporis & interveniente miraculô non reconvalescit, *non enim firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit cap. 18. de R. J. in 6.* nisi postea novus contractus matrimonialis fieret.

Si tamen absque gravi periculo impotentia fæminæ sectione vel aliis medicamentis tolli posset, cum hoc casu non censeatur impotentia perpetua sed temporanea nullô modô dirimens matrimonium, tunc tenetur talia remedia quamvis tamen dolorosa admittere: ita comunissima cum *Sanchez lib. 7. disp. 93. n. 32. & 34.* & si mulier recuset similia pati, nilominus valebit matrimonium, quia impotentia de se est aufferibilis; & constat ex *cit. cap. 6.*

213 Cæterum, ut hanc materiam finiamus advertendum est, impotentiam temporaneam nunquam dirimere matrimonium, etiamsi illud stante tali impotentiâ initum esset *cit. cap. 6. vers. quamvis igitur.*

214 2. Impotentia perpetua, quæ non est absoluta, sed respectiva, dirimit matrimonium respectu

specu illius personæ, respectu cuius est impotentia, non autem respectu alterius: ratio est: quia in tali casu est impossibilitas ex parte huius, non etiam ex parte alterius, unde pars potens ad aliud matrimonium transire potest: quod si tamen pars illa, quæ fuit prius impotens, contrahat aliud matrimonium, & copulam deinde exercere posset, secundum utriusque matrimonium dirimendum est, & prius restaurandum sæpius *cit. cap. 6.*

Quarta ratio, cur in hoc S. Justinianus nuptias servis prohibuit, videtur hæc esse; cum olim per *L. quod attinet ff. de R. J.* servi nec pro hominibus habebantur, & idcirco etiam omnibus juribus Romanorum privabantur, ac à civibus arcebantur; ideo voluit Imperator, ut, qui propter vilissimam suam conditionem civibus Romanis essent dispares, paria cum Romanis matrimonia non habeant. Jam occasione huius quæritur, cum sacri Canones pariter è suo gremio eliminant hæreticos ac infideles, ita quidem ut per *cap. sicut ait de hæreticis* non solum fautores hæreticorum, & per *cap. Judæi de Judæis ac Saracenis*, qui serviunt Judæis excommunicentur, sed insuper per *cap. quod olim eodem*, qui paganis ac infidelibus arma vendunt, aut auxilium ferunt, puniantur, an inquam sicut S. Canones hos ob cultus disparitatem segregant à suo consortio, nec suis constitutionibus obligent *cit. cap. gaudemus de divortiis*, ita etiam paria cum Romano-Catholicis matrimonia celebrare eis prohibeant?

Circa

- 215 Circa quod sciendum, quòd matrimonium inter Catholicum & hæreticum nec certò aliquò Canone, nec aliquà praxi contrarià & observatione sit invalidum, ut dicit *Zoësius Decretal. ad tit. 15. n. 16. lib. 4.* Imò Urbanus VIII. decretò quodam 14. *Martii* edità 1630. tale matrimonium hīs verbīs validum declaravit, *post matrimonia jam inita tolerari posse mulieres hæreticas, quæ maritos habent Catholicos, cohabitare &c.*
- 216 Quamvis autem tale matrimonium non sit invalidum, est tamen ab Ecclesià prohibitum & illicitum regulariter loquendo: constat ex *can. non oportet 16. XXVIII. q. 1. & Concilio Iliberitano can. 16. & Concil. Laodicensi sub Sylvestro can. 10. & 13. Concil. Carthaginiensi can. 12. Concil. general. Chalcedonensi can. 13. & cap. decrevit 14. de hæreticis in 6. & ratio est: quia indignè scienter administratur Sacramentum hæretico secum contrahenti.*
- 217 Docet tamen noster Reverendissimus Dominus Marianus Antonius Herman Regiæ Ecclesiæ in Sion Pragæ Abbas &c. in suis *selectis questionibus Canonico-Theologicis de impedimento cultûs disparitatis* cum pluribus aliis gravissimis A. A. in terris, ubi Catholici cum hæreticis sunt mixti, ut in Germania, Hungaria &c. matrimonia Catholicorum cum hæreticis licita esse, si absit periculum perversionis, & proles in fide Catholicâ educantur, quibus tertiam conditionem addo, nisi interveniat scandalum: Ratio horum est: Si enim imineat probabile periculum perversionis, talis, sibi de periculo timens, nequit

nequit juxta omnes Theologos operari; unde 218
talìa matrimonia sum̃operè dissuadenda sunt:
quòd autem proles in fide Catholicà debeant
educari, ad hoc, ut inter Catholicum & hære-
ticum possit fieri matrimonium, constat *ex cit.*
can. non oportet 16. & citatō Decretō Urba-
ni VIII. ubi dicitur: *ita tamen ut proles Catholi-*
cè educetur: unde impiè agunt taliter contrahen-
tes, si pactum ineant, ut filiæ matrem, filii pa-
trem in religione sequantur: imprimis enim
impiè agit mater Catholica sciens hæreticos non
posse salvari adultos, si filios suos tam turpi
conditione æternæ damnationis periculo expo-
nat, quos tamen in via mandatorum Dei ducere
sub gravi obligatione tenetur. Pariformiter im-
piè agit pater Catholicus, qui dispositione juris
filios & filias sub sua potestate habet, & tamen
in beneplacitum uxoris suæ, non modò patriâ
suâ potestate abutitur, & partem & portionem
viscerum eorum *L. cum scimus* 22. §. *unico Cod.*
de agricolis & censitis & colonis scilicet proles
insuper tenebrarum potestati subjiciat. Deni-
que debet abesse scandalum, quia cum hoc pari-
ter nemo licitè potest operari, *væ enim hominì*
illi, per quem scandalum venit Matth. 18. v. 7.
Interim tamen stantibus etiam his conditionibus
sine offensâ Dei vix tale matrimonium quis inire
potest, quia in tali casu necessariò indignè admi-
nistratur Sacramentum hæretico cum Catholico
contrahenti, & sic committitur sacrilegium; quod
tamen quandoque, licèt rarò, excusari potest, si
nempe majus bonum spirituale ex tali matrimo-
nio

nio secuturum speratur, vel comoda temporalia urgeant, quorum jacturâ alterius peccatum quis impedire juxta Theologos non tenetur; si enim licet indigno Eucharistiam ministrare ad tuendam illius famam, exemplô Christi Judam communicantis, & comuni doctrinâ Theologorum, cur non liceat ob propria æquè gravia incomoda hoc sacrilegium permittere, maximè si aliud conveniens matrimonium hîc & nunc inveniri non possit?

- 219 Ex dictis constat matrimonium Catholici cum hæretico esse validum, quod tamen non procedit, si contrahatur cum infideli non baptizato, sed tale matrimonium dirimitur, non quidem vi juris certi aut aliquo clarô juris textu, sed vi juris non scripti, & ex praxi Ecclesiæ matrimonium talia pro nullis habentis: Quòd autem nullô certô jure tale matrimonium irritum sit, patet ex eo: non enim invalidatur jure naturæ, cum non tollatur finis matrimonii, & constat viros sanctos tempore legis naturalis cum ethnicis celebrasse matrimonia, eô enim tempore ita contraxerunt Jacob, Joseph, & Moyse*s Gen. 29. 31. 41. Exod. 2.* & ratio ulterior est: quia si jure naturæ tale matrimonium esset irritû, tunc statim, quamprimû unus ex conjugibus infidelibus converteretur, esset nullum matrimonium cum altero infideli contractum, quod tamen est contra Apostolum *1. ad Corinth. 7.* monentem, non esse separandos ejusmodi conjuges, etiamsi alius in sua infidelitate perseveret.

Neque

Neque etiam jure divinô positivô novæ le- 221
gis Evangelicæ; quia, etsi hōc jure prohibitum
sit matrimonium fidelium cum infidelibus 2. *ad*
Corinth. 6. nolite jugum ducere cum infidelibus,
non tamen exstat ullum jus divinum invalidans
illud, præfertim in nova Lege, in qua Chri-
stus nulla præcepta morum, sed solūm fidei &
Sacramentorum dedit: Videtur quidem ob- 222
stare, quòd *Dent. 7. prohibeatur & Esdræ 1.*
cap. 9. & 10. irritetur tale matrimonium: ast
per hoc nil evincitur, nam in primô locô solūm
prohibetur, non autem invalidatur; in secundô
verò fuit tantummodò judiciale præceptum solos
Judæos cum Chanaanæis contrahentes ex eo
concernens, quia Deus volebat Chanaanæos de-
lere: hinc dicit S. Paulus *cit. Epist. 1. ad Corinth.*
cap. 7. vers. 12. Si quis frater uxorem habet in-
fidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non
dimittat illam: ergo jure divinô non est invali-
dum tale matrimonium.

Sequitur ergo matrimonium Catholici cum 223
infideli solo Jure Ecclesiastico non quidem scri-
pto, sed ex sola consuetudine & inmemorabili Ec-
clesiæ usu firmato, ipsô tali jure irritum esse, &
per consequens, si Christianus cum infideli con-
trahit, matrimonium est nullum: Aliud est, si 224
infidelis cum infideli contrahat matrimonium, &
unus ex eis ad veram se convertat fidem, aut è
contrariò si duo fideles contrahant matrimoni-
um, & unus deserat veram fidem & fiat infide-
lis; in tali enim casu, si fidelis cum infideli ha-
bitare nolit, vel saltem non sine contumelia vel

blasphemia Creatoris possit, & quin ad peccatum pertrahatur, tunc potest fidelis dirimere matrimonium, dicit enim S. Paulus *cit. Epist. 1. ad Cor. 7. si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi*, idem habetur *can. simili 3. XXVIII. q. 1. & cap. quanto de divortiis*: Interim tamen quando pacificè se non cohabitare velle infidelis declarat, ipsò factò non statim dissolvitur matrimonium, sed tunc primò, quando fidelis ad alias nuptias transierit: Unde si ante contractas secundas nuptias infidelis convertatur, fidelis cum eo conjugium restaurare debet *cap. gaudemus 8. de divortiis in fine.*

- 225 Quòd si tamen infidelis pacificè velit vivere, matrimonium non dirimitur juxta S. Paulum *cit. Epist. 1. cap. 7. vers. 12.* ubi tamen circa hoc adhuc notandum: quòd in talibus circumstantiis filii nondum rationis capaces sequantur & educantur apud fidelem, sive pater sive mater sit *cap. ex litteris 2. de convers. infidel.* nec obstat, quòd aliàs secundùm leges Civiles filii & filiae sint in potestate & curâ patris *§. fin. instit. de patriâ potestate*, ac eidem incumbat alere filios *L. 9. Cod. eodem*: nam favor Religionis, & bonum fidei praevalet dispositioni juris Civilis: hinc si infidelis talem educationem nolit admittere, ex parte fidelis sufficiens est ratio dirimendi tale matrimonium. Si autem filii vel filiae sint rationis capaces, in ipsorum libertate est, aut patrem, aut matrem in Religione sequi, nemo enim positivè invitus ad fidem Christianam com-

compellendus est *can. ad fidem* 33. *XXIII. q. 5.*
& *cap. sicut Judei* 9. *de Judeis* &c.

Denique si uterque infidelis conjunx ad fi- 226
dem convertatur, per talem conversionem ma-
trimonium præcedens non dissolvitur, sed in suo
vigore permanet, non enim per Baptismum vin-
culum matrimonii, sed peccati solvitur, & sic
conversi ad aliud matrimonium transire neque-
unt *cap. gaudemus de divortiis*.

Pertractatâ primâ ex definitione matrimo-
nii erutâ quæstione, *quinam matrimonium con-* 227
trahere possunt? Sequitur jam alia superiùs *Num.*
149. insinuata quæstio, quid intelligatur per ver-
ba illa in definitione matrimonii: *Est viri & mu-*
lieris conjunctio? potest enim quæri qualis viri
vel qualis mulieris debeat esse conjunctio; item
quâ ratione debeat fieri hæc conjunctio, & tan-
dem quæ solemnitas circa eam sit adhibenda?
singula suo ordine declarabimus.

Et certum omnino est, ut sit legitimum ma-
trimonium requiri conjunctionem viri & mulie-
ris, non cujuscunque, sed certi ac determinati
viri ac mulieris volentium inter se contrahere, 228
hinc error circa substantiam determinatæ perso-
næ nullum facit matrimonium, sed contractum
vitiat, facitque deesse consensum, cum errantis
nullus sit consensus *L. 9. Cod. de Furis & facti*
ignorantia, & hinc jure naturæ dirimit talis er-
ror matrimonium, quia aufert consensum in
hanc personam *L. si per errorem* 15. *ff. de Fu-*
risdict. omn. Judic. sine quo consensu nec natu-
raliter contractus matrimonii haberi nequit.

229 Potest autem circa personam duplex contingere error, primus *substantialis* ipsam personam secundum se spectatam concernens v. g. si intendens contrahere cum Titia, contrahat per errorem cum Bertha: alter *accidentalis*, versans circa qualitates personæ, v. g. si quis putans esse nobilem, divitem vel virginem, aliquam ducat, quæ tamen est ignobilis, depauperata vel fornicaria &c. & uterque hic error denuo duplex esse potest: *Antecedens* contractum matrimonii, & habens se tamquam causam matrimonii, propter quam illud sequitur, tamquam conditionem sine quâ non. Et *concomitans*, influens non tamquam causa formalis motiva in matrimonium, interim tamen etiam non habens se ut quid impeditivum aut retractivum contractûs, v. g. si quis putans esse Titiam, cum illa contraheret quæ est Bertha, paratus tamen etiam contrahere cum Bertha, si hoc cognosceret: unde in hoc hi duo errores disconveniunt, quod *antecedens* contrahentis animum in unam personam absolute determinatum, *concomitans* verò indifferentem ad duas personas supponat. Hôc suppositô

231 Sequitur non modò errorem *antecedentem*, ob defectum voluntarii, imò ob præsentiam voluntatis contrariæ, quâ cum certa ac determinatâ personâ absolute contrahere intendit, dirimere matrimonium, ut constat ex XXIX. q. 1. §. error verò & cap. tua nos 26. de Sponsalibus quia error tollens voluntarium contractum vitiat L. in omnibus § 7. ff. de obligationibus & actionibus, &

& taliter contrahens non consentit in talem personam, sine quo consensu matrimonium haberi nequit, affectus enim maritalis facit matrimonium *L. cum hic status 32. §. si mulier 13. ff. de donationibus inter virum & uxorem.* & matrimonium affectu contrahitur *L. fin. Cod. de Repudiis*, qui affectus stante errore antecedente haberi nequit, hoc ipsò, quòd feratur in aliam, quàm in hanc, cum quâ per errorem contrahit; sed etiam errorem *concomitantem* matrimonium reddere invalidum; ratio est: quia licet hic error non faciat simpliciter involuntarium, aut positivam nolitionem, non tamen facit eo ipsò adesse voluntarium, quia licet alteram personam non repudiaret à contrahendo matrimonio, hic & nunc tamen cum hac non intendit celebrare nuptias, sed cum aliâ, ad quam defacto sua positiva intentio dirigitur: ergo stante errore concomitante non habetur perfectus ad matrimonium requisitus consensus: quod enim talis contrahens cæteroquin etiam cum aliâ personâ in ordine ad matrimonium contentus esset, hoc se habet ad matrimonium, interveniente errore circa personam contractum præcisivè, & per hoc nondum cum tali contrahere eò minùs censendus est, quò minùs cum ea in his circumstantiis erroneis actualiter contrahere & positivum consensum dare voluit. Hinc etiam superiùs *Num. 6. hoc tit.* dixi, ad sponsalia requiri repromissionem in certam ac determinatam personam: ex quò sequitur, talem certum consensum in certam personam multò magis requiri ad matrimo-

nium. Quòd si tamen errans actu absolute & positivè cum personâ præsenti vellet contrahere, qualiscunque demum illa sit, matrimonium taliter contractum omnino foret validum, quia tali casu non tam in personam, quàm in sexum in ordine ad acquirendum conjugium suo positivo consensu tenderet, & quia nullam personam actualiter excluderet, cum qualibet contraheret validè, nisi aliud interveniret impedimentum: idem docent *Conink. de Sacram. num 9. Pirhing lib. 4. T. 1. n. 160.* & hæc de errore circa substantiam personæ procedunt.

- 232 Aliud est, si error in matrimonio contingat circa qualitatem & accidentia personæ, ut si quis contrahat cum ea, quam per errorem existimat esse nobilem, divitem, virginem, sanam aut aliò modò aut in aliis rebus qualificatam, cum tamen ad sui deceptionem, aut etiam damnum talis non sit: in tali enim casu talis error qualitatum non dirimit matrimonium, sicut error substantialis personæ dirimit, sed matrimonium utpotè validum tenet, ut ex pluribus Canonibus præsertim *ex XXIX. q. 1. per totum* constat, solus enim error in materiâ substantiali, vel in corpore, vel in sexu vel essentia impedit contractum *arg. L. in venditionibus 9. ff. de contrahenda emptione* & error circa substantiam personæ impedit matrimonium *gl. absentem in cit. L. venditionibus*: Ratio autem disparitatis inter errorem circa substantiam, & errorem qualitatis personæ est: quia ille propriè versatur circa ea, quæ sunt de essentia matrimonii & ad illius

illius substantiam pertinent, ad quam aliqua persona secundum ejus substantiam necessario ita requiritur, ut sine eâ matrimonium haberi nequeat, hic verò scilicet error qualitatum non ita versatur circa substantiâ matrimonii, cum absque recensitis qualitatibus non modò matrimonium haberi possit, sed defactò plurima habeantur; accedit, quòd error circa qualitates consensum matrimoniale efficiat tantum involuntarium secundum quid, scilicet in quantum concernit accidentia ipsam substantiam personæ concomitantia: non tamen impedit consensum substantialem circa personam, materiam, & substantiam contractus: videtur quidem obstare *L. & eleganter 7. ff. de dolo malo*, quâ dicitur, quod dolus dans causam contractui bonæ fidei, contractum faciat nullum: ast non obstat: hoc enim tunc tenet, quando de rebus nostri patrimonii agitur, ut in locatione, emptione &c. non tamen in illis contractibus, quò quis se ipsum tradere debet, sicut in matrimonio, aut Professione religiosâ: *arg. cap. ex parte 14. & cap. dudum 20. de convers. conjugat.* Ratio autem utriusque est: quia dolus contractum bonæ fidei facile rescindere potest, cum ex naturâ suâ non habeant indissolubilitatem, cum Juris interpretatione sub hac tacitâ conditione, *si ita res se habeat*: censentur esse celebrati contractus, quâ conditione deficiente, etiam conditionatum deficit dispositione juris: at verò in matrimonio aut professione Religiosâ hoc non procedit, cum hæc dicant omnimodam indissolubilitatem, si ad

ea habeatur consensus substantialis, neque attenditur ad consensum accidentalem circa qualitates, quia videntur fieri sine omni restrictione voluntatis & reservatione tacitæ conditionis: accedit, quòd ad dissolutionem matrimonii de se indissolubilis propter scandalum & alia emergentia inconvenientia plus requiratur, quàm ad dissolvendos alios contractus. Ex quo patet, cur mutationem qualitatum superius *Num. 127. 134. 135. & sequentibus*, sufficientem causam diximus ad dissolvenda sponsalia, hîc autem errorem circa qualitates causam dissolvendi matrimonii negamus: quia sponsalia non tantam dicunt indissolubilitatem, qualem dicit matrimonium & idcirco mutationes accidentales aut deceptiones *per cap. quemadmodum 25. de Furejurando*, possunt dissolvere sponsalia, non autem matrimonium ut ex eodem *cap. 25.* liquet.

233

Dicta tamen hucusque de errore circa qualitates personæ limitantur primò, quamdiu manet qualitas & non migrat in substantiam contractûs, ut si qualitas illa, in quâ erratur, per modum conditionis *sine qua non* ipsi contractui fuerit apposita v. g. si quis eâ præcisè & expressâ conditione cum Bertha ineat, si *sit nobilis aut dives*: in hoc enim casu, quia nobilitas aut divitiæ considerantur ut substantia contractûs, deficiente tali conditione, deficit perfectus consensus, utpote sine qua nobilitate aut divitiis non consentiret absolute in contractum, & sic finaliter deficiente consensu, deficit ipse contractus, matrimoniûmque est nullum, cum
talibus

talis error illud dirimat. Limitantur iterum dicta secundo, si error qualitatis redundet simul in errorem ipsius personæ, veluti, si formaliter & directè feratur in personam, cui inest talis qualitas v. g. quia est filia Regis &c. materialiter verò & indirectè in personam præsentem, quam videt & Regis filiam credit: tali enim casu ponitur error personæ irritans matrimonium. Ita *Zoësius in Lib. 4. decret. tit. 9. num. 9. & Schambogen eodem libro & tit. num. 13.* talis error sæpius contingere potest filiabus opificum, quæ domum paternam acquirentes solum ut plurimum contrahere intendunt non simpliciter cum viro, sed ut taliter qualificato, ut opificio suo præesse possit.

Ad alteram partem quæstionis supra *num. 234* *227.* positæ declarandam pervenimus, investigantes, quâ ratione *conjunctio viri & uxoris* debeat fieri: & certum est, hanc debere esse liberam, matrimonia enim debent esse libera non solum à vi, quæ incuteret metum constanti viro, sed etiam à quacunque poena pecuniaria, etiamsi non esset talis, quæ incuteret metum constanti viro *L. Titia 134. ff. de Verborum Obligationibus.* Quia itaque tum vis, tum metus, tum raptus hanc à jure requisitam ad matrimonium libertatem impugnare possunt, idcirco hîc de omnibus tribus indagabimus, an si vis, metus aut raptus in contrahendo matrimonio interveniat, illud invalident & nullum faciant?

Vis ab Ulpiano *L. ait Prætor 1. ff. quod metus causa &c.* dicitur: quòd sit necessitas imposita

contrariæ voluntati, seu juxta Paulum *L. vis autem 2. ff. eodem*: est majoris rei impetus, qui repelli non potest: Metus verò est instantis periculi vel futuri mentis trepidatio *cit. L. ait Prætor 1.* Differt tamen metus & vis in hoc, quòd metus respiciat mentem ob instans vel futurum periculum trepidantem, vis verò dicat & connotet coactionem omnimodam, & corporalem reluctanti & nolenti illatam v. g. si alicui virgini è digito violenter detrahatur annulus, & alius intrudatur in signum mutux obligationis ad matrimonium.

- 236 Porro metus alius est *levis*, qui propter malum non grave, aut facile declinabile, aut prudenter non evenire provisum tam à viro, quàm à fæmina constante vinci potest. *Gravis* verò metus non est timor quilibet, sed majoris mali *L. Metum 5. ff. quod metus causa*, & qui meritò in hominem constantissimum cadit *L. metum 6. ff. eodem* seu qui cadit in constantem virum & fæminam *cap. veniens 15. cap. consultationi 28. de sponsalibus*, requiriturque ut censeatur metus gravis, ut inferatur & incutiatur injuste à causâ liberâ *arg. cap. ex litteris 10. de sponsal.* plura exempla metus gravis habentur *ff. lib. 4. tit. 2.* quo lectorem benevolum remitto. Metus insuper alius est *absolutè gravis*, qui respectu omnium personarum pro gravi censeatur, alius *respectivè gravis*, qui solum respectu personarum debilium & magis formidulosarum v. g. fæminarum, juvenum vel aliàs timidorum gravis reputatur, quamvis ab aliis constantioribus vince-

vinceretur aut vinci posset. In dubio tamen, an metus in particulari fuerit gravis vel levis, relinquatur arbitrio Judicis pro foro externo ex circumstantiis tum metum passi, tum metum incutientis, sententiam ferentis: ex his sequitur quòd

Ad metum Juridicum seu proprie talem 237
quatuor requirantur. 1. Ut sit gravis *L. 5. & 6. ff. quod metus causa* (nam vani timoris non est ratio habenda) absolute, vel saltem respectivè, qui secundum conditionem personæ metum passæ gravis judicandus est, non purè proveniens ex aliqua imaginariâ ac irrationabili persuasione, sed ex natura sua timoris simile genus personarum graviter concutere ac terrere potens. 2. Ut talis metus sit causatus per causam liberam extrinsecam absque jure aut justâ causâ talem incutiendi metum, ratio est: quia injuria alicui inferri nequit, nisi à supposito libero, seu habente libertatem: neque potest dici metus injustè incussus, si metum inferens ad hoc habeat jus. 3. Gravis metus censetur, si incutiatur operanti, vel personis proximè conjunctis, quæ cum operante moralem quasi identitatem habent, v. g. si inferatur liberis *L. isti 8. ff. eodem*, uxori, fratri &c. in his enim casibus propter magnam inter eos affectionem censetur etiam pater, maritus, frater &c. magnam ac gravem metum pati, ut communiter Doctores docent apud *Sanchez lib. 4. de Matrimon. disp. 4.* 4. Denique ut metus gravis dici possit, requiritur, ut sit incussus directè ad actum gerendum, cujus rescis-

rescissio petitur, si enim non est ad hunc finem directè incussus, non habet se tamquam principium operationis, adeoque actus ex eo indirectè secutus non reputatur esse vitiosus nec exinde rescindendus est.

238

His ita suppositis certum est, primò matrimonium esse nullum, si vi aut interveniente violentiâ compulsivâ ex parte unius vel utriusque fuit contractum: constat hoc ex *cap. veniens 14. & cap. veniens ad nos 15. de sponsalibus: cap. consultationi tuæ 28. eodem*: quia in tali casu deest consensus: & ulteriorem rationem reddit *Panormitanus de sponsalibus* ex eo, quòd in matrimonio tria bona intenta considerentur, scilicet *Sacramentum, proles, & fides can. omne itaque 10. XXVII. q. 2. & cap. fin. de conditionibus apposit*: quæ tria substantiam matrimonii constituunt, sine his enim non datur *cit. cap. fin.* hæc tamen tria per vim compulsivam destruuntur: non enim aderit *Sacramentum*, cùm tale matrimonium non referat unitatem Christi voluntariam cum Ecclesia, cùm coactio non dicat voluntareitatem, sed potius vis sit contraria voluntati *cit. L. ait Prætor 1. ff. quod metus causâ*: secundò *prolis* bonum in coacto matrimonio impeditur ex eo, quòd conjuges inter se displicentes sibimetipsis, non vacabunt procreationi *prolis*: denique tertio in tali matrimonio constans *fides* sperari nequit, ob imminens periculum ne pars invita aut utraque prolabatur in adulteria, simulque talia matrimonia soleant infelices exitus habere *cap. requisivit. 17. de sponsalibus.*

per

per consequens tale matrimonium vi contractum est nullum, & hoc eò usque extenditur, ut matrimonium sit nullum, etiamsi juramentò fuerit firmatum, quia imprimis juramentum sapit naturam contractûs cui apponitur, *cap. quemadmodum 25. de jurejurando*, dein irritatio hæc matrimonii, non tam in favorem privatum, quàm publicum inducta est, quia de bono publico est, bona ac libera matrimonia habere.

Quamvis igitur matrimonium vi contractum 239 per se sit nullum, potest tamen sustineri, si postea pars coacta velit rati habere contractum, & tunc tenetur alter consentire, si ipse contrahens metum incussit *arg. cap. propositum 1. de eo qui duxit in matrimonium &c.* purgatur etiam hic defectus, si pars coacta spontaneè cohabitet, vel copulam admittat affectu maritali, & scitâ matrimonii nullitate.

Cæterum, ut magis libertas in contrahendis matrimoniis indemnis fervetur, & omnis vis ac violentia compulsiva corèceatur, tulit Tridentinum *sess. 24. de Reformat. Matrim. cap. 9.* in vi cogentes ad matrimonium cum determinata persona, aut metum gravem injustè incutientes excommunicationem latæ sententiæ incurrant.

Certum est secundò, quòd metus gravis 240 injustè supra *num. 237.* declaratus directè incussus ad extorquendum matrimonium reddat tam in foro externo, quàm internò matrimonium exinde contractum invalidum: sententia hæc est certa omnium Theologorum ac canonistarum apud

apud Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 12. n. 18.
 & Salmanticenses tract. 9. de matrim. cap. 9. n.
 2. & sequent. S. Thom. 4. dist. 29. q. unic. a. 3.
 questiuunc. 1. in ☉: eamque defendunt Doctores
 utriusque Juris, præsertim Canonici cap. 2. de
 his, quæ vi & metûs causâ fiunt, & cap. cum
 locum 14. de sponsalibus, & constat ex casibus
 relatis in cit. cap. 14. de sponsal. & cap. veniens
 15. eodem: & cap. significavit 2. de eo, qui dux-
 it in matrimonium, quam polluit per adulterium.
 Idem patet ex cap. consultationi 28. de sponsali-
 bus & ratio ulterior est: quia talia matri-
 monia non sunt plenè libera, ut tamen requiri-
 tur L. 2. Cod. de inutilibus stipulat. ac infelices
 solent habere exitus, & si valerent talia matri-
 monia, metum injustum passi ab injuria sibi il-
 lata propter indissolubilitatem contractûs se
 nunquam ampliùs liberare possent, cùm ni-
 hilominùs injuriam atque vim propulsare uni-
 cuique licitum sit L. Prætor ait 1. §. vim vi &
 ibi add. marginali ff. de vi & vi armatâ. Vi-
 dentur quidem obstatæ plurimæ leges v. g. L.
 ait Prætor 1. L. continet 3. L. ego puto 4. L. nec
 timorem 7. L. isti quidem 8. L. sed &: 12. L. si
 mulier 21. L. fin. ff. quod metus causâ gestum est:
 in quibus legibus dicitur, ea rescindi posse, quæ
 metu sunt gesta: ergo videbitur matrimonium
 metu contractum valere quidem, sed postea esse
 rescindendum. Ast dictæ L. L. non obstant:
 hæ enim omnes loquuntur in casu, quô metum
 passis facilè per beneficium rescissionis subveniri
 potest, & res metu gestæ rescinduntur; quod
 in

in matrimonium non procedit, hoc enim semel validè contractum de se est indissolubile, ut inferiùs magis patebit, & sola mors ejus vinculum rumpit: idcirco jus Ecclesiasticum propter irremediabilitatem, si semel validè fuisset contractum, matrimonium irritat, quod interveniente metu gravi fuit celebratum: si enim nulum vult matrimonium, quod clandestinè fuit celebratum, cur non poterit etiam irritare matrimonium in unius partis grave detrimentum & injuriam per metum injustum contractum?

Idque eò magis, quò certius constat etiam 241
jura aliquos actus metu gestos pro nullis habere: sic primò promissio dotis metu extorta ipsò jure est nulla *L. si mulier 21. §. si dos 3. ff. quod metus causâ. Secundò* Authoritas tutoris pro contractu pupilli metu extorta *L. quamquam 1. §. tutor 1. ff. de Auctoritate & consensu tutorum. Tertio*, manumissio metu extorta ipsò jure nulla est *L. ille servus 9. ff. qui & à quibus manumissi liberi non fiunt. Quarto*, votum metu extortum *cap. perlatum 1. de his quæ vi, metûsque causâ fiunt. Quintò* absolutio à censuris metu extorta *cap. unico eodem in 6.* si ergo jura hos actus metu gestos irritos faciunt, meritò etiam matrimonium metu contractum irritant. Et hoc se etiam extendit ad matrimonium metu gravi contractum, licèt juramentò firmatum sit; constat hoc ex *cap. significavit 2. de eo qui duxit &c.* ubi matrimonium metu contractum & juramentò firmatum declaratur nullum.

242 Cæterum sicut vis, ita etiam metus purgari potest, si pars metum passa spontaneè cohabitet, vel copulam admittat affectu maritali, & cognitâ matrimonii nullitate, quia per hoc de novo contrahere videntur, ut colligitur ex *cit. cap. 2.*

Hujusque dicta procedunt de metu *gravi, injustè & directè* ad contrahendum matrimonium incussô: si enim aliquis metus has tres condiciones non habeat, non irritat matrimonium, cum canones semper supponant metum juridicè gravem, de quô supra n. 237.

243 Unde pro praxi Doctores deducunt 1. metum mortis, propter quem Medici ad declinandam mortem ob nimiam humorum abundantiam incutiunt, infirmo suadentes ad matrimonium, illud non dirimere, quia talis metus non est injustus, sed ab intrinseca causa naturali proveniens. Deducunt 2. metum à lege vel iudice incussum, ut ducat à se defloratam, non dirimere matrimonium, ut constat ex *cap. litteris 10. de sponsalibus*, quia non est injustus, sed in ordine ad reparandam injuriam læsæ incussus. Deducunt 3. metum quem Pater stupratori filię suæ minatur, accusaturus apud Judicem, in suam filiam ducat, non dirimere matrimonium: quia pariter non est injustus, utpote ad quem ipse stuprator factô suô causam dedit. Ita Sanchez *lib. 4. disp. 8. n. 9. & disp. 13. n. 3.* Deducunt 4. matrimonium cum concubina contractum metu præsentis mortis, ex morbo, naufragio, ferâ bestiâ, aut alio gravi non à concontrahente inten-

intentato periculo mortis, vel timore inferni, esse validum, quia ille metus non inferitur à causâ extrinsecâ libera ad extorquendum. Deducunt 5. matrimonium contractum cum eo, cui altera pars in apertissimo quocunque vitæ periculo promisit, cum ea celebrare matrimonium, si ab ea ex eodem periculo liberaretur, non obstante hoc gravi imminenti periculi metu esse validum: quia ille metus periculi ex se non est directè intentus ad extorquendum matrimonium, sed consistens in periculo propria ac spontanea voluntate eligit matrimonium, tamquam medium evadendi periculum. Deducunt 6. si parentes aut consanguinei interficere vellent cum filia aut consanguinea in stupro inventum, & ipse suâ sponte, à nemine ad hoc contortus matrimonium cum stuprata offerat, ut mortem evadat, matrimonium validum esse: quia injuria cominaturæ mortis per accidens se habet ad matrimonium; cum non inferatur ad extorquendum matrimonium, & sic injuria & metus non ad matrimonium, sed ad mortem tendat. Ex his sex deductis, plura pro diversitate circumstantiarum deducere facile erit.

Sequitur jam quarta pars quæstionis supra *num. 227.* proposita resolvenda, quanam nempe *ratione debeat esse conjunctio?* quæ quia plenam libertatem requirit, eidem obstare videtur *raptus*, qui est violenta abductio mulieris seu sit virgo vel vidua in uxorem ducendæ causâ.

Circa crimen raptûs jus civile & canonicum 244
non conveniunt: jus siquidem civile omnem ab-
ductio-

ductionem mulieris in ordine ad contrahendum matrimonium pro raptu reputat, seu mulier in raptum consenserit, seu non consenserit *L. unica post princip. vers. quibus connumeramus Cod. de raptu virginum. & S. sed mirati. in Authent. collat. 9. tit. 24. de muliere metum passa*: at verò Jus canonicum, solam illam mulieris abductionem raptum censet, quando non consentiens sed invita abducitur, ut constat ex *cap. cum causam 6. de raptoribus, incendiariis &c.* in quò hic casus ponitur: miles quidam voluit cum puella contrahere matrimonium; sed cum parentes ejus eam illi dare nollent, ipse eam, consentiente eâ, rapuit, & tunc Lucius Papa III. in cit. capitulo declaravit, non fuisse raptum. Proinde hac in materia concernente forum Ecclesiasticum standum est Jure Canonico:

- 245 Raptus itaque de Jure civili non solum illicitum, sed & invalidum reddit matrimonium: textus in cit. *L. unica §. etsi quidem & cit. Novellæ 43.* De Jure verò canonico, quod hic sequi debemus, olim raptus erat quidem impedimentum impediens matrimonium *can. de puellis 4. in fine & can. 10. & sequentibus XXXVI. q. 2.* non tamen irritabat matrimonium initum, licet rapta adhuc fuerit in potestate raptoris *can. tria 8. & sequentibus cit. causa 36. q. 2.* per subsequentem enim consensum vitium præcedens tollebatur *arg. L. 1. Cod. de his, quæ vi, metu &c.* postea tamen Trident: raptum eò usque pro impedimento matrimonii dirimente statuit, quousque rapta est in potestate raptoris, non obstante, quòd

quòd postea talis rapta, & existens in potestate rapientis liberè in matrimonium consentiat. Verba Tridentini sess. 24. de reformat. matrim. cap. 4. sunt hæc: decrevit S. Synodus inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium: quòd si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decident. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitriò Judicis dotare.

Ex quò patet, quòd pœna raptûs de Jure 246
Canonico sit non modò raptoris, sed omnium adjuvantium opere vel consiliò raptum excommunicatio lata, infamia, ac dotatio raptæ: de Jure civili raptores per *L. unicam Cod. de raptu virginum* capite sicut & complices raptûs, plectuntur, & si raptui accessit stuprum vel violenta oppressio, jure novo Carolo V. in *institut. pœnal. art. 119.* hæc pœna confirmata est: & nova ordinatio criminalis Josephi I. capite plexos vult superimponi *rotæ art. 19. §. 23.* & per *Novellam cit.* omnia bona tam raptoris, quàm auxilium ferentium liberæ dispositioni raptæ adjudicantur.

Ut autem raptus sit impedimentum diri- 247
mens matrimonium requiruntur septem. *Pri-*

num est, ut reverâ mulier sit abducta, neque requiritur, ut sit abducta in regionem longinquam, sed censetur physica abductio, si de unâ platea, aut domo violenter & invita ad aliam abducatur. *Secundum* est: ut abducta non priori fuerit sponsa raptoris, cùm enim aliunde jam sit obligata ad contrahendum matrimonium per sponsalia (nisi justam resiliendi habet causam) ipsi per talem raptum non aufertur moralis libertas ad matrimonium: & clarè patet ex *cit. cap. 6.* loquente de sponsa. *Tertium* est, ut talis sit abducta contrahendi matrimonii causâ, si enim propter simplicem habendam fornicationem aliqua rapiatur, probabilissimè non dirimitur matrimonium subsequutum: quia Tridentinum solum loquitur de raptu, qui animò contrahendi matrimonium fuit attentatus, & probatur ex eo, quia decretum illud sub rubrica *de reformatione matrimonii* ponitur, ut procedat argumentum à rubro ad nigrum, ita ut rapientes libidinis causâ non concernat, hi enim nihil contra matrimonium, nec ejus libertatem agunt. Imo Schambogen *ad decretales lib. 5. tit. 17. n. 8.* pro hac opinione adducit Joannem Gallermart, qui refert hoc decisum esse per sacram congregationem concilii de die 23. *Januarii Anno 1586.* *Quartum* est, hoc impedimentum non solum contingere, si raptor in persona invitam abducatur, sed etiam si per alios raptum procuret, qui enim facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum *cap. 72. de R. J. in 6.* *Quintum* est, quòd hoc impedimentum tam diu

diu duret, quamdiu est rapta in potestate raptoris; quòd si enim eam ad locum tutum, securum, ubi suâ libertate uti potest, reposuerit, aut planè raptam restituerit, illa consentiente validum matrimonium contrahere potest, ut ex supra cit. *Trident.* constat. *Sextum* est: ut rapta non consenserit in raptum, si enim volens ac in raptum consentiens etiam invitâs parentibûs vel tutoribûs raperetur, per hoc redderetur matrimonium non invalidum, quia Ecclesia suis decretis solùm libertati mulieris in ordine ad matrimonium consulere voluit, ut docet *Sanchez lib. 7. disp. 13. num. 13. Lessius, Reginaldus, August. Michel* & alii se fundantes in *cap. 6. de Raptoribus &c.* *Septimum* est: quòd juxta cõmunem Doctorum, impedimentum matrimonii propter raptum solùm tunc contrahatur, si vir mulierem rapiat, non autem tunc, si mulier virum rapiat, quia Tridentinum sæpiùs citatum, tantùm loquitur de raptoribus, & major erat necessitas consulendi casibus incomparabiliter frequentioribus, & fæminis de se naturâ timidis & imbecillibus, quàm viris, imo cùm casus valdè rarus sit, ut mulier rapiat virum, leges præsertim poenales non extenduntur ad casum ità rarum ac insolitum *L. nam ad ea ff. de L. L.* unde juxta cit. *Sanchez n. 16.* & alios sequitur, quòd mulier potens, ac procurans quacunque viâ raptum viri, ac cum eo matrimonium contrahens, non incurrat impedimentum dirimens.

Ex dictis hucusque à *num. 227.* usque ad præsentem vidimus, quòd conjunctio viri

& mulieris de essentiâ suâ excludat errorem, vim, metum, ac raptum, idque in favorem matrimonii liberè contrahendi; quæritur itaque etiam, cum ob favorem matrimonii contrahendi aliqua ita excludantur à dicta conjunctione viri & fæminæ, ut si concurrant, matrimonium sit invalidum, an non etiam aliquid memorata conjunctio excludat ex sua substantiali ratione ob favorem matrimonii prius jam contracti, ita ut eô interveniente secuturæ nuptiæ sint invalidæ?

248 Ad quam quæstionem respondet Alexander III. *cap. significasti 2. & cap. super hoc 3. de eo qui duxit in matrimonium &c.* conjunctionem viri & uxoris debere carere crimine duplici, scilicet adulterii, & conjugicidii, non qualiscunque adulterii simpliciter aut conjugicidii, sed modò explicandi ac declarandi: incipio à crimine adulterii:

249 Per crimen adulterii hîc non intelligitur adulterium secundum se, de quò plura tractantur *ff. toto tit. ad L. Juliam de Adulteriis coërcendis*, in quantum est simpliciter violatio thori conjugalis; sed hîc accipitur crimen adulterii, prout est conjunctum cum promissione futuri matrimonii, hoc est:

250 Quando adulterans præter hoc, quòd cum altero adulteretur, simul etiam eidem alteri promittat matrimonium, quamprimùm adulterantis conjunx legitimus vel legitima è vivis cesserit: & tale adulterium per dictam promissionem qualificatum dirimit matrimonium non modò

modò cum illa, cui promissio est facta, sed neque cum illâ propter inhabilitatem ex tali crimine subortam unquam validè contrahere potest *cit. cap. significasti 2. & cap. cum haberet 5. de eo, qui duxit in matrimonium &c. & can. relatum 4. XXXI. q. 1.* quod impedimentum eò fortiùs, & ob aliam adhuc causam supra *num. 170. & sequentibus*, cùm nemo simul duas uxores aut maritos habere possit, stringit, si adulterans vivente priore conjuge, cum alia matrimonium contraheret, quia in hoc casu simul intervenit impedimentum ligaminis.

Ut autem hoc impedimentum criminis adulteriù 251 irritum reddat matrimonium, requiruntur 12. requisita: *Primum* est, ut & adulterium & promissio futuri matrimonii concurrant, quia nec adulterium nec promissio seorsim accepta irritant matrimonium *cap. fin. de eo qui duxit in matrimonium. Secundum* est, quòd non requiratur, ut eodem tempore & adulterium & promissio matrimonii fiat, sed sufficit, ut utrumque fiat, seu dein tempore adulterium promissionem, seu hæc illud etiam post longam temporis moram vivente adulterantis conjuge antecedit *cap. propositum 1. ex litterarum 4. cap. cum haberet 5. cap. veniens 7. eodem: item fin. eodem*, ubi Gregorius IX. expressè dicit: *si priùs vel postea, dum vixerit uxor illius, illam adulterio polluisset. Tertium* est, si promissio antecedens adulterium, fuerit remissa ante subsequens adulterium, vel mutuò consensu dissoluta, tunc non est impedimentum dirimens, quia jam non ampliùs simul concurrunt

K 4

runt & promissio & adulterium, cum superveniente adulterio promissio facta non amplius nec physicè nec moraliter perseveret, utpote quæ aut remissa aut dissoluta est, per hoc enim optimè salvatur mens *cap. super his 3. eodem*: tum quia rescissâ promissione nec amplius timenda est machinatio mortis tum quia promissio ipsa utpote non obligans amplius impedimentum præstare non potest, quia de jure non amplius fortitur effectum *cap. 52. de R. J. in 6.* *Quartum* est, quòd promissio, ut dirimat matrimonium, debeat esse absoluta, quia conditionata promissio, saltèm nisi sit ad mortem conjugis, aut nisi purificetur ante mortem conjugis, manet suspensa, & necdum ex promissione tali resultat aliqua obligatio, nec ipsa promissio est completa, qualem tamen hîc debere intervenire, colligitur ex verbis *cit. cap. super hoc 3.* ubi de promissione ita loquitur Alexander III. *sive fidem dedit, sive non dedit, quòd eâ defunctâ hanc esset ducturus.* Ex quo sequitur; si conditio mortem uxoris non concernat, aut ante ejus mortem non purificetur, non contrahi per eam impedimentum dirimens. *Quintum* est: ut promissio matrimonii non sit ficta, sed seria, dummodo non subsit machinationis in alterius conjugis mortem periculum *cap. 3. cit.* quia talis promissio, hîc ipsò, quòd fuerit ficta, ob defectum consensûs est nulla: cum ergo jura ad omnem promissionem verum consensum exigant, hic autem modò desit, debet pro infecta promissione haberi *arg. cap. quæ contra 64. de R. J. in*

J. in 6. quòd si tamen adsit periculum machinationis in alterius conjugis necem, probabiliter ficta promissio causat impedimentum dirimens, eò quòd etiam per talem promissionem detur occasio insidiandi vitæ alterius conjugis *Sanchez lib. 7. disp. 79. n. 10.* *Sextum* est: quòd non sufficiat sola unius promissio, sed ad contrahendum hoc criminis impedimentum, requiritur etiam alterius repromissio, quia sinè tali repromissione non habetur obligatoria matrimonii promissio, qualis hîc supponitur ex *cap. fin. de eo qui duxit in matrimonium*, ubi dicitur: *cum ipsa defacto contraxit*, contractus autem, quia est consensus plurium in idem placitum, sine promissione & repromissione esse nequit. *Septimum* est: ut promissio sit signò externò expressa, nam in corde retenta non ponit impedimentum, cùm sacri Canones faciant mentionem tum *fidei data cit. cap. super hoc 3.* quæ sine externo signo dari nequit, tum *contracti matrimonii cit. cap. cum haberet 5.* quod pariter sine signo externo haberi nequit, intentio enim interna hîc nil operatur *arg. L. cùm in pluribus 60. §. locator ff. locati.* *Octavum* est: ut adulterium sit completum, hoc est: ut copula perfecta interveniat cum immissione feminis intra vas, ut cõmuniter omnes Doctores docent cum *Sanchez cit. lib. disp. 29. n. 44.* cùm enim hæc juris dispositio sit odiosa, solùm restringenda est de adulterio vero, completò & consummatò, præsertim cùm hîc versetur in materia pœnali. *Nonum* est, ut tale adulterium

K s sit

fit liberè ab utraque parte commissum, si enim adulterans alteram vi oppressisset, & violentiâ copulam extorsisset, non videtur per tale adulterium contrahi impedimentum dirimens, quia propter talem violentam oppressionem pars in adulterium non consentiens, non potest pœnâ Ecclesiasticâ puniri, cum *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus cap. 23. de R. J. in 6.* Decimum est, ut uterque adulterans sciat alterum conjugatum, & conjugem partis adulterantis adhuc in vivis esse. *cap. propositum 1. cap. veniens 7. de eo qui duxit in matrimonium.* Si enim una pars conjugii foret inscia, hæc inscitia excusat à pœna, ita ut impedimentum non sequatur, quod ab Ecclesiâ statuitur in pœnam commissi adulterii. Undecimum est, quòd probabiliùs hoc impedimentum non incurratur, si adulterans putet uxorem suam legitimam adhuc vivere, cum tamen mortua sit, quia *cit. fin. cap.* hoc impedimentum non allegavit conscientie erroneæ, sed vitæ conjugis, his verbis: *Ceterum tolerari non debet, si priùs vel postea, dum vixit uxor illius, illam adulteriô polluisset.* Duodecimum est, quòd nec promissio, nec adveniens adulterium constituent impedimentum dirimens, si priùs matrimonium fuerit nullum aut invalidum, *cap. significavit 2. eodem.*

252

Altera pars *Criminis* impedimenti dirimentis consistit in hoc, quando vivente priore conjugate præter adulterium fit machinatio in mortem viventis conjugis, cum animò contrahendi cum adultera matrimonium *cap. significasti 6. eodem*

eodem ubi Innocentius III. admittit matrimonium cum adulterantibus priore conjugē mortuā, nisi alter in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus.

Ut hoc impedimentum incurratur, requi- 253
runtur 9. conditiones: *Prima* est, ut præter conjugicidium verum adulterium fuerit commissum, quia hoc supponit Gregorius IX. *in cit. cap. fin.* & colligitur ex *cap. 1. & 3. de eo qui duxit &c.* *Secunda* est: quòd ad hoc impedimentum non requiratur promissio matrimonii, *cit. cap. super hoc 3.* sed sufficit, ut fiat animò contrahendi matrimonium; ratio est: quia si conjugicidium ex alia ratione fit, hoc impedimentum non incurritur, ut constat ex *cap. laudabilem 1. de conversione infidelium*, ubi Cœlestinus III. dicit: *in his igitur respondemus, quòd, cum tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licitè potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.* *Tertia* est, quod non requiratur, ut ipsi adulterantes in personā necem alteri viventi inferant, sed sufficit, si operā, mandatō aut jussu eorum talis mors sequatur, quod enim quis per alium facit, per se fecisse censetur *cap. qui facit 72. de R. J. in 6.* accedit, quòd tales per alium occidentes, verè in mortem uxoris aliquod machinentur *cit. cap. super hoc 3. de eo, qui duxit &c.* mandans enim & conscius criminis eādē poenā puniuntur §. *alia deinde 6. instit. de publicis Judiciis*, & mandans delictum fieri, tenetur sicut faciens L. *si per*

si per alium 4. ff. *ne quis eum, qui in jus vocatur &c.* Quarta est: quòd non sufficiat sola occidendi conjugem efficax voluntas, sed requiritur, conjugicidium re ipsâ & in effectu sequatur; unde in Concilio Triburiensi mors secuta, & non purè volita vel attentata dirimit matrimonium in nostro casu, sicut dicitur *can. si quis* 5. XXXI. q. 1. in legibus enim odiosis & poenalibus verba rigorosè sumenda sunt, ita ut conjugicidium perfectum, & actu completum intelligatur; conatus enim non nocet, nisi sequatur effectus *L. 1. §. fin. & ibi gl. fin. ff. de Furisdict. omnium Judicium.* Quinta est, quòd impedimentum criminis hujus non tantum incurratur, si in uxoris, sed etiam si in mariti cædem machinatio facta sit; licèt enim viricidium non toties accidat, sicut uxoricidium, & in *cap. 1. 3. & 6. de eo, qui duxit in matrim.* solùm exprimatur uxoricidium, textus tamen in *can. si quis* 5. XXXI. q. 1. & in *cap. 1. de conversione infidelium* expressè loquitur etiam de viricidio. Sexta est: non requiritur, ut duo adulterantes simul conspirent in machinationem necis alterius conjugis, sed sufficit, si patratò adulteriò una pars adulterantium machinetur aliquid in mortem ejusdem, constat hoc clarè ex clavis verbis Innocentii III. in *cit. cap. significasti* 6. ita dicentis: *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus.* Septima est, quòd hoc impedimentum non incurratur, si occisio ob aliam, quàm novi cum adulterante futuri matrimonii, facta, solùm rati habeatur, ad hanc autem non

non fuerit datum speciale mandatum aut jussio, quia talis ratihabitio non est causa actûs, sed potius complacentia de actu peractô, nec ad illum concurrit, multò minùs vocari potest machinatio in mortem, cùm mors talem ratihabitionem jam antecesserit, & per consequens juxta *cit. cap. 6.* non præstat impedimentum. *Octava* est, quòd etiam hoc sequatur impedimentum, si utraque pars volentium matrimonium contrahere consentiat, mandet, aut propriâ manu mortem conjugum inferant, etiamsi nullum intercedat adulterium, ita cõmuniter D. D. ad *cit. cap. laudabilem 1. de conversione infidelium*, quòd requiritur utriusque cooperatio ac machinatio in mortem, de adulterio tamen nil dicitur. *Nona* denique est, ut matrimonium prius fuerit validum, quia in favorem hujus hoc impedimentum fuit introductum, quò cessante, cessat etiam ratio formalis impedimenti.

Supereft etiamnum quæstionis supra *num. 254* 227. propositæ, & ejusdem secundæ partis *num. 234.* supra adductæ unum adhuc membrum declarandum, quâ nempe ratione *conjunctio viri & femine* debeat fieri? An absolutè an sub conditione? ad quod R. posse fieri tam absolutè, quàm sub conditione, quia tamen supra in hoc *tit. à num. 11. usque ad 17.* jam egimus de conditionibus contractui sponsalicio apponi solitis, sic benevolum Lectorem illuc remitto, qui facillimè dicta de sponsalibus applicare poterit matrimonio, cùm vix non eadem ratio utrobique inveniatur: ego verò brevitatís intentæ cau-
sâ

sâ pergo ad tertiam partem quæstionis *num. 227.* supra positæ, quænam nempe solemnitas circa *conjunctionem viri & mulieris* sit adhibenda?

Quæstio autem hîc non instituitur de illis solemnitatibus quæ sunt ad decorem, honorem, aut accidentia matrimonii, sine quibus per *can. si quis 4. & can. Christiana 5. dist. 35.* uxores concubinæ vocantur, de quibus supra *num. 24. hoc tit.* incidenter fuit quæsitum: sed de illis solemnitatibus, quæ sunt de substantia matrimonii, ita quidem, ut sine illis nec validum celebretur matrimonium.

255

Tales autem essentielles ad matrimonium requisitæ solemnitates sunt præsentia Parochi, & præsentia duorum vel trium testium *Trident. sess. 24. cap. 1. de reformatione Matrim. & circa* has solemnitates Tridentinum novum impedimentum dirimens induxit, quia quamvis per *cap. 2. de clandestina desponsatione* prohibitum fuerit matrimonium absque præsentia Parochi vel testium, non tamen fuit invalidum, ut omnes D.D. sentiunt: imò hoc sentit ipsa sacrosancta Synodus *cit. sess. & cap.* ita dicens: *Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, liberò contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia,* & demum subdit: *Nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit.* Et tandem pergit inducendo ipsum impedimentum dirimens clandestinitatis *cit. sess. 24. cap. 1. Qui aliter, quam præsentem Parochò, vel aliò sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentiâ & duobus vel*
tribus

tribus testibus matrimonium contrahere attempta-
bunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum matri-
monium omnino inhabiles reddit, & hujusmodi
contractus irritos & nullos esse decernit, prout
præsenti decretò irritos facit & annullat. Hu-256

jus decreti cit. cap. duæ causæ seu rationes ad-
duntur: quia multi clandestina matrimonia, quæ
ob defectum Parochi vel testium præsentiam
probari non poterant, negabant, & nova cele-
brandò matrimonia inveterata comittebant adul-
teria: altera ratio ibi insinuat; eò quòd tam
sæpè inceserint impedimenta inter contrahentes
clandestinè, quæ hòc ipsò detecta non fuerunt,
quia tum sine præsentia Parochi & testium, tum
sine notoreitate publicâ matrimonii contracti
fuerunt celebrata. Tertia causa videtur esse,
quia multæ inter contrahentes, & eorum con-
sanguineos oriebantur discordiæ, ad quas tollen-
das voluit omnem clandestinitatem matrimonii
Tridentinum tollere, sicut & potuit; per quod
tamen, ut aliqui volunt hæretici, non mutavit 257
formam substantialem Sacramenti, quæ etiam-
num sicut ante Tridentinum manet unà cum
materiâ, quæ essentialiter consistit in mutuo con-
sensu expresso, qui sit sufficiens ad contractum
validum, per quem fit mutua corporum tradi-
tio; sed Tridentinum solùm aliquid mutavit
circa valorem contractûs, annullando scilicet
ipsum contractum, à cujus validitate dependet
Sacramentum, qui contractus cum sit nullus,
impedit, nè sit Sacramentum, quod semper va-
lidum requirit contractum, ex quo sequitur,
Tri-

Tridentinum solum indirectè & materialiter, non verò directè & formaliter disposuisse aliquid novum circa Sacramentum matrimonii: sic, si vinum per infusionem aquæ in nimia quantitate corrumpatur, physicè desinit esse materia Eucharistiæ, sic à pari, cùm per Tridentinum contractus ob clandestinitatem sit invalidus, cessat esse Sacramentum: ad valorem itaque talis contractus requisivit sacrosancta Synodus tamquam conditionem sine quâ non, præsentiam Parochi & testium, sicut aliò in locò ad Professionem Religiosam, conditionem sine quâ non, requisivit completum ætatis decimum sextum annum, & sic in Bavaria in ordine ad contractus civiles pro conditione sine quâ non requiritur charta sigillata, & ejusmodi irritationes quælibet potest facere Respublica, si justa subsit causa.

258

Et hoc impedimentum stringit omnes Catholicos in illis locis, ubi Tridentinum est receptum, sed non ipsos hæreticos, habitantes in eò locò ubi Tridentinum est promulgatum juxta sententiam probabiliorem apud clarissimum P. Pichler de clandestina desponsatione *num. 15. 16. 17.* similiter hoc impedimentum non stringit captivos Catholicos apud infideles, quia neque ibi publicatum est Tridentinum, nihilque facit, quòd fuerit publicatum in locis, ubi prius Catholici habitabant, cùm lex posita locò obliget tantum eos, qui in loco sunt, non autem eos, qui sunt extra illum locum *Sanchez lib. 3. disp. 18. uti supra ad tit. 2. §. 4. n. 26.* probavimus:
imo

imo docet Zoësius *ad decretales de clandest. desponsat. n. 25.* hoc etiam procedere in locis & oppidis ubi non est Parochus, nec ad alium ad-eundi facilis est occasio, quòd stante Tridentinò validè Catholici absque præsentia Parochi matrimoni-um contrahere possint, quod juxta cit. Zoë-sium Clemens VIII. declarasse dicitur.

Pariter hoc impedimentum non stringit il- 259
los, qui quidem sunt oriundi ex regione, ubi
Tridentinum est receptum, se tamen recipiunt
ad alias regiones, ubi Tridentinum non est rece-
ptum; sunt quidem aliqui D.D. qui hoc admittunt
in casu, quò tales habent animum in talibus locis
figendi domicilium, negant tamen in casu, quò
post aliquod tempus patriam repetere volunt.
Verum probabilius in utroque casu validè clan-
destinè contrahi posse videtur *ex can. illa 11. dist. 12. & can. quisquis 2. dist. 41. & ex supra dictis ad tit. 2. §. 4. n. 26.* & accedit, quòd quoad contractuum solemnitates quis obligetur legibus loci, in quò contrahit, & sic hòc ipsò leges alieni territorii talem actu obligare neque-unt, sed talis in tali locò ratione contractùs for- titur forum *cap. fin. de foro competente.* Aliud est, si quis in fraudem Tridentini ad alium lo- cum, quò illud non est receptum, eò animò pergat, ut clandestinè contrahere, & post con- tractum mox redire possit, quia in hòc casu per declarationem Cardinal. sub Urbano VIII. 14. Aprilis 1627. teste Card. Lugone in *Respons. Moral. lib. 1. dub. 36.* non valeret matrimoni-
L um.

um. Circa quam tamen declarationem adhuc aliquod discrimen in ordine ad contrahendum impedimentum faciendum est: vel enim utraque pars ex locô, ubi Tridentinum est receptum, ad alium locum se confert dictô animô? & sic est certum, tales non contrahere validè: vel solum una pars contrahentium se illuc confert, eò quòd altera compars, in locô ubi Tridentinum non est receptum, sit incola, & ibi oriunda v. g. si Bavarus se in Angliam conferat, ibi cum aliqua Anglicana Catholica vel etiam hæretica contracturus, & postea cum eadem celebratô matrimoniô in Bavariam reversurus? & tunc validè clandestinè contrahit, quia tunc libertas ita celebrandi matrimonium ex parte Anglicanæ prævalet, quæ omnino utitur jure suô, & ob ejus favorem matrimonium subsistit, ut constat ex *cap. ex litteris 2. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ*. & ex paritate rationis sequitur, quòd Anglicanus ità ad Bavariam se conferens non possit clandestinè contrahere.

260 Aliud dubium exfurgit, cùm supra *ad tit. 2. n. 25.* diximus, peregrinos regulariter non teneri legibus alieni territorii, an v. g. Anglicus & Borussiana volentes v. g. in Bavaria matrimonium celebrare, mox reversuri in Saxoniam, teneantur se accomodare Tridentino, cùm tamen nec in Anglia, Borussia aut Saxonia illud sit receptum? Sed r. teneri, & clandestinè in Bavaria contractum matrimonium est nullum: quia per generalissimam suam prohibitionem, verbis *sess. 24. cap. 1. qui aliter, quàm presente &c.* vide-

videtur Tridentinum hanc legem non modò tulisse in locum, sed etiam in omnes ad talem locum venientes, per consequens etiam in peregrinos, qui dein juxta eundem *supra positum num. 25.* obligantur: & ratio ulterior est: quia talis Anglicanus & Borussiana, hòc ipsò, quòd in Bavaria, ubi Tridentinum obedientissimè fuit receptum, per ipsum contractum subjiciuntur Legibus territorii *per cap. fin. de foro competent.* & sic ità clandestinè contrahentes, quàm diu manent in locis, ubi receptum est Tridentinum, fornicarias copulas habebunt, eò quòd invalidum sit matrimonium, quod tamen adveniente, vel perseverante consensu redditur validum, quàm primùm ad loca pervenerint, ubi Tridentinum non est receptum.

De denuntiationibus ad evitandum clandestinum matrimonium præceptis jam fuit actum *supra hoc tit. à num. 87. usque ad num. 95.* idcirco examinandum venit, cujusnam & qualis Parochi præsentia requiratur ad matrimonium validè contrahendum?

Hic non quæritur de Parocho, qui emi- 261
nenter est talis, sicut est sumus Pontifex, hic enim cùm sit Vicarius Christi in toto orbe, nullusque eò major *cap. licet 6. de electione, & cap. quanto de translation.* ubique, & cujuscunque Regni contrahentibus matrimonium assistere potest. *Secundo* Legatus Papæ in Provincia Legationis suæ cuique matrimonio assistere potest, quia juxta comunem ex *cap. 1. 2. 3. 4. fin. de Officio Legati & cap. 2. eodem in 6.* potestas

& Officium omnibus Legatis Apostolicis comune in eò consistit, ut locò Pontificis exercent Jurisdictionem Ordinariam in Dioccesibus ac Provinciis sibi commissis : adeoque generaliter possunt omnia, quæ Episcopus ut Ordinarius in sua Diocesi vel Archiepiscopus in sua Provincia, imò omnia, quæ potest Pontifex, exceptis iis, quæ specialiter sibi reservavit. *Tertio* Cardinales respectu subditorum Ecclesiæ sui tituli matrimonio assistere possunt, quia respectu horum potestatem ordinariam habent : *Quarto* Archi-Episcopus vel Episcopus cuilibet suorum Diocesano matrimonii assistere possunt, sicut enim ad tales principaliter spectat cura animarum sibi commissarum *cap. fin. de verborum significat. in 6.* ita etiam Sacramenta dispensare aut iis contrahendis assistere possunt, hæc enim potestas in eis eò magis residet, quò magis inferiores Parochi hanc ab iis sibi commissam habent *cap. aqua benedicta de Consecration. Eccles.* *Quinto* Capitulum sede vacante, quia ad hoc potestas jurisdictionis devolvitur *cap. abolendam de hereticis*, assistere autem matrimonio est potest Jurisdictionis. *Sexto* Vicarius Generalis, hujus enim Jurisdictio est eadem cum jurisdictione Episcopi tam quoad usum, quàm quoad proprietatem *cap. 2. de consuetud. in 6. & cap. 3. de Appellat in 6.* *Septimo* Prælati quasi Episcopalem Jurisdictionem habentes, hi enim eò ipso etiam quasi ordinariam potestatem habent, vi hujus matrimonio sibi subditorum assistere possunt : de his omnibus certum est, modò

modò quæstio versatur, quisnam Parochus assistere possit ac debeat?

Proprius itaque saltèm unius contrahenti- 262
um Parochus matrimonio assistere debet, ut sit
validum: constat hoc *ex Trident. sess. 24. cap.*
1. de reformatione matrimonii; quod licèt in
Decreto annullativo matrimonii clandestinè con-
tracti nil dicat de proprio Parocho, sed solum de
præsentia Parochi, id tamen clarè ex aliis verbis
tum antecedentibus, tum consequentibus colli-
gitur, cùm exigat denuntiationes à proprio con-
trahentium Parocho faciendas, item concedat
proprium Parochum vel Ordinarium posse alii
sacerdoti assistendi matrimonio dare licentiam.
Dicta autem procedunt, si ambo contrahentes
sint in eadem Parochia, si enim hi sint ex diver-
sis Parochiis, tunc ille erit proprius Parochus,
ubi contrahentes figunt domicilium, quia ratio-
ne talis domicilii sicut fiunt Parochiani, ita eo-
rum Parochus proprius ejusdem loci dici de-
bet. Sed

Quæri posset, si Catholica cum hæretico 263
contrahat matrimonium, in loco ubi est per-
mixtio Catholicorum cum hæreticis, & ubi Ca-
tholici observant Tridentinum, non autem hæ-
retici v. g. Calvinistæ, quis erit proprius Paro-
chus? R. si comòdè Parochus Catholicus ad-
hiberi potest, is erit proprius, si tamen ob ali-
quod detrimentum hoc fieri nequit, eò quòd
aut maritus sit subjectus magistratui Calvinistico
v. g. aut ambo contrahentes habitent in domo
hæretica, sic probabiliter validum erit matrimo-

nium absque præsentia Parochi Catholici, cum tali casu vi contractus fortiantur forum hæreticum, juxta superius dicta *num. 259.* & talis matrimonii contractus fiat secundum consuetudinem loci & ejusdem leges, quò celebratur; quia ibi ergo Tridentinum non est respectu hæreticorum receptum, validè contrahere possunt: & hoc est juri conveniens permittenti imò præcipienti se accomodare consuetudini & legibus loci, ut supra in casu de Anglicano & Borussiana diximus, *num. 260.*

264 Altera quæstio esse potest, quisnam sit proprius Parochus respectu vagorum? *R.* Quòd, sicut hi cuique confiteri, & à quocunque Sacramenta Eucharistiæ & extremæ Unctionis accipere possunt, ita etiam coram quocunque Parocho præsente validè matrimonium contrahere possint; circa quod tamen *Trident. sess. 24. cap. 7.* magnam cautelam præcipit his verbis: *Omnes ad quos spectat, paternè monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant: Magistratus etiam seculares hortatur, ut eos severè coërceant; parochis autem præcipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Hinc aliqui D. D. à talibus juramentum de non interveniente impedimento matrimonii exposcunt. Et dicta non modò procedunt, si uterque est vagus, sed etiam si unus contrahentium est talis, quia eadem rationes ob periculum

lum impedimenti militant, si unus, quàm si uterque esset vagus.

Lessius in *Auctuario V. matrimonium ca- 265*
su 12. vagis etiam adnumerat milites, qui, cum semper pendeant à nutu ducis eos avocantis ad alium locum, licèt sint in aliquo præsidio, vagis assimilantur, & per consequens quilibet loci, ubi morantur, observatâ cautelâ Tridentini Parochus eorum matrimoniis assistere potest:

Quamvis autem Tridentinum, ubi Paro- 266
cho licentiam dat alium delegandi, qui locò ipsius matrimonio assistat, requirat ut talis delegatus sit Sacerdos *sess. 24. cap. 1.* Non tamen 267
requiritur, ut ipse Parochus sit Sacerdos, quia etiam talis *per cap. licèt Canon. 14. de Electione &c. in 6.* Parochus esse potest, Tridentinum autem solùm assistentiam Parochi requirit: imò hòc ipsò, quòd exceptionem in delegato faciat, exigendò, ut sit Sacerdos, & exceptio firmet regulam, videtur non requiri etiam ex mente Tridentini, ut Parochus sit Sacerdos. Imò etiamsi Parochus esset excoṁunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, notorius percussor Clerici etiam denuntiatus, posset juxta Coṁunionem assistere matrimonio, ita, ut propter hos defectus matrimonium non redderetur invalidum, hoc enim & similia non obstant, quominùs coram tali Parocho validè ineatur matrimonium, cum ejus præsentia ut loquitur *Zoësius ad decretales lib. 4. tit. 3. n. 15.* non tam sit actus Jurisdictionis, quæ per Excoṁmunicationem &c. cessat, quàm requiratur tamquam præstans au-

Et oritatem per potestatem, quam habet in subditos, & tam diu retinet, usque dum Parochiâ privetur. Ex quo sequitur Parochum excommunicatum assistentem matrimonio non fieri irregularem, quia per talem assistentiam nec administrationem nec usum Ordinis, propter quod incurreretur irregularitas non fit irregularis, ut constat de administrante Sacramenta excommunicatô *cap. fin. de Clerico excommunicato. de suspenso cap. 1. de sent. & re judicat. in 6. de interdicto ex cap. 18. de sent. excommunic. in 6. §. is verò.* hac occasione Quæres 1. an in præsentia Parochi inviti aut dolô inducti matrimonium validè

268 contrahatur? *R.* Affirmativè, in ipso enim positiva intentio assistendi matrimonio non requiritur, eò quòd ipse non conficiat Sacramentum, nec sit ejus minister, sed potius testis ab Ecclesia omni exceptione major deputatus, ut ex sensu *cap. 1. Trident. sess. 24. de reformat. matrim.* ob rationes motivas ibi insinuatâs facillè colligere est. Proinde cùm etiam invitus aut dolô inductus, licet involuntariè videns, quæ vidit, testari possit, ac debeat, cùm ad hoc non requiratur consensus vel intentio *L. 209. ff. de V. S. in teste* siquidem non tam voluntas videndi &c. requiritur, sed debet testificari de eò, quod sensu etiam invitus percipit *L. qui testamento 20. §. 9. & fin. ff. qui testamentâ facere possint &c.*

269 Quæres 2. si aliquis reverà non sit Parochus, putatur tamen talis errore comuni, an coram eò contractum matrimonium sit validum?

R. Af-

¶ Affirmativè, nam propter vitanda plurima incommoda & gravissima inconvenientia, quæ oriuntur ex nullitate actuum contra bonum commune, suppleant defectum talem interveniente errore communi Jura arg. *L. Barbarius Philippus 3. ff. de Officio Prætoris*. Et hoc procedit, etiam si contrahentes per scientiam privatam nullitatem Parochi scirent, quia particularis notitia errorem commune non aufert, ob quam, & simul etiam concurrentem utilitatem publicam, Jura concedunt tali jurisdictionem, ita ut etiam Sacramenta (nisi desint Ordines, quos Ecclesia supplere nequit) administrare possit.

Quæres 3. an Parochus etiam extra terminum suæ Parochiæ possit assistere matrimonio? ¶ si unus vel uterque contrahentium sit ejus Parochianus, potest & licite & valide etiam absque licentia alterius Parochi in cujus territorio contrahitur matrimonium, assistere; nam imprimis hoc nec à Tridentino, nec alio Jure Ecclesiastico exigitur, ut præcisè in sua Parochia assistat, neque per talem assistentiam lædit Jus alterius Parochi, cum hæc non sit actus Jurisdictionis contentiosæ, imò probabilius nec voluntariæ, sed solum agit testem qualificatum, qui de re, qualicunque loco fuerit facta, utique sine alterius Juris violatione testari potest. Interim tamen solemniter assistere, vel nuptias in aliena Parochia benedicere absque alterius consensu & licentia non posset, quia hoc ad Parochum ordinarium Parochiæ pertinet. Poenas clandestinè contra-

hentium jam supra enumeravimus *num. 90.* quibus addo unam, quòd nempe alienos Parochianos conjungens absque licentia, quis ipsò factò suspensus sit *Trident. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1.*

- 271 Cæterum præter Parochi præsentiam requiruntur à Tridentino ad valorem matrimonii etiam duo vel tres testes *sess. 24. de reformat. Matrim. cap. 1.* ita quidem, ut his absentibus invalidè contrahatur, & requiritur, ut unà cum Parocho saltem moraliter sint præsentés, & sensibilibiter ritè percipiant contractum, de quò postea testari possint, quia testes totum factum ad instruendum Judicem cum omnibus circumstantiis plenè narrare tenentur, aliàs non probant, ita *Bald. in L. Lucius n. 5. ff. de his, qui notantur infamia, & in L. data opera n. 55. Cod. qui accusare non possunt. & in cap. causam quæ. Elect. 1. n. 3. de testibus.* Non tamen requiritur, ut dicti duo vel tres testes sint omni exceptione majores, ut comunissimè docent D. D., sed sufficit, ut in tantum sint habiles, ut habeant judicium sufficiens, & quod factum est, deponere possint, uti patet ex Tridentino *cit. cap. 1.* quod nec in Parocho, nec in testibus exigit illas qualitates, quæ aliàs de rigore Juris exiguntur: & ratio ulterior est: quia si tales qualitates in testibus requirerentur ad valorem matrimonii, passim illis opponeretur exceptio in Judicio, ex quò daretur occasio pluribus dubiis & litibus contra valorem matrimonii. Et licèt *Alexander III. cap. 1. de consang. & affinit.* ad-

admoneat, in causis matrimonialibus testes debere esse circumspectos, & omni exceptione majores, hoc tamen non est intelligendum de matrimonio validè contrahendo, in cujus valorem non tam multa ex parte testium requiruntur, sicut aliàs; sed Alexander III. loquitur in casu, quò agitur contra matrimonium ad illud dissolvendum, ubi utique plures testium qualitates requiruntur, quia destruere matrimonium res odiosa est tam parentibus, quàm Ecclesiæ; cùm tamen solum in causis favorabilibus per *cap. 5. de hæreticis in 6.* admittantur testes aliàs non idonei & legales. Ex quò sequitur, testes esse posse ad validè contrahendum matrimonium servos, fæminas, impuberes, pauperes, criminosos, infames, exco깡unicatos, parentes, consanguineos, familiares, & quicumque alii, qui jure naturali non reprobantur, ità fermè omnes D. D.

Dubium remanet: an etiam tunc requira- 272
tur præsentia Parochi & duplicis testis, si matrimonio publicè contracto dirimens subsit impedimentum, impetratur verò dispensatio, quò casu de novo contrahere debent, an, inquam, ad hunc novum contractum requiratur præsentia Parochi & testium? R. juxta co깡munem D. D. non requiri, quia Lex præcipiens, ut coram testibus ineatur matrimonium, est Lex affirmativa, leges autem affirmativæ non obligant ita strictè, quin licitum sit ob urgentem necessitatem vel justam causam, qualis hîc supponitur, præsertim si impedimentum sit occultum, recedere:
si ta-

si tamen dictum impedimentum fuisset publicum ac notorium, tunc requireretur præsentia Parochi, ut docet clariss. P. Pichler *ad lib. 4. decret. tit. 3. n. 28.*

- 273 Tertiam partem Quæstionis suprâ *num. 149.* insinuatae explanare incipimus: nempe cur in definitione matrimonii dicatur: *individuanam vitæ consuetudinem continens*, & quid per *ly consuetudinem* intelligatur?

Duo per eam intelligi videntur, primum est, amor mutuus ac obligatio de se individua sibi invicem reddendi debitum conjugale, ut omnes docent Theologi. Alterum est, quod per *consuetudinem* intelligatur societas domestica, consortium, communicatio ac participatio omnis fortunæ ac bonorum: ratio hujus est: quia sicuti societatis hæc est natura, ut socio- rum uni non possit aliquid, quod non alterum quoque contingat *Myns. §. si quis debitori. 13. instit. de Legat.* & sicut in societate omne lucrum & damnum communicandum *Schneidewin. pr. tit. num. 8. de societate*, ita quoque in matrimonio omnis fortuna tam prospera quam adversa communicanda est: nam in matrimonio quotidie fortuiti casus emergunt, quorum alterutrum participem esse oportet. *L. si cum dotem 22. §. si maritus ff. solut. matrimon.* de utroque hic breviter agemus.

- 274 Debitum conjugale non modò licitum est, ut ex S. Paulo *1. ad Corinth. 7. v. 3.* ad id cohortante constat, sed etiam ad hoc reddendum conjuges tenentur tum ex *justitia*, si sive tacite
ex

ex rigore justitiæ, sive expressè petatur, tum ex *charitate*, quando alter conjunx petit ex charitate erga se ad avertendum periculum incontinentiæ in se, vel in altero ex charitate erga alium, si alter erubescat petere.

Excusatur tamen quis juxta plerosque Theologos à redditione, si interveniat periculum grave salutis corporis, horror vehementissimus, aut alia gravia damna temporalia vel spiritualia, item si conjunx sit amens aut plenè ebrius, plura videri possunt apud Theologos morales præsertim *Dicastillo disp. 9. dub. 4. & 9.* 275

Excusatur secundò, si debitum petatur injustè, ut si alter conjunx jus exigendi debitum propter adulterium, incæstum, cognationem spirituales amiserit: aut si petit illicitè ex eo, quòd adsit circumstantia vitiosa, imediatè se tenens ex parte actûs.

Dubium est: an quis teneatur debitum reddere ei, qui est irretitus votò simplici castitatis, de solemni enim non est quæstio, cùm matrimonium post illud contractum dirimat? Negat Pontius cum Dicastillo, eò quòd talis reddens formaliter cooperaretur peccato alieno, affirmat tamen Sanchez, eò quòd irretitus votò per votum non amiserit jus ad corpus alterius, cui ex parte altera debet respondere debitum, estque secunda sententia probabilior. 276

Quòd si tamen contrahentibus constaret matrimonium esse nullum, neutra pars tenetur reddere debitum *cap. inquisitioni, de sentent. Excommunic.* quia hoc casu aliquis accederet ad non 277

non suam, idque procedit, licet unus conjugum esset in bonâ fide, cui tamen in dubio de valore matrimonii debitum reddendum esset *cap. Dominus de secundis nuptiis*: quia favendum est possessori bonæ fidei, imò si matrimonio jam contracto, utrique conjugum superveniret dubium de valore matrimonii, & adhibeatur diligens desuder inquisitio, nec tamen nullitas matrimonii videretur, pro matrimonio præsumendum & per consequens debitum reddendum est, nisi fors dubitaretur de priori matrimonio soluto, tunc enim primum est in possessione contra secundum.

278 Cæterum si hæc non obstant, redditio debiti conjugalis facit matrimonium consummatum, ad quam tamen redditionem post contractum matrimonium neuter conjugum ante bimestre tenetur *cap. ex publico 7. de convers. conjugat.* consummatur autem matrimonium, si habeatur vera copula ad generationem prolis apta post contractum matrimonium, præcedens enim copula fornicaria non facit matrimonium consummatum *cap. veniens 15. de sponsal.*

279 Similiter si affinitas superveniat matrimonio, incestuosus non potest debitum petere *cap. si quis 1. de eo, qui cognovit consanguineam*, potest tamen reddere, idem contingit conjugum, qui consensit, ut alter committeret incestum, qui tunc eodem jure privatur petendi debitum *cap. discretionem 6. eodem*:

280 Hæc tamen affinitas non extenditur juxta *Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 4.* ultra
secun-

secundum gradum, licet sit incestus, cognoscere consanguineam intra tertium vel quartum gradum. Et si uterque conjux contrahat hanc affinitatem, neuter potest petere debitum, nisi malitiosè fecerint *arg. cap. si vir 2. de cognatione spiritali*: alia quæstio est, si vi vel gravi metu oppressus conjux contrahat affinitatem, an hoc casu, quia sine ejus culpâ contigit, etiam privetur jure petendi? Respondet Suarez *tom. 5. dub. 6. sect. 3.* negativè, idque probabiliùs, licet alii contrariam sententiam defendant. Cæterùm quomodo, quando &c. sit debitum reddendum, Medicos consule. Ad alterum venio, quod per *consuetudinem* intelligitur, scilicet, quomodo conjuges inter se societatem domesticam, & participationem bonorum habere debeant. Hanc materiam de se fusissimam, ut quasi in compendium redigamus, considerata sunt omnia ea bona, quæ inter conjuges haberi possunt, & 281 de quibus quæstio institui potest, an & quomodo ea contineantur in societate domesticâ & participatione eorum, & ad quæ tam societas, quàm participatio se extendat? Sunt autem sequentia 1. Arrhæ 2. largitas sponsalitia 3. dona nuptialia die contracti matrimonii novis conjugibus ab hospitibus vel amicis dari solita *die Hochzeits Schanckungen*, quæ inter plebejos communiter finitâ mensâ offeruntur in quantitate cuique placitâ 4. dos & contrados 5. Morgengeba 6. Paraphernalia seu bona propria uxoris. 7. donata viro ab uxore, vel vicissim, 8. conjugibus propter testamenta seu legata advenientia.

tia. 9. portio virilis der Kinds- Theil. 10. acquæstus, das miteinander eroberte Gut, oder Errungenschaft. 11. supellectilis, die Haus- Fahrnuß. 12. debita passiva, die abzuführende Schulden. Ut autem ad meliorem notitiam acquirendam hac in re (cùm sæpè sæpius in Judiciis inferioribus Land- Gerichten, Städten, Märcken und Hofmarchen, circa hoc detestabiles errores contingere soleant) maximè necessariam levi brachio perveniamus, sequentem ordinem observabimus: primò agemus simpliciter de enumeratis bonis: Secundò, quid circa hæc observandum sit, si uterque conjunx vivat? Tertiò, quid sit circa hæc bona faciendum, si unus conjugum moriatur prolibûs sive exstantibûs, sive non exstantibûs?

282 Arrhæ ad quem pertineant, & quis earum Dominus fiat, explanatum est supra à *num.* 28. usque ad *num.* 31. similiter quid observandum sit circa largitatem sponsalitiam supra à *num.* 32. usque ad 36. vidimus.

283 Quod concernit tertiam speciem bonorum conjugum scilicet dona nuptialia die Hochzeit- Schanckungen, nisi aliter pactis dotalibus, aut consuetudine provisum erit, de jure comuni dividuntur inter conjuges *Balthas. tit. 1. resolut. 2. n. 12. §. alii denique.* *Christoph. Besold. Thesaur. Pract. verbo: Hochzeit- Schanckung* / fit enim eorum donorum oblatio in contemplatione utriusque conjugis; ast de Jure Patrio dicta in tota sua latitudine non procedunt, *per art. 2. Land- Recht tit. 1. ubi dona nuptialia consistunt*

sistentia in vasis argenteis vel alia re argentea reputantur in supellectilem, item, das Silber-Geschirr, welches den Ehe-Leuten auf die Hochzeit verehret worden, verstanden, & per consequens non veniunt talia dona inter conjuges dividenda, sed vi **Land-Recht tit. 1. art. 1.** verbo: Darzue 2c. clarum est, quòd uxori solutò matrimoniò non nisi pars filialis de iis competat: cæterum ut notat L. B. Schmid ad **Land-Recht tit. 1. art. 2. num. 9.** si pecuniæ in dona nuptialia offerantur, per has (nisi in pactis dotalibus aliter conventum fuerit) expensas convivales das Hochzeit-Mahl solvendas esse, & residuum inter conjuges dividitur: similiter, quia *art. cit. 2.* dicit: auch essente Speiß und Trand, welches nit zum Verkauf, sondern zum Gebrauch verhanden; patet, quòd, si pro donis nuptialibus offerantur, non dividi talia comestibilia aut poculenta &c. sed reputari inter supellectilem in die Hauffarnuß, & fieri rem comunem.

De dote varia quidem jam supra dicta sunt **284** à *num. 36. usque ad num. 71.* expedit tamen in ordine ad vitam socialem aliqua annectere: primum est: si dos à patre vel uxore promissa fuerit, statim à die contracti matrimonii non tradens eam marito constituitur in mora, & incipiunt currere usuræ, quòd si verò ab extraneo, qui uxorem dotandam non habuit in potestate, v. g. fratre, vel alio promissa fuerit, ante biennium, nisi aliud inter partes actum fuerit, mora non committitur, Schneidevvin. *instit. de*

actio. §. fuerat de action. pro dote n. 17. per L. fin. §. præterea Cod. de Jure dotium.

- 285 Secundum est, quòd licèt pro repetenda dote de Jure nostro patrio *Land-Recht tit. 1. a. 1. verbò: so soll* non definiatur tempus determinatum, de Jure tamen comuni dos in pecunia numerata aut rebus mobilibus consistens intra annum, consistens verò in rebus imobilibus, statim à die mortis mariti restituenda est, aut à tempore moræ debebuntur usuræ, in quas tamen alimenta interim præstita computantur *L. unica §. cum autem vers. exactio Cod. de rei uxori. act. Balthas. ad J. Bavaricum tit. 1. resol. 1. num. 47. Schneidewin. instit. de legat. §. sed si uxori n. 6. & uxor donec ei restituatur dos, gaudet jure retentionis, und ist aus den Gütern zu weichen nit schuldig, biß ihr das hineingebrachte Heurath-Gut widerumben hinaus gegeben wird, Schneidewin. instit. de act. §. fuerat. num. 32. Kraiser ad hunc tit. & act. n. 2. Decius cons. 449. n. 23. Bursat. lib. 1. consil. 8. n. 15. huic etiam suffragatur art. 13. des Bayrischen Gands Proceß tit. 2.*

- 287 Ut ut ergo Jura omnem sollicitudinem pro restituenda dote in favorem uxoris adhibent, notandum tamen est, quòd pro dote conservanda & consequenda, nec fidejussores exigì, nec etiam dari debeant, ne ex hac fidejussione inter conjuges causa perfidiæ excitandæ detur, cur enim uxor non credat marito dotem, cui sese credendam existimavit? *tot. tit. Cod. ne fidejuss. aut mandat. dotium dentur. nisi in casu, quò maritus*

ritus omnia dilapidet, & periculum sit amit-
tendæ dotis, sicut habet *art. 8. Land-Recht*
tit. 1. in hoc enim casu licet exigere fidejussores
pro dote *cap. per vestras 7. extra. de donat. inter*
virum & uxorem. Manzius disput. de fidejuss.
cap. 3. n. 91. 93. 95.

Tertium est, quòd per *L. si convenerit 2. ff. de* 288
pact. dot. dos mortuâ uxore ad ejus hæredes re-
dire debeat, quod tamen non ita intelligendum,
quasi statim post mortem debeat extradi, sicut
immediatè ante diximus mortuò maritò, debere
restitui, sed ad defunctæ uxoris hæredes redit
dos primùm, quando pariter maritus mortuus
fuerit, hic enim, nisi aliter pactum fuerit, ad
dies vitæ in dote habet usumfructum *Land-*
Recht tit. 1. art. 3. quod eò usque extenditur,
ut maritus non modò habeat dotis usumfructum
ad dies vitæ, sed mortuâ uxore ad maritum
etiam pertinet supellex ac acquestus, exceptis
illatis defunctæ, Morgengebâ, vestibus, gēnis
& ad ipsius corpus spectantibus: ita enim *cit.*
art. 3. loquitur: *aber alles andre gut, so wohl*
auch die Haußvarnuß, bleibt dem Mann allein,
und ist er ein mehrers aus zue zaigen, oder her-
aus zue geben nit schuldig; quia omnia præsu-
muntur ex bonis mariti acquisita, nisi uxor con-
trarium doceat *L. etiam 6. Cod. de donat. inter vi-*
rum & uxorem. Balthas. ad J. Bavaricum tit.
1. resol. 5. n. 30. glossin. cap. significavit 2. verbo:
divisionem extra: de donat. inter virum & uxo-
rem. Decian. vol. 2. resp. 47. n. 1. adeo quidem,
ut etiam lucrum, & fructus dotis bonis mariti

adnumerentur *Besold. Thesaur. Pract. verbo: Weiber-Güter.*

289 Cæterum si ratione dotis, contradotis vel Morgengebæ aliquid pactum est, eò standum est, nec immutari potest, siquidem *Heurath-Gut, Widerlag & Morgengab* sunt actus inter vivos *Balthaf. ad J. Bavar. tit. 1. resol. 14. n. 14. Wesenbec. ff. de pact. dot. n. 4. versu: ut nec ea. Besold. in thesaur. pract. verbo Morgengab §. uxor ante maritum.* Ita etiam à consilio Aulico Monacensi judicatum est 9. Octobris 1649. & teste *Balthaf. ad tit. 1. Land-Recht resolut. 16. n. 13.* à Revisorio sæpius confirmatum est: unde quia sunt actus inter vivos, & non ultimæ voluntatis concepti, finè utriusque conjugis consensu nequeunt mutari, *Wesenbec. ff. de pact. n. 4.*

290 Dos itaque danda est marito ad ferenda onera matrimonii. Sed quid agendum, si maritus neget accepisse dotem, aut ejus hæredes, & uxori restituere nolunt? Jura nostra patria *Land-Recht tit. 1. a. 20.* rem ita decidunt: nemblichen und woferr der Mann erst nach Aufrichtung des Heurath-Gedings, in einer sonderbahren Quittung bekennet hätte, das er, das zuevor versprochne Heurath-Gut allberait empfangen, so bleibt es darben, und mag wider solche Bekantnuß, die Einred des nit erlegten Heurath-Guts nit statt haben, hoc est: non potest uti exceptione non numeratæ pecuniæ, sed dos restituenda est uxori; huic suffragatur *L. in contractibus 14. §. sed quoniam, versu: ideoque sancimus*

cimus Cod. de non numerata pecunia. Poterit tamen maritus intra 30. annos contrarium probare, quòd nimirum apocha spe futuræ numerationis, eaque dolò malò extorta sit, antequam pecunia numerata sit, quò probatò pecuniam restituere non tenetur *Franc. Baltbas. ad J. Bav. cit. tit. resolut. 17. n. 3. allegans pro se Paulum Castren. in L. si ex cautione 3. Cod. de non numerata pecunia num. 6. Antoni. Fabrum. in Cod. lib. 5. tit. 18. defin. 4.* Pergit jam Landz Recht *cit. tit. & art.* ist aber dergleichen sonderbahre Quittung nit vorhanden, sondern der Mann hat allein in der Heuraths = Abred den Empfang des Heuraths = Guts bekennt, und die Ehe = Leut länger nit, dann zwey Jahr mit einander in der Ehe gelebet, so mag der Mann, oder seine Erben, wie sich dann der Todfall des Manns oder des Weibs begibt, noch in einen Jahr, von der Zeit an, daß die Ehe aufgelöset worden, zerechnen, die Einred des nit empfangnen Heurath = Guts fürwenden. Hätten aber die Ehe = Leut mehr dann zwey Jahr, und doch nit gar vollkommentlich 10. Jahr mit einander gelebt, so kan der Mann oder seine Erben innerhalb drey Monaten, von der Zeit an die Ehe, durch des einen oder andern Todt aufgelöset worden, zerechnen, gesagte Einred auch gebrauchen: wären aber die 10. Jahr, in denen die Ehe = Leut in der Ehe gewesen, völlig erstreckt, so ist alsdann die Einred des nit erlegten Heuraths = Guts gänzlich erloschen: ratio hujus desumitur ex *Auth. quod*

locum Cod. de dot. caut. non numer. Novell. 100. non enim verosimile est, maritum tam diu tacuisse, atque petitionem dotis distulisse, dum interim matrimonii onera sustinuit: & hoc ulterius in *cit. art. 20*: ampliatur: und diß alles hat auch statt, wann nit durch den Todt / sondern in andern Weg die Ehe geschieden wurde. Ex hoc duo consideranda sunt: *Primum* est, hunc articulum convenire cum Novella Justiniani 100. cap. 1. & 2. limitari tamen, si maritus aut hæres fuerit minor 25. annis, quia adversus lapsum temporis restitui potest, beneficiò Juris semper restitutionem minoris exigentis: quod utique in Bavaria de minori 21. annis intelligendum erit, quò tempore quis fit major in patria: *Secundum* est: quòd ex verbis *cit. art. 20.* Land-Recht: sondern der Mann hat allein in der Heuraths-Albred den Empfang deß Heurath-Guts bekennt, sequatur: si in pactis dotilibus sola constitutio aut promissio dotis inter- venerit, quòd tunc exceptio pecuniæ non numeratæ locum habere possit, ut ad *cit. art.* optimè probat *L. B. Schmid n. 4.* hinc omnes uxores admonitas volo, aut earum parentes, ut dotem nunquam marito extradant, nisi in præsentia testium, si sint nobiles, aut coram Judice, si sint plebeji, vel saltè pariter coram testibus. Aliud remedium contra exceptionem non numeratæ pecuniæ habetur in den Bayrischen Gandt-Proceß *tit. 2. art. 12.*

Doti regulariter, nisi aliud pactis conventum fuerit, respondet Contrados, donatio propter

pter nuptias : seu ut rubrica *art. 9. tit. 1. Land-
Recht* dicit : *Widerlegung* seu ut *Besoldus* vo-
cat *Widerlag*.

Est autem *Contrados* nil aliud, quàm recom- 291
pensatio dotis à marito uxori constituta : seu op-
positio aliqua à marito facta regulariter in quan-
titate dotis v. g. si uxor marito attulit pro dote
1000. imperiales, assignat eidem maritus pro
contradote seu donatione propter nuptias alios
1000. imperiales, in quibus post mortem ma-
riti uxor quàm diu vivit, usumfructum habet,
nisi accipiat (si aliter conventum non fuerit)
portionem virilem, seu filialem *einen Kinds-
Theil*, exstantibûs liberis.

Antequam tamen descendamus circa con-
tradotem constituendam ad jus patrium no-
strum, sequentia ex jure comuni decerpimus :
1. donatio, quæ olim ante nuptias dicebatur,
hodie dicitur propter nuptias, cùm fiat ante &
post nuptias *L. cum multa 20. Cod. de donationi-
bus ante nuptias*.

2. Donationem propter nuptias maritus po- 292
test facere uxori dote jam receptâ, & nullâ do-
natione ante nuptias factâ, ita tamen, ut dotis
quantitatem donatio non excedat; si maritus de-
claraverit, quòd non facit simplicem donatio-
nem, sed propter dotem, quæ donatio suppo-
nitur pactis dotalibus, & pacta super ea servari
debent *cit. L. cum multa §. si igitur*.

Datur itaque donatio propter nuptias, con- 293
trados, *Widerlag*, *Gegensteuer*, quæ etiam an-
tipherna dicitur, quasi *contra dotem* ab *anti*

quod est contra, & *pherna*, quod est dos, quasi contra dotem datio gloss. antiphera *in cit L. cum multa* in securitatem & remunerationem dotis: ideo enim *cit. L. cum multa 20. in pr. §. est & aliud 3. & instit. de donat.* constituitur contrados seu donatio propter nuptias, ut uxor ob dotem marito constitutam securior existat.

294 Donatio propter nuptias non potest solum constitui à marito, sed etiam ab alio nomine ipsius, idque partim ex necessitate, qualiter pater constituere debet *L. ultima Cod. de dotis promissione*, aut mater in subsidium *arg. L. ult. & L. neque mater 14. Cod. de Jure dotium*, partim ex liberalitate, ut si extraneus contradotem constituat, si enim extraneus per *L. profectitia 5. ff. de Jure dotium*, dotem constituere potest, cur sit eidem prohibitum constituere contradotem? cum tam quoad nomen, quam quoad effectum dos & contrados pari passu ambulent, & hæc ferè eadem cum dote censeatur *cit L. cum multa 20. in pr. Cod. de donat. ante nuptias*.

295 Quod concernit quantitatem contradotis, habetur expressum in *Novell. 97. cap. 1. & 2. & Novell. 119. cap. 1.* ubi inter dotem & contradotem æqualitas exigitur, ita ut quantitas contradotis nec major nec minor sit quantitate dotis: cæterum hæc quantitatis æqualitas ob triplicem rationem non semper observatur:

296 *Primò* ob contrariam in multis locis consuetudinem, ut docet Gail. 2. *observat. 18.* & Lauterbach *ad tit. de Jure dot. in ff.* *Secundò*, si in pactis expressè fuerit pactum de inæqualitate, nullum

nullum enim est dubium, ut loquitur L. B. Schmid *ad Jus Bavaric. Land- Recht tit. I. a. I. n. 165.* quin mariti sponſis ſuis, maxime ſi inopes ducant, majorem quantitatem titulô donationis propter nuptias conſtituere poſſint, quàm titulo dotis accipiant, quod ſæpiſſimè fit, quando diſpares in ſtatu in matrimonium conveniunt, tunc enim numatus maritus præminentiam & dignitatem uxoris ſuæ ex oculis ſupplere & compenſare debet. *Tertiò* hæc æqualitas dotis & contradotis non obſervatur diſpoſitione Juris, quando nempe maritus ex prioris matrimonii habet proles, tunc enim, etiamſi uxor ipſi pinguiſſimam dotē afferat, plus maritus eidem pro donatione propter nuptias conſtituere nequit, quàm uni ex liberis ſuis abſque teſtamento obveniat *L. hac ediſtali 6. in pr. Cod. de ſeſecundis nuptiis* Binubus enim non poteſt exiſtentibus liberis prioris matrimonii ſecundæ uxori plus relinquere, quàm portionem virilem vulgò *einen Kinds- Theil Rath. de ſecundis nuptiis part. 3. aſſert. 1.* ita quidem, ut non liceat plus vel teſtamentô, aut aliô modô relinquere, quàm filius vel filia habet, cui minor pars teſtamento relicta vel donata eſt *cit. L. hac ediſtali 6. & Land- Recht tit. I. art. 1. & 15.*

Debetur ergo donatio propter nuptias u- 297
xori, etſi de eâ nil pactum ſit, aut planè de eâ nulla quæſtio ſeu mentio intervenerit, cùm in hoc æquiparetur doti, quæ etiam ſemper debetur marito *L. ſi maritus 46. ff. familia Erciſcunda: L. actione 65. S. ſin. & L. quod ſi 66. ff.*

pro socio. L. dotis causa 1. & L. si is qui § 6. ff. de Fure dotium. Huic innititur etiam nostrum *Land-Recht tit. 1. art. 1. §. 2.* ubi indistinctè adjudicatur contrados uxori, etsi desuper nil pactum fuerit, his verbis: *Hätte aber das Weib ihrem Mann ein gewisses und rechtes Heurath-Gut zuegebracht, doch sonst zwischen ihnen, wie es der Todt-Fall halben soll gehalten werden, nichts gedingt worden, so folgt ihr die Widerleg, welche dem Heurath-Gut gleich seye, ihr Lebenlang nuznießlich, und sonst das andere alles, wie oben im Anfang gemeldt ist.* Ex quo iterum clarè patet, quòd vi hujus articuli tunc tantùm debeatur contrados, si maritus dotem receperit.

- 298 Restat ultimum dubium circa contradotem, quando sit constituenda? ad quod Respondet Justinianus §. *est & aliud 3. instit. de donat. sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupientes, & ut tales donationes non augeantur tantùm, sed etiam constante matrimonio initium accipiant, & non ante nuptias, sed propter nuptias vocentur: & dotibus in hoc exaquentur, ut quemadmodum dotes constante matrimonio non solùm augmentur, sed etiam fiunt: ita & istæ donationes, quæ propter nuptias inductæ sunt, non solùm antecedant matrimonium, sed eò etiam contractò augeantur & constituentur.* Ex quo duo colliguntur, posse nempe donationem propter nuptias ante & post contractum matrimonii fieri, & etiam augeri, hoc est: in majori quantitate constitui.

Quintam speciem bonorum supra *num.* 299
281. enumeratorum constituit Morgengeba,
de qua cum plura jam dixerimus supra à *num.* 72.
usque 86. hic nil speciale dicendum occurrit.

Sextam speciem bonorum in matrimonio
supra *num.* 281. insinuatorum faciunt bona Pa-
raphernalia, seu bona propria uxoris præter do-
tem.

Inspiciendô rigorem Juris receptitia uxoris 300
bona non sunt idem, quod Paraphernalia; re-
ceptitia enim vocantur, quæ neque in dotem,
neque in administrationem marito sunt tradita,
sed ab uxore tam quoad usum, quàm quoad ar-
bitrium sibi reservata. *Lauterbach ad tit. ff. de
Jure dotium* §. 49; quod non fit in Parapherna-
libus uxoris bonis, hæc enim uxor vel tacitè vel
expresè marito in administrationem tradit *L.
hac lege* 8. & *L. fin. Cod. de pactis conventis.* &
L. si ego 9. §. *dotis* 2. *ff. de Jure dotium.*

Parapherna græcè Galli appellant peculium 301
L. si ego 9. §. *dotis* 2. *ff. de Jure dotium*; hic
tamen bona Paraphernalia non accipiuntur pro
solo peculio, sed dicuntur illa bona, quæ præter
dotem uxor secum affert marito, & committit e-
jusdem arbitrio gubernari *cit. L. hac Lege* 8.
Cod. de pactis conventis: hinc etiam dicuntur Para-
phernalia græcè, à *para* id est: præter, & *phe-
rim* id est: dos, scilicet præter dotem *gloss. in
rub. Cod. de pactis conventis.* Et exinde Para-
phernalia in omnibus bonis tam mobilibus, quàm
imobilibus consistere possunt, potestque talium
bonorum usum uxor marito negare, concede-
re,

re, aut iterum concessum revocare de Jure communi *cit. L. hac lege 8.*

302

Circa illationem bonorum Paraphernalium hîc omnes uxores admonitas volo, ut antequam ea gubernationi mariti committant, prius aliquod inventarium, aut instrumentum conficiant tum mariti tum testium manibus subscriptum ac sigillatum, aut si plebeji sunt, solemnitatibus Judicialibus ad hoc requisitis decoratum, in quô omnia illata signatè comprehendantur ac enumerentur, ne tali uxori, quod sæpissimè contingit, multa ex Paraphernalibus à consanguineis vel hæredibus mariti aut ipsomet marito denegentur, factô enim tali legitimô inventariô aut instrumentô semper sua illata facile repetere poterit *L. si ego 9. §. fin. ff. de Jure dotium.* Idipsum vicissim maritus facere potest, ne plus quàm allatum fuit titulô Paraphernalium ab uxore vel ejus consanguineis exigatur.

303

Septimam speciem bonorum in matrimonio supra *num. 281.* divisorum constituunt illa bona, quæ viro ab uxore, vel vicissim durante matrimonio donata sunt. Quia tamen circa donationes inter maritum & uxorem plurimæ difficillimæque quæstiones non modò de Jure Civili, sed etiam Canonico ac Bavarico provenientes passim à D. D. proponuntur, sic ad habendam majorem materiæ notitiam operæ pretium ducimus aliquas regulas ponere, ex quibus facile constabit, quæ, & circa quas res donationes inter virum & uxorem fieri possint: antequam tamen ad dictas regulas descendamus, duo præ-

præsupponenda sunt: Primum est: quòd alia donatio sit merè *liberalis*, quæ fit ex mera gratuita mente, quin per hoc aliquod meritum quis sibi collatum remunerari intendit v. g. dum maritus ex mero amore donat uxori aliquem fundum vel prædium, aut aliam rem pretiosam mobilem: Alia est *remuneratoria*, quâ alterius meritum in favorem donantis præstitum compensatur: v. g. quando uxor ad natalem mariti ei donavit aureum horologium, & si vicissim maritus eidem donet gemam ejusdem pretii cum horologio: Alia donatio est *inter vivos*, quando aliquid nempe alteri donatur absolutè, & non intuitu secuturæ mortis, imò etiamsi quidem mortis mentio facta sit, ea tamen solum facta est per modum dilationis v. g. dono tibi hoc prædium, usque ad mortem tamen habeo ego exinde usum fructum: & per hanc donationem acceptam à donatario statim acquiritur jus, ita ut donans amplius revocare nequeat: Alia denique donatio est mortis causâ, *eine Ubergab*, so auf den Todt-Fall gerichtet ist, quam Justinianus *instit. §. mortis causa 1. de donationibus* ita definit: est *actus*, quo intuitu secuturæ mortis, in alterum acceptantem aliquid conferimus & talis donatio usque ad ultimum vitæ halitum est revocabilis: unde ratione effectûs donatio inter vivos & donatio mortis causâ in hoc differunt, quòd hæc sit revocabilis, non autem illa. *§. alia 2. instit. de donat.*

Alterum præsupponendum est, quòd quamvis jura inter sponsores, aut etiam post contractum matri-

matrimonium inter conjuges approbent donationes propter nuptias, ut supra à *num. 292.* usque ad *298.* declaratum est, attamen exceptis donationibus propter nuptias alias facere inter conjuges prohibitum est, *ne mutuo amore invicem spoliarentur conjuges, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate L. moribus 1. ff. de donat. inter virum & uxorem: cumque magis inhiarent accipiendis donationibus, non esset eis studium potius liberos educendi L. nec esset 2. ff. eodem.* Tertiam causam dat Jctus Paulus in *cit. L. nec esset 2. quia sæpè futurum esset, ut discuterentur matrimonia, si non donaret is, qui posset: atque eâ ratione eventurum, ut venalia essent matrimonia.* His jam suppositis ad promissas regulas transgredimur.

309 *Regula prima:* Donatio ex mera liberalitate in re notabili inter conjuges, vi cujus donans pauperior, acceptans tamen ditior fieret, non valet, *L. moribus 1. L. nec esset 2. L. hac ratio. 3. L. si sponsus 5. ff. de donat. inter virum & uxorem;* nisi fuerit morte confirmata *cap. donatio fin. de donat. inter virum & uxor. L. cum hic status 32. §. 2. & 3. ff. eodem. L. bona quondam 1. L. donatio 3. L. si maritus 10. Cod. eodem.* Ut autem morte confirmata esse censeatur, requiritur, ut nec expressè *cit. L. L. hic status 32. L. bona quondam 1. donat. 3. si maritus 10.* nec tacitè fuerit revocata v. g. per interveniens divortium *L. si interim §. si moritur L. cum hic status §. si divortium ff. eodem,* vel rem donatam legandò, vendendò, permutandò aut aliò

aliô modô alienandô *cap. fin. de donat. inter virum & uxorem*. & *L. cùm hic status 32. §. qui quasdam 15. ff. eodem*.

Regula secunda primæ è diametro opposita est, quòd conjuges alteri donare, imo etiam inter se donare possint, quando nullus fit ditior aut pauperior, aut si donatio fiat mortis causâ & morte confirmetur: Ratio primæ partis est: quia conjuges de suis rebus, in quas habent dominium, si non cedat in detrimentum alterius partis liberè disponere possunt; sic uxor Morgengebam alii dare & donare potest *Land: Recht tit. 2. art. 7*. Donatio enim alii, quàm conjugi facta, nullâ lege prohibetur: Ratio secundæ partis est: quia si nulla pars conjugum fit ditior aut pauperior cessat ratio prohibitionis, propter quam *cap. fin. de donationibus inter virum & uxorem* & *cit. L. L.* supra in *Regulâ primâ*, donare prohibetur. Ratio tertiæ partis est: quia si morte confirmata, aut mortis causâ donatio facta est, ejus effectus suspenditur usque in tempus soluti matrimonii *L. si eum 9. §. ultim. ff. de donat. inter virum & uxorem*, *L. sed interim 11. in pr. L. si vitricus 60. §. 1. ff. eodem*: & *cit. cap. fin.* Tali enim modô confertur in tempus habile, cùm ibi vir & uxor esse desinant *L. quia 10. ff. eodem*. Hinc etiam nostrum *Land: Recht tit. 1. art. 3*. irritat donationes inter conjuges, si non fuerint morte confirmatæ, his verbis: Und ob er gleich seinem Weib, auffer was an ihren Leib gehört, und der Morgengab, ein Schanckung gethan, so ist doch dieselbe

selbe, auf Vorabsterben des Weibs erloschen, allermaassen auch hergegen des Weibs Schenkung, welche sie dem Mann thut, auf Vorabsterben des Manns, unkräftig ist, certum siquidem est, donationem præmortuò donatariò evanescere *L. à marito 19. Cod. de donat. inter virum & uxorem.*

Ex his duabus Regulis generalibus sequuntur aliæ regulæ.

311 *Regula tertia*, si donationes fiant inter conjuges putativos, eò quòd ob interveniens impedimentum, nullum sit matrimonium, consequenter nec inter virum & uxorem contingant, donatio valebit de jure *L. hæc ratio 3. §. videamus 1. ff. de donat. inter virum & uxorem.* Hoc autem procedit in casu, quò conjunx donatarius non scivit invaliditatem matrimonii, secùs enim *fas non esset, eas donationes ratas esse: ne melior sit conditio eorum, qui deliquerunt, cit. L. & §.* quòd si verò donans invaliditatem matrimonii non sciverit, valet quidem donatio, sed donanti utiles actiones super revocanda tali donatione competunt *L. si ex voluntate 7. Cod. eod.* E contrario si donans nullitatem matrimonii scivit, tunc valet facta donatio, quia donans extraneo donasse censetur *L. cum hic status 32. §. si quis 27. ff. eodem*: denique si tam donans quàm donatarius sciverunt inter eos nullum esse matrimonium, factam donationem fiscus vindicare potest *cit. L. cum hic status 32. §. fin.*

312 *Regula quarta*, quia per *cap. fin. de donat. inter virum & uxorem & L. L. cit. supra* tunc dona-

donatio inter conjuges non valet, dum ex eâ alter locupletior, & pauperior alter efficitur: ideo sequentes donationes valere videntur: 1. quando unus conjugum alteri solvit debitum ante tempus *L. sed si vir 31. §. quod vir 6. ff. de donat. inter virum & uxorem*: quamvis enim comòdum temporis retentâ pecuniâ sentire potuerit, tamen quod debetur in diem, verè est debitum *L. in diem 10. ff. de conditione indebiti*. 2. Si conjuges ad invicem faciunt donationem remuneratorem, *L. quod autem 7. §. si vir 2. ff. de donat. inter virum & c.* 3. Valida est donatio in conjuges rei alienæ in tantum, ut donatarius acquirat conditionem usucapiendi *L. sed & si 25. ff. eodem*. 4. Maritus repudiatam hæreditatem uxori titulò donationis relinquere potest *L. si sponsus 5. §. si maritus eod.* idem est in legato *cit. L. §. simili modò 14.* 5. Non tamen potest maritus rem sibi mortis causâ donatam, titulò donationis uxori relinquere *L. si quod 56. ff. eodem*. 6. Si maritus rogatus in certâ quantitate restituere uxori hæreditatem, eam sinè deductione quartæ quam posset, per §. *sed quia 5. instit. de Fideicommissariis hæreditatibus & Land-Recht tit. 37. art. 3.* detrahere, uxori donationis titulò restituat, validum est *cit. L. §. §. si quis rogatus 15.* quia in hoc casu magis officio præstandæ hæreditatis fungi, quàm donare maritus censetur. 7. Si vir ad unguenta emenda donet uxori pecunias, ea tamen asservatis pecuniis donatis, ex suis unguenta emat, donatio pecuniarum est valida, *L. quod autem 7. §.*

si maritus 1. ff. *eodem*, quia per hoc uxor non fit locupletior. 8. Valet donatio, quando maritus donat expensas itineris uxori, quæ post contractum matrimonium ad eum proficiscitur *L. si quis* 21. ff. *eodem*: eadem donatio etiam semper valet, si causâ mariti proficiscatur ut ex *cit. L. 21.* constat. 9. Si pater volens communem filiam dotare aliquid de dote uxoris consentientis ad augendam, & plenè integrandam dotem accipiat, talis donatio uxoris marito facta est valida *L. siue uxor* 34. ff. *eodem*, quia etsi donatio dotis prima nullius momenti esset, attamen ex sequenti consensu valet dotis datio. 10. Valet donatio mariti uxori eâ conditione facta, ut donatum in dotem accipiatur *L. si quis* 59. ff. *eod.* quia per hoc nec donans pauperior, nec donataria locupletior efficitur. 11. Donatio nondum viri potenti facta valet, si tali maritus nupserit *L. quod vir* 65. ff. *eodem*: quia cum nondum sit viri potens, in onerosis nondum censetur conjunx. 12. Valet donatio, si uxor ex pecunia sibi donata, aliquid emat, & iterum marito, à quo donô pecunias accepit, donet. *L. si uxor* 67. ff. *eod.* 13. Valet donatio, qua maritus pecunias uxori donat ad reficiendam illius igne consumptam domum *L. quod si vir* 14. ff. *eod.* 14. Uxor marito donare potest in ordine ad acquirendam dignitatem *L. quod adipiscende* 40. ff. *de donat. inter virum & uxorem* nisi exinde maritus factus fuisset locupletior *L. si propriis* 21. *Cod. eod.* item propter honores *L. nuper* 42. ff. *eodem.* aut ad processus *L. 41. ff. eodem*: nisi
 ite.

iterum propter tales processus locupletior fuisset factus *arg. cit. L. si propriis 21. Cod. eodem*: item valet donatio marito facta exilii causâ *L. inter virum 43. ff. eodem*: item valet donatio uxori facta ut comptior & ornatio incedat *L. si vir 18. ff. eodem*: quia sicut dignitas, honor mariti &c. redundat in uxorem, sic vice versâ ornatus ac splendor uxoris cedit in honorem & gloriam mariti *arg. L. si ut certò 5. §. 10. ff. commod.* unde eidem pretiosiores vestes donare potest, quod planè admittunt jura nostra patria *Land-Recht tit. 1. art. 3.* ubi exceptis talibus, *ausser was an ihren Leib gehört*, reliquas donationes invalidat; & talis donatio vestium expresse approbatur *per L. si vir 18. ff. eodem. 15.* Maritus uxori usuras & fructus prædiorum donare potest, quod in tantum intelligendum est *per L. de fructibus 17. ff. eod.* si scilicet maritus ei donavit prædia, quod talis donatio non valeat, fructus tamen ab uxore perceptos conditione repetere non possit, item potest maritus uxori in sua domo habitanti remittere pretium locationis, ut ibi gratis habitet *cit. L. si vir 18. ff. eod.* sic pariter maritus uxori res levioris momenti donare potest *L. cum hic status 32. §. planè 26. ff. eodem*: & *L. sed si 31. §. si vir 8. ff. eodem.* v.g. ad natalem, novi aîi auspicium &c. Quænam autem res levioris momenti censeantur, relinquatur Judicio prudentis & statum ac conditionem donantis ac donatarii considerantis, cum res levis momenti apud divites ac illustres sæpe censetur, quæ apud alios inferioris conditionis ma-

gni momenti est judicanda. Occasione hujus quæritur, cum apud plerosque nobiles mos invaluerit, ut quoties earum uxores pepererint filios, eis aliquid donent, utrum hoc validè fiat, cum videatur hinc quasi remuneratoriam donationem fieri. Sed mihi certum videtur, præscindendò à rebus levioris momenti, quas juxta imediatè dicta donare possunt, tales donationes esse invalidas, nec eas palliò remunerationis posse salvari, quia ad pariendas proles aliunde teneatur, quòd autem magis filium pepererit, quàm filiam id non tam ei, quàm marito attribuendum est. 16. Maritus validè potest pati, ut fructus dotis percipiat uxor *L. si fructus 8. Cod. eodem.* Quod tamen ita ad mentem hujus legis intelligendum est, quòd maritus tales fructus perceptos, si jam consumpti sunt, postea sub titulo invalidæ donationis repetere non possit, unde si tales ab uxore à prædio in dotem dato percepti fructus existant, & uxor exinde locupletior fuerit facta, tunc à marito ad restituendos fructus uxor potest conveniri, ut clarè *cit. L. indicat.* 17. Potest maritus uxori aliquid validè donare sepulturæ causæ, hoc est: eidem fundare aut construere locum in quo sepeliatur, illumque exornare *L. si sponsus 5. §. concessa donatio 8. & §. hac res 9. ff. eodem*, similiter, valet donatio si à marito uxori aliquid donetur ad oblationem Dei vel causæ piæ v. g. si maritus donet uxori, ut possit erigere promissum altare, vel pauperes sustentare &c. vel lampadem in Ecclesia perpetuò arsuram fundare, *cit. L. si sponsus 5. §. proinde*

inde 12. ff. eod. 18. Maritus potest etiam ex
comiseratione erga uxorem illi aliquid donare
v. g. extraordinariis mediis ejusdem infirmita-
tem curandô L. quod in uxorem 13. Cod. de ne-
gotiis gestis, vel procurandô & providendô ei de
alimentis L. ex annuo 15. ff. de donat. inter vi-
rum &c. 19. Princeps principissæ & vicissim,
semper validè donare possunt L. donationes 26.
Cod. eodem. Quod P. König ad Decret. lib. 4.
tit. 20. n. 14. cum aliis in Germania etiam ad
Principes inferiores & Comites, qui sunt im-
mediati Status Imperii, extendit.

Regula quinta quartæ directè opposita de-313
sumitur ex L. si sponsus 5. §. cum igitur 16. ff.
de donationibus inter virum & uxorem. ubi Ul-
pianus ita loquitur: Cùm igitur nil de bonis ero-
gatur, rectè dicitur valere donationem. Ubi-
cunque igitur non devenerit de facultatibus suis,
qui donavit, valet, vel etiam si diminuat, locu-
pletior tamen non sit, qui accipit, donatio valet.
Quia ergo contrariorum eadem est ratio; ideo
vi hujus Regulæ sequitur, sequentes in dubium
vocari solitas donationes inter virum & uxorem
esse invalidas. 1. Debita sibi solvenda non po-
test maritus uxori solvenda titulô donationis re-
linquere L. hac ratio 3. §. sed si debitorem 12. &
§. huic sententiæ 13. & L. si sponsus 5. §. si de-
bitor 3. ff. de donat. inter vir. & ux.; quia per-
inde est, ac si ipse maritus rem suam donâset,
cùm ad exigendum debitum à debitore jus ple-
num habeat. 2. Maritus ei mortis causâ tradi-
turum nequit jubere uxori tradere titulô dona-

N 3tionis,

tionis, seu rem mortis causâ donatam, donans conjugî donare nequit *L. idémque 4. ff. eodem*: quia ut loquitur Julianus, si convaluerit donator, donatarius tenetur condictione, si verò mortuus fuerit, hóc ipsô donatarius, quòd donaverit uxori, desinet rem donatam in bonis suis habere, ergo donare nequit, cùm donatio mortis causâ, primò per ipsam mortem confirmetur.

3. Donatio non valet, quæ, licèt facta sit ante nuptias, tamen dein primò post nuptias perficiatur *L. si sponsus 5. pr. ff. eodem*. quod tamen non procedit, si ante nuptias jam sit perfecta, & solum traditio post contractum matrimonium sequatur. *cit. L. si sponsus, & L. inter eos ff. eodem*.

4. Uxor mariti debita solvere nequit, nec ei pro solvendis suis debitis donare *cit. L. 5. §. si uxor 4. ff. eodem*. Hoc tamen conformiter ad nostra statuta Bavarica *Land-Recht tit. 1. art. 10.* intelligendum est cum duplici limitatione, primò, quòd hoc intelligendum sit, ad illa debita, quæ ante matrimonium fuerunt à marito contracta. Secundò si quidem stante matrimonio fuerunt contracta, uxor tamen & debitor maritus non exercuerunt cõmunem negotiationem, seu talia opificia exercent, quæ in quotidiano cõmuni quæstu consistunt, so zu offnen Kram und Marckh sitzen, oder offne Gastgeben, und andere dergleichen Persohnen seyn, Mann und Weib, die gemeine Handthierung kauffens oder verkauffens, zue gleichen Gewinn miteinander nemmen und empfangen, und ihr beeder Gewerb und Nahrung darmit treiben und fûr-
nem-

nemmen. In his enim duobus casibus videtur loqui *L. cit. §. 4.* si enim communem negotiationem exerceant, non modò uxor pro debitis mariti donare potest, sed insuper tenetur. *Gail. lib. 2. observ. 90. n. 5.* *Conradus Kessel in declarat. stat. Colon. super bonor. commun. inter conjuges §. limitatur tamen fol. 6.* & clarè hoc volunt patria *Jura Land: Recht tit. 1. art. 10.* ubi supra adductis personis communem negotiationem exercentibus in *art. 11.* etiam aliæ adnumerantur, nempe uxores Cerevisiariorum seu praxatorum der Breuen, Lanionum der Metzger, Libariorum seu Mulsariorum der Lebzelter, neque dubium est, quin non sub hoc articulo etiam aliorum opificum mulieres comprehendantur, quæ ex negotiatione mariti lucrum & augmentum rei familiaris capiunt, quoniam tunc in illarum utilitatem pecuniam aut rem creditoris versam esse censebitur, quod de Jure certum est, *Gail. lib. 2. observat. 90. n. 5.* *Manzins disput. de fidejuss. cap. 2. n. 28.* Excipe: nisi talis mulier à comuni substantia abstineat *Kessel cit. §. si igitur fol. 6.* §. Maritus vendens aliquid uxori, vel vicissim, titulò donationis pretium remittere nequit *L. si sponsus §. §. circa venditionem §. ff. de donat. inter virum & uxorem.*

Regula sexta limitans regulam secundam 314
supra *num. 310.* & quintam *num. 313.* positam est, quòd licèt regulariter tales donationes inter virum & uxorem sint invalidæ, duplici tamen viâ validæ reddi possunt, & primò quidem si specialiter eos in suprema voluntate donator vel

donatrix confirmaverit, tunc enim finè ulla distinctione ratæ habendæ sunt, circa quod tamen iterum attendendum, ne in nimia quantitate tales donationes fiant, nempe ne donatio excedat 500. solidos §. *alia 2. instit. de donat. L. si quis 36. §. ceteris 3. Cod. eodem.* Talis enim excessus ultra dictos 500. solidos absque insinuatione Judicis non valet: nomine autem 500. solidorum hodie cõmuniter 500. aurei, seu mille imperiales intelliguntur. *P. Engel ad Jus Canon. de donat. §. 1. n. 7. Gail 2. observ. 39. n. 2. & 3.* in Bavaria ultra 1000. Florenos absque insinuatione donare non licet *tit. 1. a. 1.* Secundò valida est donatio, quando insinuatur actis seu intimatur actis, *L. donationes 25. Cod. de donat. inter virum & uxorem*: idque juxta hanc legem procedit, si ve donatio sit in legitima quantitate, si ve eandem excedat: cui concordant Jura Patria *Land-Recht tit. 1. art. 15.* hac tamen appositâ ulteriori cautelâ, ut si post taliter factam donationem postea iisdem conjuges proles accipiant, facta donatio amplius non valeat; similiter in eodem *art. 15.* statuitur, ut nullus conjugum ad secunda vota transiens, existente unâ vel pluribus prolibus ex priori matrimonio secundæ conjugii plus donare queat, quàm quod uni ex prolibus prioris matrimonii seu per testamentum, seu sine testamento venit, cui suffragatur *L. hac edictali Cod. de secundis nuptiis.*

315 *Regula septima* libertatem donandi adhuc magis restringens est, quòd dicta non solùm procedant de donationibus inter virum & uxorem, sicut

sicut de iis solis loquitur *cap. fin. de donat. inter virum &c.* sed & alii insuper respectu conjugum donare nequeunt. Sic 1. focer nurui, vel nurus focero. 2. focer genero, & gener focero 3. confocer confocero & 4. qui copulatos matrimonio in potestate habent, donare nequeunt. *L. cum hic status 32. §. oratio. 16. ff. de donat. inter virum & uxorem.* Inter eas enim personas, quarum juri subiecti sunt vir & uxor, qui, quæque in eorum potestate sunt, donationes jure civili fieri non possunt *L. nec inter eos 4. Cod. eodem. & L. si ut proponis 5. Cod. eodem.* Sicut autem donationes inter conjuges suas exceptiones ac limitationes habent, ut ex datis regulis constat, sic pariter eadem donationibus his non sunt denegandæ ob paritatem rationis.

Regula octava. Si donatio valida est, res donata donatario conjugi semper manet, excipe unum casum supra jam insinuatum, nisi juxta *Land-Recht tit. 1. art. 15.* post factam donationem nascantur primò proles, per consequens donans rem validè donatam semper vindicare potest *L. quæ jam 48. ff. de donat. inter virum &c.* & eò defuncto ipsius hæredes: interim tamen uxor donataria probare debet, quòd ei hoc vel illud donatum fuerit *L. quintus 51. ff. eodem:* quia omnia præsumuntur ex bonis mariti acquisita, nisi uxor contrarium doceat *L. etiam 6. Cod. eodem: Balthas. ad Jus Bavaricum tit. 1. resolut. 5. num. 30. glossa in cap. significavit 2. verbo divisionem extra: de donat. inter virum & uxorem. Decianus vol. 2. resp. 47. n. 1. adeo quidem,*

ut etiam lucrum & fructus dotis bonis mariti annumerentur *Besold. Thesaur. practico: verbo: Weiber-Güter.*

- 317 Si verò donatio juxta præcedentes regulas est invalida, tunc donatio à donante conjuge revocatur, & si res non amplius existat, eò quòd à donatario bonâ fide consumpta est, tunc donator condicere potest *condictione sine causa*, ad restituendum id, in quantum donatarius locupletior est factus *L. si sponsus §. §. fin. ff. de donat. inter virum & uxorem*, & pretium juxta justam æstimationem donanti vel ejus hæredibus restitui debet *L. si donata 36. & L. si stipulata 33. ff. eodem*: quia quod sine justa causa donatum est, injustè retinetur *L. quia quod 6. ff. eodem*: si verò conjunx donatarius vel donataria dolò vel malâ fide faceret, nè res invalidè donata exstaret, tunc vel ad exhibendum, vel ad damnum injuriæ donans agere *L. si mulier 37. L. si sponsus §. §. ult. L. si stipulata 33. §. 1. ff. eodem* & actione legis Aquiliæ rem donatam exigere potest. *L. liber homo 37. ff. ad Legem Aquiliam.*

Octavam speciem bonorum in matrimonio constituunt illa, quæ uni conjugum adveniunt per testamenta aut Legata. v. g. Si uxor in aliqujus testamento instituatur hæres, vel ei aliquid legetur: de talibus bonis fit mentio in *Land-Recht tit. 1. art. 1.*

- 318 Nonam speciem bonorum constituit, portio virilis seu filialis *ein Kindsthail*, hoc non tam in matrimonio datur, quàm eò dissolutò propter matrimonium datur. Hæc regulariter exstan-

exstantibûs liberis vel ex hoc vel ex priori matrimonio debetur uxori viduæ præmortuô marito, non quidem ex omnibus simpliciter bonis mariti, sed quæ utriusque conjugis curâ & opere fuerunt acquisita, nempe de acquæstu, von der Errungenschaft: *Land-Recht tit. 1. art.*

1. his verbis statuens: soll ihr geben werden ein gleicher Kindsthail, so viel einem jeden Kind zue gleichen Theilen, ohne letzten Willen gebühren mag, mit ihren, oder anderen von ihrem Mann herkommenden ehelichen Kindern, aus allem dem Vermögen, das beede Ehe-Leut von dem Einkommen ihrer Güter erspart, oder sonst durch ihren aignen Fleiß erobert, aber nit durch Erbschaft, oder in ander Weg dem einen Ehe-Gemächte allein zuegestanden: per quæ verba articuli, omnia bona à portione virili excluduntur, quæ aliô modô, quàm per industriam utriusque conjugis aut operam obveniunt, v. g. Legata, hæreditates, donationes &c. ita *Balthas. tit. 1. resolut. 1. n. 7. L. Baro Schmid ad art. 1. n. 31. & sequentibus.*

Dixi superiùs numerô præcedente portio- 319
nem virilem *regulariter* deberi uxori, non enim ea semper pro semper debetur, si enim uxor certam ac determinatam dotem attulit, necque aliquid per pacta dotalia de futura successione conventum fuit, tunc uxor in tali casu portionem virilem non recipiet, sed solùm accipit dotem & contradotem, in qua ultima non proprietatem, sed solùm usumfructum, quamdiu vivit, acquirit, ita expresse statuitur *Land-Recht*

Recht cit. tit. 1. art. 1. ex quô à contrariô sequitur, si constituta certa ac illata dos fuit, & tamen in pactis dotalibus conventum est, ut præmortuô marito uxor sibi aut usufructuariè aut proprietariè acquirat portionem virilem, tunc talem uxorem & dotem & contradotem, & simul etiam portionem virilem exigere posse, dummodo per hoc non in legitimâ præjudicetur filius, ut ea salva permaneat.

320 Decimam speciem bonorum in matrimonio reperibilium constituit acquestus, das mit einander eroberte Gut, oder Errungenschaft, & in nullo alio consistit, quàm (sicut dictum) in illis, quæ industriâ & operâ utriusque conjugis acquiruntur, excludendô omnes alios seu per donationem, hæreditatem aut legatum aliquid acquirendi modos.

321 Undecimam bonorum in matrimonio reperibilium speciem constituit supellex die Haußvarnuß, estque nil aliud, quàm res mobiles paratæ ad quotidianum usum patris familias *L. 1. 2. & 3. ff. de supellectili legata*. Et in hac multa variaque continentur de Jure comuni, ut videre est *cit. L. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 12. ff. eodem*: quia tamen nobis specialiter ad jus statutarium attendere incumbit, sic *vi tit. 1. art. 2. Land-Recht* nomine supellectilis continentur sequentia, res mobiles, non quidem indistinctè omnes, sed Leinwath und Beth-Gewandt, Kuchel-Zin-und Kupffer-Geschirr, auch was sonstens Haußrath ist, auch essente Speiß und Trand, welches nit zum Verkauf, sonder zum Gebrauch vorhanden,

den, item, das Silber-Geschirr, welchen den Ehe-Leuten auf die Hochzeit verehret worden, verstanden. Videntur quidem plura adhuc contineri sub nomine supellectilis, de quibus consulatur L. B. Schmid in *Jus Bavaricum* **Landes Recht tit. 1. art. 2.** qui hanc materiam fusè examinat. Interim tamen Jure Boico certum est *cit. art. 2.* nomine supellectilis non intelligi Bücher, Harnisch, Büchsen, Wöhr, Kock, Kleisnoter, Ketten, End und Gebendt, auch was zu des Manns oder der Frauen Leib gehörig, dergleichen Gutschen, Gutschen-Zeug, Jaidts und Fischzeug, Vieh und Handels-Barren, Geld, Erand, (außer zuer Speiß) item Werckzeug, Wägen, Pflüeg, und was zum Ackerbau gehörig.

Ultima & duodecima bonorum species in matrimonio sunt debita passiva, die abzuesührende Schulden, quæ aut ab uno aut ab utraque conjugum fuerunt contracta.

Vidimus modò & egimus à num. 281. de bonis, quæ inter conjuges esse possunt, jam agendum venit, quid circa hæc observandum sit, si uterque conjunx vivat. Omnia in compendio inquiremus :

Arrha quæ in contractu sponsalitia à sponso **322** sponsæ fuerunt datæ, ad sponsum subsecutò matrimonio transeunt, & ejus dominio subduntur per num. 31. *supra* : *Largitas sponsalitia* contractò matrimonio proprietariè ad recipientem pertinet, ut patet ex num. 34. *supra*. *Donanuptialia* exceptis vasis argenteis dividuntur inter con-

conjuges per *num.* 283. consequenter pars eorum ad maritum, altera pars ad uxorem proprietariè pertinet. *Morgengeba* proprietariè ad uxore pertinet, eamque potest alienare. Supra *num.*

323 77. *Dotis* dominium durante matrimonio civile competit marito arg. *L. 11. Cod. de Jure dot. & L. 9. Cod. de R. V.* per quas leges quia rem dotalem vindicare potest, verè est Dominus dotis, cum vindicatio rei soli domino illius competat *L. 23. & tot. tit. ff. & Cod. de R. V.* Dominium tamen naturale in dotem habet uxor *L. in rebus dotalibus 30. Cod. de Jure dot.* est enim ipsius patrimonium *L. 3. §. 5. ff. de minoribus & L. un. §. & hoc 14. Cod. de Rei uxoria action.* licet enim dos sit in bonis mariti, mulieris tamen est *L. quamvis 74. de Jure dotium.*

324 Ut ut autem maritus sit Dominus civilis dotis, & quàm diu vivat apud ipsum remaneat dos *Land-Recht tit. 1. art. 4. §. 1.* si certa dos sit constituta, simulque marito fructus dotis cedant *L. dotis 7. in pr. ff. de Jure dotium* non tamen sine consensu uxoris dotem alienare potest *L. uni. §. & cum Lex 15. Cod. de rei uxoria acti.* nisi alienatio uxori foret utilis aut necessaria *Wesensbec. de fundo dotali num. 5.* aut nisi res in dotem sit fungibilis *L. in dotem data 42. ff. de Jure dotium* vel si sit quidem mobilis, non tamen servando servabilis, quia hoc ipsò, quòd servari nequeat, in comòdum uxoris alienari potest, nè mulier indotata veniat arg. *L. si pater 12. ff. de pactis dotal.* si enim talis res in dotem data servandò sit servabilis aut pretiosa v. g. gemæ, alie-

alienari nequit *Schneiderwin. ad instit. quibus alienare non licet num. 10.* imò maritus nec rem immobilem in dotem taxationis causâ datam, ut sciatur quanti plus vel minus res tempore restitutionis valeat, alienare potest *L. si inter virum 21. Cod. de Jure dotium*, si verò rei immobilis in dotem datæ æstimatò facta sit per modum venditionis, ac si res talis marito esset vendita, tunc maritus talem rem dotalem alienare potest *L. plerumque 10. ff. eodem*: e contra rem immobilem inæstimatò in dotem datam alienare non potest *L. unica: §. 15. Cod. de rei uxoria action.*

Cæterum hîc nota, sicut mulieri melius est, **325** si res ejusdem in dotem æstimatò dentur, sic è contrario marito magis proficuum est, si res in dotem datæ inæstimatò dentur, ita enim Ulpianus in *L. plerumque 10. ff. de Jure dotium* ait: *plerumque interest viri, res non esse æstimatas, idcirco, ne periculum rerum ad eum pertineat: maxime si animalia in dotem acceperit, vel vestem, quâ mulier utitur. Evenit enim, si æstimata sint & ea mulier adtrivit, ut nihilominus maritus æstimationem eorum præstet. Quoties igitur non æstimata res in dotem dantur, & meliores & deteriores mulieri fiunt.*

Cæterum præter hoc, quòd jura prohibeant **326** in favorem dotis, nè maritus eandem alienet, etiam omnia bona mariti pro dote obligata sunt, & habet uxor in iis tacitam hypothecam *L. unica §. ut plenius 1. Cod. de rei uxoria actione* hocque procedit sive stipulatio dotis fuerit facta in scriptis, sive sine scriptis *cit. L. unde etiam ratione*

tione hujus hypothecæ aliis creditoribus de Jure
 re cōmuni præferenda est, *L. assiduis* 12. *Cod.*
 327 *qui potiores in pignore habeantur* de Jure tamen
 patrio *Gandt-Proceß tit. 2. art. 11.* illis cre-
 ditoribus, qui ante contractum matrimonium
 in bonis mariti habuerunt hypothecam non præ-
 fertur, quod idem insinuatur *Land = Recht*
tit. 1. art. 8. ad verba: auch denjenigen glaubig
 gern 2c. & hæc prærogativa conceditur etiam ejus
 liberis aut hæredibus descendentibus (non autem
 aliis uxoris hæredibus *L. unica Cod. de privilegio*
dotis) dotem matris suæ repetentibus *Schneidew.*
instit. de action. §. fuerat. num. 68. Manzins ibi
ad vers. cum ipsa mulier num. 15. Arnoldus Rath
de rei vendi. assert. 21. num. 3. & 5. occasione
 hujus incidenter posset quæri, an creditores non
 præcedant uxorem, qui stante matrimonio ma-
 rito ad alimentandam uxorem crediderunt, quia
 hoc casu credita in uxoris utilitatem fuerunt
 versa. R. probabilius non procedere, alimen-
 ta enim uxori à marito præstita non possunt di-
 ci ad sensum *Land = Recht tit. 1. art. 13.* in
 utilitatem uxoris versa, *Conrad. Kessel. in decla-*
rat. statu: Collon. de commun. bon. inter conjuges
§. quia respondetur, quia marito incumbit tam-
 quam capiti familiæ uxorem & liberos esse
Gail. lib. 2. observ. 95. n. 7. Myns. cent. 1. obser-
vat. 64. sicque talia alimenta in rem propriam
 mariti versa creduntur, experti autem juris est,
 quòd uxor pro marito non teneatur *L. 1. & 2.*
Cod. ne uxor pro marito &c. ex quo sequitur ma-
 ritum etiam ad alimenta præterita & à sola uxo-
 re

re consumpta teneri, si uxor contraxisset debita pro se alenda.

Sed quia hoc remedium Juris utpote primò 328
per subhaftationem maritalium bonorum amplectendum sæpè sæpius uxori valdè difficile accidere solet, sic jura in favorem dotis ac mulieris aliud remedium faciliùs dotem suam indemnem servandi offerunt, quòd nempe uxor stante etiam matrimonio, si maritus vergat ad inopiam, & periculum sit amittendæ dotis, possit à judice restitutionem dotis, & exceptionis præsidium ad expellendum ab hypotheca secundum creditorem petere *L. ubi adhuc 29. Cod. de Jure dotium*. Debet autem bona sua, ita revocata, ad sui, suorumque necessariam sustentationem applicare; in casu quò maritus prodigus 329
omnia dilapidare præsumeret, vel potest uxor per *Land-Recht tit. 1. art. 8.* aut ejus consanguinei implorare officium Judicis, ut maritum adigat, pro assecuranda dote uxori assignare bona, unde dos repeti possit: so soll alsdann der Mann nambliche Verweisung, Auszaiung und Vermächtnus thun, umb Heurath-Gutt und Widerlag: interim tamen in hoc casu vi *cit. art.* prodigalitatem aut in prævisam deficientiam mediorum mariti uxor aut ejus consanguinei coram judice probare debent auch sie, oder ihre Freund, mit oder ohne ihren Willen und Bevelch (welches dann die Freund zethun sug haben sollen) da man eines oder anderen angeregter Fall halben in Rechten besklageten, und solches genugsammlich nach Ersant

O

fants

Sanctus des Richters fürbrächten: docet tamen *Gail. lib. 2. observat. 85. num. 12.* in tali casu ratione dotis sufficere semiplenam probationem prodigalitatis aut indigentiae mariti.

- 330 Circa quod tamen in casu, quô ob prodigalitem vel indigentiam ab uxore vel ejus consanguineis repeteretur dos, benè notandum est, quòd uxor ex fructibus repetitæ dotis teneatur familiam alere, & eos pro domesticatione in quantum sufficiunt, impendere, ut indicat *cit. art. 8. ad finem verbo: Doch ihr beeder Niesung*, quia fructus nilominus deservient oneribus matrimonii *cap. per vestras 7. §. mandamus de donat. inter virum & uxorem. Gail. lib. 2. observat. 92. n. 9. Balthas. ad Jus Bavaricum tit. 1. art. 8. num. 21.*

- 331 Aliud insuper remedium Jura nostra patria in casu, quô prodigalitas mariti sufficienter in judicio probata, aut alias Judici manifesta est, ad servandam suam dotem integram uxori porrigunt atque suppeditant, dum ad ejusdem vel consanguineorum ejus petitionem ab Judice duo administratores designantur, qui confectio inventario familiae prodigi mariti de necessariis provideant, ejusque bona administrent *Land-Recht tit. 1. art. 7.* hat ein Frau ein Mann, was Stands er sene, welcher also ungerathen wäre, daß er seinen Weib und Kinderen, das Gut, es sene sein, oder seines Weibs, unendlich, und bößlich anwürdet, die soll mit ihren Freunden zu jedes Orts Obrigkeit gehen, und vor derselben, wie recht ist, wahr machen, und

und beweisen, das ihr Mann, ihr und ihren Kinderen das Gut unnützlich verthue, oder unendlich anwende, wo sie dann solches bringet, soll ihr die Obrigkeit zweien aus den nächsten Freunden zu Pflegern geben, die sich des Guts auf ein inventari unterwinden, biß so lang man sieht, das ihr Mann gut will thun. Es soll auch die Obrigkeit hierinnen ihr Schirmmer seyn, und ob gleichwol die Frau, noch ihre Freund (welche dann ebenfalls auch ohne der Frauen Willen, solches zuthun befugt) nit klagt, sonder die Obrigkeit dessen Erfahrung hätte, soll nichts destoweniger das jenig, wie gehört, gegen einen ungerathnen Mann Ambts halber fürgenommen werden.

Circa quod duo in praxi consideranda veniunt. Primum est, quod, si vir cesset esse prodigus, & videatur, ut *cit. art.* dicit: Das ihr Mann gut will thun, non sit opus, aliâ declaratoriâ, vel potius curatellæ retractatoriâ sententiâ, sed rediens ad frugalitatem ipsô Jure statim recuperat liberam de rebus suis disponendi facultatem *Decian. vol. 3. resp. 2. num. 15. Gail. lib. 2. observat. 85. num. 6.* Alterum observandum est, quod, quamvis in supra dicto casu, dum nempe maritus ob prodigalitatem suam propria bona administrare nequit, de jure comuni *arg. L. mutus 73. ff. de Jure dotium*, uxor ad conservandam dotem suam ipsamet possit administrare bona mariti & familiæ providere, de Jure tamen Bavarico per *art. 16. tit. 1. Landts Recht* universaliter omnis administratio prohibetur

betur uxori, ità quidem, ut per *art. 11. tit. 5. Land-Recht* nec tunc administrare possit uxor bona mariti, licet ille esset mutus, cæcus aut surdus, quia & in hoc casu constituuntur curatores, sondern auch den Sinnlosen und Thoren 2c. & de prodigis clarè exprimitur: auch den gerichtlich erklärten Verschwendern ihrer Habe.

334 Quod concernit durante matrimoniò Paraphernalia seu illata, quæ uxor secum tulit, neque in dotem dedit, de quibus supra *num. 301. & 302.* horum dominium absolutè, totaliter, & privativè ad uxorem spectat; nisi marito traderit expressâ hac conditione, ut illius fiant *L. hac lege 8. & L. fin. Cod. de pactis convent. & L. si ego 9. §. ceterum 3. ff. de Jure dotium.*

335 Et per consequens de Jure comuni uxor cum talibus bonis liberè disponere potest, Jus autem Bavaricum hanc libertatem disponendi limitat uxoribus per *art. 18. tit. 1. Land-Recht*, ut exceptâ ultimâ voluntate de omnibus suis rebus Paraphernalibus (de receptitiis enim & ad propriam administrationem sibi reservatis potest disponere) nil disponere, donare, alienare, vendere, ea hypothecare, aut super bonis Paraphernalibus in Judicio stare, litigare, transigere, quidquam agere, nulli læsionis periculo se exponere, imò nec hæreditatem adire possit, sed administratio talium bonorum ad maritum adeò pertinet, ut si fortè uxor aliquid contra hanc Juris Bavarici dispositionem agere præsumpserit, non modò negotium, actus, & contractus fiat nullus,

lus, sed insuper marito per integrum quinquennium utile seu à tempore scientiæ computandum jus competit, ejusmodi contractum & negotium infirmandi ac annullandi, ità dissertè *cit. art. 16.*

Quamvis itaque maritus in Paraphernalia **336** uxoris administrationem habeat, de iis tamen sinè uxoris consensu alienare nil potest *Land. Recht cit. tit. 1. art. 17.* Es soll noch mag auch der Mann seiner Haußfrauen ihr ligend oder fahrent Gut, das sie ihm zugebracht hat, ohne ihren Willen nicht onwerden: nisi alienatio uxori foret utilis aut necessaria *Wesenbec. ff. de fundo dotali*: non solùm autem prohibetur rerum uxoris alienatio absoluta, quâ transfertur dominium, sed nec bona Paraphernalia diminuere, servitutem imponere vel ademere *L. si fundum 5. L. nemo res 6. L. sancimus 7. Cod. de rebus alienis non alienandis* vel usucapionem aut similia uxori detrimentum causantia pati *L. alienationis 28. ff. de Verborum significatione.*

Visô dominiô ac administratione bonorum **337** Paraphernalium, videndum restat eorum fructus, ad quem pertineat, examinare. Duplicis autem generis fructus talium bonorum considerari possunt, *naturales*, quos ipse fundus vel arbores &c. de se proferunt; aliique indigent operâ humanâ v. g. agricultura, alii nullâ operâ humanâ aut non nisi levi v. g. arbores &c. & *industriales*, qui industriâ ac labore hominum comparantur v. g. frumenta &c.

Quod itaque concernit fructus merè naturales, hi ad uxorem pertinent, nisi omnino viles aut vix ullius pretii essent, tunc enim etiam tacito consensu uxoris eos maritus accipere potest *arg. L. si id quod 28. §. si quid 1. & L. utrum 47. ff. de donat. inter virum & uxorem.* Idem est cum fructibus industrialibus v. g. frumento, oleo &c. si enim maritus consentiente uxore aut non contradicente eos ad se accipiat, & in sustentationem familiæ applicet, suos facit, sicut è contrario uxor eosdem sibi facit, si contradicat, & ut maritus eos accipiat, non patiatur, *L. finali & L. lege hac 8. Cod. de pactis conventis & L. si ego 9. §. dotis autem 2. ff. de Jure dotium.*

- 338** Pecuniæ verò sortis, quas maritus exegit, uxoris fiunt, & maritus eas uxori servare debet, & pro iis habet uxor hypothecam in res mariti *cit. L. si mulier fin. Cod. de pactis conventis,* ex quâ lege illud adhuc observandum est, quòd, si uxor chirographos debitorum semel extra-derit, maritus absque ratihabitione uxoris semper contra debitores coram competente Judice agere possit. Quòd de Jure Bavarico per *art. 16. tit. 1.* omnino certum est. In his tamen & similibus casibus, ubi maritus Paraphernalia administrat, expensas pro administratione vel procurandis fructibus vel acquirendâ pecuniâ &c. à bonis uxoris maritus detrahere potest *L. fructus 7. ff. soluto matrimonio.* In his tamen expensis maritus debet modum habere nec eas excessivè facere *arg. L. non solum § 3. ff. de hereditatis petitione,* debet enim tamquam administrator aut

aut uxori aut ejus consanguineis rationem administrationis circa bona paraphernalia & eorum fructus &c. deponere, in quibus rationibus reddendis si malus, negligens aut dolosus perhibeatur, de suis bonis damnum uxori per hoc illatum restituere tenetur *arg. L. contra impuberes 2. L. curatorem 6. L. si ab eo 7. L. adversus 8. L. curatoris 17. ff. de negotiis gestis & L. constitutionem 27. & L. sancimus fin. Cod. de administratione tutorum vel curatorum.*

Bona à conjugibus invicem validè donata, 339 de quibus supra à *num. 303.* usque ad *num. 317.* actum est, proprietariè ad conjugem donatarium, seu cui fuerunt legitimè donata, pertinent, quamvis juxta *cit. Land-Recht tit. 1. art. 16.* ubi generaliter omnia uxoris bona à marito sunt administranda, ea administrare debeat maritus. Effectus enim donationis inter conjuges est, quòd in casibus à jure permissis & supra *num. 310. 312. 314.* expressis non minus transferat dominium, aut usucapiendi conditionem, quàm alia donatio, ut ex *cit. L. L. supra num. 312.* constat.

Idem dicendum est de bonis, quæ unus conjugum ex testamento, hereditate vel ex legato acquirat, quia in hoc casu dominium est penes acquirentem, licèt in casu, quò mulier talia bona acquireret, administratio vi *cit. art. 16. tit. 1. Land-Recht* sit penes maritum.

Portio virilis cum stante matrimonio effectivè non detur, de ea infra agetur, attendenda tamen sunt dicta supra *num. 318. & 319.*

340 Acquestus die Errungenschafft , quem supra *num.* 320. ad mentem *L. 7. & 8. ff. pro soc.* definivimus , inspecto Jure comuni utrique conjugum est communis , ita quidem , ut si conjuges negotiatione , operâ , vel parsimoniâ tantum pecuniæ corraferint , unde fundum vel aliam rem emerint , statim ea res communis erit utrique ; nec refert nomen mariti , vel utriusque mancipationis litteris professum sit , utroque enim casu uxori etiam dominium & possessio acquiritur , ut probat Abrahamus à Wesel *de connubiali bonorum societate cap. 2. num.* 11. plurimos A. A. pro se allegans , quod quidem etiam Jure patrio procedit , in casu , si nulli liberi existant , ubi *Land-Recht tit. 1. art. 4.* si etiam nulla pacta existant , cuilibet conjugum dimidiam acquestus partem proprietariè adjudicant , & præter hanc præmortuò unò superviventi conjugum alteram partem ad dies vitæ usufructuariè concedunt. Was sie aber beede mit einander von ihren Gütern Einkommenspart, oder durch aignen Fleiß erobert , das bleibt den Überlebenden sein lebenlang allein , doch der halbe Theil nur nuznießlich &c. Idem videtur procedere juxta *Land-Recht tit. 1. art. 10.* si conjuges communem negotiationem , de qua supra *num.* 313. circa med. exerceant ; non tamen procedit , ut acquestus sit utrique conjugum communis , si adsint liberi , & certa dos fuit illata , quia ut supra *num.* 318. jam dictum est , in hoc casu nullam acquirit partem virilem de acquestu *Land-Recht art. 1. ad finem tit. 1.* ergo nec videtur habere ullum do-

dominium: item non procedit, in casu, quò nullam certam dotem constituit & adsint liberi, quia hoc casu exinde acquestus utrique còmunis esse non potest, cùm uxor mortuò maritò solum ex eo partem filialem seu portionem virilem, non autem medietatem acquestus acquirit **Land: Recht cit. tit. & art. post initium.** Inter- 341
rim administratio ad maritum pertinet, & si male administraret, uxor de reliquis mariti bonis, quod ei intererat exigere potest in restitutionem, quia uxor censerì potest, eam portionem vel dimidietatem à lege accipere titulò onerosò in compensationem curæ & laborum matrimonialium, absque hinc ex eadem ratione conditionem ex lege pro hac acquestus portione eidem competere tradit L. B. Schmid ad **Land: Recht tit. I. art. I. num. 29. & 35.** hoc adhuc magis procedit, si uxor cum marito còmunem negotiationem exerceat.

Supellex stante matrimonio utrique conjugum còmunis esse videtur **Land: Recht tit. I. art. I.** per verba: *Plus ihrer beeden Eheleuth gemeiner vermischten Haus: Fahrnuß* &c. de Jure tamen còmuni magis ad maritum spectare videtur, ut colligitur ex *L. supellex I. ff. de supellectili legata. & L. supellectilis 6. ff. eodem*: ubi tum domesticum Patrisfamilias instrumentum, tum res ad usum còmunem Patrisfamilias parata dicitur.

Quidquid sit de tali supellectili, uxor defunctò maritò portionem virilem **einen Kinds: Theil** acquirit **Land: Recht tit. I. art. I.** quænam

nam autem in communem supellectilem computentur, vide supra dicta *num.* 321. Ex quo sequitur; quod uxori pariter competat condictio ex Lege, si maritus prodigè supellectilem dilapidare præsumat, quia vi hujus à lege destinatae portionis virilis, uxor jus quæsitum ad eam saltem inchoativè habet, vi cuius sui Juris se defendere potest.

- 343 Concludimus tandem hanc materiam de bonis conjugum stante matrimonio, quia tamen his debita passiva correlativè respondent, sic quæritur, quisnam conjugum debita facta durante matrimonio solvere teneatur? & imprimis certum est de Jure Bavarico *Land = Recht tit. 1. art. 10.* illos conjuges, qui communem exercent negotiationem, de quibus supra *num.* 318. & qui in *Land = Recht cit. tit. art. 11.* eis adnumerantur, teneri, ut simul satisfaciant debitoribus in ordine ad communem negotiationem eis credentibus: *Wo in solchen und dergleichen Fällen Irrung entstehen, soll Mann und Weib beiderseits unverscheidentlich, ein jedes für die ganz Schuld, und als für ein Person, zu bezahlen verpflichtet seyn, doch weiter nit, als für die Schulden, die wegen ihrer gemeiner Handthierung gemacht worden. Gail. lib. 2. observat. 90. n. 5.* Excipe, nisi uxor & maritus pacti fuerint vel pro parte, vel pro tota summa se velle obligari *cit. art. 10. Land = Recht* / quia tali modò societatem inierunt, quæ si contracta sit in pari pecunia, nec adjectum sit de partibus lucri & damni, debent esse æquales *L. si non fue-*

fuertint 29. & ibi gloss. 1. ff. pro socio. gloss. fin. in L. 1. Cod. eodem: & in pr. instit. de Societate. Quòd si verò se solùm pro parte obligaverint, ut ad unum duæ partes lucri vel damni, ad alterum verò tertia lucri & damni pertineat, tenentur pro parte, de quâ pactum est, solvere debita in princip. Instit. de Societate.

Si verò conjuges non exerceant cõmunem negotiationem, nec ullum pactum de lucro vel damno cõmunicando intervenerit, neuter conjunx ad solvenda alterius debita est obligatus, quia regulariter nec uxor pro marito, nec maritus pro uxore tenetur *toto tit. Cod. ne uxor pro marito: & Land. Recht tit. 1. art. 10.* In tali enim casu uxor ex sua singulari negotiatione, maritus verò etiam ex sua obligatur, quoniam gesta extra societatem, socios non obligant. *Gail. lib. 2. observ. 90. num. 6.* Posset quidem hìc etiam quæstio institui, an non saltèm pro debitis mariti possit fidejubere? Sed quia aliàs nos jam diu detinuimus in hac materia, de hõc infra in lib. 3. tit. 21. tractabimus.

Tertiam partem quæstionis supra *num. 281.* propositæ examinare restat, scilicet, quid sit circa bona solutõ matrimoniõ, quæ inter conjuges inveniuntur, prolibus sive exstantibus, sive non exstantibus faciendum? &

Certum videtur solutõ per mortem unius **344** conjugis matrimoniõ (quia de divortio infra ad §. 9. *hujus tit. agetur*) illa bona esse reddenda superviventi unà cum portione virili, aut pro varietate circumstantiarum contradote, in quibus
bus

bus durante matrimonio habuit dominium, saltem naturale, ut etiam includatur dos: & in hoc tam Jus Comune, quàm Bavaricum conveniunt: quia tamen pro varietate circumstantiarum vix ulla generalis eaque solum obscura regula potest dari, ex altera verò parte plurimi circa hanc materiam sæpè sæpiùs, ut ipse scio, contingant errores, sic ut omnes hujus materiæ plenè adipiscendæ cupidi Patriotæ plenam cognitionem habere possint, eamque levi brachiò retinere aliquos casus practicos ponere opere pretium duximus, ex quibus in omni omnino circumstantiarum varietate quilibet facilè resolvere poterit, quid cuique coniugi post mortem alterius debeatur & quid restituendum sibi legitime petere possit, vi Juris Bavarici *Land-Recht*.

345

Casus primus: Cajus ex Bertha, quam virginem duxit, & ab ea absque pactis dotalitiis mille florenos accepit, tres filios peperit, ac tandem moritur. Quæritur jam quid viduæ Berthæ debeatur?

R. 1. Si fuit virgo, & certa Morgengeba constituta fuit, hæc ei est extradenda; quòd si verò nulla Morgengeba constituta fuit, tunc eidem à Judice aliqua est assignanda, quæ tamen tertiam partem illatorum non excedat *Land-Recht tit. 1. art. 1.* consequenter pro Morgengeba in casu non constitutæ 333. fl. 20. x. venire possunt.

2. Debentur ei omnia, quæ in domum mariti intulit, seu sint bona Paraphernalia seu receptitia, quia in his dominium ac proprietatem retinuit:

tinuit: supra *num.* 334. *Land-Recht art. 1. tit. 1. ad init.* & hæc illata sibi vindicare potest modò, supra *num.* 338. declaratò.

3. Arrhas, quas ante nuptias à marito accepit, vidua sibi restitui expetere non potest, hæ enim subsecutò matrimoniò juxta *num.* 31. marito proprietariè fiunt.

4. Largitas sponsalitia ante nuptias uxori à marito tradita, pariter viduæ reddenda est, quia eam sibi irrevocabiliter acquirit, ut dictum est supra *num.* 34.

5. Portionem virilem einen Kind-Theil, tam de acquestu, quàm de supellectili non acquirit, juxta dicta supra *num.* 319. quia certam dotem attulit, in quo casu Jura nostra Patria ita loquuntur *Land-Recht tit. 1. art. 1.* Hätte aber das Weib ihrem Mann ein gewisses und rechtes Heurath-Guet zuegebracht, doch sonst zwischen ihnen, wie es der Todt-Fall halben soll gehalten werden, nichts bedinget worden, so folgt ihr die Widerleg, welche dem Heurath-Gut gleich seye, ihr Lebenlang nuznießlich &c. allein daß der Kinds-Theil, in dem mit einander erworbenen Gut gefallen seyn soll. Vi cujus constitutionis sequitur ulterius

6. Quòd in nostro casu Berthæ debeatur contrados die Widerlag ut supra *num.* 297. dictum est, & quidem si aliud pactum non existat contrados, in ea quantitate ei restitui debet, in qua ejusdem dos constituta fuit, ut supra *num.* 295. diximus, cui consonat *Land-Recht tit. 1. art. 1.* his formalibus: so folgt ihr die Widerlag,

222 *Tractatus Just. Bavar. Can.*

Verlag, welche dem Heurat-Gut gleich seye, ihr
Lebenlang nutznießlich: unde in contradote uxor
non acquirit dominium, sed solum usumfru-
ctum, & contrados mortuâ Berthâ restituenda
est hæredibus Caji.

7. Viduæ extradenda sunt omnia ea, quæ
ei legitimè donavit maritus ut ex *num.* 339. con-
stat, & *Land-Recht tit. 1. art. 1. §. wäre*
ihr auch.

8. Berthæ debentur ejusdem vestimenta,
gemæ &c. & quidquid ad ejus corpus pertinet
Land-Recht cit. tit. & art. Verbo: darzue
auch &c.

9. Denique juxta intellectum *num.* 337.
& 338. accipit uxor fructus ac sortes suorum
bonorum Paraphernalium, & eos modò in *num.*
338. præscriptò vindicare potest.

10. Si fortè debita contraxisset maritus,
uxor non tenetur ea solvere juxta *num.* 343. nisi
comunem exercuissent negotiationem, vel socie-
tatem contraxissent, & maritus ea pro uxore fe-
cisset *num.* 338.

11. Dona nuptialia die Hochzeit-Schän-
ckungen limitatione *num.* 283. factâ pariter uxo-
ri restituenda sunt.

12. Quia illa bona, quæ uni conjugum per
testamentum, hæreditatem, aut legatum ob-
veniunt, non computanda sunt in acquestum
Land-Recht tit. 1. art. 1. sed ad acquirentem
proprietaryè pertinent, ideo, etiam hæc uxori
restituenda sunt.

Casus secundus. Martinus mortuâ primâ 346
uxore, ex qua tres proles genuit, ducit in uxorem
Stolzianam, quæ absque factis pactis dotalibus
eidem nullam certam dotem attulit: unde quæ-
ritur quid mortuô dein post aliquos annos Mar-
tinô restitui debet Stolzianæ?

R. 1. Si Stolziana fuerit virgo accipit Mor-
gengebam, illata seu Paraphernalia, largitatem
sponsalitiam, vestimenta, fructus & sortes Para-
phernalium, dona nuptialia, & bona ei testamen-
tô, hæreditate, vel legatô obvenientia, sicut in
priori casu Bertha.

2. Quia tamen certam non attulit dotem,
contrados ei non debetur, ut clarè indicat *Land-
Recht tit. 1. art. 1.* ubi in casu non constitutæ
certæ dotis nulla mentio de contradote fit:
Unde

3. Stolzianæ debetur portio virilis *cit. tit.
& art. Land-Recht/* & hanc portionem viri-
lem per secuturas secundas nuptias Stolziana non
amittit, quia illam acquirit titulô onerosô, utrius-
que scilicet labore & industriâ ac parsimonia
*Balthas. ad Jus Bavar. tit. 1. resol. 1. num. 95.
Arnold. Rath de secundis nuptiis part. 1. assert.
29. num. 4.*

4. Si quæ tamen Martinus uxori donavit,
ea non acquirit *cit. Land-Recht tit. 1. art. 1.
& L. edictali Cod. de secundis nuptiis;* quod ita
ampliatur, ut neque in usufructu salvâ liberis
proprietary plus hac portione virili maritus ex-
stantibus liberis prioris matrimonii uxori relin-
quere nequeat. *cit. Rath de secundis nuptiis
part. 3. assert. 16. num. 1.*

Casus

347 *Casus tertius*: Ridiculus senior mortuâ primâ ejus uxore relictis ex eâ quatuor prolibus, ad secunda vota transit, & ducit Ludimundam, cum qua transactis quinque annis moritur Ridiculus, cui absque ullis pactis certam dotem Ludimunda attulit, simulque utriusque curâ ac parsimoniâ 3000. florenorum acquisita fuerunt: unde quæritur, quidnam viduæ debeat restitui?

R. Si Ludimunda fuerit virgo, debetur ei Morgengeba, quòd si tamen per Morgengebam hæreditas ita exhauriretur, ut filii neque legitimam acciperent, cadit, aut in minore quantitate ei solvitur, quia legitima filiis debetur Jure naturæ, & locò alimentorum venit *L. cum ratio 7. & ibi add. Morg. ff. de bonis damnatorum*

2. Quod concernit largitatem sponsalitiâ, Paraphernalia, & fructus & sortes ex iis provenientes, item accepta per testamenta vel legata &c. accipit Ludimunda omnia, quæ in primo casu Bertha.

3. Accipit dotem & contradotem, *Land-Recht tit. I. art. I.* quia certam attulit dotem, in hac tamen contradote nullam habet proprietatem, sed solummodo ad dies vitæ usumfructum *cit. tit. & art. Land-Recht.* Hinc post mortem ejus restituenda est heredibus Ridiculi: quòd si tamen contrados esset constituta in majori quantitate, quàm unus filiorum prioris matrimonii ab intestato, aut per testamentum, minimam partem acciperet, excedat, tunc in quantum excedit, ei contrados restitui nequit *L. hac edictali Cod.*

Cod. de secundis nuptiis & Land = Recht tit. 1. art. 1. ubi generaliter loquitur, quòd vir uxori, exstantibûs prolibûs prioris matrimonii, plus relinquere nequeat, quàm una prolium accipiat: so mag sie in allen, es sey durch Schanckung oder Kinds = Theil ein mehrers von ihres Manns Gut nit bekommen 2c. Dann in solchem Fall ist die Uebermaß ungültig.

4. Donationes à marito ei factas stante matrimonio non accipit, quia exstantibûs filiis prioris matrimonii donationes sunt invalidæ, *Land = Recht cit. art. 1.* Es sey durch Schanckung 2c.

5. Ludimunda neque ex acquirentu accipit portionem virilem ex *Land = Recht cit. loc.* quia contradotis ususfructus succedit in locum portionis virilis *Balthas. ad F. Bav. tit. 1. Resol. 1. n. 159.* hōc ipsō enim, quod accipiat contradotem, portionem virilem exigere nequit. *Land = Recht cit. tit. & art. ad fin.* allein daß der Kinds = Theil in dem mit einander eroberten Guet, gefallen seyn soll.

6. Interim tamen debetur ei portio virilis de cōmuni supellectili *cit. Land = Recht:* item aus ihrer beeder Ehe = Leut gemeiner vermischten Haus = Fahrnuß: neque obstat, quòd *cit. art. 5. 1.* in nostro casu denegetur uxori portio virilis, hæc enim denegatio solūm cadit supra portionem virilem ex bonis mariti, von ihres Manns Guet: imò si uxor valdè multa aut sumptuosa attulisset de suis ad cōmunem supellectilem, plus quàm portionem virilem exigere

posse docet L. B. Schmid ad *Land-Recht tit. I. art. 1. num. 104.*

348 *Casus quartus.* Pulcheria nupsit Formoso viro diviti, cujus bona triginta millia florenorum excedunt, huic tamen nullam certam dotem attulit, neque ulla cum eô pacta dotalia erexit; susceptis postea triennio duabus prolibus, & utriusque operâ acquisitis nonaginta florenis moritur Formosus: at Pulcheria, postquam Morgengebarn, largitatem sponsalitiam, vestimenta ac sua illata tam Paraphernalia, quàm receptitia item portionem virilem de nonaginta florenis, scilicet 30. florenos accepit, petit insuper portionem virilem de triginta millibus florenorum, qui ad Formosum pertinebant: Quæritur itaque an justè hanc exigat?

R. Negative, & de his proprietariè nil acquirere potest; si quidem vi *Land-Recht tit. I. art. 1. §. 1.* portio non debetur de omnibus omnino bonis, præsertim de illis non, quæ peculiari modô ad unum conjugum pertinebant: *Aber nit durch Erbschaft, oder in andere Weg dem einen ehemâcht alleinig zugestanden ist,* sicut in nostro casu pro priori jam ante matrimonium in quæstionem adducta 30000. florenorum pertinebant ad Formosum, sed solùm in portionem virilem veniunt illa bona, seu acquisitus die *Errungenschaft*, quæ durante matrimonio utriusque conjugis curâ & sedulitate fuerunt acquisita *Land-Recht tit. I. art. 1.* sicut à Formoso & Pulcheriâ solùm nonaginta floreni acquisiti sunt: unde Pulcheriæ præter supra enumerata

rata pro portione virili seu Kinds: Theil plus non veniunt in concursu duarum prolium, quàm triginta floreni Land: Recht *cit. tit. & art.* soll ihr geben werden ein gleicher Kinds: Theil, so viel einem jeden Kind zue gleichen Theilen, ohne letzten Willen gebühren mag, mit ihren, oder andern von ihrem Mann herkommenden ehelichen Kindern, aus allem dem Vermögen, das beede Ehe: Leut von dem Einkommen ihrer Güeter erspart, oder sonsten durch ihren Fleiß erworbert. Ubi tamen observandum, quod conjunx superstes acquestum probare teneatur.

Casus quintus. Ardentius absque ullis pa- 349
Etis in uxorem ducit Amantiam, quæ postquam ei genuit duos filios in puerperio moritur: unde quæritur, quid in tali casu faciendum sit Ardentio?

R. 1. Ardentius duobus filiis assignationem ac demonstrationem omnium bonorum, quæ ei Amantia attulit, facere debet, in quibus tamen habet usumfructum, hic enim vi Patriæ in filios potestatis Ardentio competit, Land: Recht *tit. 1. art. 3.*

2. Debet constitutam Morgengebam, vestes, & ad Amantiæ corpus spectantia pariter assignare: *cit. Land: Recht tit. & art.*

3. Reliqua verò bona, uti sunt acquestus, ac suppellex, manent Ardentio proprietariè Land: Recht *cit. art. 3.* aber alles ander Guet (intelligendo juxta *art. 4. tit. 3. Land: Recht*) sowohl auch die Haus: Fahrnus, bleibt dem Mann allein, und ist er ein mehrers auszuzeigen,

gen, oder heraus zu geben nit schuldig. Et ratio est: quia omnia præsumuntur ex bonis mariti acquisita, nisi uxor contrarium doceat. *L. etiam 6. Cod. de donat. inter virum & uxorem. Balthas. ad Jus Bavaricum tit. 1. resol. 5. n. 30. gloss. in cap. significavit verbo divisionem de donat. inter virum & uxorem: Decianus vol. 2. resp. 47. num. 1.*

Quomodo autem assignatio & demonstratio bonorum maternorum die Auszäigung der Kinder Mütterlichen Guets, & quò tempore à superstitite marito facienda sit, declarat *Landes Recht tit. 3. art. 4.* circa quod insuper notandum, quòd patris bona sint liberis tacitè hypothecata pro bonis suis adventitiis à tempore inchoatæ administrationis. *Negusant. de Pignor. 4. memb. 2. par. princi. num. 13. & seq. & L. cum oportet 6. §. sed cum tacitas fin. Cod. de bonis quæ liberis in potestate Patris &c.*

350 Aliud dubium in hoc casu relinquitur, quomodo Ardentius in bonis ab Amantia illatis habeat usumfructum?

R. Ardentius tam in bonis adventitiis, quàm maternis filiorum suorum duorum, quam diu vivet, utetur, nec labitur isto usufructu, etiam si unus filiorum moriatur, & alter Clericus factus testamentum fecerit, aut alia quacunque ratione liber à patria potestate factus fuerit. *Ferdin. Waizzenegger dissert. de servit. personal. cap. 3. num. 4. & 12.* sicuti etiam pater religionem bonorum capacem professus in bonis filii retinet usumfructum (intellige adventitiis) quoad Pat-

ter

ter vivit cit. *Waizzenegger num. 9. Franc. Balthas. ad Jus Bavaricum tit. 3. resolut. 3. num. 9. Layman. Theolog. moral. lib. 3. tract. 4. cap. 8. num. 2.* quibus illo tempore monasterium, quod cum Patre professio est una persona, fruitur *Casspar. Manzins de servit. personal. tit. 4. num. 121.*

4. Si Ardentius Amantiæ aliqua donavit, hæc eadem donata iterum proprietariè redeunt ad Ardentium *L. 6. Cod. de donat. inter virum & uxorem & Land-Recht tit. 1. art. 3.* Und ob er gleich seinem Weib 2c. ein Schenkung gethon, so ist doch dieselb, auf vorabsterben des Weibs erloschen, allermassen auch hergegen des Weibs Schenkung, welche sie dem Mann thut, auf vorabsterben des Manns, unkräftig ist. Quoniam, ut supra jam aliquialiter dictum, donatio inter conjuges regulariter non valet, nisi morte donantis sit confirmata *Schneidewin. Instit. de donat. §. alia num. 57. & 59. Mozzius de donat. Rubr. de person. quæ donare poss. num. 39.* Ergo præmortuâ Amantiâ donatio evanescit *L. à marito 19. Cod. de donat. inter virum & uxorem.* per consequens res donata ad Ardentium pertinet.

Casus sextus. Vetulana vidua habens ex 351
priori matrimonio duas proles, absque ullis pactis tum dotem, tum futuram successionem concernentibus nupsit Juvenali, cum quo, postquam per parvum tempus vixit, & eorum operâ ac industriâ 300. fl. fuerunt acquisiti, moritur Vetulana absque fructu ventris: Quæritur pro-

inde quid modò contristato Juvenali agendum sit?

¶. Juvenalis omnia illa observare debet, quæ in casu quinto Ardentio fuerunt observanda, hac solâ exceptione, ut non modò filiis suis assignationem ac demonstrationem bonorum maternorum, sicut Ardentius, qui fuit verus pater filiorum, faciat; sed insuper tamquam vitricus suis privignis omnia restituere debet, quæ eidem tum ante, tum post nuptias, & stante matrimonio Vetulana attulit, nempe largitatem sponsalitiam, partem donorum nuptialium, dotem, vestimenta &c. ita clarè *Land-Recht tit. I. art. 3.* per consequens quod acquestum, suppellectilem, & donationes concernit, hæc omnia sicut in casu quinto remanent Juvenali.

In hoc tamen casu diligenter investigari debet, utrum Vetulana certam ac determinatam dotem attulerit, & utrum nulla pacta de futura successione existant? Si enim nulla determinata ac certa dos fuit illata, sic Juvenalis dotem incertam, hoc est omnia illata extradere debet suis privignis, per verba generalia *Land-Recht cit. art. 3.* Alles was die Frau ihm in stehender Ehe, oder zuvor, in seinen Gewalt gebracht. Si verò certa ac determinata dos fuit Juvenali tradita, sic quamvis omnia illata præter dotem, extradere debeat, non tamen restituere tenetur dotem, sed in certa ac determinatè promissa dote, ad dies vitæ habet usumfructum. *Land-Recht cit. art.* Hätte aber ein Weib einem Mann ein gewisses Heurat-Gut versprochen, und wäre doch,

doch, wie es auf ihr Absterben soll gehalten werden, nichts gedingt und ausgetragen, so hat der Mann solch Heurat: Guet sein Lebenlang genießen. Et ratio est: quia, ut jam supra dictum, quod etiam uxor habeat usumfructum contradotis, quando veram, certam ac determinatam dotem marito attulit, si maritus ante uxorem moriatur: ergo à paritate rationis & æquitatis, etiam talis ususfructus competit marito, si ante eum moriatur uxor: sicque in isto nostro casu morte Juvenalis filii dos primò restituenda est, & interea iis pro dote acquirendà sunt omnia bona Juvenalis tacitè hypothecata.

Casus septimus. Pamphilus absque ullis 352
pactis tum de dote, tum de futura successione, ducit in uxorem virginem Chartilubam, quæ eidem etiam nullam certam dotem attulit, & quamvis matrimonium isthoc vacabat prolibus, abundabat tamen acquestu utriusque curâ comparatò, qui ad 7000. florenos se extendebat; dum igitur Chartiluba moritur, quæritur quid Pamphilus restituere debeat consanguineis Chartilubæ?

R. I. Si ei Morgengeba fuerit promissa ac 353
stipulata, hanc restituere debet, *Land-Recht tit. 1. art. 3.* item die Morgengab, da eine versprochen: per consequens in hoc casu, si nulla promissa fuerit, nulla pariter Chartilubæ consanguineis restituenda erit. Videtur huic elucidationi obstare *Land-Recht tit. 1. art. 1.* ubi semper uxori debetur Morgengeba, ità quidem, ut in casu non constitutæ eam Judex constituere

possit: ast si omnes circumstantiæ benè perpendantur, facilè hi duo articuli combinari possunt, licèt inter se discordare videantur: articulus siquidem primus loquitur in casu, quò vir ante mulierem moritur, in quò casu, quia Morgengeba titulò onerosò, nempe propter oblatam & ablatam virginitatem, ei debetur, eandem semper petere ac exigere potest, nisi huic suo juri renuntiet, cui tamen hòc ipsò non renuntiat, quòd eandem Morgengebam etiam defunctò maritò petat: at verò articulus tertius loquitur in casu, quò uxor ante maritum moritur: quia ergo Chartiluba stante Matrimoniò eam nunquam petiit, eidem renuntiasse & virginitatem suam pro marito comutasse censetur; unde ipsius consanguineis nulla actio competit eam exigendi, sicut tamen competeret, si stante matrimoniò ipsa Chartiluba petiisset. Ast huic assertioni rursus obstare videntur dicta supra *num. 84.* ubi diximus vi *Land: Recht tit. 2. art. 3.* uxorem non posse renuntiare Morgengebæ, nisi in scriptis & appositis extraneorum testium sigillis, quod in nostro casu fuit omissum: sed hoc iterum non obstat, quia *cit. art. 3. tit. 2.* supponit Morgengebam constitutam, certam, ac determinatam, prout de hac omnes reliqui sex articuli loqui videntur in eodem titulo; in quibus circumstantiis omnino tacitè renuntiare non poterit: ast verò non loquitur in casu, quò nulla certa Morgengeba constituta est, in hoc enim casu eò magis eidem renuntiare valet, quò minùs ante constitutionem Morgengebæ in ea Jus habet, hoc enim

enim tunc primùm acquirit ad eam accipiendam, dum desuper Judicis officium implorat; unde in *Land. Recht tit. 1. art. 1.* non dicitur, quòd Judex debeat statim vi officii assignare Morgengebam, aut ejus quantitatem, si nulla certa constituta est, sed, quòd possit, *von dem Richter mag erkannt werden*: ergo ante petitionem non tenetur Judex, & quia non tenetur, nullum jus in re supponitur, cùm aliàs tamquam obligatus ad justitiam administrandam *L. 3. ff. de rebus eorum: cap. 1. de Offic. deleg. cap. tua extr. de homicid.* non solum posset, sed deberet assignare Morgengebam; sicut ergo in judicio nemo ipsò jure effectum cautionis habet, nisi Judex cautionem petitam decernat *L. Pomponius 40. §. ratihabitionis ff. de Procurat. & Wesenbec. ad tit. Cod. de satisdat. num. 9.* sic neque in casu non constitutæ, neque petitæ Morgengebæ jus eam petendi consanguineis competit, utpote qui fortius jus non habent, quàm Chartiluba, hæc autem, quia in vita nunquam petiit, omne jus extinctum est, neque ullum ad consanguineos transfertur.

2. Pamphilus omnia illata ac bona propria Chartilubæ, fructusque & fortes ex iis provenientes restituere consanguineis tenetur *Land. Recht tit. 1. art. 4.* exceptò torò seu lectò conjugali, *alles was dasselb ihme zugebracht auffer des Ehebeths.*

3. Pamphilus de supellectili consanguineis Chartilubæ nil extradere tenetur *Land. Recht*
P s *tit.*

234 *Tractatus Just. Bavar. Can.*

tit. 1. art. 3. auch die Haußfarnuß bleibt dem Mann allein.

4. Si quæ Pamphilus defunctæ legitimè donavit, ea iterum redeunt proprietariè ad eum, juxta supra dicta & *Land-Recht cit. art. 3. ad fin.*

5. Quod concernit acquestum in 7000. florenis consistentem, in hoc toto ad dies vitæ habet usumfructum, ità tamen ut medietas scilicet 3500. fl. ad Pamphilum proprietariè pertineat, altera vero medietas purè ad usumfructum, unde reliqui 3500. fl. eò defunctò ad consanguineos proprietariè redeat, pro qua dimidia acquestuum parte Pamphilus consanguineis Chartilubæ cautionem præstare tenetur, ut securi sint de restituenda ea. *Land-Recht. tit. 1. art. 4.*

NB. Observandum est, quòd proportionaliter par omnino ratio sit quoad omnia, si Pamphilus ante Chartilubam mortuus fuisset, quia etiam tunc Chartiluba omnia bona marito propria extradere debuisset, ac supellectilem ac acquestum sicut Pamphilus in posito casu reservare posset.

354 Aliud dubium remanet ex hoc casu, cùm resolutum fuerit, quod acquestus ad dies vitæ usufructuariè maneat apud conjugem superstitem, an præmorta conjunx non potuisset de medietate acquestûs testamentum aut legata seu donationes mortis causa facere. Ad quod respondent Jura nostra patria, id omnino licere *Land-Recht tit. 1. art. 4.* Deßgleichen ist auch seinen Theil benommen, von seinem halben Theil

Theil zu testirn, oder sonsten andere Ordnungen fürgenommen.

Casus octavus. Candidus Flavam in uxorem 355
ducit, cui propter allata duo millia florenorum
alia duo in contradotem assignat, & postquam
utriusque cura ac labore sex millia florenorum in
acquestum venerunt, moritur Flava absque libe-
ris: quæritur itaque quid consanguineis Flavæ
restituendum sit, cum ratione successionis, nil
pactum fuerit, quô aliàs standum esset.

R. 1. Quia hic casus à præcedente septimo
in hoc solùm differt, quod hîc certa dos, non
autem ibi allata sit, simûlque hîc determinata
contrados constituta, sic quoad omnia exceptâ
dote & contradote iste casus eodem modô resol-
vitur quo prior, hoc est tam quoad bona illata,
acquestum, Morgengebam &c.

2. Quod verò concernit dotem: ea ad dies
vitæ, præstitâ cautione consanguineis Flavæ dein
restituendi eam, usufructuariè manet Candido:
Land-Recht tit. 1. art. 4.

3. NB. Et eadem vice versâ est ratio, si
maritus ante uxorem fuisset mortuus, quia si non
sunt specialia pacta manet apud maritum dos ad
dies vitæ ejus, sicut à contrario similiter non ex-
stantibus liberis contrados apud superstitem uxo-
rem usufructuariè ad dies vitæ manet. *Balthas.*
tit. 1. Resol. 4. n. 8. Besold. in verbo: Wider-
lag.

Casus nonus. Egentia virgo pauperrima nu- 356
psit absque omnibus pactis, dote &c. Avaristo viro
ditissimo; mortuô itaque absque relictis prolibus
mari-

maritô, Egentia juxta *Authent. præterea Cod. unde vir & uxor.* petit à consanguineis Avaristi de bonis defuncti mariti sibi quartam partem restitui. Quæritur itaque, an juxta Jura patria ad hoc teneantur consanguinei Avaristi?

R. Quamvis per *cit. Authent.* uxor egens diviti marito mortuo vel pro quarta, vel pro portione virili juxta numerum prolium succedat in ejus bonis; id tamen de Jure patrio non procedit, cùm generaliter loquendô solùm quoad acquisitionem vel in medietatem proprietariè si nulli adsint filii *Land-Recht tit. 1. art. 4.* vel exstantibus liberis, si nulla certa dos fuerit constituta in portionem virilem *Land-Recht cit. tit. 1. art. 1.* in reliquis verò bonis non succedit, ut idem *art. 1.* clarè exprimit: quod totum adhuc magis confirmatur per *tit. 1. art. 4. Land-Recht* circa finem ita loquentem: *Wiewol auch in gemainen geschribnen Rechten sonderbare Fürscheidung beschicht, wann ein Heurath ohne Heurath-Gut gemacht worden, und das überlebent Ehe-Gemächts arm ist, das demselben der vierte Theil von des vorabgestorbenen Ehe-Gemächts-Gut, wo kein Kind vorhanden, oder derselben nit mehr, als drey seyn, oder da deren mehr, ein gleicher Kinds-Theil soll folgen, so ist doch solche Rechts-Sagung in diesen Fürstenthumben nie in Übung gewesen, derwegen sie auch fürters unangezogen bleiben, und in begebendem Fall, nach diesem und andern Articulen dieses Tituls gehandelt, und geurthailt werden soll.*

Quar-

Quarta pars Quæstionis supra *num. 149. 357* propositæ examinanda venit, quid in hoc. §. denotetur per verba: *qui secundum præcepta coeunt*; & qualia præcepta hîc sint consideranda?

Triplicia genera præceptorum circa matrimonium dantur in hisce nostris Justiniano-Canonico-Bavaricis Institutionibus, secundum quæ matrimonium contrahendum est: primi generis sunt præcepta Juris communis, quæ licet attendantur in quantum agunt de solemnitatibus matrimonii, de dote, donationibus & similibus, non tamen respiciuntur, in quantum agunt de substantia matrimonii, nisi cum Jure canonico conveniant, quia materia de matrimonio ejusque substantiâ privativè ad forum Ecclesiasticum pertinet. Secundi generis præcepta sunt Juris Bavarici, quæ nullô modô afficiunt ipsam substantiam matrimonii, sed solum agunt de iis, quæ aut præcedunt, aut consequuntur matrimonium circa temporalia v. g. Arrhas, largitatem sponsalitiam, Morgengebam, dotem, contradotem, donationes inter conjuges, acquæstum, successionem & similia, de duplicis hujus Juris præceptis, secundum quæ conjuges coire debent, partim jam diu agimus, partim adhuc agemus. Tertii generis præcepta sunt Juris Pontificii seu canonici, & hæc partim substantiam, partim modum, tempus ac circumstantias contrahendi matrimonii præscribunt, ita, ut omnes Christi fideles Romanæ Catholicæ ac Aposto-

postolicæ Ecclesiæ veri filii secundum hæc præcepta coire etiam in conscientia obligentur.

Talia autem Juris Pontificii præcepta iterum in duplici classe constituuntur, aliqua enim irritant, alia licet prohibeant, non tamen irritant matrimonium: unde occasione præceptorum irritantium oriuntur impedimenta *dirimentia*, & occasione præceptorum prohibentium impedimenta *impedientia* matrimonii oriuntur ac contrahuntur.

- 358 De impedimentis dirimentibus ut potissimum jam egimus; sic de *errore* actum est supra à *num.* 228. usque ad *num.* 234. De *conditione* à *num.* 154. usque ad *num.* 157. de *Voto* à *num.* 163. usque ad *num.* 168. de cognatione agetur infra à *num.* 382. usque ad *num.* 413. De *Crimine* à *num.* 248. usque ad *num.* 254. De *cultûs disparitate* à *num.* 215. usque ad *num.* 227. De *metu* à *num.* 241. usque ad *num.* 244. De *Vi* à *num.* 238. usque ad *num.* 240. De *Ordine* à *num.* 157. usque ad *num.* 163. De *Ligamine* à *num.* 169. usque ad *num.* 173. De *affinitate* dicetur inferiùs à *num.* 413. usque ad *num.* 433. De *Impotentia* à *num.* 183. usque ad *num.* 214. De *Parocho & testibus* à *num.* 255. usque ad *num.* 273. De *raptu* à *num.* 245. usque ad *num.* 248. De *etate* à *num.* 173. usque ad *num.* 181. De honestate publicâ *num.* 173. de quâ etiam adhuc inferiùs agetur à *num.* 425. usque ad *num.* 433. singula hæc Impedimenta dirimentia sequentibus notissimis versibus comprehenduntur: in tribus primis versibus continentur impedimenta

dimenta de Jure antiquo, in quartô & quintô
versu verò, de novo Jure Tridentini statuta.

*Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultûs disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis:
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptâve sit mulier, nec parti reddita tuta:
Hæc socianda vetant connubia, facta retra-
ctant.*

Secundæ classis impedimenta, prohibent **359**
quidem ac impediunt matrimonium contrahen-
dum; contractum tamen non dirimunt: & ta-
lia olim duodecim erant, aliqua ex delicto pro-
veniebant, alia sine delicto oriebantur, scilicet
ex mera dispositione Juris sacri. Quæ ex delicto
oriebantur sequentibus versibus continentur:

*Incestus, raptus, sponsata mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors Presbyteralis,
Vel si paniteat solemniter, aut Monialem
accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.*

His septem ex delicto ortis impedimentis
impedientibus alia quinque adnumerantur, quæ
non ex delicto, sed de Jure proveniunt, & con-
tinentur sequentibus versibus:

*Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

Ast licet olim omnia hæc duodecim enarrata impedimenta impredientia legibus ac usu observata fuerint, hodie tamen ut cum omnibus modernis Canonistis ac Theologis docent Layman in fine suæ Theologiæ moralis, & clarissimus *P. Pichler ad decretales lib. 4. tit. 1. num. 92. Perez de matrim. disp. 23. sect. 8. Sanchez lib. 7. disp. 17. num. 8. & 9. Gobat. tract. 9. in Alphab. matrim. casu 1. n. 7.* tantum quatuor sequenti versu expressa in usu ac observatione existunt:

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

360 Singula brevissimè explico:

Sacratum tempus denotat, quod certis temporibus Ecclesia prohibuerit celebrari solemni-ter matrimonium, quando nempe instituitur convivium & adornantur choreæ, ut colligitur ex Tridentino *sess. 24. de Reformat. matrim. can. 11. ibi prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus.* Sunt autem tempora feriata, in ordine ad prohibenda matrimonia, sequentia: scilicet tempus Adventûs usque ad festum Epiphaniæ, tempus Quadragesimale à die cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè: hæc tempora hodie in usu sunt: quamvis olim etiam diebus Rogationum usque ad octavam Pentecostes, & tribus septimanis ante festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ juxta *cap. non oportet 10. XXXIII. q. 4. & cap. Capellanus 4. de feriis* prohibitum fuerit matrimonia contrahere: sed hæc ultima duo tempora non sunt amplius in observatio-

vatione ut constat ex *Trident. sess. 24. de Reform. matrim. cap. 10.* Prohibetur autem in Adventus & Quadragesimæ temporibus, utpote quæ aptiora sunt poenitentiae, quam nuptiali lætitiæ, omnis nuptiarum solemnitas, id est: matrimonii celebratio cum externâ nuptiarum pompâ, benedictione solemnî sponsæ ac sponsi &c. ita, quod, cum hæc prohibitio sit juris communis, neque Episcopus regulariter dispensare possit, licet licentiam, ut ait Barbosa, impertiri possit, ut matrimonium exigente id aliquâ causâ, sine illis solemnitatibus contrahi possit, quod tamen in Germania absque necessitate non fieri sine Episcopi licentiâ docet *Gobat Theolog. Experiment. tract. 9. num. 71.*

Vetitum est, quando Ecclesia partibus pro- 361
hibet, ne matrimonium contrahant & prohibitionem hanc facere potest Pontifex; & si prohibitioni adjunxerit clausulam irritantem matrimonium contra prohibitionem contractum irritum, & non purè impeditum erit, ut docet *Francisc. Schmier Jurisprud. canonico-civil. tom. 3. lib. 4. tract. 3. cap. 1. sect. 2. num. 80. & sequent.* Potest etiam hanc prohibitionem facere Judex Ecclesiasticus, imò privatam etiam Parochus, modò ad prohibitionem habeatur causa sufficiens v. g. si sit suspicio probabilis de impedimento dirimente, vel impediante, vel si matrimonio contractò orirentur gravia mala: interim tamen nec Judex Ecclesiasticus, nec Parochus prohibitioni irritantem clausulam adjungere possunt.

Prohibitione itaque factâ partes absque reatu peccati mortalis contrahere matrimonium nequeunt, etiamsi fors à tali prohibitione appellarent, stante enim appellatione prohibentur nilominus contrahere per *cap. ex litteris 2. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesie*: in casu autem, quòd huic prohibitioni contraveniant, puniendi sunt poenâ illâ, quam in prohibitione prohibens expressit, aut si in prohibitione nulla certa poena expressa fuit, puniendi sunt arbitrariè, & insuper in poenam suæ temeritatis ad aliquod tempus separandi sunt *cap. littera 1. eodem*: quæ separatio, si prohibitio facta est ex causa suspicionis de impedimento dirimente durabit, quousque de carentia impedimenti constiterit, imò si interdicto contraveniant in eos excommunicatio ferri potest, ac debet, donec tam diu separentur, quousque legitimè cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit & debeat jure stare *cap. fin. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesie*.

362 *Sponsalia*, de quibus jam suprâ à *num. 1.* usque ad *num. 145.* & in ordine ad impedimentum impediens *num. 98.* egimus, prius cum alia persona contracta, etiam impediunt matrimonium cum alia licitè & absque peccato contrahendum; ratio est: quia tale matrimonium contrahitur in præjudicium prioris sponsi vel sponsæ, qui propter priora sponsalia sibi habent jus quæsitum, quò nullâ ratione privandi sunt, præsertim in materia gravi, in quali hîc versamur; idque procedit, sive sponsalia absoluta fuerint,

fuerint, siue conditionata, quorum conditio non defecit, licet fors conditio adhuc pendeat: quia adest obligatio, juxta dicta supra *num. 16.* expectandi eventum conditionatum.

Requiritur tamen, ut sponsalia valida fuerint, nam juxta *Reg. Jur. 18. in 6.* quod in se nullum est, nullum de jure sortitur effectum: similiter hoc impedimentum non contrahitur, nisi priora sponsalia in suo valore persistant, si enim aliquo ex supradictis à *num. 103.* usque ad *num. 145.* modo dissolvantur, aut rescindantur juxta *num. 125.* nihil operabuntur, cum tali casu priora sponsalia non amplius inducant obligationem, propter quam hoc impedimentum oritur, & non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum *cap. 52. de R. J. in 6.*

Votum de quo in ordine ad impedimentum **363** impediens jam supra *num. 111.* mentio facta est, etiam facit illicitè matrimonium contrahi, siue illud votum sit Religionis, siue suscipiendi sacros Ordines, siue castitatis perpetuæ: hoc autem intelligendum est de voto simplici, certum siquidem est per *num. 163.* usque ad 168. votum solemne non solum impedire, sed etiam dirimere matrimonium. Hæc pauca de impedimentis impredientibus sufficiant, jam superest, ut de dispensatione eorum pariter pauca dicantur:

Regula generalis circa dispensationes in hac **364** materia, est: in iis impedimentis, quæ jure Ecclesiastico introducta sunt, dari potest dispensatio, cum ejus sit nolle, qui potest velle *L. 3.*

ff. de R. J. in iis verò, quæ jure altiori, uti est impedimentum ligaminis, &c. non potest dispensari. Ex qua Regula generali infero primò: quia impedimenta erroris substantialis de quò supra à *num. 28. & sequent.* impotentiaæ perpetua de quâ *num. 183. & sequent.* ligaminis de quò *num. 169.* consanguinitatis in primo gradu saltèm lineæ rectæ de qua infra *num. 381.* sunt Juris naturalis & divini; in iis Pontificem dispensare non posse *can. inferior 4. distinct. 21. can. sunt quidem 6. & can. omne 8. XXV. q. 1. cap. cum inferior. 16. de Majoritate & obedientia. cap. litteras 13. de Restitutione spoliatorum.* estque communis Theologorum ac Canonistarum sententia.

Infero *secundò*, in reliquis impedimentis, quia solùm Jure Ecclesiastico sunt introducta, posse dispensare Pontificem *cap. non debet 8. de consanguinitate & affinitate, & cap. alma Mater 24. de sentent. Excommunicat. in 6.* dummodo vera ac legitima causa sublit, quia sine causa facta dispensatio est illicita, juxta dicta supra ad *tit 2. hujus lib. num. 43. verbo: infero 2.*

- 365 Justæ autem causæ dispensandi communissimè à D. D. assignantur sequentes: 1. status & prærogativa magnarum personarum, Principum vel Regum, cum his enim tamquam Patronis, protectoribus ac defensoribus Ecclesiæ faciliùs quàm cum aliis dispensatur. 2. Evitatio scandali, peccati, damni, gravium inimicitiarum aut infamiae. 3. Conservatio magnæ ac anti-

antiquæ illustris familiæ, ex qua sæpè sæpius bonum commune restauratur, ac dependet. 4.

Magna merita Ecclesiæ seu per se aut suos avos &c. præstita, vel etiam suos filios aut proximos. 5. Conservatio divitiarum in familia magnatum ac potentum, cum ex tali conservatione magnum Reipublicæ accrescat emolumentum,

& in eam Ecclesia tempore perturbationis confidere possit. 6. Est angustia loci, seu paucitas personarum ejusdem vel similis conditionis, ob quam sæpius dispensari potest, ut aliquis ducat

personam consanguineam, affinem, aut aliter impeditam, si nempe in vicinia nullus non consanguineus aut affinis reperiaturs paris conditionis, vel ob ætatem & mores non nisi valdè diversus aut contrarius: quia conjugalior amor, pax & unio ex æqualitate conjugis ingens profectò subsidium & adjutorium acquirit *Corrad. in praxi dispensat. Apost. lib. 7. cap. 2. num. 6. & sequent.*

7. Conservatio famæ & honoris vel damni quod ob præcedentem imprægnationem fæminæ immineret, nam Romana sedes lapsis auxiliarem porrigere manum maternè consuevit, quando speratur bonus effectus, aut impellat legitimatio prolis *arg. cap. cum inter 2. & cap. ex tenore*

14. qui filii sint legitimi. 8. Ætas fæminæ nunquam nuptæ, si scilicet 24. annum jam egressa hætenus virum paris conditionis non invenit, nisi consanguineum vel affinem, quia in defectu dispensationis meritò sibi timere posset talis puella, an ampliùs alium conditione sibi proportionatum maritum accipiat, quod valde molestum

accidit. 9. Matrimonium actualiter jam contractum, interveniente ac ignoratō impedimentō, matrimonii enim dissolutio plerumque scandala ac incommoda post se trahit *cap. quia circa 6. de consanguinitate & affinitate.* 10. Defectus dotis competentis, propter quem defectum dotis alius, quàm consanguineus vel affinis talem fæminam non duceret, *Sanchez lib. 8. disp. 19. num. 16.*

366 Dixi superiùs causa vera, requiritur enim, ne in supplica exprimatur causa falsa, seu quæ non adsit tempore dispensationis à Papa concessæ, quòd si tamen solum defuit tempore petitionis, adfuit autem tempore concessionis, valorem dispensationis sustinent D. D. unde si defuit causa finalis, simpliciter dispensatio est nulla, secùs si solum defuit causa impulsiva, ut diximus supra ad *tit. 2. num. 43. verbo: infero 3.* attendi etiam debet ab oratoribus, ne supprimant verum de stylo curiæ exprimendum, uti defacto est copula, si inter consanguineos vel affinis intercessit, gradus consanguinitatis vel affinitatis æqualis vel inæqualis, concursus impedimentorum diversæ rationis. Cæterum modos & formulas petendi dispensationem invenies apud P. Pichler ad *decret. lib. 4. tit. 16. num. 23. 38. 41. 46. 48.*

Vidimus ex supradictis Papam in impedimenti dirimentibus à Jure Ecclesiastico ortis dispensare posse: unde quæritur, an etiam Episcopi dispensare possint?

iv. De Jure ordinario non posse Episcopos **367**
dispensare, *cap. 16. de Majorit. Clement. 2. pr. de Elect.* jus enim publicum ac commune non tollit, nisi is, qui ei præest, aut alius ex ejus commissione. *Zoësius ad decret. lib. 4. tit. 16. num. 38.*

Quamvis itaque Episcopi ordinariè dispen- **368**
fare nequeant, possunt tamen dispensare, si obtinuerint dispensandi privilegium singulis quadrienniis vel quinquenniis de novo petendum, prout cum pluribus aliis Germanis Episcopis habet noster Celsissimus ac Reverendissimus Princeps ac Episcopus Passaviensis privilegium dispensandi cum pauperibus in 3. & 4. gradu simplici & mixto tam consanguinitatis quàm affinitatis. Item in impedimento publicæ honestatis ex sponsalibus proveniente, & in impedimento criminis, si neuter conjugum machinatus est in mortem alterius; item ad perseverandum in contracto matrimonio cum hæreticis conversis, etiam in secundo gradu simplici & mixto, non tamen in primo gradu. Est autem *gradus mixtus* quando inæqualis distantia à stipite communi, dum v. g. unus conjugum secundò, altera tertio gradu à comuni stipite distat. Pariter potest restituere jus amissum petendi debitum, ac tollere impedimentum cognationis spiritualis, nisi hoc impedimentum cadat supra levantem & levatum. Denique potest proles ex irrito propter impedimentum consanguinitatis matrimonio, circa quod impedimentum dispensat, susceptas pro legitimis declarare.

369 Episcopus pariter juxta communem apud *Wiestner ad decret. lib. 4. tit. 16. n. 65. Pichler eodem libro & tit. num. 33. & Reiffenstuel ibidem num. 15. & 19.* dispensare potest in impedimento matrimonii jam contracti, quando hæ conditiones concurrunt 1. si defectus matrimonii sit dispensabilis 2. isque occultus 3. & matrimonium saltem ex parte alterius sit bona fide contractum 4. sublitque gravis v. g. scandali, damni, incontinentiæ &c. causa 5. neque facilis ad Papam accessus detur: in hisce enim circumstantiis non videtur Pontifex invitus, quin Episcopus Epiikiâ ac benignâ interpretatione de potentia dispensandi uti possit: imo citatus P. Pichler concurrentibus hisce conditionibus censet probabiliter in urgentissima necessitate Episcopum dispensare posse in impedimento occulto etiam ante contractum matrimonium.

370 In hisce ultimis duobus casibus etiam capitulum regnans dispensare potest: non verò in primò, ubi licentiam dispensandi Episcopus per privilegium habet, quod illum solum respicit, cum hoc personam non egrediatur, juxta dicta supra ad *tit. 2. hujus libri num. 65.* potest tamen hanc licentiam per mandatum speciale Episcopus delegare Vicario generali vel alii, ut communis D. D. opinio est.

371 Interveniente autem unò ex allegatis impedimentò dirimente discretè agat confessarius, & salutem partium, usque dum impetretur dispensatio, prudenter consulat, tum monendo de impedimentis, si spes affulgeat tali monitione impedi-

pedien-

pediendi peccata, si partes in ignorantia culpabili versentur, aut de impedimentis interrogent, tum pro diversitate poenitentium se habendo permissivè, aut taciturnè, si spes non sit admonitione præcavendi peccatis, melius enim est materiale peccatum permittere, quàm dare occasionem peccandi formaliter, vel denique si spes sit, ut à matrimonii consummatione partes in tempus impetrandæ dispensationis abstineant monendò de impedimento, dissimulando tamen matrimonii contractionem. Posset hîc quidem quæstio institui quomodò matrimonium ob interveniens impedimentum nullum, impetratâ dispensatione sit revalidandum: at brevitas hujus operis desiderata, & multitudo doctrinarum aliorum D. D. qui fusè tum in Jure Canonico, tum in Theologia morali de hac materiâ tractant, nobis dant dispensationem benevolum Lectorem eò mittendi.

Ultima pars quæstionis supra *num. 149. in principio hujus tit.* propositæ resolvenda remanet, quidnam significant verba: *Consensum parentum habeant*, & utrum ad hoc, ut filii matrimonium contrahere possint, debeat accedere consensus parentum?

R. Quamvis de Jure Civili etiam ad valorem matrimonii (ut loquitur hîc Imperator) requiratur parentum consensus, idem tamen de Jure Canonico, cui in hac materia standum, non requiritur, sicut & supra *num. 24.* hunc consensum neque ad sponsalia requiri, declaratum est: & textus clari existant in *can. sufficiat 2. XXVII.*

q. 2. cap. tue 15. de sponsal. cap. penult. de Raptor. cap. virum 12. de Regular. cap. super eo 5. de condition. appof. cum enim matrimonium fit spirituale tamquam Sacramentum cap. debitum 5. de bigamis, in eo patria potestas, vi cuius requiritur de Jure civili consensus, non attenditur juxta cap. fin. de Judiciis in 6.

Imo defacto certum est, matrimonium à filio familias celebratum absque consensu parentum, esse validum & indissolubile, ità ut neque à Magistratibus, neque à parentibus ipsis irritari possit: ità definitum est in *Concil. Tridentino sess. 24. cap. 1. de reformat. Matrimon. item in Mogunt. in Decreto fidei cap. 36. & 37.*

§. Ergo non omnes I.

SUMMARIA.

- 373. Quid Arbor consanguinitatis?
- 374. Quid linea recta, & quænam Regulæ pro ea?
- 375. Quid linea collateralis, & quotuplex?
- 376. Regula pro linea collateralis æquali.
- 377. Pro collateralis inæquali.
- 378. Quomodo de Jure civili computentur gradus?
- 379. Quomodo computandi gradus à linea collateralis ad rectam.
- 380. Varia nomina consanguineorum.
- 381. Inter personas lineæ rectæ nequit dari matrimonium.
- 382. Quid cognatio legalis?
- 383. Triplex species cognitionis legalis.
- 384. Cognatio legalis in linea recta dirimit matrimonium.

FOR CONSUMPTION

Albany
Albany
Albany

(1)

(1)

(1)

Proctor
Proctor
Proctor

Proctor
Proctor
Proctor

(1)

(1)

Albany
Albany
Albany

(1)

(1)

Albany
Albany
Albany

Albany
Albany
Albany

(1)

(1)

Albany
Albany
Albany

Albany
Albany
Albany

(1)

(1)

Albany
Albany
Albany

Albany
Albany
Albany

(1)

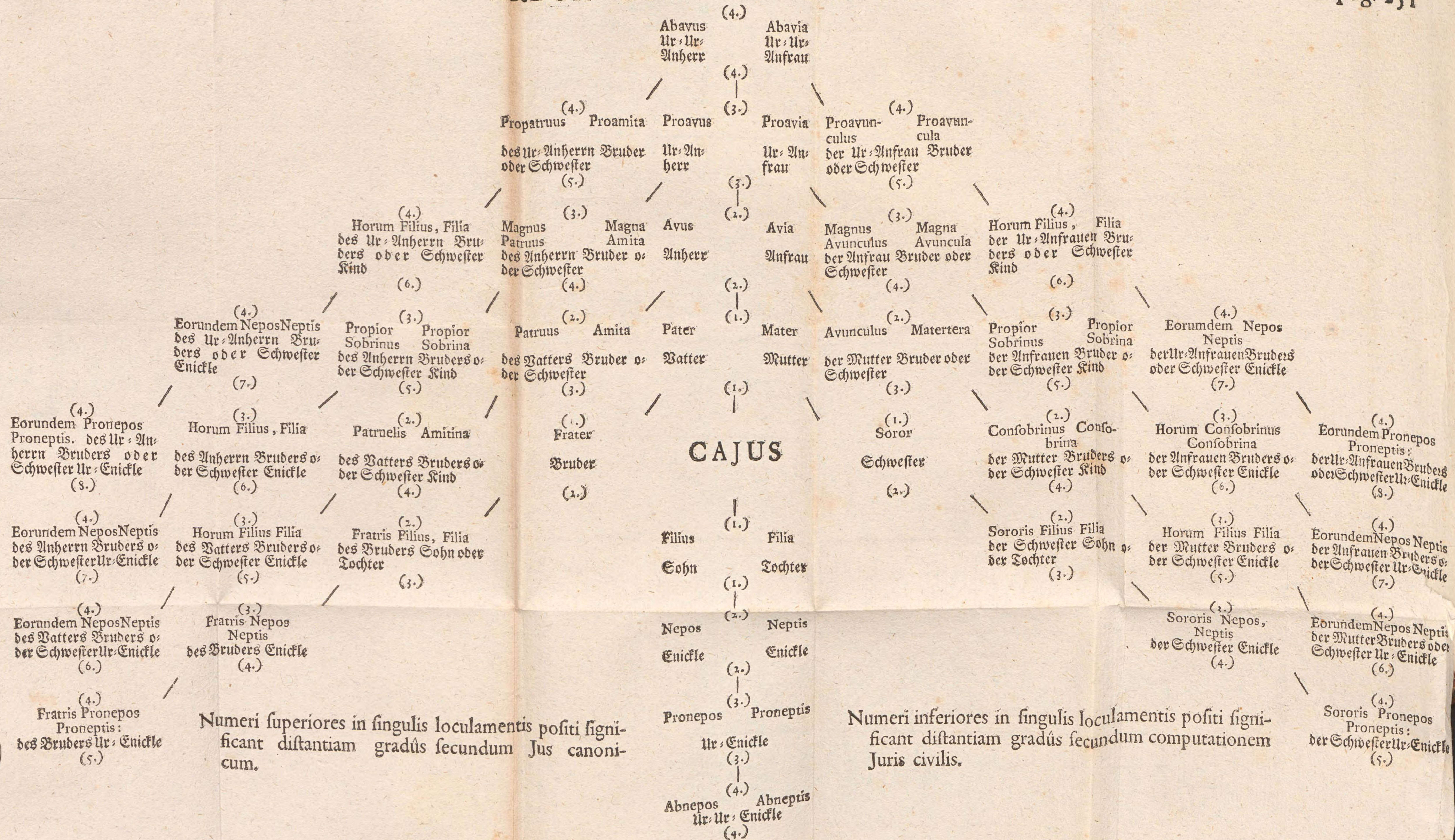
(1)

Albany
Albany
Albany

CALUS

ARBOR CONSANGUINITATIS.

ad pag. 251

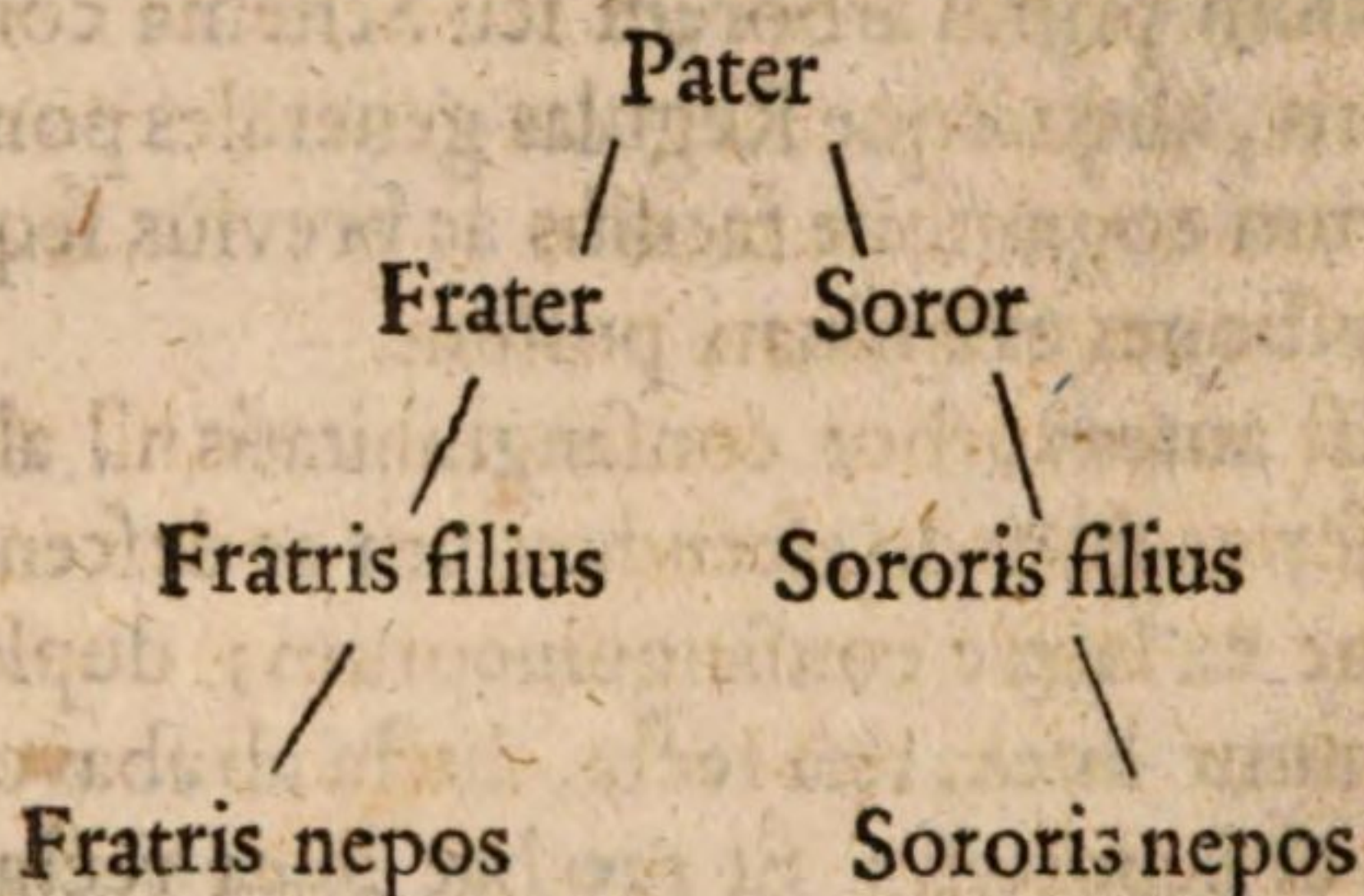
Recensuimus supra varias personas, & varia impedimenta à *num.* 150. usque ad *num.* 273. ob quæ inter illas matrimonium esse nequit: Pergit in hoc §. Noster Imperator & in sequentibus quatuor paragraphis alias personas recensere, quæ propter consanguinitatem aut cognationem pariter matrimonium contrahere non possunt: ut igitur hi quinque Paragraphi ordinatè ac clarè dispici possint necessarium duco omnium primò arborem seu Schema consanguinitatis, aliquàsque Regulas generales ponere, ex quarum cognitione faciliùs ac brevius sequentes quæstiones examinari possunt.

Est autem arbor consanguinitatis nil aliud, 373
quàm series & ordo ascendentium ac descendentium, ac ex latere consanguineorum; duplex in ea invenitur linea, una recta, ducta ab abavo usque ad abnepotem: Et pro hac linea recta tam 374
de Jure civili, quàm Canonico hæc universalis regula statuitur: tot sunt gradus, quot sunt personæ unâ demptâ, seu quod idem est: tot sunt gradus, quot sunt generationes: sic verbi gratia, quia ab abavo usque ad abnepotem sunt octo generationes, item novem personæ, de quibus una demi debet, & per consequens octo remanent, sic etiam sequitur, abnepotem ab abavo octo distare gradibus: estque par ratio, an numerandò gradus ascendas, an descendas lineam rectam. Colligitur hæc Regula ex *can. 6. XXXV. q. 5. post arb. consanguinitatis §. 1.*

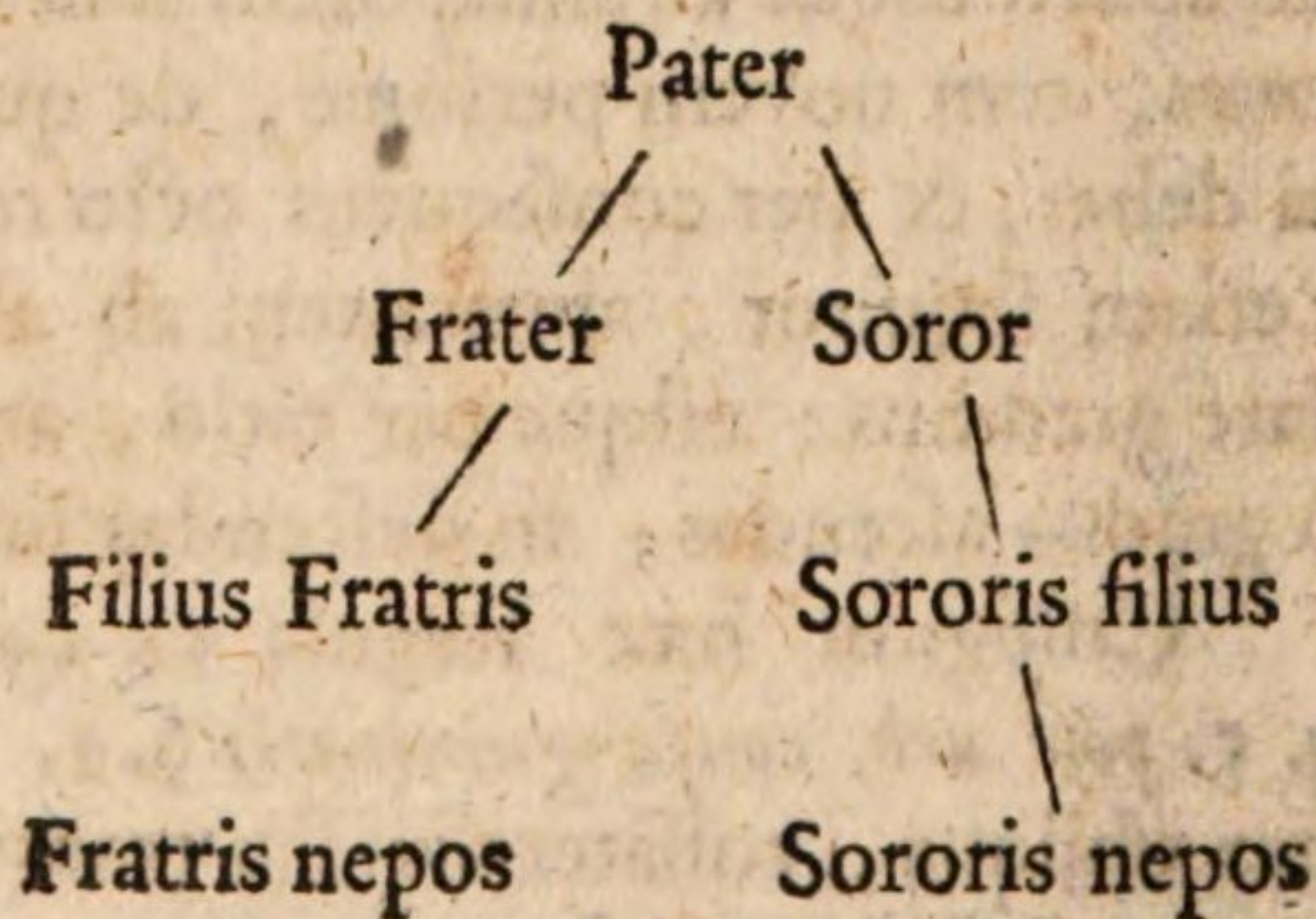
Linea obliqua, collateralis seu transversa 375
est, quæ complectitur personas, quarum nulla
ab

ab altera ducit originem, stirpem tamen communem & radicem eandem habent, sic v. g. duorum fratrum filii ac descendentes, in linea collateralis collocandi sunt.

Porro linea collateralis duplex est, alia *æqualis*, quando nempe ex utraque parte finistrâ & dextrâ æqualibus numerô gradibus distant à stirpitem communi, à qua distantes radicem ducunt v. g. fratris & sororis nepotes.

Alia linea collateralis est *inaequalis*, in quâ nempe positi ex latere à stirpitem communi inæqualiter distant, v. g. Fratris filius, & Sororis nepos.

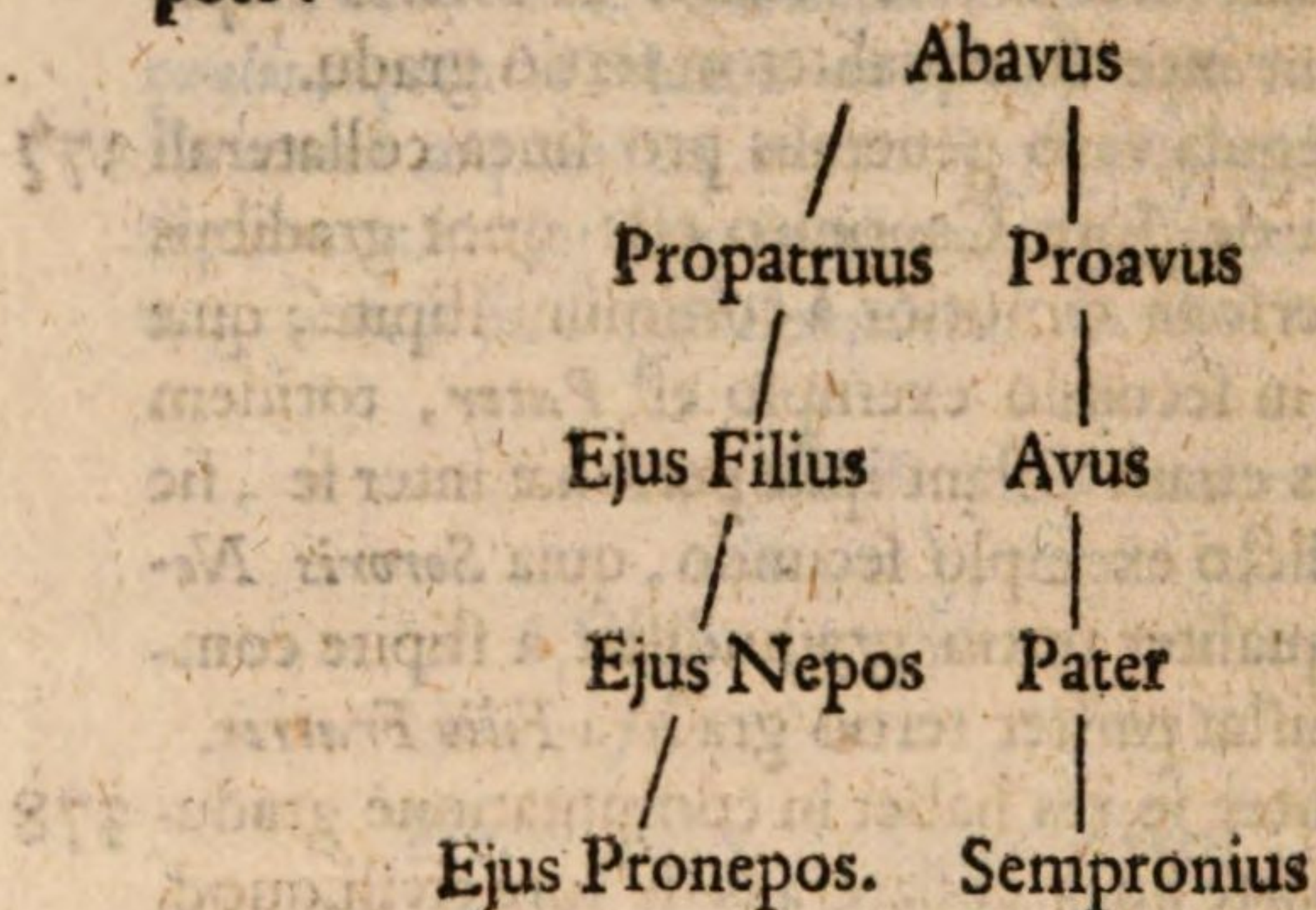
Regula generalis pro linea collateralis æ- 376
quali de Jure Canonico est: quot gradibus per-
sonæ singulæ distant à comuni stipite, quæ in
hisce duobus datis exemplis est *Pater* tot gradi-
bus distant inter se, sic *Fratri* & *Sororis Nepo-*
tes distant inter se æqualiter in tertio gradu.

Regula verò generalis pro linea collateralis 377
inæquali de Jure Canonico est: quot gradibus
distat persona remotior à communi stipite, quæ
pariter in secundo exemplo est *Pater*, totidem
gradibus etiam distant ipsæ personæ inter se, sic
v.g. in dicto exemplo secundo, quia *Sororis Ne-*
pos inæqualiter tertio gradu distat à stipite com-
muni, distat pariter tertio gradu à *Filio Fratri*.

Aliter se res habet in computatione gradu- 378
um ex parte lineæ collateralis de Jure civili, quod,
cùm non in ordine ad matrimonium, sed in or-
dine ad successiones hæreditarias in arbore con-
sanguinitatis numerat gradus, nullam inter æ-
qualem aut inæqualem facit differentiam in in-
quirendis gradibus, sed pro utraque linea colla-
terali hanc unicam ponit generalem regulam:
tot sunt gradus, quot dantur generationes, seu
tot sunt gradus, quot sunt personæ unâ demptâ:
sic in primo exemplo numerat Jus civile sex gra-
dus, in secundo verò quinque.

Quinta denique Regula est: si instituatur 379
quæstio quoto gradu distet persona posita in li-
nea recta, à persona posita in linea collateralis,
quòd gradus numerari debeant, incipiendò à
quæstionata persona posita in linea recta, ascen-
dendò usque ad stipitem communem, à quâ
colla-

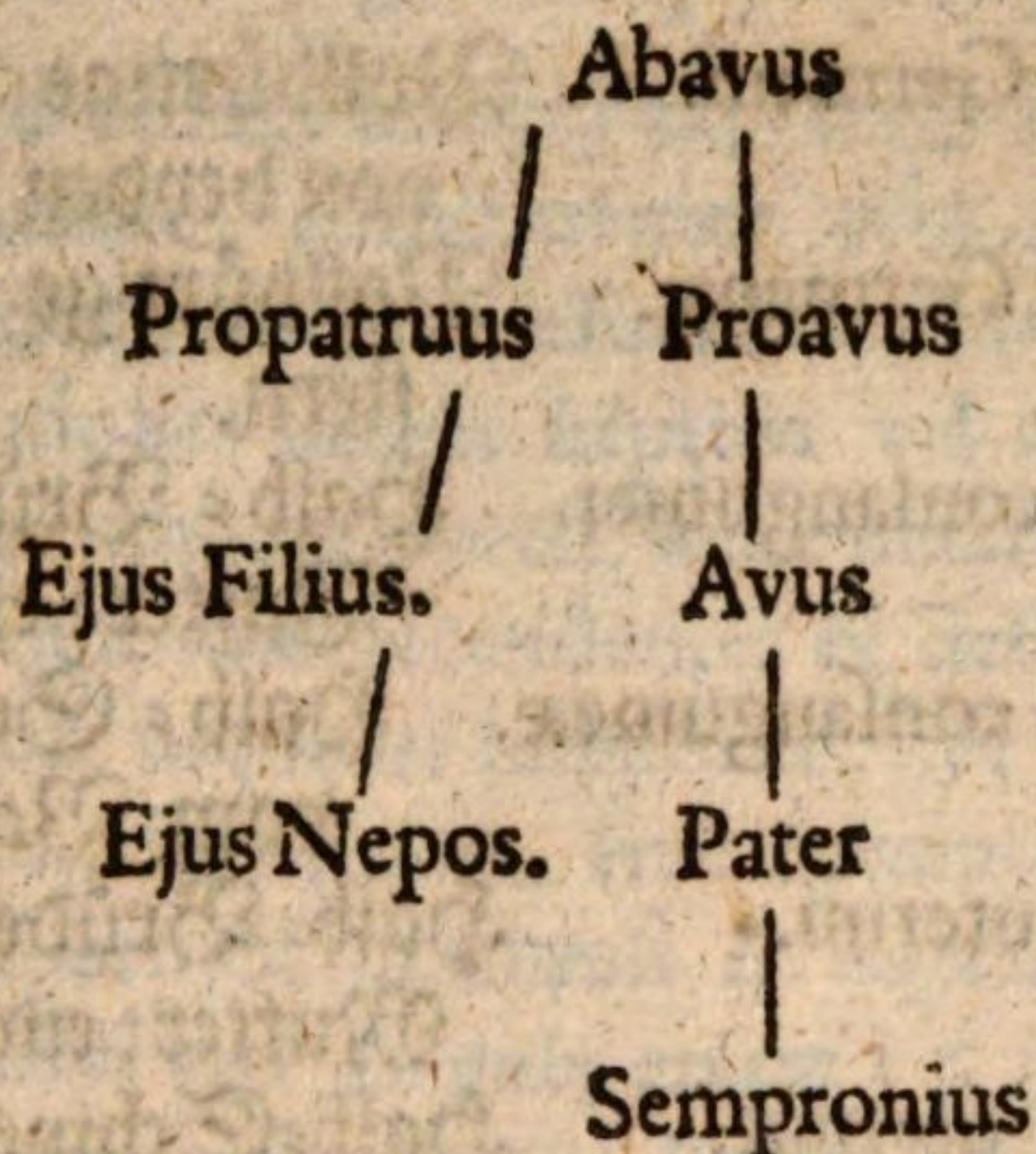
collaterali lineâ posita persona successive originem ducit, & dein descendendô, ad ipsam in collaterali lineâ positam personam v. g. quomodo distet Sempronius à Propatruui sui Pronepote?

Circa quod tamen advertendum, de Jure Canonico in hoc casu ità instituendam esse calculationem graduum à linea recta, ad lineam collateralem, sicut à linea collaterali ad lineam rectam, & si in linea recta persona posita æqualiter distet cum persona posita in linea collaterali à stipite communi, qui in dato exemplo est *Abavus*, tunc totidem gradibus personæ in linea recta ac collaterali positæ distant inter se, quot gradibus distant à stipite comuni, sicque in dato exemplo Sempronius à Propatruui sui Pronepote distat quarto gradu.

Si verò personæ in linea recta & collaterali inæqualiter distent à stipite comuni v. g. Sempronius in linea recta, & Propatruui nepos in linea collaterali

Abavus

tunc in numerandis gradibus regula hæc servanda est: quot gradibus distat persona remotior à comuni stipite, totidem gradibus ipsæ etiam personæ inter se distant. Et sic Sempronius, cum in linea recta inæqualiter cum in linea collateralis posito à stipite comuni, scilicet ab Abavo distet quatuor gradibus, pariter distabit à Propatruus nepote quatuor gradibus. Aliter iterum est de Jure civili, hoc enim à persona in linea recta posita ascendit usque ad stipitem communem, qui in datis exemplis est Abavus, & ab eo descendit usque ad personam in linea collateralis positam, omnes omnino, unâ demptâ numerando personas, & sic in primo exemplo Sempronius à Propatruus Pronepote octavô, in secundo exemplo verò à Propatruus nepote septimô gradu de Jure civili distat.

Cæterum notitiæ causâ pono adhuc ali- 380
quarum personarum nomina, quæ in arbore
consanguinitatis non sunt posita.

Fratres

Fratres Germani.	Vollbürtige Brüder von beyden Vanden.
Sorores Germanæ.	Vollbürtige Schwestern.
Fratres consanguinei.	Halb = Brüder vom Vatter: einbändig.
Sorores consanguineæ.	Halb = Schwestern vom Vatter.
Fratres uterini.	Halb = Brüder von der Mutter: einbändig.
Sorores uterinæ.	Halb = Schwestern von der Mutter.
Patrueles seu Fratrum liberi.	Brüders Kinder.
Consobrini, seu Soro- rum liberi.	Schwestern Kinder.

381 His jam præsuppositis docet Justinianus, *inter eas personas, quæ parentum liberorumve locum inter se obtinent, contrahi nuptias non posse*, sic pater nequit matrimonio sibi jungere filiam, quia carnaliter commisceri parentes cum liberis, secundum se, & ex rei natura foedum est, ac illicitum; eò quòd nimia familiaritas, paritas & turpitudine, quæ reperitur in actu conjugali, naturaliter repugnet reverentiæ & submissioni: ergo matrimonium per quod jus & potestas traditur talis copulæ carnalis, jure naturæ non solum illicitum, sed etiam nullum est, ut omnes Theologi ac Canonistæ unanimiter tuentur. Et hoc ampliat in nostro §. Justinianus, ut non modò pater & filia prohibeantur matrimonium contrahere.

trahere, sed omnes insuper existentes in linea recta in infinitum, consequenter avus nullam ex suis descendens per infinitas etiam successivas generationes natam neptem vel abneptem matrimonio jungere potest, unde nefariæ nuptiæ dicuntur, quæ inter ascendentes & descendentes contrahuntur usque in infinitum, sive sint naturales sive legitimi simul, sive naturales tantum vel etiam spurii & incestuosi *L. nuptiæ consistere § 3. L. & nihil § 4. L. quin etiam § 5. & L. final. ff. de ritu nuptiarum & hic Inst.* Et ratio est: quia nepotes non minus per se dependent ab avo tamquam principio generationis suæ, quam à proprio parente, cum causa causæ sit etiam causa causati; consequenter nepotes avis suis aliisque majoribus ascendens reverentiam ac filialem submissionem (cui copula tamen carnalis adversatur) jure naturali debent. Hinc dicit *cit. L. § 3.* Gajus Ictus, *nuptiæ consistere non possunt inter eas personas, quæ in numero parentum liberorumve sunt, sive proximi, sive ulterioris gradus sint, usque in infinitum.*

Postquam Imperator in hoc §. propter cognationem consanguinitatis, quæ juxta *S. Thom. in 4. dist. 4. quest. un. art. 1.* est vinculum personarum ab eodem stipite descendens carnali propagatione propagatum, inter aliquas personas fieri matrimonium prohibuit, sic aliam cognationem legalem adducit, propter quam pariter inter taliter legaliter cognatos matrimonium esse nequit.

382

Est autem cognatio legalis propinquitas personarum jure Ecclesiasticô, approbante Jus civile, ex adoptione proveniens, diciturque ideò legalis, quia primitus à legibus civilibus inventa dein per sacros Canones recepta est, juxta *cap. unicum de cognatione legali, & can. 1. & 6. XXX. q. 3.* nam in sacris Canonibus non reperitur alia prohibitio expressa, quàm inter adoptantem & adoptatum, item inter filium & filiam naturalem adoptantis, & filium vel filiam adoptivam, ut ex citatis textibus colligitur. In Jure civili tamen major est & extensior prohibitio, quam etiam hîc de Jure Canonico sequimur, quia tam ex *cit. cap. unic. de cognatione legali*, quàm etiam ex Rubrica Decretalium, quæ *de cognatione legali* inscribitur, leges civiles in hac materia generaliter à sacris Canonibus approbantur, sicut etiam aliàs, quod deest Juri Canonico aliquando ex Jure civili suppletur, si utrumque eandem materiam pertractet, aut Jus Canonicum expressè de Jure civili nil corrigat *cap. 1. de novi operis nuntiat.*

Quamvis autem inferiùs plura dicturi simus de adoptione, *tit. sequenti*, unde cognatio legalis oritur, hîc tamen pro majori hujus materiæ intelligentia tres cognationis legalis species
 383 declarare debemus: *Prima* est in linea recta, quæ est quasi ascendentium & descendentium, inter adoptatum & adoptantem, & descendentes adoptati, si in ejus potestate existant: nam adoptatô Patre, adoptantur etiam Filii & Nepotes

potes qui sunt in potestate adoptati. Exemplum est :

Adoptans Sempronius

Adoptatus Titius

Ejus Filius

Ejus Nepos.

Secunda species est lateralis, sive in linea transversa inter adoptatum ac Nepotes aliosque descendentes adoptantis saltem legitimos. Exemplum est :

Adoptans Sempronius

Hujus Filius

Adoptatus Titius

Hujus Nepos

Hujus Filius

Hujus Pronepos

Hujus Nepos

Hujus Pronepos.

Tertia species est per modum affinitatis cujusdam inter adoptatum & uxorem adoptantis (quæ est adoptato instar novercæ) & inter adoptantem & uxorem adoptati, quæ est illi instar nurus. Duplex Exemplum pono.

Uxor adoptantis

Adoptans Sempronius

Adoptatus Titius

Ejusdem Filii.

Adoptans Sempronius

Adoptatus Titius.

Uxor Titii

384 Hac triplici bene notandâ specie cognationis legalis, sequitur vi hujus §. quòd prima species nempe in linea recta inter patrem adoptantem & filium adoptatum, nepotem vel neptem adoptati indistinctè & in perpetuum dirimat matrimonium, etiamsi solvatur adoptio per mortem adoptantis vel emancipationem adoptati, & hinc adoptans non potest contrahere matrimonium cum filia adoptati aut ejusdem nepte *cap. ita diligere* l. XXX. q. 3. *L. adoptivus* l. 4. ff. de ritu Nuptiar. & *L. 15. ff. de adopt.* Inter adoptantem tamen & filii adoptati parentes nulla cognatio legalis contrahitur, proinde inter illos matrimonium consistere potest, quia nullo jure caveatur, quòd inter eos contrahatur hujusmodi cognatio, ita Sanchez *lib. 7. disp. 63. n. 26. cum pluribus aliis citatis.* Sic etiam adoptatus matrem adoptantis ducere potest in casu nimirum factæ emancipationis, & solutæ adoptionis, expressè enim in *L. quin etiam* § 5. ff. de ritu nuptiarum dicitur: Patris adoptivi mei matrem &c. in uxorem ducere non possum: Scilicet, si in fami-

familia ejus sim; alioquin, si emancipatus fuero ab eo, sine dubio nil impedit nuptias: scilicet, quia post emancipationem extraneus intelligor.

§. Inter eas quoque 2.

SUMMARIA.

- 385. In linea collateralis consanguinei pariter contrahere nequeunt.
- 386. Cognati legaliter in collateralis linea matrimonium contrahere nequeunt.
- 387. Adoptatus cum filiis illegitimis adoptantis non contrahit cognationem.
- 388. Soluta adoptione cognati legaliter matrimonium contrahere possunt.
- 389. Meri filii adoptivi inter se contrahere possunt.

Sicut vi præcedentis §. personæ positæ in linea 385
recta matrimonium contrahere nequeunt, sic
hic etiam aliquæ personæ nuptias inire prohiben-
tur, eò quòd in linea collateralis ponantur, sic
Frater Sororem ducere nequit, seu dein Frater
& Soror sint nati ex eodem Patre seu non, ex
eadem matre seu non, quia dumòdo ab una ma-
tre, vel uno patre sint nati, jam fiunt consanguini,
& sic etiam de jure naturæ matrimonium
inter eos esse nequit, quia consanguinitas in pri-
mo gradu etiam lineæ collateralis jure naturali
matrimonium probabiliùs dirimit, ut colligitur
ex *cap. gaudemus de divortiis* ubi statuitur, infideles
conversos non esse separandos à matrimo-
nio, in secundo vel aliis ulterioribus gradibus
consanguinitatis inito: ex quo colligitur, si in

primo gradu matrimonium contraxerunt, esse separandos, non præcisè quia contraxerunt contra Constitutiones Canonicas, cùm in *cit. cap.* dicatur eos his non constringi, sed quia contraxerunt contra jus naturæ, in quo Pontifex dispensare nequit.

- 386 Præter cognationem carnalem hîc pariter iterum infert Imperator cognationem legalem ejusque secundam supra *num. 383.* recensitam speciem, quæ est in linea collateralis, nempe inter liberos veros ac adoptivos ejusdem Patris ad invicem, quasi fratres: seu, quod idem est, inter adoptatum & filios ac nepotes aliôsve descendentes adoptantis, saltèm legitimos. Dixi notanter *legitimos*, nam cum illegitimis filiis adoptantis, adoptatus non contrahit cognationem legalem, quia illegitimi non censentur esse in potestate Patris sui §. *si adversus 12. instit. hoc tit.* unde filius illegitimus carnalis adoptantis, potest in uxorem ducere filiam adoptivam ejusdem adoptantis, & vicissim filia illegitima filium adoptivum.

- 388 Vi itaque cognationis legalis in secunda specie, filii adoptivi ducere filias naturales adoptantis, & vice versâ filia adoptivæ filiis naturalibus quàm diu durat adoptio nubere nequeunt: *Text. h. & L. per adoptionem 17. ff. de ritu nuptiarum & cap. unico de cognatione legali*; quòd si tamen solvatur quocunque modò adoptio, tunc absque dubio inter illos matrimonium consistere potest, & sic si filius carnalis adoptantis vellet ducere filiam adoptivam, aut filius car-

carnalis adoptivam filiam facile datur remedium, si nempe utervis eorum emancipetur ut patet ex *cit. cap. fin. & L. 17. & can. per adoptionem 6. XXX. q. 3.*

Quia tamen in *cit. cap. unico de cognatione legali* solum loquitur in casu, quò filius vel filia naturalis adoptantis, cum filio vel filia adoptata ejusdem solutâ adoptione potest contrahere matrimonium, ideò noster Godefridus Stehr in *suis questionibus Theologicis de sponsalibus & matrimonio quest. 2. cap. 5. §. 3. docet*, meros fratres & filias adoptivas, in casu, quò aliquis plures diversâsque personas sibi adoptaret, posse inter se contrahere matrimonium stante etiam adoptione. 389

§. Fratris verò 3.

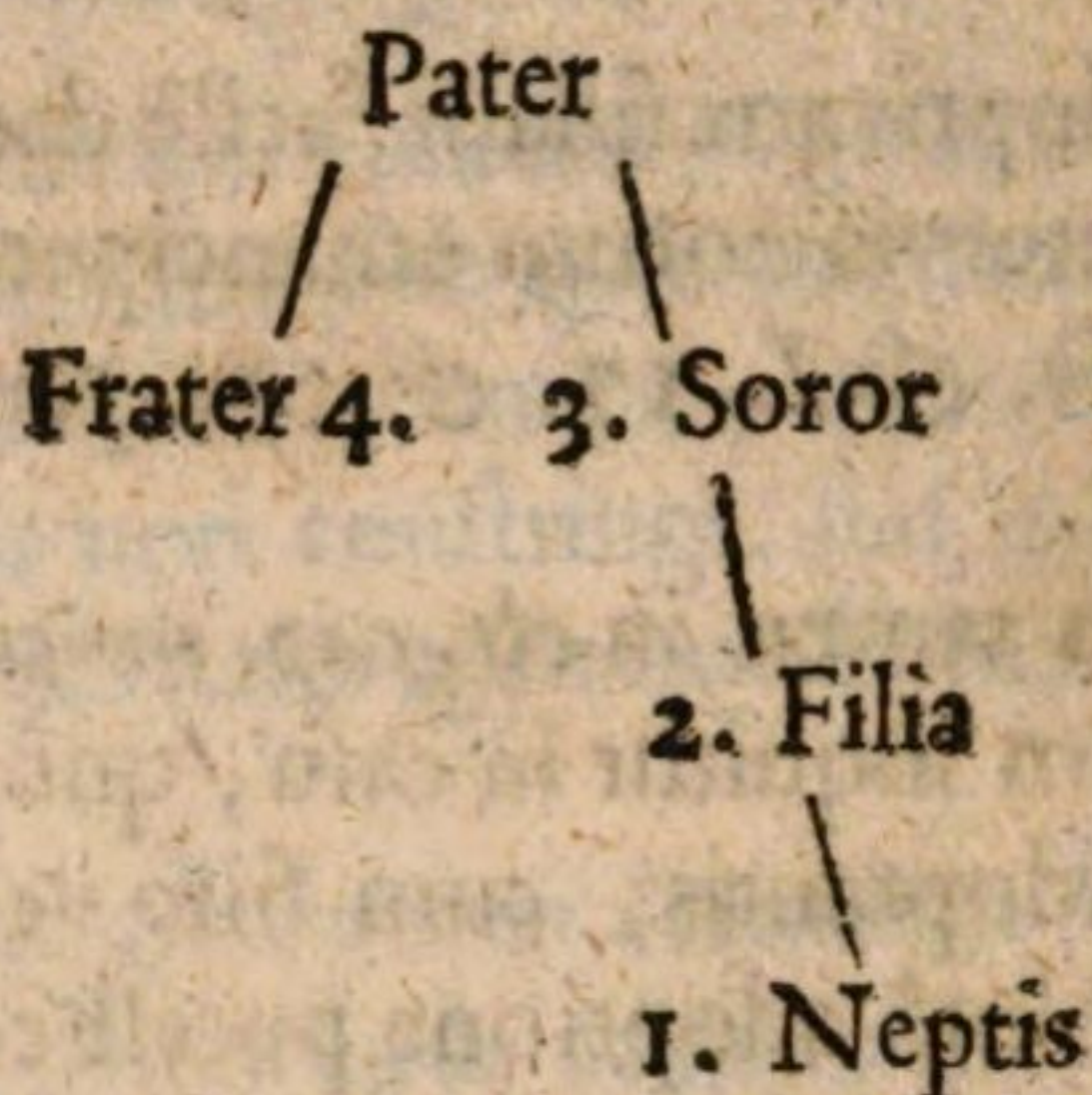
SUMMARIA.

390. Frater sororis filiam, aut neptem ducere nequit.

391. Filius carnalis adoptatæ filiam adoptatæ ducere potest,

392. Non verò vicissim filia adoptati filium.

Hic statuitur, quòd frater sororis filiam aut neptem, aut soror fratris filium & nepotem in conjugem accipere nequeat, quod etiam de Jure Canonico procedit, ob aliam tamen rationem, quàm positam à Justiniano, quia hic ideò inter has personas matrimonium prohibuit, quia essent in quarto gradu juxta computationem civilisticam ut supra *num. 378.* dictum est. 390

quam numerationem Jus Canonicum non acceptat, *cap. fin. de consanguinitate & can. 2. XXXV. q. 1.* Sed ex alia ratione hoc idem volunt S. Canones, quia inter hasce personas est naturalis quidam pudor ac reverentia, cui valdè repugnat actus conjugalis, per quem turpitudò alterius revelatur.

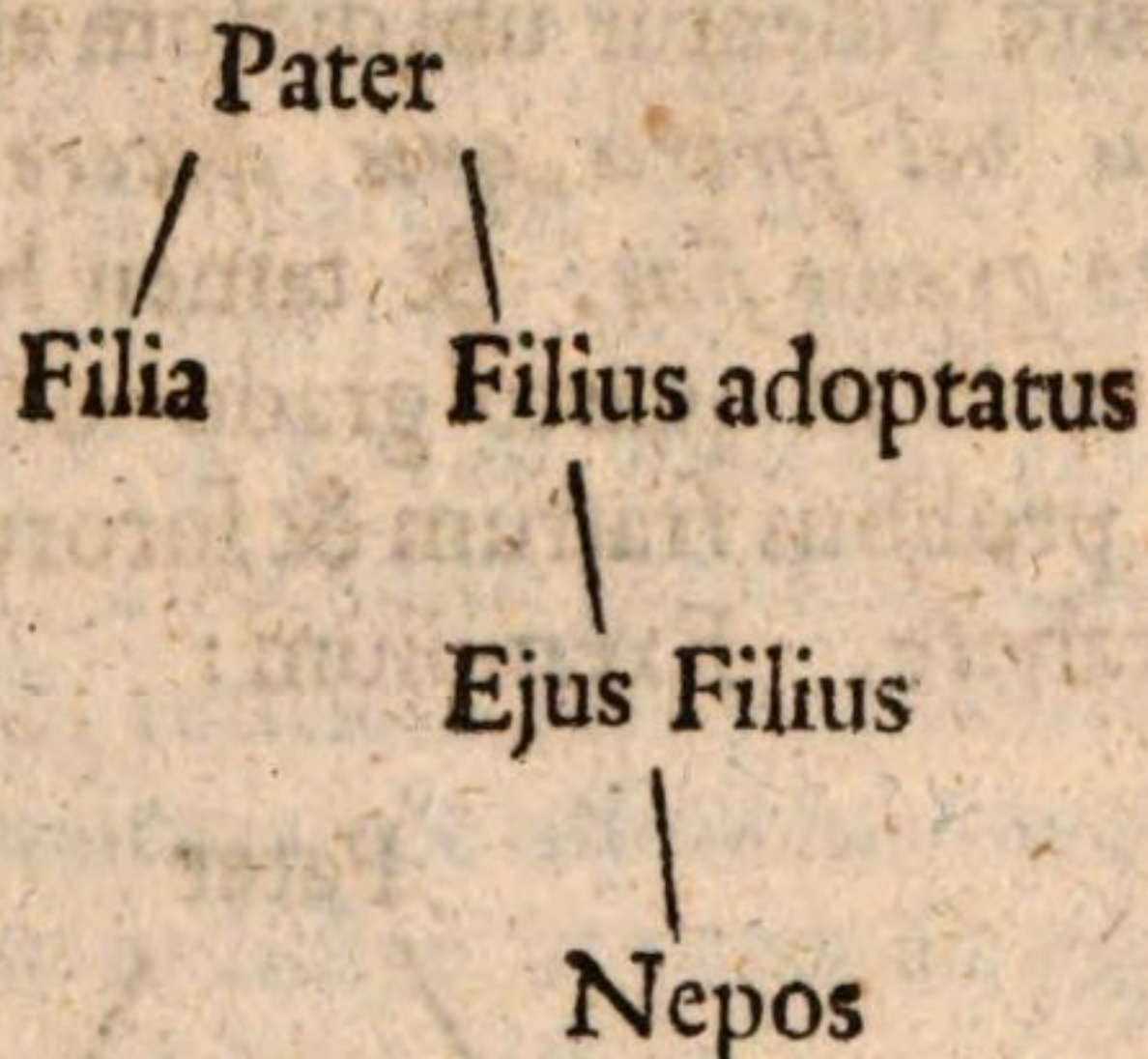
In hoc §. sicut & in reliquis duobus præcedentibus, præter cognationem carnalem ponitur denuo cognatio legalis, quando v. g. Pater
391 adoptat mulierem, tunc filius carnalis adoptantis, talis adoptatæ filiam & multò magis neptem ducere potest. Exemplum :

Ità clarè noster textus : Ratio autem Juridica est, quia tales proles mulieris adoptatæ, non sunt in pote-

potestate adoptantis, nati siquidem ex filia non sequuntur familiam matris, sed patris, sicque nulla cognatio legalis inter patrem adoptantem aut ejus filium carnalem, & filiam filiae adoptatae contrahit, & ideò benè hîc dicitur: *Quia neque naturali, neque civili jure sibi conjunguntur.*

Hîc tamen bene est advertendum, hoc so-³⁹²lùm procedere de prolibus filiae adoptatae, non verò de filiis adoptatis, unde stante adoptione filia carnalis filium filii adoptati in maritum accipere non potest. Exemplum:

Ratio hujus à contrario sumitur: cùm enim nati ex filio sequantur familiam Patris, & in adoptantis potestatem veniant, talis filia carnalis adoptantis, filii adoptati filio aut nepoti nubere non valet, quia per hoc cognationem legalem contrahunt, & sicut talis filia stante adoptione filium adoptivum ducere nequit, sic neque poterit ducere ejus filium vel nepotem *arg. text. nostri: Cujus enim filiam uxorem ducere non licet, neque ejus neptem permittitur.*

§. *Duorum autem* 4.

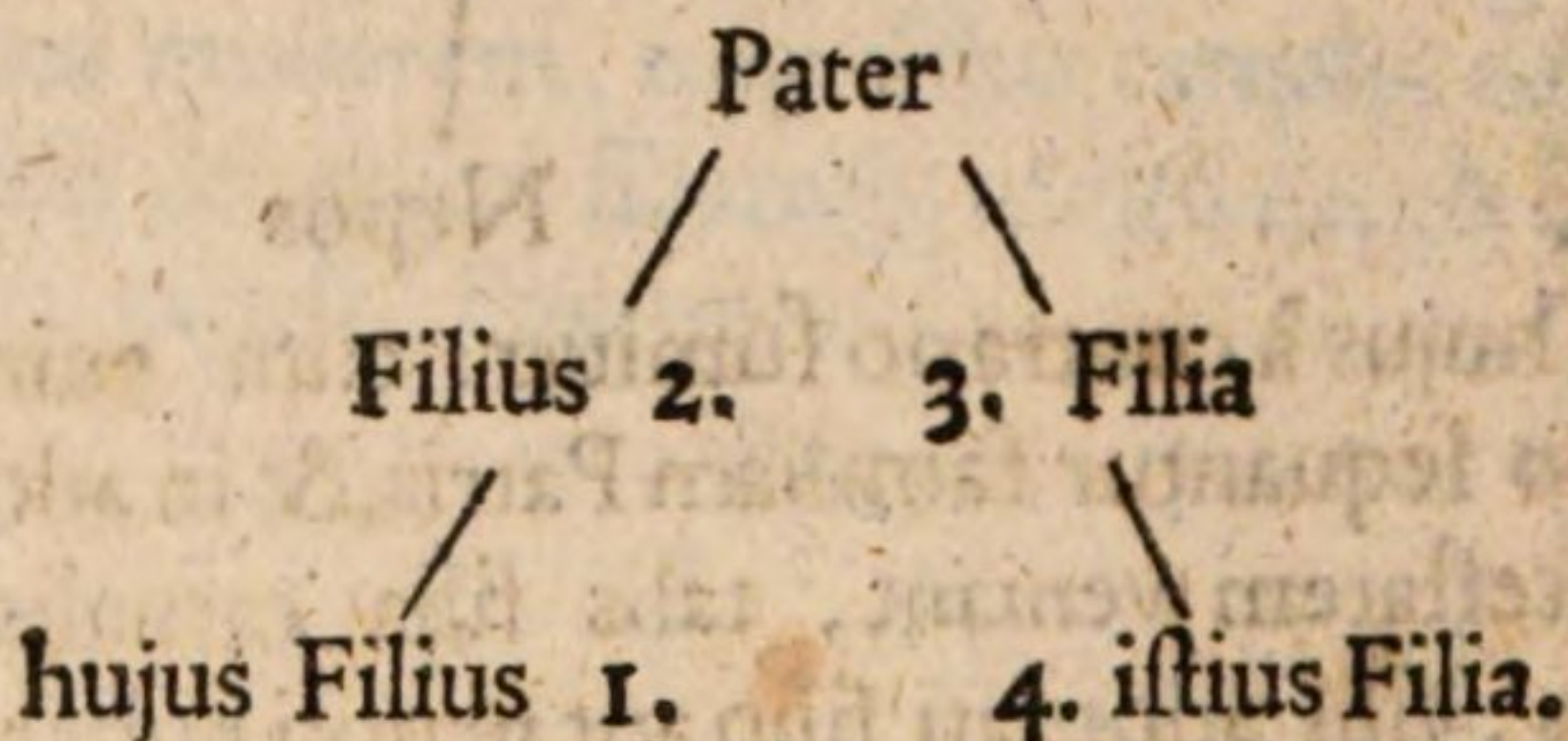
SUMMARIA.

393. De Jure civili Patruelles vel consobrini contrahere possunt,

394. Non tamen de jure canonico prohibente etiam quartum gradum.

395. Poena contrahentium in gradu prohibito.

393 **L**oquitur h. textus: *duorum autem fratrum vel sororum liberi, vel fratris & sororis conjungi possunt*: quæ verba paragrapho præcedenti repugnare videntur ubi dictum est: *sed nec neptem fratris vel sororis quis ducere potest, quamvis quarto gradu sint*: & tamen hic conceditur de Jure civili in quarto gradu distantibus ab invicem prolibus fratrum & sororum matrimonium contrahere. Exemplum:

Imprimis respondeo cum *Wesenbec. ad. §. precedent. n. 1.* quartum gradum non impedire matrimonium de Jure civili loquendô generaliter; quòd autem in hoc §. in quarto gradu admittantur nuptiæ, non autem in præcedente, ratio ac disparitas est: quia in priori soror volens ducere nepotem fratris, vel vicissim frater volens

lens ducere neptem sororis respectu neptis vel nepotis locò parentum veniunt *L. sororis pronepotem 39. ff. de ritu Nuptiarum*. Patruelles verò die Brüders Kinder vel consobrini die Schwesstern Kinder non veniunt filiorum nomine, nec fratres vel sorores respectu illorum matris vel patris nomine *Ant. Matth. disp. 17. thes. 13.*

Sed quidquid sit, hoc totum per Jus cano-
nicum correctum est, ita ut olim Jure Ecclesia-
sticò matrimonium inter consanguineos ex linea
collaterali usque ad septimum gradus consan-
guinitatis inclusivè, numerandò gradum secun-
dum formam Juris canonici, quia computati ad
jus civile decimum quartum gradum efficere
possunt, matrimonium fieri non potuerit *can. ad sedem 2. XXXV. q. 5. can. nulli cit. causa q. 3.* at modò post concilium generale Lateran. sub Innocentio III. restricta fuit prohibitio graduum consanguinitatis & affinitatis usque ad quartum gradum inclusivè ut patet ex *cap. non debet 8. de consanguinit. & affinit.*

Pœna contrahentium in tali gradu prohibito,
de Jure canonico est excommunicatio ipsò facto
incurrenda *Clem. un. de consanguinitate & affin.*
De Novo Jure Josephi I. contrahentes in primo
aut secundo tam consanguinitatis quàm affinita-
tis, gladio puniuntur in *Ordinat. Cri-
min. art. 19. §. 21.*

§. Item

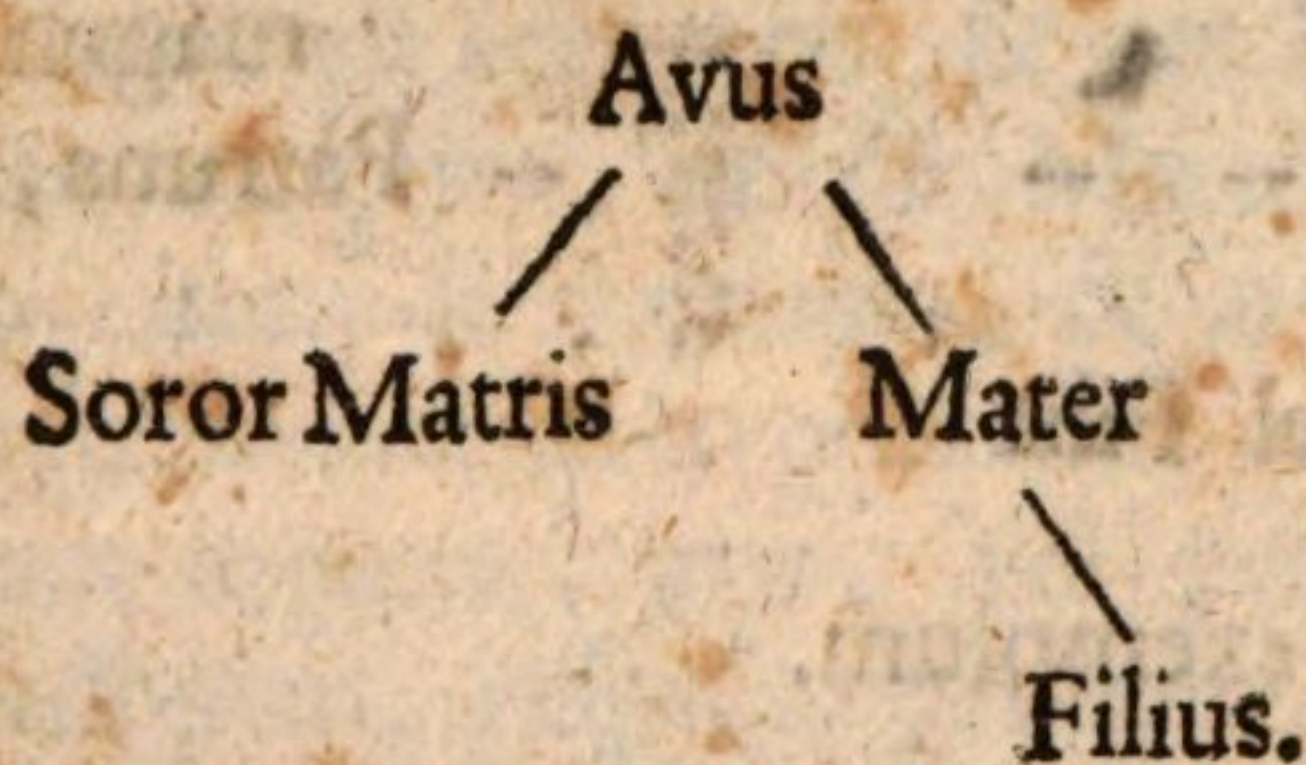
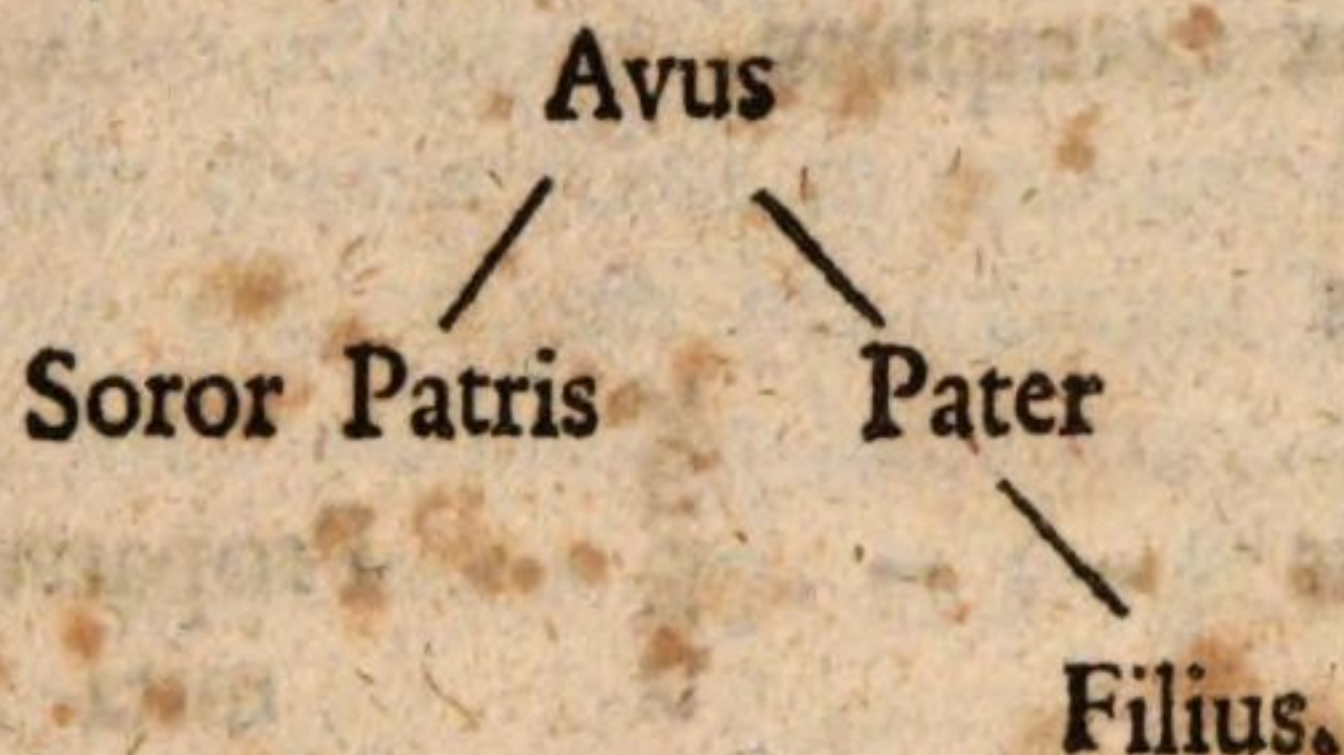
§. *Item amitam 5.*

SUMMARIA.

- 396. Adoptivus amitam suam aut materteram ducere potest.
- 397. Ratione consanguinitatis quis propatruum, proamitam aut promaterteram & proavunculum ducere nequit.
- 398. Materteram adoptivam ducere licet.
- 399. Qui mihi adoptione non fit agnatus, hunc possum ducere.
- 400. Qualis adoptio inducat cognationem legalem?
- 401. Quid cognatio spiritualis?
- 402. Hujus erat olim triplex species.
- 403. Unde oriatur?
- 404. Inter quos de jure novo detur?
- 405. Cognatio spiritualis ponit impedimentum dirimens.
- 406. An hanc pater Baptizans proprium filium contrahat, & quid inde sequatur?
- 407. An infidelis eam contrahat?
- 408. An Religiosus? & an infantem levare possit?
- 409. An procurator an principalis hanc cognationem contrahat?
- 410. Si plures levent ex Baptismo, quinam contrahant eam?
- 411. Quid si aliqua communitas patrinum agat?
- 412. Requisita ad legitimum patrinum.

396 **J**Am iterum in hoc §. aliquæ personæ tum propter cognationem carnalem, tum propter legalem prohibentur matrimonium contrahere, nempe filius amitam suam aut etiam materteram suam conjugem habere nequit, quod omnino tam de jure canonico, quàm civili procedit, quia

quia filius à sua amita der Vatters Schwester, Maimb oder Muhm, & materterâ der Mutters Schwester secundô gradu consanguinitatis distat.

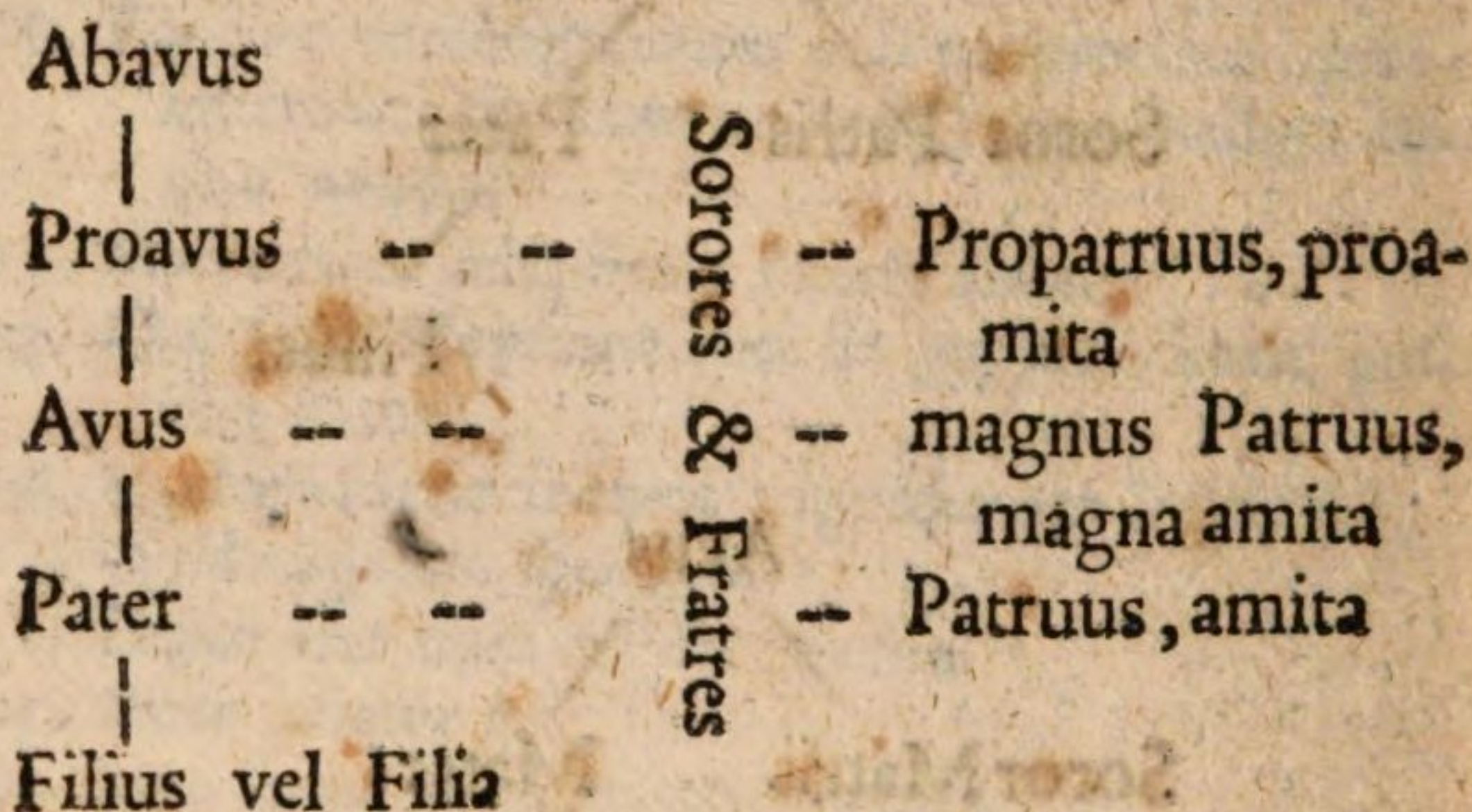

Hoc idem procedit ratione consanguinitatis, 397
de amita magna des Groß-Vatters Schwester, magnâ proamitâ des Ur-Anherrs Schwester, & materterâ magnâ Groß-Mutters Schwester, sive Groß-Mumb, & magnâ Pro-materterâ der Ur-Anfrau Schwester; quia hæ omnes à filio partim tertio, partim quarto gradu distant: & vice versâ filia nequit ducere patrum Vatters Bruders à quo secundô, magnum Patrum des Groß-Vatters Bruder à quo tertiô, magnum Propatrum des Ur-Anherrs Bruders, à quo quartô gradu distat: Denique hoc idem procedit quod filia nequeat ducere avunculum den Mutters Bruder, à quo secun-

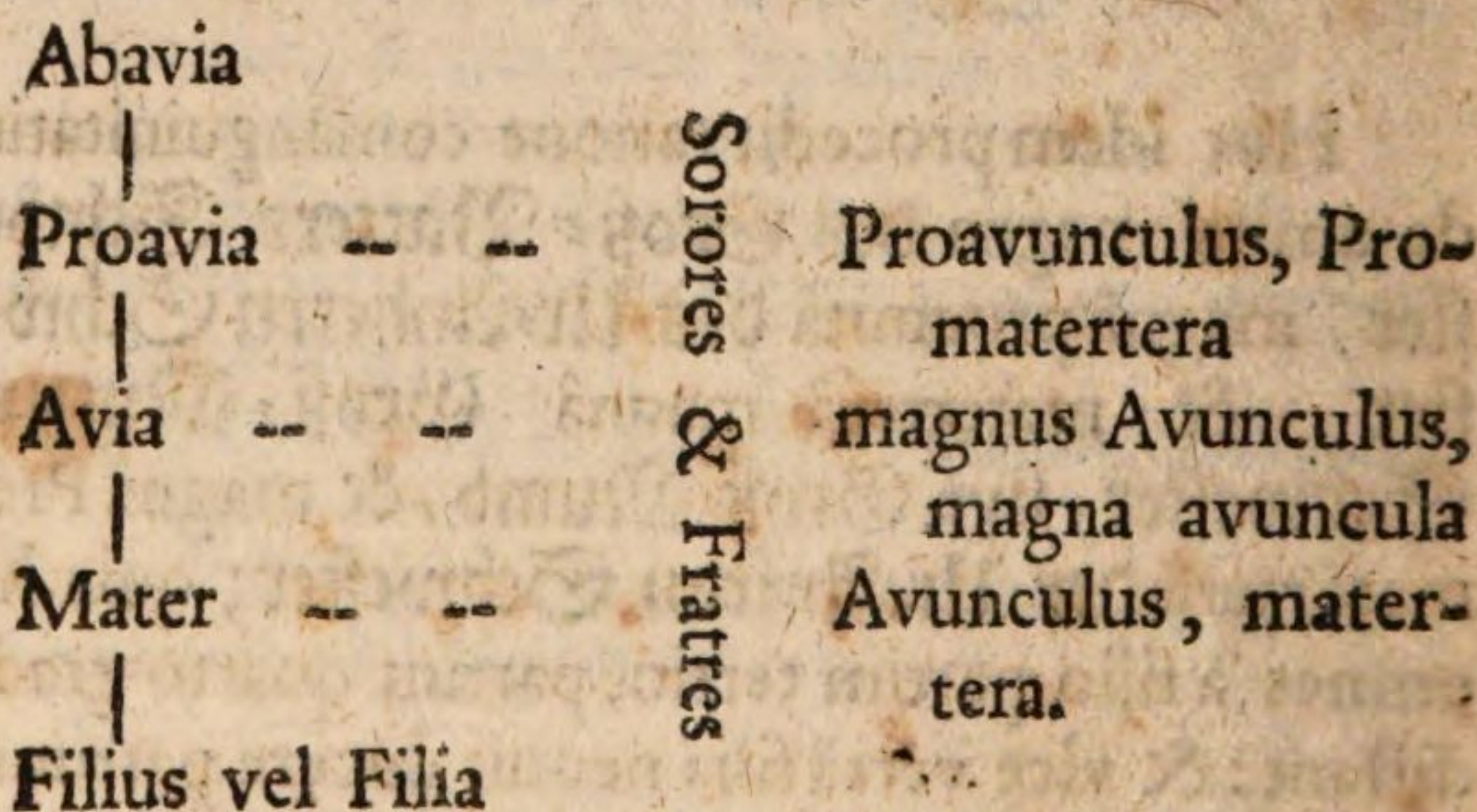
270 Tractatus Just. Bavar. Can.

secundô , magnum avunculum, den Groß
Mutters Bruder seu Oheimb , à quo tertio,
magnum proavunculum der Ur-Anfrau Bru-
der à quo quartô gradu distat.

En duplex exemplum.

Secundum exemplum.

Sed præter has personas carnaliter cognatas
seu agnatas , ponit Justinianus hîc etiam illas, qui
tales dispositione Juris per cognationem legalem
fiunt, adeo quidem ut neque amitam licet ado-
ptivam ducere uxorem liceat; *tex. b.* Certum
proin-

proinde est, amitam adoptivam, id est: quam avus adoptavit, & sic soror adoptiva patris esse coepit, filio in uxorem ducere non licet, idem quoque est in amita magna adoptiva, id est: avi paterni sorore adoptiva, à proavo paterno adoptata, quam pariter filius in uxorem ducere nequit: ratio est, quam hîc insinuat Imperator; quia istæ locô parentum habentur, cui consonat *L. per adoptionem 17. in fin. ff. de ritu nuptiarum.*

De Matertera autem adoptiva, id est, quæ **398** ab avo Matris est adoptata, & per hoc fuit soror matris adoptiva, & de Matertera magna adoptiva, item de avunculo, & avunculo magno adoptivo hoc non procedit, quia enim hi omnes aut à patre, avo, vel proavo matris fuerunt adoptati, respectu prolium à matre natorum non veniunt locô parentum, cùm proles non matrem, sed patrem sequantur, hinc tales adoptati cum filiis matris non conjunguntur, conjunctione proveniente à cognatione legali; licet enim amita, patruus, aut propatruus adoptione fiant, matertera tamen, magna matertera & Promatertera (idem est de avunculo, magno avunculo & proavunculo) saltèm quoad effectum juris non fiunt adoptione *L. si qua 12. §. 4. ff. de ritu nuptiarum* quia ergo filius matris non transit in illorum familiam sed patris sui, ideo adoptione illis non conjungitur.

Aliam rationem hujus dat Schambogen in *suis Instit. §. 5. de nuptiis*: quia nisi ex adoptione resultat agnatio, sola cognatio non attenditur
juxta

juxta *L. 23. ff. de adoptionibus*, qui enim agnatus est, simul etiam cognatus est, non verò etiam ille, qui cognatus est, simul agnatus est, cognatus enim & agnatus in hoc differunt, quòd agnati dicantur illi, qui per lineam masculinam nos contingunt, cognati verò qui nos attingunt per lineam fæmininam: sic frater meus filius fratris, Patruus, & amita dicuntur agnati, filius autem sororis meæ, avunculus & matertera mea sunt mihi cognati, ex quo sequitur agnationem esse civile, cognationem verò naturale

399 nomen *L. fin. §. 4. ff. de gradibus*: Hinc qui per adoptionem non fit alteri agnatus, is etiam non potest dici cognatus: sed soror vel frater meæ matris adoptivus, quam vel quem avus meus maternus adoptavit; item soror vel frater meæ aviæ maternæ adoptivus, quam vel quem meus proavus maternus adoptavit, non fiunt mihi per hujusmodi adoptionem agnati, cùm non transeant per lineam masculinam ad meam familiam, simulque agnatio, utpote inventum juris civilis, sit per sexûs virilis, non verò per sexus fæminei cognationem conjunctio: ergo soror & frater adoptivus meæ matris, aut soror & frater meæ aviæ maternæ, cùm agnati per adoptionem mihi non fiant, neque cognati mihi dici possunt, quia sicut jam dictum, sola *cognatio*, quam cum mea matre aut avia materna, vel cum avo aut proavo materno habeo, non attenditur, nisi (quod benè notandum) etiam per adoptionem resultet *agnatio*, quod clarè patet ex *L. 7. & 23. ff. de adoptionibus*, in quibus, qui

qui in adoptionem datur, his quibus agnascitur, etiam cognatus fit, quibus verò non agnascitur, nec cognatus fit; agnascitur autem tantum his, quibus arrogans seu adoptans agnatus est.

Cæterum cum *in 1. 2. 3. 4. & 5. §.* hujus 400 tituli sæpè actum fuerit de adoptione, eaque duplex sit, ut pluribûs titulô sequenti patebit, scilicet *adoptio in specie & arrogatio*, dubium relinquitur, ex quali adoptione oriatur impedimentum cognationis legalis?

R. Ex sola arrogatione, non autem ex *adoptione specifica*. Ratio est: tum quia tota ratio prædicti impedimenti videtur esse Patria potestas, quæ cum non habeatur in adoptione specifica, nec ipsum impedimentum habebitur, tum quia in arrogatione propter simultaneam cohabitationem occasione matrimonii contrahendi, magnum fuisset incontinentiæ periculum, nisi leges matrimonium prohibuissent, & ità omnem prætextum suspectæ conversationis sustulissent, tum denique quia impedimenta matrimonii, cum sint onerosa, quia auferunt libertatem contrahendi, in dubio potius restringenda sunt, quàm amplianda *arg. text. in Trident. sess. 24. de Reformat. Matrim. c. 2. Sanchez lib. 7. disp. 63. n. 9. Zoësius de cognat. legali num. 2.* tum denique hoc impedimentum proveniens ex adoptione specifica nullô clarô textu Juris exprimitur, sed leges Juris civilis approbatæ à jure canonico loquuntur clarè tantum de arrogatione *L. 14. 17. & 55. ff. de Ritu nupt.*

401 Adductis à Justiniano in hisce §. §. duabûs cognationibûs carnali nempe & legali, propter quas nuptiæ prohibentur Jus canonicum tertiam paritèrque matrimonium irritantem cognationem ponit, scilicet spirituales, quæ nil aliud est, quàm propinquitas personarum ex collatione & susceptione sacramentorum Baptismi & Confirmationis resultans, ac jure canonicò dirimens matrimonium inter certas personas XXX. q. 1. & 3. *per totum ac toto tit. de cognatione spirituali.*

402 Olim Jure antiquò triplex species erat cognationis spiritualis, nempe *Paternitatis*, *compaternitatis* & *fraternitatis*: cognatio spiritualis *Paternitatis* oriebatur inter Baptizatum & Baptizantem, Patrimum baptizati, & Baptizatum *can. de eo* §. XXX. q. 1. & *can. ita diligere* 1. *eadem causa* q. 3. Cognatio spiritualis *compaternitatis* oriebatur inter Baptizantem Baptizati parentes, ac levantes eorûmque conjuges *can. si quis* 3. XXX. q. 4. *cap. sciscitatur* 1. *cit. caus.* q. 4. *cap. veniens* 6. *Martinus* 4. *de cognatione spirituali.* Circa quod tamen notandum, uxorem Patrini non contrahere cognationem spirituales *compaternitatis*, nisi ante susceptionem ex Baptismo fuerit à Patrino marito suo carnaliter cognita *cap. veniens* 4. *de cognat. spirituali cap. nedum* 1. *eadem in* 6. quia ut insinuatur *cit. can. sciscitatur* 1. tunc demum contrahitur ex parte uxoris, si duo sunt in una carne, quod per connubium efficiuntur; tertia est cognatio spiritualis *fraternitatis* inter Baptizatum & liberos Baptizantis ac levantis *cit. can. si quis* 3. XXX. q. 4. & *can. scisci-*

sciscitatur eadem causa & q. item. cit. cap. Martinus 4.

Sicut autem hæc triplex cognatio oritur ex Baptismo, sic pariformiter oritur ex Confirmatione iisdem modis *cap. nedum 1. §. 1. de cognitione spirituali*, dummodo tenens confirmandum ipse confirmatus fuit *can. in Baptismate 102. de consecrat. dist. 4.*

Ast de Jure Novo *Tridentini sess. 24. cap. 2.* *de Reformat. Matrim.* hæc extensio cognationis spiritualis restricta fuit, & modò non contrahunt hoc impedimentum nisi Baptizatus & Baptizans & Baptizati parentes, Patrinus, Baptizatus ejusque parentes, idem est in Confirmatione, ubi hæc cognatio solùm contrahitur inter confirmantem, confirmatum, ac confirmati parentes, juxta tritum illud:

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes.
Levans levatus, levatique Parentes.

Vidimus generaliter quinam cognationem spirituales contrahant, & exinde inter se matrimonium contrahere nequeant, cùm hæc cognatio constituat impedimentum dirimens *cap. nedum 1, de cognat. spirituali in 6. & cit. cap. Martinus 4.* unde dubitatur 1. an pater proprium filium levans aut baptizans etiam cum sua uxore contrahat hanc cognationem legalem, & utrum propterea privetur Jure petendi debitum?

R. Talem patrem absque necessitate levantem aut baptizantem proprias proles peccare

graviter contra gravem prohibitionem, *D. Thom.* 3. part. quest. 67. art. 8. ad 2. *Coninch. disp.* 34. dub. 8. num. 64. *Sanchez. lib.* 9. *disp.* 26. n. 5. *Suarez* 3. part. q. 68. art. 2. *Navarr. in summa Hisp. cap.* 22. n. 9. & sic Pater in necessitate baptizans propter advenientem cognationem spiritua-lem cum sua uxore non privatur jure petendi debitum per *can. ad limina* 7. XXX. q. 1. idem probabilius etiam judicant *Salmanticenses Theolog. Moral. Tom.* 2. tract. 9. cap. 15. puncto 3. num. 24. in casu, quô nemine aliô præsente pater proprium filium ex Baptismate levaret.

Aliud est si absque necessitate scienter baptizet vel levet filium, tunc enim inter Doctores duplex datur sententia, una docet talem privari jure petendi debitum ut cum *Sanchez* plurimi sentiunt, ex *can. de eo* 5. XXX. q. 1. altera verò sententia contrarium docet, quam etiam nos sequimur. Nam *cit. can. de eo*: per jus novum *cap. si vir* 2. de cognatione spirituali correctus est, ubi *Alexander III.* ita loquitur: *nobis videtur, quòd, sive ex ignorantia sive ex malitia* (uxor vel maritus) *id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debet debitum subtrahere, nisi ad continentiam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.* Idem colligitur ex *cap. contracto* 5. eodem: imò idipsum contra adversarios ex *cit. cap. de eo* 5. ab adversariis pro se adducto non obscure liquet, ubi hæc formalia habentur: *si autem conjuges legitimi, unus aut ambo ex industria fecerint,*

ut filium suum de fonte susciperent, si innupti permanere voluerint, bonum est; sin autem, gravis poenitentia insidiatori injungatur & simul manent, cui clarè consonat can. nosse desideras 3. XXX. q. 1. & licet præter cit. can. de eo 5. etiam alii canones pro se adversarii citent, præsertim can. pervenit 1. & can. si quis 2. eadem causa & q. hi tamen pariter per jus novum in cap. si vir 2. de cognat. spirit. correcti sunt. Ratio autem, quòd talis Baptizans aut Levans non privetur jure petendi debitum est: quia nullus clarus textus hujus poenæ exstat, ergo hòc ipsò talis privatio juris petendi debitum non est adstruenda, quia talis privatio reverà foret poena.

Dubitatur 2. utrum infidelis Baptizans vel 407
Levans v. g. Turca vel Judæus contrahat hanc cognationem spirituales?

R. Quamvis per cap. firmiter 1. §. 4. de summa Trinitate, can. in necessitate 21. & can. Romanus Pontifex 22. de consecrat. dist. 4. & communem Theologorum quivis homo ratione præditus, licet etiam sit paganus cit. can. Romanus Pontifex 22. possit esse minister Baptismi & validè conferre Baptismum, infidelis tamen levans aut baptizans hanc cognationem spirituales non contrahit, tum, quia, cùm hæc cognatio sit inducta solò jure Ecclesiastico, non potest contrahi ab infidelibus, qui non subduntur legi Ecclesiasticæ, tum, quia, qui in Christo non est per Baptismum spiritualiter regeneratus, spirituales cognationem contrahere nequit: ex quo sequitur, quod Judæus baptizans puellam, post-

ea conversus eandem ducere possit in conjugem, licet enim modò ut conversus esset capax hujus cognationis spiritualis, si baptizaret, non tamen fuit antea, hinc talis cognatio per conversionem ad veram fidem non incipit de novo oriri, cum ab initio non fuerit contracta *arg. cap. non firmatur 18. de Reg. Juris in 6.* sic etiam baptizans filiam Abrahæ Judæi nondum conversi cum eò ejusque conjuge adhuc Judæa nullam contrahit cognationem, unde si hebræa convertatur, laicus baptizans mortuò Abrahamò eam in uxorem ducere potest.

408 Dubitatur 3. an etiam Religiosus possit levare infantem, & an levans contrahat hanc cognationem?

R. Regulariter loquendò Religiosis ac etiam ipsorum Abbatibus prohibitum esse levare infantes ex Baptismo aut confirmando assistere *can. non licet 103. & can. monachi 104. de consecrat. dist. 4.* nè hac ratione nimiam familiaritatem præsertim cum fæminis contrahant *can. pervenit 20. XXVIII. q. 2.* & nè, dum iis in defectu parentum, quos levârunt providere tenerentur, sibimet ipsis & animæ propriæ providere omitant: certè nostra statuta Præmonstratensia à pluribus summis Pontificibus præsertim Julio II. approbata omnibus canonicis Exempti nostri Ordinis *dist. 4. cap. 24.* id his verbis prohibent: *Nullus Religiosus Ord. nostri, ne quidem Abbas, in Baptismo Infantem levet, nec in Confirmatione assistat; nisi ut grave periculum vel scandalum evitetur.* Quòd si tamen aliquis religiosus fieret
Episco-

Episcopus, tunc juxta Sanchez, Rodriq. cum Glossa recepta in *cap. statutum XVIII. q. 1. verbo: absolut*: item si Abbas, vel alius Religiosus nomine procuratorio ad levandum ex Baptismo infantem mitteretur, uti sæpius contigit, quando à Principibus Prælati ad hoc delegantur, levare posset.

Si tamen stante prohibitione Religiosus susciperet infantem ex Baptismo, nullum est dubium, quin contrahat cognationem spirituales, quia supra *cit. can. & cap.* indistinctè loquuntur de levante, sicut ergo baptizans Religiosus hanc cognationem contrahit, ita etiam levans Religiosus contrahet: & ratio ulterior est: licet enim suscipere talis prohibeatur, non tamen irritant jura contrafactum, & secundum communem sententiam, actus contra legis prohibitionem non redditur irritus, nisi exstet legis decretum irritans.

Dubitatur 4. si quis nomine procuratoriò 409 locò alterius eum ad hoc mandantis levet ex Baptismo infantem vel confirmando assistat, quisnam horum, scilicet an mandatarius seu procurator, an mandans contrahat cognationem legalem?

R. Cum talis procurator non habeat intentionem suò nomine levandi, ex parte Principalis verò per *Reg. 68. & 72. de R. J. in 6.* certum sit, quod quis per alium facit, per se fecisse censetur; talem Procuratorem non contrahere cognationem spirituales, sed probabilius mandantem seu Principalem: sicut enim procurator

locò Principalis celebrans matrimonium, non ipse, sed Principalis conficit Sacramentum, & sicut procurator contrahens matrimonium non contrahit impedimentum publicæ honestatis, sed ipse principalis, ita neque levans aut confirmando assistens nomine procuratoriò cognationem contrahet, utpote qui non suò sed alienò nomine levat aut tangit, nec actus operantur ultra intentionem agentium *L. non omnis 19. ff. de rebus creditis &c.* sed solus Principalis contrahit: pro hac sententia refert *Clericat. de matrim. decis. 23. n. 8.* decisionem factam à congregatione Cardinalium Anno 1582. quod etiam referunt *Zoësius ad decretal. lib. 4. de cognat. spirituali, & Engel in colleg. Univers. Jur. canon. n. 6. eodem:*

410 Dubitatur 5. si plures quàm duo, contra concilium *Tridentinum sess. 24. de reform. matrim. c. 2.* levant infantem, an omnes contrahant cognationem spirituales?

R. Imprimis Parochus circa hoc vi Tridentini attendere debet, ne plures ad levandum infantem admittat, eosque disparis sexûs, scilicet fæminam & marem, neque plures quàm taliter duos, unde non debet admittere duos viros aut duas fæminas, & hujus constitutionis ratio videtur esse; quia sicut quilibet solùm unum patrem aut matrem naturalem habet, ita decens est, ut pariter vi Baptismi solùm unum patrem spirituales aut matrem habeat, unde si præter designatos & à Parocho admissos etiam alii tangant in Baptismo infantem, illi non contrahunt cognationem

tionem spiritualement, prout *Trident. cit.* his verbis clarè dicit: *Quod si alii præter designatos & à Parocho admissos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualement nullò pactò contrahant.* Per quod jus antiquum *cap. fin. de cognat. spirit. in 6.* correctum est, vi cuius, licet unus vel una tantum, tam in Baptismo quàm in Confirmatione, debuerit esse patrinus vel matrina, omnes tamen, si plures accesserunt & tetigerunt, cognationem spiritualement contraxerunt.

In casu tamen, quò contra prohibitionem Tridentini Parochus per incuriam neglexerit designationem duorum, scilicet alicujus viri & feminae juxta declarationem Cardinalium à *Sanchez lib. 7. disp. 57. n. 4.* relatam, si plures accedant & tangant, etiam in locis ubi Tridentinum est receptum (ubi enim non est receptum nullum dubium est quin juxta Jus antiquum omnes fiant spiritualiter cognati) contraherent cognationem legalem. Ita communis D. D. quia Tridentinum prohibens plurium admissionem, non irritat factum contra prohibitionem, nisi in eo tantum casu, quò designatione factâ, plures præter designatos, baptizatum tangant: unde si designatio conformiter Tridentino non fiat, manet res sub dispositione Juris antiqui, & omnes tangentes contrahunt cognationem spiritualement.

Dubitatur 6. si aliqua comunità per Procuratorem infantem ex Baptismo levet, quisnam contrahat cognationem spiritualement? 411

R. Imprimis ex superius dictis *num. 409.* Procuratorem non contrahere, sed neque con-

trahere ipsam comunitatem, cum enim hæc sit persona ficta tantum & incerta, verum Patrinum agere nequit; nonnulli tamen cum Abbate in *cap. veniens de cognat. spiritali num. 5.* existimant à singulis de comunitate talem cognationem contrahi, quod tamen non sustineri potest, cum ex unâ parte vi Tridentini non admittantur plures ad levandum ex Baptismo infantem, quàm unus vel una, ex altera verò parte si plures designentur, non contrahunt cognationem spirituales, nisi qui tangunt, & denique Procurator non nomine singulorum, sed comunitatis levat, ergo nec singuli ex communitate contrahunt cognationem spirituales: Hinc clarissimè concludit *P. Pichler ad Decret. lib. 4. de cognat. spirital. num. 15.* vel nunquam esse eligendam in Patrinum aliquam universitatem aut totam comunitatem, vel si eligatur, constitui ab ea debere aliquis determinatus, qui nomine suo teneat vel levet baptizatum, aut assistat confirmando, licet jussu comunitatis, ne aliàs nullus contra *S. Canones* omnino Patrinus adsit.

412 Visis aliquibûs casibûs particularibûs, dubitatur 7. quid generaliter requiratur, ut quis legitimè agat Patrinum & contrahat cognationem spirituales?

R. Requiri sequentia ex comuni *D. D.* sententia: 1. Ut ipsemet sit baptizatus, juxta dicta superius *num. 407.* 2. Ut sit à parentibus ad officium designatus, & à Parocho admissus *Trident. sess. 24. de Reform. Matr. cap. 2.* Quod si tamen aliquis in urgente necessitate teneret absque

absque designatione aut admissione, talis nilominus contraheret, sicut & Laicus in necessitate baptizans contrahit cognationem spirituales.

3. Debet sub actuali Baptismo & ablutione tenere, prout patet ex declarationibus Cardinalium in *cit. Tridentinum n. 8.*

4. Unde sequitur, eum non contrahere hanc cognationem, qui solum tenet infantem praviè jam ab obstetrice vel alio baptizatum, quando postea solemnes Cereemoniæ, ut sæpissimè fit juxta præscriptum Ecclesiæ repetuntur, ut iterum habet *cit. declarat. Cardinal. num. 6.*

5. Ut contrahatur hæc cognatio, debet Baptismus esse validè collatus, alias non est mirum, si corruente Principali, corruat & accessorium *arg. cap. 42. de R. J. in 6.*

6. Debet levans vel assistens habere intentionem expressam vel tacitam præstandi munus Patrini, cum enim per *can. vos ante 105. de consecrat. dist. 4.* Patrinus pro baptizato apud Deum fidejussor existat, & exinde obligationem magnam contrahat, hanc absque consensu libero tacito vel expresse contrahere nequit, omnis enim obligatio consensum in eam supponit *L. obligamur § 1. ff. de action. & obligat.*

7. Denique debet suscipere infantem de manu baptizantis, non verò de manu compatris. Videatur *Pirking ad tit. de cognatione spirituali num. 33. & sequent.* Hoc tamen in comuni praxi non observatur.

§. *Affinitatis quoque 6.*

SUMMARIA.

- 413. Quid sit affinitas?
- 414. Unde oriatur?
- 415. Ad quos gradus se extendat affinitas?
- 416. Quomodo copula illicita extendat affinitatem?
- 417. Quotuplex genus affinitatis sit?
- 418. Qualis arbor affinitatis?
- 419. Quomodo gradus affinitatis computandi
- 420. Nomina affinium.
- 421. Varia exempla invenienti gradus affinitatis.
- 422. Alia nomina affinium.
- 423. Privigam aut nurum non licet ducere.
- 424. Quo jure affinitas in primo gradu dirimat matrimonium?
- 425. Impedimentum publicæ honestatis.
- 426. In quo gradu dirimat matrimonium?
- 427. Unde oriatur?
- 428. Impedimentum publicæ honestatis quas personas afficiat?

413 **A**liud hîc ponit Imperator Impedimentum, propter quod aliquæ personæ matrimonium celebrare prohibentur, nempe *affinitatem*, die *Schwagerschafft*, quæ est quoddam consanguinitatis simulacrum, & ità dicitur, quia duas cognationes ita copulat, ut una ad alterius *fines* accedat *L. 4. §. 3. ff. de gradib. can. 1. XXXV. q. 10.* & definitur, quòd sit propinquitas personarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentelâ id est: non proveniens ex consanguinitate, aut cognatione, sed ex copula perfecta seu licita seu prohibita, seu liberè seu coactè

etè habita *Trident. sess. 24. de Reformat. Matrim. cap. 4. & cap. 6. de eo qui cognovit.* Un- 414
de per se consequitur, quòd ad contrahendam
affinitatem non sufficiat copula merè attentata,
sed requiritur copula carnalis perfecta & con-
summata cum immissione feminis, & ex natura sua
ad prolis generationem apta, quamvis per acci-
dens generatio non sequatur *can. Lex Divina*
18. XXVII. q. 2. & cap. 6. de eo qui cognovit
consang. Ratio est: quia in legibus odiosis
(quales sunt impediètes matrimonia) verba
strictè accipienda sunt *cap. odia 15. de Reg. Jur.*
in 6. cap. statutum de electione in 6. L. si unus
27. §. pactus ne peteret ff. de pactis L. cum qui-
dam 19. ff. de lib. & posthum. & pro actu per-
fecto & consummato, ut fusè deducit Sanchez lib.
7. disp. 64. num. 7. Alia ulterior ratio est: quia
ad affinitatem talis copula requiritur, per quam
vir & fæmina fiunt una caro *can. fraternitatis*
1. XXXV. q. 10. Sed non fiunt una caro nisi per
copulam perfectam & sufficientem ad generatio-
nem prolis: *arg. can. extraordinaria 11. cit.*
causa q. 2. & 3. ergo: Imò in probabili senten-
tia eorum, qui docent, utriusque viri nempe &
fæminæ seminationem esse necessariam genera-
tioni, sequitur, nullam oriri affinitatem, ubi vel
sola fæmina, quod frequentissimè accidit, non
feminavit, quia tali casu, non fit copula genera-
tioni apta.

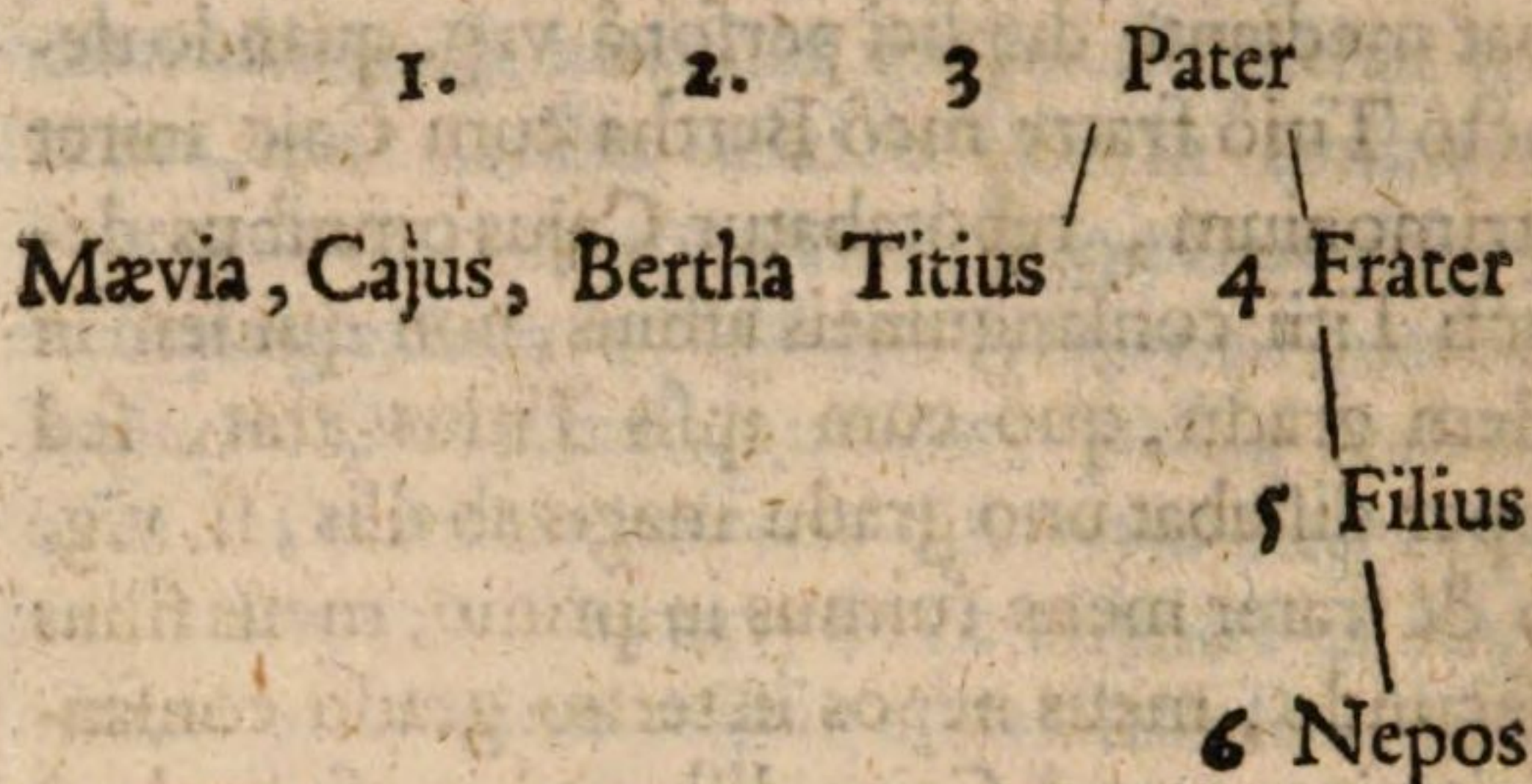
Affinitas olim per jus antiquum *can. nul-* 415
lum 7. & can. equaliter 13. XXXV. q. 3. sicut
consanguinitas usque ad septimum gradum se
exten-

extendebat, & inter hos gradus dirimebat matrimonium: postea restricta fuit in ordine ad dirimendum matrimonium per *cap. non debet 8. de consanguinitate & affinitate* usque ad quartum gradum, sicut consanguinitas, postea verò novissimè Tridentinum fecit discrimen inter copulam licitam & illicitam, & sic affinitas ex copula licita proveniens relicta est in statu suo, prout nempe *vi cit. cap. non licet 8. matrimonium usque ad gradum quartum inclusivè dirimit*: econtrà de affinitate ex copula illicita statuit Tridentinum *sess. 24. cap. 4. de Reformat. Matrimonii*, ob nimis frequenter & occultè factas fornicationes, ut non nisi usque ad secundum inclusivè gradum matrimonium dirimat, circa quod adhuc advertendum, quòd in affinitate ex copula illicita orta, remotior trahat ad se propinquiorem, ita, ut si remotior in tertio gradu affinitatis existat, tu verò in secundo gradu, quòd tu in secundo gradu possis contrahere matrimonium, ità teste *Christophoro Böhm de Matrimonio ad tit. de consang. & affinitate §. 3. num. 7. censuit S. Congregatio Concilii die 31. Martii Anno 1597.*

417 Triplicis generis olim habebatur affinitas *vi can. de propinquis 3. & can. ult. XXXV. q. 1. & 2.* affinitas *primi generis* contrahebatur mediante unâ personâ, sic quia v. g. Titius meus frater duxit Bertham in conjugem, mediante Titio Bertha omnibus consanguineis Titii fit in eo gradu affinis, in quò gradu Titio ejus consanguinei junguntur. Affinitas *secundi generis* contrahebat

hebat mediante duplici personâ v. g. quando defunctô Titio fratre meo Bertha cum Cajo iniret matrimonium, reputabatur Cajo omnibus defuncti Titii consanguineis affinis, non quidem in eodem gradu, quô cum ipsis Titius erat, sed semper distabat uno gradu magis ab illis, sic v. g. ego & frater meus fuimus in primo, meus filius in secundo, meus nepos in tertio gradu consanguinitatis: econtrâ Cajo distaret à me secundo, à meo filio tertio, à meo nepote quartô gradu affinitatis: hæc autem ampliatio gradus videtur provenire à Bertha, ita ut cum eâ primum, cum fratre defuncti Titii secundum &c. constituat. Affinitas denique *tertii generis* contrahebatur triplici mediante personâ v. g. quando in casu dato Bertha esset mortua, & Cajo duceret de novo Mæviam, tunc Mæviam iterum Titii consanguineis affinis, non quidem in eo gradu affinitatis, quô consanguinei, veniebant Titio, sed remotius duobus gradibus erat affinis, ita ut qui fuerant Titio consanguinei in primo gradu, hi redduntur Mæviæ affines tertio gradu, & sic de cæteris, ita in computandis gradibus numeretur primo loco Cajo, secundo Bertha, tertio Titius & demum rectô ordine consanguinei Titii.

Exemplum :

ex quo liquet in secundo & tertio genere affinitatis, affinitatem parere affinitatem

Sed juxta comunem D. D. secundum & tertium genus affinitatis non est amplius in usu *cap. non debet 8. de consanguinitate & affinitate.*

Solent hic multi tam Canonistæ, quàm Civilistæ magnò labore arborem affinitatis ponere, sed tenui meò judiciò planè operæ pretium non est, cùm incipientes studere juri magis confundantur, quàm in doctrina proficiant, sufficiat
418 nobis arbor consanguinitatis, quam supra *num. 373.* posuimus, cui unicam Regulam addo, per quam facillimè gradus affinitatis dignosci potest, nempe hanc: *Quoto gradu est quis consanguineus cognoscenti alteram carnaliter, eodem gradu, & in eadem linea, erit etiam affinis carnaliter cognita, & è contrariò: quoto gradu quis est consanguineus carnaliter cognita, eodem gradu, & in eadem linea, fit etiam affinis carnaliter cognoscenti.*

419 Praxim autem, quomodo levi brachiò hanc regulam semper & tutò applicare possis, en tibi porrigo: cùm de Jure certum sit solam illam personam, quæ cognita carnaliter perfectè est, licet

licet vulgariter etiam ejus cognati affines vocari soleant, transire ad consanguineos cognoscentis eam carnaliter, & cum iis contrahere affinitatem, & vicissim solam personam carnaliter cognoscentem transire ad consanguineos carnaliter cognita, & cum iis contrahere affinitatem, ideo ut possis scire quò gradu cognita cum consanguineis cognoscentis contraxerit affinitatem, pone cognitam in eodem loculamento seu gradu, in quo in arbore consanguinitatis positus est cognoscentis: Dein à gradu seu loculamento illo numeramodò superius *num. 374. vel 376. aut 378.* explicatò ad illam personam in dicta arbore consanguinitatis, de quam scire cupis quoto gradu cum carnaliter cognita sit affinis, & quot deinde gradus consanguinitatis inter cognoscentem in arbore positum & consanguineos ejus numeras, tot pariter gradibus affinitatis ab illa eadem persona distat carnaliter cognita: vel vicissim si scire desideras quoto gradu cognoscentis sit cognita consanguineis affinis, pone cognoscentem in eo gradu, quo posita est cognita, & quantum hæc distat proportionaliter à suis consanguineis consanguinitate, tantum etiam ab iis distabit cognoscentis affinitate. En quid facilius: Sed ut magis pateat aliqua exempla addo. **420**
Scire anhelas quoto gradu distes affinitate à focero (qui est uxoris vel mariti Pater) Schwäher: Schwiger: oder Schwäger: Vatter, aut à focru (quæ est uxoris vel mariti mater) Schwiger: Schwiger: oder Schwäger: Mutter: ita fac:

Socrus vel Socer

/
 Uxor tua.

- 421 Jam ad uxorem te pone, & sicut uxor tua à sua matre vel patre primò gradu est consanguinea, sic tu eodem gradu es affinis.

Aut scire vis quoto gradu sis affinis Vitrico dem Stieff- Vatter, vel Novercæ der Stieff- Mutter, ita fac: pone Novercam ad tuum Patrem, & vitricum ad tuam matrem.

Pater vel Mater

/
 Tu:

& sicut tu consanguinitate primò gradu es junctus tuis parentibus, ita eodem gradu affinitatis es junctus Vitrico vel Novercæ, & hoc idem eodem modò procedit cum reliquis affinibus quorum nomina eruditionis causâ appono.

- 422 Gener Tochtermann: Nidam est maritus filia.

Nurus Sohns Weib: Schnur, est uxor filii.

Privignus Stieff- Sohn, est filius ex alio conjugē.

Privigna Stieff- Tochter, est filia ex alio conjugē.

Levir des Manns Bruder: Schwager, Frater mariti.

Glos des Manns Schwester: Geschwen, Soror mariti.

Uxor

Uxorus des Weibs Bruder, est uxoris frater.

Sororius der Schwester Mann, sororis maritus.

Fratria des Bruders Weib, est fratris uxor.

Congeneri zweyer Schwestern Männer,
duarum sororum mariti.

Janitrices zweyer Brüder Ehe-Weiber,
duarum fratrum uxores.

Prosocer des Manns An-Herr: Groß-
Schwäher, est avus Mariti.

Prosocrus des Weibs An-Grau: Groß-
Schwiger, est avia uxoris.

Proprivigna Stieff-Encklin, est neptis ex a-
lio conjugē.

Proprivignus Stieff-Enckel, est nepos ex
alio conjugē.

His jam generaliter notatis explicare incipi-
mus paragraphum præsentem: in hoc dicit Im-
perator veneratione affinitatis, à quarumdam
nuptiis abstinendum esse, & statim ad personas
specificas descendit, declarando privignam aut
norum ducere non licere, addens rationem, quia
utræque locò filiæ sunt, & hoc procedit, non
præcisè ideo, quia nurus adhuc viventi filio est
nupta, aut privignæ mater adhuc viventi marito
suo est conjugaliter conjuncta, quia aliàs certum
est, neminem posse habere duas uxores, aut
duos maritos, prout supra à *num.* 169. usque ad
num. 173. ostensum est, sed tales nuptiæ pro-
hibentur ratione intervenientis affinitatis contra-
ctæ, quæ ex copula licita orta usque ad quartum
gradum matrimonii dirimit: estque ut dicit We-
senbec. apud *Manzium* *h. n.* 2. quasi jus san-

guinis & cognationis, quod inter alterum conjugem, & alterius conjugis cognatos ex ipso matrimonio existit :

424 Cæterum quæri posset quô jure affinitas in primo gradu tam in linea recta quàm obliqua dirimat ?

R. Affinitatem ex copula fornicaria seu illicitâ non dirimere Jure naturæ, ut constat ex *L. non facile 4. §. sed quoniam 3. ff. de gradibus & affinibus* : ubi Modestinus dicit : *namque conjungenda affinitatis causa fit ex nuptiis* : Ergo sequitur absque nuptiis & licitâ copulâ de Jure naturæ non oriri affinitatem, sed ex solo Jure Ecclesiastico *cap. 6. de eo qui cognovit &c.* unde teste Palaô sumus Pontifex sæpius in primo gradu affinitatis ex illicita copula dispensavit, quod facere non potuisset, si jure naturæ dirimeret.

Quod verò concernit affinitatem ex copula licita in linea collateralis, pariter jure naturæ non dirimit matrimonium, constat enim Patriarcham Jacob accepisse duas sorores Rachel & Liam *Gen. 29.* imo *cap. ult. de divortiis* permittitur, ut infideles; qui in infidelitate contraxerunt cum relictis uxoribus fratris, ad fidem conversi in eo matrimonio permaneant : sic etiam Alexander VI. dispensavit cum Rege Lusitaniæ, Julius II. cum Catharina vidua Regis Angliæ, ut cum Henrico VIII. defuncti Regis fratre matrimonium contrahere possit, quam dispensationem post multas consultationes postea Clemens VII. per specialem Bullam approbavit.

Quod

Quod verò concernit primum gradum in linea recta, pariter probabilius talis affinitas de Jure naturæ non dirimit, ita *D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 9. ad 3. Sanchez lib. 7. disp. 66. num. 7. plurimos pro se citans. Salmantic. tract. 9. cap. 12. num. 100.* sic etiam in *Concil. Agath. can. 6. Concil. Arelatens. 3. can. 10.* prohibetur matrimonium cum Privigna & cum Noverca relicta patris, quòd si verò contractum fuerit, ante illam prohibitionem, decernitur esse toleranda talia matrimonia: ergo in primo gradu lineæ rectæ de Jure naturæ non dirimit matrimonium affinitas: item constat ex *Sac. Scriptura 3. Reg. cap. 2.* quòd Adonias à Salomone petierit in conjugem Abisag, uxorem Patris sui David.

Dicit Jus civile hîc, quòd propter *venerationem* affinitatis ex copula ortæ prohibeatur ma- 425
trimonium, huic prohibitioni videtur se quasi accomodare velle Jus Canonicum, dum pariter inter certas personas ob *publicam honestatem* matrimonium prohibet, quæ honestas publica non quidem resultat ex copula carnali, sicut affinitas, sed potiùs ex via ad copulam carnalem, hoc est: vel ex sponsalibus validis, vel matrimonio rato: dicitur hæc *honestas publica*, quòd sit propinquitas quædam ex matrimonio rato nondum consummato, vel ex sponsalibus per verba de futuro celebratis proveniens, vi cujus desponsatus, aut matrimonio solùm ratò conjunctus, solutò matrimoniò aut sponsalibus usque ad gradum quartum nullam consanguineam sponsæ vel uxoris ampliùs ducere poterat, eò

quod cum illis omnibus intra hos quatuor gradus contentis contrahebat impedimentum *publicæ honestatis*, etiam in casu, quò sponsalia aut matrimonium fuisset ex alia causa, quàm defectu consensûs invalidum, prout colligitur *ex can. si quis 11. can. qui desponsatam 12. can. si quis uxorem 14. can. si quis desponsaverit 15. XXXVII. q. 2. cap. 3. & 8. de consanguinitate & affinitate, & cap. unico eodem in 6.* Postea tamen ob

justissimas causas hoc correctum est quoad sponsalia per *Tridentinum sess. 24. cap. 3. de Reformatione Matrim.* non verò quoad matrimonium ratum, quia Tridentinum de hoc nullam mentionem fecit, & insuper quòd non concernat restrictio Tridentina matrimonium ratum declaravit D. Pius V. in quodam brevi edito an-
 426 nò 1568. quod incipit *ad Romanum &c.* & per hanc novi Juris correctionem impedimentum publicæ honestatis solum in primo gradu dirimit *cit. Trident.* nempe inter sponsum, & matrem, sororem & filiam sponsæ: item inter sponsam, & Patrem, fratrem & filium sponsi, hi enim omnes sponso primò gradu sunt juncti.

Cæterum inter impedimentum publicæ honestatis quod oritur ex matrimonio ratò, & quod oritur ex sponsalibus, præter hoc quòd
 427 hoc solum in primo, illud verò usque ad quartum gradum matrimonium dirimat, aliud insuper est discrimen; quod nempe hoc impedimentum etiam ex invalido (dummodo non ratione consensûs) matrimoniò ratò nascatur *cap. unico de sponsalib. in 6. & cap. ad audientiam 4. eodem.*
 non

non verò nascitur ex sponsalibus de futuro invalidis, aut per non adimpletam conditionem suspensis *Trident. sess. 24. de Reform. Matrimon. cap. 3.* sicut è contrariò hæc Justitia publicæ honestatis, (ut vocari solet) oritur ex sponsalibus validis juxta decretum Alexandri VIII. *etiam mutuo consensu solutis.* In casu autem, quò v. g. cum Titia celebrâssem sponsalia, iisque dissolutis contraherem cum Bertha sorore ejus, hæc secunda sponsalia cum Bertha non ponunt impedimentum publicæ honestatis ad priora sponsalia, quò minus denuo possem & sponsalia & matrimonium cum Titia contrahere. Ita expressè loquitur Bonifacius VIII. in *cap. unic. de sponsalibus in 6.* his verbis: *ex sponsalibus &c. oritur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad precedentia dissolvendum impedimentum justitiæ publicæ honestatis &c.* Ratio hujus in promptu est: quia secunda sponsalia, utpote propter impedimentum ex prioribus proveniens, fuerunt nulla: ergo vi *cit. Trident.* ex iis tamquam invalidis tale impedimentum non nascitur. Et hoc vi *cit. cap. unici de sponsalibus in 6.* etiam extenditur ad ipsum matrimonium ratum cum sorore, si prius cum altera sorore fuerunt celebrata sponsalia, quia matrimonium utpote hõc casu propter impedimentum honestatis nullum, & quod simul cedit in præjudicium priorum sponsalium nullum generat impedimentum, ut *ex cit. cap. constat.*

428 Denique hoc impedimentum non versatur circa affines sponsi vel sponsæ, sed circa eorum consanguineos, textus enim hoc impedimentum statuentes de solis consanguineis, non affinibus loquuntur, unde quia etiam filii illegitimè nati veram cum aliis legitimis aut parentibus consanguinitatem habent, etiam hoc impedimentum eos concernit. Illud adhuc notandum, quòd quando ex matrimonio rato consurgit impedimentum publicæ honestatis, non modò prohibitum esse sponso infra quartum gradum nullam ex sponsæ consanguineis ducere, sed nec consanguineos sponsi infra quartum gradum illam sponsam amplius ducere posse, proinde hoc impedimentum tam ad consanguineos sponsæ, quàm sponsi simili vicissitudine se extendit.

§. Socrum quoque 7.

SUMMARIA.

- 429. Socrum & novercam non licet ducere.
- 430. Cognoscens carnaliter consanguineam conjugis amittit jus petendi conjugale debitum.
- 431. Quid Confessarius agere debeat, quando maritus cognovit consanguineam uxoris suæ?

429 Sicut in præcedenti prohibitum fuit eas ducere quæ sunt locò filiarum, ut est privigna & nurus, ita in præsentì §. prohibetur eas ducere, quæ sunt matrum locò v. g. Socrum & novercam, etiamsi solvatur affinitas, hoc est: ut vult textus noster etiamsi focrus vel novercæ maritus mortuus sit. Cæterùm hi duo §. non solum loquun-

loquuntur de fæminis, quæ filiarum & matrum locô veniunt, sed etiam vice versâ de viris quæ filiorum vel Patrum locô veniunt, ità ut his aliqua fæmina affinitate juncta debere nequeat, v.g. Privigno, Genero, Socero, Vitrico; hoc enim paritas rationis exigit, quod omnino de Jure Canonico per regulam universalem, eò quòd intra quartum gradum sint affines, est certum:

Sed quæres fortè, quid illi agendum sit, qui contra hanc prohibitionem vivente suâ uxore cum aliqua uxoris consanguinea se carnaliter commiscuit?

R. Si perfectam & ad generationem aptam 430 copulam cum consanguinea suæ uxoris habuit, tunc matrimonium quidem nec quoad vinculum nec quoad cohabitationem dissolvetur, maritus tamen (aut vice versâ si uxor concubuerit cum consanguineo mariti) nunquam amplius poterit petere debitum conjugale, hujus enim debiti petendi jus ex eo amisit, quia per copulam cum sua uxore novam affinitatem contraxit, quæ ex parte ipsius usum matrimonii prohibet, interim tamen parti innocenti debitum exigenti reddere potest & tenetur *cap. discretionem 6. & cap. tuæ fraternitatis 10. de eo, qui cognovit &c.* & olim totô vitæ tempore suæ, nunquam aliam in matrimonium etiam mortuâ conjuge suâ ducere poterat, quod tamen juxta dicta superius *num. 359.* non amplius observatur. Quia tamen per Tridentinum *sess. 24. de Reformatione matrimonii cap. 4.* affinitas per copulam illicitam non contrahitur ultra secundum

T §

dum

dum gradum inclusivè, sic, si quis copulam haberet cum uxoris consanguinea ei in tertio gradu junctâ, talis jus petendi debitum conjugale non amitteret.

431

Circa hoc tamen notandum: quòd confessarius non teneatur monere incestuosum de obligatione abstinendi à petitione debiti, si hic in bona fide sit, & istam obligationem invincibiliter ignoret, simulque adsit periculum incontinentiæ & transgressionis, ne talis materialiter ob bonum finem peccans, reddatur peccans formaliter. Quòd si verò defactò monitus sit talis incestuosus, vel etiam de se id ignoret, propter ætatem tamen, vel alia de causa abstinere non possit, tunc tali casu juxta Sanchez, Engel & alios ex communi praxi Episcopus dispensare potest. Si verò non sit admonitus incestuosus, procuret interea confessarius dispensationem, & eâ acquisitâ rem totam exponat.

§. *Mariti tamen 8.*

SUMMARIA.

432. Comprivigni matrimonium contrahere possunt.

432

DEciditur hîc, quòd duo comprivigni v. g. soror ex alio patre, frater ex alio patre nati invicem matrimonium inire possint v. g. in hoc casu: Titus ex mortuâ sua uxore habet filium Cajum; Bertha à mortuo suo marito habet filiam Mæviam: parentes isti vidui nempe Titius & Bertha contrahunt matrimonium, tunc eorum

rum proles nempe Cajus & Mævia pariter matrimonium contrahere possunt: ratio tam de lege, quàm de canone est: quia hi compri-
gni si ex alia matre & aliô patre sunt, nullam inter se contrahunt affinitatem, ratio rationis est: quia solæ personæ per copulam carnalem ad alterius agnationem transeunt, cum illius personæ ab ipsis cognitæ, aut eas carnaliter cognoscentis contrahunt affinitatem, non autem reliquæ, ut supra diximus: unde solus Titius cum Berthæ: & sola vicissim Bertha cum Titii consanguineis affinitatem contrahit; & per consequens, quia Cajus cum Mævia, aut vice versâ Mævia cum Cajo nullam affinitatem contrahunt, licetè matrimonium contrahere possunt.

Exemplum.

& hoc procedit juxta nostrum textum, licet Titius & Bertha ex matrimonio inter se contracto acciperent proles communes, cum quibus tamen Cajus vel Mævia ampliùs matrimonium habere non possent, quia tali casu Cajus ratione patris sui, & Mævia ratione matris suæ, ex quibus nascerentur proles, contraherent consanguinitatem in primô gradu.

§. Si

§. *Si uxor tua* 9.

SUMMARIA.

433. Quid sit divortium?
 434. Quænam divortia prohibeantur?
 435. Quænam divortia præcipiantur?
 436. Requisita ad talia divortia.
 437. Quænam divortia approbentur?
 438. Quænam divortia tolerantur?
 439. Quænam bona per divortium separatis conjugibus obveniant?
 440. Alia species divortii tolerati.
 441. Quænam divortia concedantur?
 442. De Jure civili filiam uxoris suæ post divortium natam ducere quis potest.

SUPponit hic §. divortium, & ab eo dependet: unde necessarium duxi antequam descendamus ad declarandum textum nostrum, præviè aliqua de divortiis dicere:

- 433 Divortium genericè acceptum est legitima viri & uxoris separatio, & in vigore distinguitur à repudiis, hæc enim inter sponfos illud inter conjuges fieri dicitur *L. inter stuprum* 101. §. *divortium* 1. & *L. inter divortium* 191. ff. *de verborum significatione*. Vocatur autem divortium, à diversitate mentium, vel quia conjuges in diversas partes abeunt, ac matrimonium distrahunt *L. divortium* 2. ff. *de repudiis*, & cit. *L. inter divortium* 191. ff. *de V. S.*

De Jure civili totò *tit. de divortiis* ff. & totò *tit. de Repudiis* Cod. divortia permittuntur: de Jure tamen canonico partim prohibentur, partim præci-

præcipiuntur, partim approbantur, partim tolerantur, partim conceduntur, ut proinde divortium quintupliciter considerari possit, singula breviter examinabimus per aliquas quæstiunculas.

Quæritur itaque primò, quænam divortia 434
de Jure canonico prohibeantur?

R. Si Christiani (de infidelibus inferiùs h. agetur) validè celebrârunt matrimonium, & copulâ perfectâ interveniente illud consummârunt, tunc inter illos, quousque vivunt omne divortium quoad vinculum matrimonii prohibetur, ita ut tale divortium sit invalidum & nunquam fieri possit, hanc sententiam contra aliquos hæreticos tota Romana Ecclesia in omnibus suis fidelibus Doctoribus constanter defendit ex *Marci 10. vers. 11. Luc. 16. v. 18. S. Pauli 1. ad Corinth. 7. v. 10. & 11.* Matrimonium siquidem consummatum non nisi morte conjugum solvitur, ut constat ad *Rom. 7. v. 3. igitur vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alia viro: hæc Apostoli verba*, inquit M. P. ac Legislator Præmonstratensium Canonorum S. Augustinus *L. 2. de adulterinis conjugis: toties repetita, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plena sunt.* Idem sub poena anathematis declarat Trident. sess. 24. de Reformat. matrim. can. 2. can. 5. can. 7. cap. gaudemus de divortiis. can. puto & aliis XXXII. q. 1. & per consequens tale inter Christianos validè contractum matrimonium quoad vinculum non dissolvitur superveniente infirmitate gravissimâ aut lepra, cap.
perve-

*pervenit 1. & cap. quoniam 2. de conjugio leproso-
rum. Aut superveniente impotentia coeundi licet
de se perpetuâ, quia sola antecedens matrimoni-
um dirimit: cap. fraternitatis 6. vers. igitur de fri-
gidis & maleficiatis. aut lapsu unius in hæresim aut
infidelitatem cap. quæsiuit 2. & cap. quanto te 7.
de divortiis aut denique ullô factô hominis,
quos enim Deus conjunxit homo non separet
cap. ultimo de translat. Episcoporum: accedit,
quia matrimonium consummatum cap. debitum
5. de Bigamis non Ordinandis, repræsentat unio-
nem Christi cum Ecclesia per Mysterium In-
carnationis, seu naturæ humanæ assumptionem,
juxta illud Joan. 1. Verbum caro factum est &
Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego
autem dico in Christo Jesu & Ecclesia. Ideo
sicut unio Christi cum Ecclesia est absolutè in-
dissolubilis, ita etiam matrimonium est absolu-
tè indissolubile, ita ut ejus vinculum nunquam
in quibuscunque demum circumstantiis dissol-
vatur.*

435 Quæritur secundò, quænam divortia de Ju-
re canonico præcipiantur?

*R. Si matrimonia publicè contracta inva-
lida sunt propter aliquod ex supra num. 358.
relatis impedimentis dirimentibus, tunc de Jure
canonico præcipiuntur divortia, & conjuges
debent separari cap. porro 3. de divortiis cap. de
illa 6. eodem: cap. accepisti. 2. cap. licet 3. de
sponsa duorum cap. ex litterarum 2. cap. memi-
nimus 3. cap. insinuante 7. qui clerici vel vo-
ventes. cap. significavit 2. cap. super hoc 3. ex lit-
tera-*

rerarum 4. cap. cum haberet 5. de eo qui duxit
in matrimon. cap. fraternitati 7. de eo qui cogno-
vit consanguineam. cap. ex litteris 1. de consan-
guinitate & affinitate. cap. accepisti 1. cap. lau-
dabilem 5. cap. fraternitatis 6. cap. litteræ vestræ
7. de frigidis & maleficiatis prout & ex aliis
capitulis constat.

Ut tamen ad dicta de Jure canonico præ-436
cepta divortia procedatur, requiritur I. ut su-
pra talia dirimentia non fuerit impetrata aliqua
dispensatio, de qua supra num. 403. fuit actum,
cùm enim per talem dispensationem tollatur
impedimentum, eò sublatò tamquam ratione
formali dissolvendi matrimonii, tollitur etiam
consecutivum illius *arg. cap. 42. de R. J. in 6.*
II. quòd ad talia divortia procedendum non sit,
nisi impedimentum plenè probetur ùt colligi-
tur ex *cap. ex litteris 1. de sponsalibus, cap. super*
eo 22. de testibus, quia nisi certè constet de nul-
litate, matrimonium tamquam res favorabilis
manet in possessione, hoc enim non censetur
malum, nisi ùt tale probetur, juxta illud vul-
gatum Juris. III. unde ad dissolvendum matri-
monium jam contractum non sufficit unus testis
affirmans impedimentum, dicit enim expressè
Alexander III. in *cit. cap. super eo 22. si verò*
matrimonium est firmatum, non debet sine plu-
rium juramento dissolvi. Ad hoc autem præter
alios idoneos etiam habiles sunt parentes, con-
sanguinei aut vicini allegantes impedimentum
consanguinitatis, affinitatis ex copula carnali or-
tæ, aut publicæ honestatis *can. 1. 2. 3. XXXV. q.*
6. &

6. & cap. 3. *qui matrimonium accusare &c.* IV. etiam si constet certò de impedimento dirimente matrimonium publicè sed invalidè contractum, tamen in ordine ad dissolvendum, vel potius declarandum, illud nullum esse requiritur Authoritas legitimi Judicis Ecclesiastici *cap. porro de comite 3. de divortiiis*, unde si quis prætendens impedimentum vellet propriâ authoritate matrimonium solvere, ad conjugem etiam sub excommunicationis pœna juxta *cit. cap.* compellendus est, in quo tamen casu licèt compellatur cohabitare conjugi, si tamen inter ipsos conjuges notorium est impedimentum, copulam carnalem habere ad invicem nequeunt, quia aliàs non nisi fornicationes aut stupra evenirent. Authoritas autem Judicis Ecclesiastici etiam in casu notorii impedimenti ideo requiritur ad divortium, ne nimis temere, aut præproperè ad illud sæpiùs procedatur, omnèque scandalum evitetur. Hinc per *cap. cit. porro de comite*, prohibetur omnis propriâ authoritate facta separatio conjugum, V. si tamen conjugibus constaret de impedimento occulto dirimente abstinere debent propter intrinsecum malum fornicationis à copula carnali *cap. 44. de sent. Excommunicat.* & si permanere volunt, debent impetrare intervenientis impedimenti dispensationem, aut si dissolvere volunt matrimonium aliàs de se nullum, debent dissolutionis negotium Judici Ecclesiastico committere, & legitimè probare, quòd reverà intersit impedimentum, si enim impedimentum non probe-

tur

tur in favorem matrimonii solis conjugibus, fortè id fraudulenter asserentibus, non creditur, licèt tale impedimentum communis fama spargat *cap. 5. de eo qui cognovit.* Quia ut in *cit. cap.* Celestinus III. dicit: *rumor viciniae non est adeo judicandus validus, quod nisi rationabiles, & fide dignae probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari:* consequenter usque ad tempus divortii Authoritate Ecclesiasticâ faciendi, aut impetratæ dispensationis debent quidem cohabitare tamquam frater & soror, nullô tamen modô carnaliter inter se commisceri. VI. Pariformiter, si solum uni conjugum notum sit impedimentum dirimens, tunc à tempore notitiæ debitum conjugale nec reddere, nec exigere potest, usque dum impetretur dispensatio, quia stante hoc uni conjugum motô impedimentô committeretur fornicatio. VII. In dubio tamen de valore matrimonii Judex semper pro valore matrimonii pronuntiare debet. VIII. Qui tamen Judex nunquam laicus aut civilis esse potest, sed Ecclesiasticus, constat enim ex *Tridentino sess. 24. de Sacram. matrim. can. 12.* quòd, *si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos; talis anathema sit.*

Quæritur tertio quænam divortia de Jure 437 canonico approbentur?

R. Illa, quando unus conjugum matrimoniô quidem ritè contractô, non tamen consummatô, sed solummodò ratô ingredi vult sacram Religionem, & ibidem solemnem professionem

U

emit.

emittit *cap. ex publico 7. de conversione conjugatorum & Trident. sess. 24. de Sacramento matrim. can. 6.* ubi definitur: *si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius conjugum non dirimi; Anathema sit.* Idque approbatur in favorem S. Religionis, & hoc procedit, etiamsi alter conjunx non consentiat, sed desiderat matrimonium consummare & perpetuò cohabitare *cap. verum post 2. de conversione conjugatorum*, ubi Alexander III. dat hanc rationem quia (matrimonio solummodò ratò) *cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire & alter in seculo remanere.* Et sic tali modo ipsum etiam vinculum matrimonii dissolvitur, *cap. ex parte 14. circa medium, eodem:*

438 Quæritur quartò, quænam divortia de Jure canonico tolerantur?

R. Ultra enumerata aliqua tolerari divortia, non quidem quoad vinculum matrimonii, sed quoad cohabitationem, seu quoad mensam & thorum: talia autem divortia sunt in duplici differentia, alia enim sunt *temporanea*, quæ solummodò ad aliquod tempus durant, alia verò sunt *perpetua*. Temporanea, quæ per accidens se habent ad matrimonii substantialem obligationem sunt potissimum sequentia. 1. Si una pars conjugum morbo contagiosò ac periculosò propter cohabitationem, nè & altera probabiliùs inficiatur, laboret, tunc juxta dicta supra h. t. *num. 182.* ad aliquod tempus uxor à marito separari

parari potest, nemo enim cum evidenti periculo mortis alteri cohabitare tenetur. 2. Si vir nimium in suam uxorem sæviat, ita ut illa absque periculo mortis vix cohabitare ei possit *cap. litteras 13. de restitut. spoliatorum.* 3. Si unus conjugum labatur in hæresim, & altera eò animo discedat, ut lapsus in hæresim se denuò convertat *cap. de illa 6. de divortiis*, quòd si tamen postea lapsus in hæresim se convertat, aut conjunx fidelis sinè blasphemia creatoris hæretico cohabitare possit, locus non ampliùs datur divortio *cap. quanto te 7. & 6. eodem*, excipe, nisi Judicio Ecclesiæ ab eo recessit, tunc enim ad recipiendum hæreticum conjunx fidelis compelli nequit *cit. cap. de illa 6.* 4. Si maritus uxorem, vel econtra uxor maritum ad peccandum compellat, vel aliàs sinè gravi periculo animæ cohabitare eidem non possit *can. idololatria 5. can. non solum 6. XXVIII. q. 1.* in hoc tamen & priori casu per accidens perpetuum divortium evenire potest, si accedat authoritas Ecclesiæ *cit. cap. de illa 6. de divortiis, & cap. fin. de convers. conjug. 5.* & quod dictum est de hæresi, dicendum pariter est de alia infidelitate, uti constat ex *cit. cap. quanto te 7. de divortiis*, in quo cap. datur disparitas, cur matrimonium infidelium unò ad veram fidem conversò dissolvi possit, non autem matrimonium fidelium unò ad infidelitatem lapsò non possit dissolvi. Cæterùm quod Ecclesia matrimonium in ordine ad cohabitationem & thorum ex allegatis causis dissolvere possit ad tempus, constat ex Trident. *sess. 24.*

de Sacram. matrim. can. 8. ita loquente: *si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.*

Divortia perpetua sunt, quando absolute conceditur conjugibus se separare, idque ob duplicem causam conceditur, nempe propter *crimen*, & propter *pietatem*: per crimen autem hic non intelligitur quaecunque facinus, sed solummodo fornicatio aut adulterium unius conjugis, propter quod alter innocens se quoad thorum & mensam separare potest, prout constat ex *Matthaei 5. & 19. cap. cap. significasti 4. cap. ex litteris 5. cap. gaudemus 8. de divortiiis can. ult. XXXII. q. 5.*

Ut autem alter conjunx ad tale divortium procedere possit requiruntur sequentia: 1. ut adulterium sit verum ac consummatum, cum enim talis separatio alteri fiat poenalis & odiosa, quae semper restringi oportet per *Reg. 15. de R. J. in 6.* talis poena infligi non debet, nisi consummatum habeatur adulterium, prout pluribus probat *Sanchez lib. 10. disp. 4. num. 12. & 13. & P. Engel ad tit. de Divortiiis num. 13.* 2. Ut adulterium liberè ab uno conjugum fuerit commissum, si enim uxor v. g. vi oppressa ab adulterante pollueretur, alter conjunx vi oppressam à se separare non posset, cum tali casu adulterium commississe non censeatur *can. proposito 4. XXXII. q. 5.* imò cum divortium ob adulterium fundetur in Jure naturali,

vi cuius frangenti fidem, fides frangetur eadem, talis oppressa, quia non fregit fidem liberè, nullâ poenâ affici potest, *sine culpa enim, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus cap. 23 de R. J. in 6.* 3. Ad hoc divortium non sufficit solum præcisè commissum adulterium, sed debet sufficienter probari, saltem quoad effectum divortii in foro externo *cap. significasti 4. de divortii cap. ex parte 9. de sponsalibus, cap. laudabilem 2. ut lite pendente nil innovetur.* In foro tamen interno maritus v. g. certus de adulterio, quod tamen probare non potest, non tenetur ad reddendum debitum, quia matrimonium non aliter obligat ad thorum, nisi sub conditione, si servetur fides conjugalis *cap. 25. de iurejurando.* 4. Ex quo consequitur, quòd si adulterium probatum sit, non tamen Autoritate propriâ, sed Autoritate Ecclesiæ divortium instituendum esse, *nemini enim licet (voluntate propria) uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, cit. cap. 9. de sponsal.* unde si uxor v. g. in causa non notoria à marito sine Iudicio Ecclesiæ repulsa esset, ante omnia eam Iudex, ab uxore imploratus in pristinum statum restituere debet, & postea causam divortii cognoscere, compulsò maritò ad probationes suas proferendum, prout constat ex *cap. ex conquestione 10. de restitutione spoliatorum,* quòd si verò adulterium ita esset notorium, ut nulla tergiversatione celari posset, tunc conjux innocens absque speciali Ecclesiæ Iudicio alteram dimittere, & divortium instituere potest, *cap.*

significasti 4. de divortiiis & cap. cit. 9. §. Ut quis conjugum divortium petere vel instituere possit, requiritur, ut talis petens vel instituens non consenserit in commissum adulterium, aut causam adulterandi dederit vel expresse cap. discretionem 6. de eo, qui cognovit, vel tacite, eò quod v. g. maritus uxori debitum conjugale denegaverit, can. si tu abstines 24. XXVII. q. 2. quia hoc casu marito volenti nulla fit injuria, propter quam uxorem dimittere licet, aut si sciens uxorem esse adulteram tacuerit, nec prohibuerit aut impediverit, arg. L. ex lege 2. §. lenocinii 2. ff. ad L. Juliam de Adulteriis & L. crimen 2. Cod. eodem, quia tali casu & ipse maritus adulterium commisisse censetur, & sic crimen uxoris mutuâ compensatione tollitur. Si tamen uxor sciens maritum adulterum taceat aut non prohibeat, putant multi cum Sanchez lib. 10. disp. 4. num. 5. & Wiestner ad decretal. tit. de divortiiis num. 75. talem uxorem per suam taciturnitatem non censendam esse in adulterium consensisse, non enim tenetur uxor tam strictè maritum adulterum corrigere vel monere, eò quòd ejusdem correctio & admonitio sæpissimè non modò plerumque contemnatur, sed sæpè numero exinde eidem gravia mala ac damna eveniant, interim tamen P. Reiffenstuel de divortiiis num. 68. docet, uxorem teneri admonere adulterum maritum, si fructum & effectum sperare possit. 6. Ut adulterium sit formale & peccaminosum, materiale enim non est causa sufficiens divortii, quod formalem culpam aut mali-

malitiam supponit, non enim potest corpus corrumpi, nisi prius animus fuerit corruptus, mundà à contagione anima, caro non peccat can. non potest 8. XXXII. q. 5. unde unus conjugum putans alterum jam esse mortuum cum alia aut fornicans, aut planè matrimonium consummans nequit separari can. cum per bellicam 1. XXXIV. q. 1. Similiter nec pœnam divortii sustinere debet, qui aut errore ad non suam, uti putavit, accessit, aut quæ admisit alium virum, putans esse suum, aut qui se simulavit esse maritum proprium can. in lectum 6. eadem causa & questione. 7. Ad faciendum divortium requiritur, ut pars innocens parti adulteræ nec expressè, nec tacitè v. g. habendò cum eâ copulam carnalem aut specialia signa familiaritatis tum inter amicos tum inter conjuges solita exhibendò &c. injuriam sibi illatam condonaverit aut remiserit. §. fin. instit. de Injuriis & L. crimen 11. Cod. ad L. Juliam de adulteriis, quia per talem condonationem expressam aut remissionem injuriæ tacitam censetur jus matrimonii restitutum Layman. lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 7. num. 14. quamvis igitur pars innocens injuriam condonare, remittere, & adulteram compartem recipere possit, non tamen etiamsi adultera pœniteat, ad condonandum aut recipiendum absolute tenetur per can. admonere 8. XXXIII. q. 2. & ratio est: quia maritus ex causa adulterii jus dimittendi uxorem jam ante acquisivit, quod ei invito non est auferendum: licet autem spectatò rigore Juris ad hoc non teneatur pars in-

nocens, tenetur tamen ex honestatis & charitatis lege, si conjunx emendata in periculo incontinentiæ versetur, nisi in matrimonium recipiatur, prout colligitur ex *cap. si vir 3. de adulteriis* 8. Ad tale divortium requiritur, ut non utraque pars conjugum adulterium commiserit, nam aliàs paria delicta mutua compensatione tollerentur, & vir hujusmodi fornicationis obtentu suæ uxoris nequiret declinare consortium *cap. tua fraternitas fin. eodem.* adeo quidem, ut matrimonium separatum jam propter adulterium mariti vel uxoris reintegrandum sit, si vir uxorem aut uxor virum dimittens postea committat adulterium *cap. ex litteris 5. de divortiiis*: occasione hujus sciendum, quòd adulterium criminaliter accusare possit omnium primò maritus, dein pater adulteræ, post hunc cognati & propinqui, & tandem etiam extranei, si publicum sit adulterium, dummodo sit mas major viginti quinque annis *L. 2. §. 8. L. 3. L. 4. ff. ad L. Ful. de Adult. & L. 30. Cod. eodem & L. 43. §. 10. de Ritu nupt.* & passim D. D. qui inde deducunt, non quemlibet statim admitti ad accusationem adulterii, sed dictum accusandi ordinem esse observandum.

De reliquo dicta procedunt sive uxor sive maritus commiserit adulterium, ità, ut non minùs uxor ob adulterium mariti, quàm maritus ob adulterium uxoris divertere & adulterantem dimittere possit, sicut colligitur ex can. *Idololatria XXVIII. qu. 1. & docet S. Thom. 4. dist.*

*dist. 35. q. uni. & alii communiter apud Sanchez lib. 10. disp. 3. conclus. 2. & ratio est: quia jus divortii oritur ex violatione fidei conjugalis, ad quam conjuges æquali jure obligantur: nec obstat, quòd in cap. 19. Matth. solum mentio fiat de viro propter adulterium valente dimittere uxorem, nam 1. ad Corinth. 7. vers. 12. fit etiam mentio uxoris, quod nempe, si discesserit à viro (ex causa nempe adulterii) vel debeat innupta manere, vel suo viro reconciliari. Circa quod adhuc notandum, quòd licet conjunx innocens possit dimittere adulterantem, non tamen ad hoc tenetur *can. de Benedicto 5. XXXII. q. 1. cap. quemadmodum 25. §. illud de Furejurando.**

Vidimus modò naturam divortii perpetui propter crimen, jam discernenda supersunt ea, quæ ad tale divortium consequuntur, nempe quid soluto taliter matrimonio quoad cohabitationem de bonis supra *num. 281.* obveniat separatis conjugibus, & si supersunt filii, à quò conjugum sint educandi &c. ? ratione filiorum non est tanta difficultas constat enim ex *Auth. si Pater Cod. divortio facto & Novella 117. cap. 7.* quòd in pœnam adulterantis filii auferendi sint ab eo, & modò opes habeat, expensis ejusdem adulterantis apud innocentem conjugem per sententiam Judicis sint educandi.

Modò breviter examinabimus quænam bona divortio separatis conjugibus obveniant. 439
Dupliciter hîc divortium considerandum est, prout etiam in *Land-Recht tit. 1. art. 5. & 6.* considera-

sideratur, nempe ortum absque unius culpa v.g. propter impotentiam coeundi, aut quia unus ante finitum bimestre matrimonium ratum dissolvit ingressu Religionis, aut quia aliud impedimentum est, propter quod absque culpa unius matrimonium etiam quoad vinculum dissolvendum est. Aliud divortium oritur ex culpa unius, ut si v. g. intervenit adulterium, prout hucusque dictum est: quando jam divortium contingit absque culpa unius, tunc juxta communem Doctorum certum est, quod conjuges separati omnia ea accipiant, quæ supra à *num. 384. usque ad num. 396.* defuncto uno conjugum alteri deberi diximus, prout ex *cit. L. L. &c.* ibidem constat, & de Jure Patrio omnino certum est, *Land- Recht cit. tit. art. 5.* ubi ita dicitur: ut si nulla pacta existent, so soll ihr alles das folgen, was ihr gebühret hätte, wann ihr Ehwirth vor ihr wäre verstorben, exceptis donationibus ante divortium inter uxorem & maritum factis. Similiter uxor non accipit contradotem nec aliquid aliud ex bonis mariti, sicut nec maritus dotem usufructuariè nec aliquid aliud ex bonis uxori propriis, per consequens vi hujus *art. 5.* si absque culpa unius solvitur matrimonium, accipit uxor, & debetur illi dos integra, sine ulla temporis dilatione aut exceptione competentiae, ne scilicet in plus conveniatur, quam facere potest *Soarez comm. opinio: litt. D. num. 363. Francisc. Balthas. ad Jus Bavar. tit. 1. resol. 5. n. 45. & 47.* quæ objectio seu exceptio alias marito licita est *Gail. lib. 2. observat. 83. num. 21. Secundo*

cundo Morgengebam accipit, saltè uti probabiliùs judico, si à marito fuerit carnaliter cognita. *Tertiò* omnia sua illata ac Paraphernalia, medietatem donorum nuptialium, sua vestimenta & omnia ei ab extraneo donata, legata, aut testamento ei obvenientia. *Quartò*, partem acquisitionis, prout noster textus clarè docet & *cit. Balthas. num. 28. & cap. significavit 2. de donat. inter virum & uxorem.* Quòd si verò mala fide matrimonium contractum solvendum, & conjuges propter aliquod impedimentum ipsis antea cognitum separandi essent, tunc conjunx separata nihil ex eo matrimonio, sive ante nuptias donatum, sive postea liberalitate alterius in eam processerit, sed id totum fisco adjudicatur *L. incesta § 2. ff. de ritu nuptiarum. L. aufer- tur 2. §. item si quis 1. de his, quæ ut indignis auferuntur. L. cum hic status 32. §. sed si Sena- tor fin. ff. de donat. inter virum & uxorem.* Et in *Auth. incestas Cod. de incestis nuptiis & No- vell. 12. cap. 1.* taliter scienter invalidè contra- hentes non modò omni dignitate privantur, sed omnia illorum bona publicantur: ex quo sequi- tur, quòd licèt *cit. art. 5. tit. 1. Land- Recht* solùm loquatur de divortio propter impotentiam coeundi, tamen si divortium absque contra- hentium culpâ contingit ex aliis rationibus aut impedimentis, conjuges separati idem accipere, quod jure Patrio propter impotentiam separatis debetur, uti bene docet *L. B. Schmid ad Land- Recht tit. 1. art. 5. num. 23.* Et si pacta ali- qua inter tales bonâ fide contrahentes intercesse- rint

rint de lucranda dote vel similibus, ea solutô matrimonio corruunt, ratio desumitur ex text. *art. 5.* quia conjuges non fuerunt, in *Ansehung diese Personen keine rechte Eheleut seyn.* Consequenter corruente principali, corruit accessorium *arg. cap. 42. de R. J. in 6.*

Si verò divortium propter unius conjugis culpam oriatur & v. g. ob adulterium alterius conjuges separantur, tunc regulariter loquendo sententia Judicis requiritur, quâ decernitur quænam bona obveniant conjugi innocenti, & quibus privetur alter nocens, quia pœna privativa ante sententiam non incurritur *cap. cùm secundum 19. de hæreticis in 6.* Unde ut Judex talem sententiam ritè pronuntiare possit, subservient sequentes Regulæ, ex quibus facilè dignoscitur quid factô ob culpam unius divortio de bonis obveniant separatis conjugibus.

Regula 1. pars adulterans amittit dotem vel contradotem, hoc est: si maritus comisit adulterium non modò debet restituere dotem, sed etiam perdit constitutam à se contradotem & eam factô divortio uxori innocenti dare debet, sicut è contrariò, si uxor comisit adulterium non modò nullam accipit contradotem, sed insuper suam dotem viro allatam perdit. *cap. plerumque 4. de donat. inter virum & uxorem. L. consensu 8. §. hæc nisi 4. & §. virum etiam 5. Cod. de Repudiis. Novell. 117. cap. 8. & 9. item L. Jubemus 11. §. inter culpas 2. Cod. de Repudiis: Land-Recht tit. 1. art. 6.* in quo Land-Recht, si contrados non sit constituta, uxor innocens locò

cò ejus prolibus exstantibus portionem virilem accipit.

Regula 2. Uxor vel maritus innocens factò ob alterius conjugis adulterium divortiò non solummodò acquirit dotem vel contradotem usufructuariè, sicut aliàs morte unius solutò matrimoniò uxor in contradote, & maritus in dote usumfructum habet, juxta dicta *num. 385. ibi 6. & num. 389.* sed etiam proprietariè, si nullæ proles ex tali dissolutò matrimoniò existant, prout ex supra *cit. cit. L. L. & cap. cap.* & communi Doctorum mente constat: quòd si verò existant proles, tunc de Jure comuni pars innocens in dote vel contradote solum usumfructum, acquirit, & proprietates dotis vel contradotis reservatur prolibus, prout fusè docent D. D. ad *Novell. 134. cap. 1. vers. siquidem, & L. Fubemus 11. Cod. de Repudiis Julius Clarus lib. 5. §. adulterium num. 10.* & clarè constat ex *Novell. 117. cap. 8. §. 2.* de Jure tamen Patrio **Landes Recht** *cit. tit. 1. art. 8.* dos aut contrados indistinctè sive adsint proles, sive non adsint quoad proprietatem factò ob culpam divortiò conjugii innocenti adjudicatur: so soll er alles dasjenig, was im vorgehenden Articul gemeldet ist, seinem Weib folgen, und zustehen lassen, wie nit weniger auch die Widerleg eigenthumlich, oder da keine versprochen, wo Kinder vorhanden, an statt derselben einen Kinds-Theil. Quòd si verò nec adsint proles, nec uxor intulerit certam dotem, vi cujus eidem competeret contrados, tunc eidem quarta pars bonorum mariti adulte-

dulterantis adjudicari potest per textum *L. Fube-*
mus 11. §. 1. *vers. si verò Cod. de Repudiis.*

Regula 3. Præter dotem vel contradotem
insuper dissolutô ob adulterium matrimoniô,
amittuntur etiam alia: sic maritus amittit etiam
ea omnia, quæ eidem uxor donavit. *Land-*
Recht cit. art. 6. & ex eadem ratione non
modò ab uxore donata, sed etiam legata aut aliô
modò ab ea relicta amittit, prout contra *Farinac.*
probat *L. B. Schmid ad Jus Bavar. tit. 1. art.*
6. num. 13. Econtra uxor adulterans amittit
præter dotem, etiam Morgengebam *Land-*
Recht cit. loc. & Balthas. tit. 1. resol. 6. num.
19. Covarr. de Matrim. part. 2. cap. 7. §. 6.
num. 2. Molin. de Justitia & Jure tract. 3.
disp. 9. num. 6. perdit insuper partem sibi debi-
tam juxta superius dicta *num. 380. de communi*
acquestu, cit. Land- Recht & cit. Balthas. al-
legans pro se Farinacium de delict. carn. quest.
142. Perlich. conclus. pract. part. 4. conclus. 29.
num. 2. Dida Covarr. de Matrim. part. 2. cap.
7. §. 6. num. 2. Myns. decad. 1. respons. 1.
num. 35. quin imo etiam Arrhas & Parapher-
nalia uxoris adulteræ marito adjudicanda esse
volunt *Eman. Soares comm. opin. litt. A. n. 80.*
Dickius in æcon. Rudi. constit. tit. de Except. §.
hic nota vers. tamen. Ast huic sententiæ quoad
Paraphernalia nolo subscribere, leges enim so-
lùm de amissione dotis loquuntur, ergo, cùm
hîc versamur in materia pœnali, ea ultra clarum
textum Juris, non est extendenda per *cap. odia*
15. & cap. in pœnis 49. de Reg. Jur. in 6. &
huic

huic sententiæ accedit præter alios *Perlich. lib. 4. conclus. 29. num. 17. & 18.* Denique uxor amittit, omnia ea, quæ ei donata sunt à marito, si propter ejus adulterium separetur à viro *Lands Recht cit. art. 6.* Circe quæ tamen conjugum dona observandum est, quòd, cùm juxta superius dicta à *num. 303. usque ad num. 318.* donationes non valeant suò modò inter conjuges, & revocari possint, si conjunx nocens stante matrimonio alteri conjugi aliquid donaverit, nec dissolutò matrimonio revocaverit, & ita moriatur, quod tunc morte donatio ita confirmetur, ut nec hæredes defuncti, postea talem donationem revocare possint, ita clarus textus *Lands Recht cit. art. 6.* Hätte aber dasjenig Ehegemächt, welches an der Ehescheidung Schuld, dem unschuldigen Ehegemächt in wärender Ehe etwas geschenckt, und sturbe ehe es solche Schanckung widerruffet, so mögen es dessert Erben, von dem überlebenden Ehegemächt nit abfordern, sondern die Schanckung wird durch den Tod bestättiget, & si vicissim pars innocens à se parti nocenti factas donationes post divortium non revocet, censenda est, in ordine ad hoc injuriam remississe *L. B. Schmid ad Lands Recht cit. art. 6. num. 12.* consequenter post ejus mortem pariter ab ejus hæredibus donatio revocari nequit.

Regula 4. est limitativa præcedentium trium regularum, & docet, quòd neque dos, contrados, Morgengeba & similia per adulterium unius amittantur, si adulterante uno conjuge alter

alter in adulterium tacitè vel expressè consensit de quo supra *num.* 437. aut si utraque pars comisit adulterium. *cap. intelleximus* 6. & *cap. fin. de adulteriis* *L. viro atque uxore* 39. *L. cum mulier* 47. *ff. soluto Matrimonio.* Paria enim delicta mutuâ pensatione dissolvuntur *cit L.* 39. & *cap.* 6. aliò modò dos, contrados & similia non amittuntur per adulterium unius, si conjuges postea inter se reconcilientur, quia per talem reconciliationem injuriam sibi factam conjunx innocens condonâsse censetur §. *fin. instit. de Injur.* *L.* 11. *Cod. ad L. Fuliam de adulteriis:* Hinc Jura nostra Patria Land-*Recht* ad finem *cit. art.* 6. dicunt: Im Fall aber die Eheleut wieder miteinander versöhnt wurden, soll es alles wieder in vorigen Stand, in dem es vor der Scheidung gewesen, gestellt seyn. Et hoc procedit, etiamsi privatio dotis vel contradotis per sententiam Judicis facta fuisset, quia *cap. plerumque* 4. *de donat. inter virum & uxorem* indistinctè per reconciliationem vult acquiri dotem vel contradotem, etiamsi divortium sive Judiciò Ecclesiæ sive propriâ voluntate fuerit factum, interim tamen si pars innocens alteri adulteranti petenti reconciliationem non vellet reconciliari, nisi ea conditione ut dotem vel contradotem lucraretur, & pars adulterans consentiret, tali casu stante reconciliatione pars innocens lucraretur dotem, pacta enim dant legem contractibus, & per consequens tale ab utraque parte liberè initum pactum servandum est *L. Furisgent.* 7.

§. præ.

§. prætor ait ff. de pactis, & cap. qualiter 2. eodem.

Ad alteram in hac quæstione propositam 440
speciem *divortii perpetui* venimus, quod nempe non ex crimine, sed ex pietate oritur: & hoc iterum duplex est, aliud enim est perpetuum non tamen dissolvitur vinculum matrimonii, aliud est perpetuum, & simul etiam solvitur vinculum matrimonii, utrumque tamen à Jure Canonico toleratur, & ex pietate originem trahit: Tale divortium est primò, si duo infideles contraxerunt matrimonium, unus verò eorum ad fidem conversus alteri sine contumelia & blasphemiâ Creatoris cohabitare non potest, tunc potest se ab infideli separare ut supra *num. 224.* ostendimus, & potest aliud matrimonium contrahere, ex quo sequitur, quòd hoc divortium etiam solvat vinculum matrimonii. Alterum divortium ex pietate ortum perpetuum non solvit vinculum matrimonii, & tunc contingit, si unus conjugum de licentia alterius conjugis ingrediatur Religionem, & ibi solemnem professionem deponat *cap. cum sis 4. cap. conjugatus 5. cap. ex parte 9. cap. consuluit 10. cap. significavit 18. cap. dudum 20. de conversione conjugatorum*, unde quia vinculum matrimonii in hoc divortio non solvitur, pars in sæculo remanens alteri nubere nequit; quàm diu ingressus religionem vivit, ut constat *ex cit. cap.*

Quæritur quinto, quænam divortia de Ju- 441
re Canonico concedantur?

Et. Ea, quando matrimoniô ratô summus Pontifex dispensando id solvit, prout aliquoties jam factum, & hoc posse Pontificem multis argumentis probat Clarissimus *P. Pichler ad tit. de divortiiis num. 6.* & hucusque dicta procedunt de Jure Canonico, jam denuo ad nostrum §. 9. ubi Justinianus, quia de Jure civili *toto tit. de divortiiis ff. & toto tit. de Repudiis Cod.* permittantur divortia, ita ut partes separatæ aliud matrimonium contrahere possint, concedit, ut maritus post factum divortium, uxoris filiam ab alio marito susceptam in conjugem accipere possit, quia tali casu ei non est privigna: Privigna enim aut privignus est, qui priusquam mater secundo nuberet; est genitus, quasi prius genitus, atqui in hoc casu filia uxoris ex secundis nuptiis genita non est prius, sed post conjugium cum matre fuit genita, ergo: sed hoc totum juxta dicta per Jus Canonicum correctum est, tum quia divortia sunt prohibita ut patet ex *num. 434.* tum, quia talis filia, licet juxta Jus civile non esset privigna, foret tamen affinis in primo gradu, hoc ipsô, quod matri à marito cognitæ carnaliter, esset consanguinea in primo gradu. Unde ipse Justinianus videtur circa hoc advertisse specialem irreverentiam inter has personas matrimonio jungendas, eò quod illis matrimonium his verbis dissuadeat: *Rectius tamen, & Jure facturos eos, qui ab hujusmodi nuptiis abstinnerint tex. h.*

§. Illud certum est. 10.

SUMMARIA.

443. Etiam servi impedimentô consanguinitatis vel affinitatis ligantur.

Cùm servi vi *pr. instit. infra de cognatione ser-* 443
vili de Jure civili non videantur habere patrem, matrem, aut fratres & sorores, nec alios cognatos & affines, & per consequens utpote non restricti per aliquam consanguinitatem aut affinitatem promiscuè cum suis matribus, fororibus &c. matrimonium habere possent; quia tamen solummodo in ordine ad Jus civile, privilegia, & successiones, non autem ad alia & in specie ad matrimonium, nec patrem nec matrem, fororem, affinem aut consanguineum habere dicuntur, ideo hîc noster Imperator statuit ac declaravit, quòd etiam cognationes serviles, quas servi in se secundùm naturam, originem & descensum ex sanguine &c. habent, impedimento nuptiis esse: *Si forte pater & filia, frater & soror manumissi sint tex. h.* Si enim manumissi non erant, aliàs nuptias contrahere non poterant, juxta dicta supra *num. 151.* quod tamen etiam per Jus Canonicum correctum esse ex eodem *num. cit.* constat.

§. Sunt & aliæ 11.

SUMMARIA.

444. Aliæ personæ etiam prohibentur.

444 **P**ergit hic Justinianus, declarando, quod & præter dictas personas aliæ in Digestis seu Pandectis personæ matrimonium inire prohibeantur, harum aliquas species adducit hic *num. 2. Cass. Manz.* sed quia materia matrimonialis ad Jus Canonicum pertinet, tamquam quid spirituale & peccatum concernens *Wesenbec. num. 8. ff. de ritu nuptiarum*: ideo ad prohibitiones istas Legales in Pandectis relatas non attenditur, sed potius ad Canonicas; quas summarie supra *num. 397. retulimus.*

§. Si adversus ea 1 2.

SUMMARIA.

- 445. Poenæ invalidè contra legum prohibitionis contrahentium.
- 446. Favores quæ uxor respectu mariti habet.
- 447. Favores Juris, quæ maritus respectu uxoris habet.
- 448. Favores Juris, quæ maritus respectu dotis habet.
- 449. Favores Juris, quæ uxor respectu dotis &c. habet.
- 450. Favores Juris filiorum respectu Patris.
- 451. Favores Juris Patris respectu filiorum.
- 452. Quis Judex in causis matrimonialibus?
- 453. Quinam matrimonium accusare possint?
- 454. An parentes, consanguinei, vicini &c.?
- 455. An ipsi conjuges?
- 456. Quisnam accusare matrimonium non admittatur?
- 457. Absentes ad hoc non admittuntur,
- 458. Nec pecunia corrupti,
- 459. Nec inimici,
- 460. Nec tempore denuntiationum scienter nil dicentes,
- 461. Nec qui in aliis causis accusare prohibentur,
- 462. Quinam contra matrimonium testificari possint?
- 463. Quis-

463. Quisnam testis omni exceptione major?
464. Contra matrimonium nequit esse testis minorennis,
465. Nec pauper,
466. Nec accusator,
467. Nec adulter, homicida, maleficus, sacrilegus, raptor, fur, veneficus, criminofus, perjurus, sacrilegus.
468. Nec mendax,
469. Bene tamen denuntians.
470. Quando testes audiendi?
471. Qualis probatio sufficiat?
472. In dubio validi matrimonii, quid agendum?

Postquam in præcedentibus §. §. variæ positæ sunt prohibitiones, vi quarum certæ personæ matrimonium contrahere non possunt, sic hîc Justinianus in contravenientes & contra factas prohibitiones varias pœnas decernit.

Prima pœna est, quòd taliter contrahentes 445
contra legum dispositionem, nec verum habeant matrimonium, nec ad invicem vir & uxor vocari queant, sicque hîc ipsò quòd contra legem agant beneficio legis privantur per *L. à nullo 4. Cod. de Feriis L. in concubinato 3. ff. de concubinis* sicque privatur uxor illis privilegiis, quæ aliàs uxoribus de Jure concessa sunt, qualia sunt:
1. Sequi in dignitate ac honoribus virum *L. femina 8. ff. de Senatoribus.* 2. Quòd etiam ignobiles, ad maritorum nobilium honorem & excellentiam provehantur *L. mulieres 13. Cod. de dignitatibus.* 3. Quòd præter familiam etiam forum mariti consequantur. *cit. L. femina, & L. exigere dotem 65. ff. de Judiciis.*

447 Et vicissim perdit vir illegitimè matrimo-
 nium contrahens privilegia aliàs de Jure concessa
 maritis. Qualia sunt 1. quòd uxor quoad obse-
 quia matrimonii, & quoad operas in potestate
 viri censeatur, ità, ut quidquid acquirat, marito
 acquirat *Schneidew. §. fin. num. 6. instit. quibus
 modis pot. sol. idem num. 10. instit. ad S. C. Ter-
 tull.* 2. Quòd maritus possit esse Procurator
 uxoris *L. Herennius 1. §. non potest. fin. ff. de Ex-
 cusationibus.* 3. Quòd maritus pro uxore con-
 venire nequeat, nisi ipse maritus pro ea se obno-
 xium fecit *L. cùm te 3. Cod. ne uxor pro marito.*
 4. Quòd maritus uxorem à patre repetere possit
L. si invita 11. Cod. de nuptiis. 5. Maritus po-
 test uxorem malè morigeram moderatè castiga-
 re *Gloss ad L. fin. Cod. de repudiis.* 6. Maritus
 res amotas quondam ab uxore, si extant, ab ejus
 hæredibus vindicare potest. *L. fin. Cod. rerum
 amotarum.* 7. Maritus rebus uxoris potest uti
L. quamvis 17. Cod. de furtis. 8. Quòd in bo-
 nis mariti dicatur esse id, quòd ab uxore conse-
 qui potest de Jure & de facto, ut quia pro mu-
 liere expendit, vel mandatò ejus præstitit. *L.
 facere 10. ff. solut. matrimon.* 9. Maritus po-
 test agere actiones Paraphernales. *L. fin. Cod. de
 pact. conventis.* 10. Quòd, si maritus consu-
 mat bona Paraphernalia uxore consentiente, præ-
 sumatur donatio, nec uxor plus repetere possit,
 quàm quatenus maritus est factus locupletior
*L. de his quæ 17. Cod. de donat. inter virum & u-
 xorem.* 11. Quòd maritus sit Dominus civilis
 dotis *arg. L. 11. Cod. de Jure dotium & L. 9.
 Cod.*

Cod. de R. V. 12. Quòd maritus accipiens in dotem res mobiles etiam alienas vitio tamen non affectas usucapere possit titulò pro dote *L. 1.*

Cod. pro dote. 13. Quòd maritus in actione dotis & in aliis contractibus ab uxore conventus in plus condemnari nequeat, quàm possit facere, remanendo sibi, unde sustentetur. *L. maritum*

12. & *L. alia causa* 14. *ff. soluto matrimonio.* Et plura alia :

Secunda poena est, quòd in tali contra prohibitiones contractò matrimoniò nulla intelligatur *dos*, ex qua poenà tam viro, quàm fæminæ, 448 non enim possunt dici uxor & maritus maxima detrimenta oriuntur: sic ratione nullius dotis intellectæ in tali matrimonio: vir non fit Dominus dotis, quòd tamen fieret in legitimo matrimonio *L. pen. Cod. de Fur. Dot.* nec sicut alius maritus legitimus rebus dotalibus uti potest *L. pro oneribus* 20. *eodem*: nec, ut alii mariti legitimi, fructus dotalis lucratur *cit. L. 20.* Pariformiter talis fæmina illegitimè viro conjuncta perdit omnia aliàs uxoribus tum ratione dotis, tum aliorum bonorum concessa privilegia, qualia sunt 1. quòd pro dote bona mariti sint obli- 449 gata *L. unica §. ut plenius 1. Cod. de rei uxoria actione.* 2. Quòd aliis creditoribus in restituenda dote præferatur *L. assiduis* 12. *Cod. qui potiores in pignore habeantur.* 3. Quòd vergente maritò ad inopiam uxor dotem separari petere possit *L. ubi adhuc* 29. *Cod. de Fur. dot.* 4. Quòd maritus, & non ipsa uxor ex promissione dotis factâ agere debeat *L. si pater* 5. *Cod. de do-*

is promissione. 5. Quòd maritus contra suam uxorem stante matrimonio non possit habere actionem furti. *L. fin. Cod. de furtis.* 6. Quòd maritus si rem uxoris obligaverit pro debito suo creditori, ipse eam rem vendendo dominium ejus auferre non possit *L. si sciens 7. Cod. ad S. C. Vellejan.* 7. Quòd marito non possit solvi, quod debetur uxori sinè voluntate uxoris, etiam si uxor sit minor 25. annorum *L. invito 12. Cod. de solutionibus & liberation.* 8. Quòd maritus sibi aliquid adscribens in testamento uxoris, incidat in poenam Legis Corneliæ, & pro non scripto habeatur. *L. quæ in testamento 4. Cod. de his, qui sibi adscribunt.* 9. Quòd maritus in rebus dotalibus teneatur præstare dolum & culpam levem & levissimam, si in rebus suis fuit diligentissimus *L. in rebus 17. & ibi gloss. ff. de Fure dotium.* 10. Quòd maritus onera matrimonii ferre debeat: *L. quamvis 75. ff. eodem.* 11. Quòd maritus in rebus uxoris præter dotem illatis etiam dolum & culpam præstare teneatur *L. in his rebus 66. ff. soluto matrimonio.* 12. Quòd maritus usumfructum in dotem recipiens, proprietatem obligare non possit *L. interest 6. Cod. de usufructu & habitatione.* 13. Quòd maritus conventus actione rerum amotarum in solidum condemnari debeat, nec habeat beneficium, ne conveniatur ultra, quàm facere possit *L. si rerum 52. ff. de Re Judicata.* Et plura alia in corpore Juris & apud D. D. invenienda.

Tertia denique poena est, quòd tales filii nati ex illegitimo matrimonio non sint sub potestate

testate patris, sed in ordine ad hanc sunt similes spuris: hæc poena importat plurima damna, cum non modò filium, sed etiam patrem plurimis aliàs de Jure debitis privilegiis privet, sic amittit talis filius respectu patris sequentia privilegia, quæ aliàs competunt filiis 1. quòd pater filiam dotare teneatur *L. capite 19. ff. de ritu nuptiarum.* & *L. si pater fin. Cod. de dotis promissione.* 2. Quòd filia patrem cogere possit officio Judicis, ut eam maritet, & dotem det juxta facultates patrimonii sui, si eam nubere injuriâ prohibet *cit. L. capite 19.* 3. Quòd filia non divertens à viro jussu patris vel matris non meretur exhæreditari, & ideò ei detur quærela inofficiosi *L. cum te pietatis 18. Cod. de inofficioso.* 4. Quòd filia, si fecit pactum de non succedendo in hæreditate patris uni fratri, & postea pater susceperit alios filios, quos instituit simul cum primo, illud pactum non pro-
fit aliis fratribus *L. avus 33. ff. de pactis* 5. quòd filia reversa ab hostibus succedat matri mortuæ in civitate, & res hæreditarias vendicet, cum defectus captivitatis purgetur fictione postliminii *L. Fus postliminii 14. Cod. de postliminio reversis.* 6. Quòd filia familias solutò matrimoniò patre furente, vel ab hostibus captò possit agere ad repetendam dotem præstandò cautionem, quòd pater ratum habebit, cum factus fuerit sanæ mentis, vel reversus fuerit ab hostibus, si ejus pater non habeat curatorem, aliàs ipse curator aget cum voluntate filia *L. si cum dotem 22. ff. soluto matrimonio.* 7. Quòd filia possit repu-
diare

diare legatum patris, & agere pro dote, quam pater exegit à marito eâ contradicente *L. Titia* 34. §. *qui invita* 5. ff. *de Legatis II.* 8. Quòd filia dote receptâ non obstante pactô de non succedendo succedat, licèt dotem receptam conferre debeat fratribus, qui in potestate manserunt *L. pactum dotali* 3. *Cod. de collationibus.* 9. Quòd filius natus in captivitate matris, quæ prægnans de eo fuit ab hostibus capta, habeat postliminium *L. qui in utero* 26. ff. *de statu hominum.* 10. Quòd filius & pater eadem persona censeantur. *L. si cum filiusfamil.* 9. ff. *de compensationibus.* 11. Quòd filius honorem & dignitatem patris sequatur *L. cum legitima* 19. ff. *de statu hominum.* 12. Quòd filius à patre alimenta accipiat *L. necare* 4. ff. *de agnoscendis & alendis liberis.* 13. Quòd filius licèt aliquid furetur patri, tamen patri non teneatur actione furti *L. servi & filii* 17. ff. *de furtis* 14. quòd filius vel filia ipsô jure succedat patri vel matri ab intestato exclusâ aviâ *L. si matre* 11. *Cod. de suis & legitimis filiis.* 15. quòd filii ac filia omnium primi ad defuncti patris hæreditatem vocentur *Auth. in successionem eodem.* 16. Quòd filii filiaque eorûmque descendentes in successionem paterna ab intestato præferantur omnibus aliis ascendentibus. *L. quoties* 4. *Cod. ad S. C. Orficianum* 17. quòd filius sit hæres necessarius patris §. *sui autem* 2. *instit. de hæreditatibus quæ ab intestato deferuntur.* 18. Quòd filius non possit exhæreditari, sine expressione causæ legitimæ, quæ ab hærede probari debet, alias non

non valet exhæreditatio *Auth. non licet. Cod. de liberis præteritis & exhered. & plurima alia.*

Et econtra pater illegitimè matrimonium 451
contrahens respectu filiorum pariter plurima
perdit privilegia, qualia aliqua ex corpore Juris
afferuntur, v. g. quòd 1. olim pater propter ni-
miam paupertatem potuerit filium vendere *L. si quis 2. Cod. de Patribus qui filios suos distraxe-
runt.* 2. Quòd filius patri obedire teneatur *L. 2. & ibi gl. parentib. ff. de Just. & Jure:* 3. Quòd
filius patri omnem reverentiam debeat *L. etiam militibus 1. ff. de obsequiis Parentibus.* 4. Quòd
filius nec pecuniam nec aliam rem sinè patris
consensu mutuò accipere possit §. *illud propriè*
7. instit. quod cum eo, qui in alien. & tot. tit. ff. & Cod. ad. S. C. Macedon. 5. Quòd sub patria
potestate existentes filii contra patrem experiri
non possint *L. qui in potestate 3. Cod. de in Jus
vocando & L. si filii tui 16. Cod. de donat. inter
virum & uxorem.* 6. Quod filiis contra patrem
neque per procuratorem detur actio doli vel in-
juriarum *L. honori 2. ff. de obsequiis parentibus & c.*
neque eis interdictum unde vi sit reddendum
cit. L. §. 1. 7. Quòd inter filium & patrem ex-
ceptò peculio castrensi lis esse non possit *L. lis
nulla ff. de Judiciis.* 8. & quòd neque si ob ne-
gotium faciendum vel non faciendum pecuniam
pater accepisse diceretur, in factum actione te-
neatur *L. parens §. ff. de obsequiis parentibus.*
9. Quòd filius sub patria potestate etiam pro gravi
ac atroci injuria non possit agere contra patrem
actione injuriarum *L. Prætor edixit 7. §. sed & si
quis*

quis 3. ff. de Injuriis & famosis libellis. 10. Quòd inter patrem & filium civilis obligatio propter consensum non oriatur §. item inutilis 6. instit. de inutilibus stipulat. 11. Quòd filii non possint bona adventitia absque patris voluntate vendere, alienare, hypothecare, aut de illis testari L. cum non solum fin. §. ipsum autem §. verb. filiis autem Cod. de bonis quæ liberis in potestate patris &c. 12. Quòd filius absque consensu patris nequeat contra alium in judicio stare & agere L. cum non solum 8. Cod. eodem: 13. Quòd filius pro injuria sibi facta non possit agere actione injuriarum, si ejus pater præsens nolit agere, ut quia differt, aut quia remiserit, aut condona- verit L. sed & si unus 17. §. fin. ff. de Injuriis. 14. Quòd filius sine patris consensu donationem mortis causâ facere nequeat L. tam is 25. ff. de mortis causâ donationibus, imo neque cum ipsius consensu testamentum L. penult. & fin. Cod. qui testamenta facere possunt. 15. Quòd filius negans se esse in potestate patris, debeat hoc probare, quia in dubio præsumitur esse in patris potestate L. si filius 8. ff. de probationibus & presumption: 16. Quòd pater in bonis maternis suorum filiorum usumfructum habeat, ut supra num. 389. diximus. 17. Quòd pater etiam invitis filiis eorum bona adventitia administrare possit §. 1. institut. per quas personascuique acquiritur, & L. res 1. ff. de bonis maternis & materni generis. 18. Quòd quidquid excepto castrensi vel quasi castrensi filius acquirat, patri acquirat: cit. §. 1. instit. per quas personas & plurima alia.

alia. Interim tamen ex his paucis solúmque obviè allegatis videre est, quàm gravis sit pœna non esse uxorem non esse maritum, non esse dotem, non esse patrem, non esse filium, quæ tamen pœna hîc in illegitimè contrahentes matrimonium decernitur. Et præter hanc vi nostri tex: hîc ita contrahentes, *alias pœnas patiuntur, quæ sacris constitutionibus continentur*, quæ supra de variis impedimentis dirimentibus apposuimus suô locô.

Quia tamen sæpè sæpiùs contingere soleat, ut aut ex ignorantia contrahentium non sciantur talia illegitima matrimonia, aut ex malitia contrahentium occultetur horum illegitimorum matrimoniorum defectus, idcirco examinandum restat, quanam ratione talia matrimonia prohibita manifestari aut accusari queant? cùmque hoc non nisi legitimo Judicio & cognitione debita causæ fieri debeat, ideo hîc per aliquot quæstiones brevitatis causâ inquiritur, quisnam in hoc Judicio Judex, quis accusator, quis testis, & quænam probatio esse debeat?

Quæritur 1. quis competens Judex in cognoscendo matrimonio legitimo vel illegitimo? 452

R. Solus Judex Ecclesiasticus *cap. accedentibus ad nos 12. de Excessibus Prælatorum. & Tridentino sess. 24. de Sacramento matrimonii 12.* ubi dicitur: *si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Ecclesiasticos Judices, Anathema sit.* Et hoc procedit, si agatur de quæstione Juris; nam si quæstio instituat de facto v. g. an matrimonium fuerit contractum? aut an
in

in facie Ecclesiæ vel occultè? ut per hoc deveniatur in notitiam, an filius ex tali quæstionato matrimonio sit legitimus, & an ad successionem admittendus &c. tunc Judex Laicus circa hoc cognoscere potest, dummodo quæstio non resolvatur in quæstionem Juris v. g. quòd sit matrimonium clandestinum, quando enim aut quomodo sit clandestinum, hoc ad forum Ecclesiasticum pertinet.

453 Quæritur 2. quinam matrimonium accusare possint?

R. Duplicem hîc institui posse quæstionem, nempe de accusatione quoad dissolvendum matrimonium solum quoad cohabitationem, & sic per *cap. tuæ fraternit. 5. de procuratoribus* & *cap. 4. de Adulteriis* conjunx innocens alterum nocentem v. g. ob adulterium, quod tamen probare debet *cap. ex litteris 5. de divortiis* nisi aliàs esset notorium *cap. significasti 4. eodem* accusare in ordine ad dissolvendum quoad cohabitationem matrimonium potest.

Si verò accusatio tendat ad dissolvendum ipsum vinculum matrimonii v. g. propter interveniens impedimentum dirimens, tunc iterum distinguendum est, ex quonam impedimento accusetur, vel enim accusatur ob impedimentum consanguinitatis, affinitatis aut publicæ affinitatis? & tunc accusare possunt eorum
 454 parentes, consanguinei, affines & vicini *can. 1. 2. 3. XXXV. q. 6. & cap. 3. qui matrimonium accusare possunt* proximi tamen potius, quàm extranei, v. g. pater, mater, frater &c. audiendi sunt

sunt *cap. significante §. eodem* : & *cap. super eo 13. de testibus* & attestat : his enim talis consanguinitas &c. notior esse censetur, ratio huius desumitur ex *cit. cap. 3. qui matrimonium accusare* &c. ubi dicitur : *quia unusquisque suam genealogiam cum testibus & chartis tum etiam ex recitatione majorum scire laborat*, quod utique proximis magis, quam extraneis competit ; interim tamen etiam cum his cautè procedendum est, ne sint corrupti, & ob quæstum aut ob aliud vitium accusent, aut contra matrimonium deponant *cap. relatum est 1. & cap. significante §. eodem*. aut accusatur matrimonium ob impedimentum impotentiae ? & tunc soli conjuges accusare possunt, *can. requisisti 2. XXXIII. q. 1. cap. Laudabilem §. de frigidis & maleficiatis*, eorum tamen nuda accusatio nullum fortitur effectum, nisi impotentiam verò iudicio probaverint *can. quod autem 1. XXXIII. q. 1. & cap. accepisti 1. consultationi tuæ 4. cap. laudabilem §. cap. fraternitatis 6. cap. litteræ 7. eodem* : ratio autem quod circa impedimentum impotentiae alii extra conjuges matrimonium accusare nequeant, est : quia aliorum non interest, nec ad hoc obligantur, ut separentur, sicut in aliis impedimentis contingere potest, impotentes enim nilominus cohabitare possunt, si non ut uxor & maritus, saltè ut soror & frater *cit. cap. consultationi tuæ 4.*

Aut accusatur matrimonium ob impedimen- 455
tum erroris & metûs, vel ob defectum consensus ? & tunc pariter soli conjuges accusare
possunt

possunt *can. si quis 4. XXIX. q. 2. & arg. cap. in-super 4. qui matrimonium accusare. cap. proposuit 2. & cap. ad nostram fin. de conjugio servorum.* Ratio autem, quòd hæc accusatio competat solis conjugibus, est: quia hòc ipsò, quòd factâ accusatione de novo vel formaliter, vel virtualiter, interpretativè & tacitè v. g. per copulam carnalem habitam consentire possint, talis accusatio nullum fortiretur effectum, hic enim positus consensus tollit rationem impedimenti, *cap. proposuit 1. de conjugio servorum*, & juxta dicta supra *num. 239. & num. 242.* hòc ipsò siquidem, quòd matrimonio pro priori ob defectum consensûs, vel ob intervenientem vim, errorem vel metum nullo adveniat novus consensus, revalidatur illud, juxta supra dicta *num. 272. & num. 156.* quòd si tamen conjuges accusantes ad divortium tendant, allegantes defectum consensûs, vel impedimentum erroris, vis aut metûs &c. hoc legitimè probare tenentur, ùt probat Zoësius *ad decretales, qui matrimonium accusare &c. num. 2. & 12.* cui suffragatur *cap. 5. de eo, qui cognovit &c.*

456 Unde generaliter loquendo, cum accusatio matrimonii sit quid valdè onerosum, ad illud accusandum non admittitur suspectus de fide, vel lucrò captandò *cap. significante 5. qui matrimonium accusare*, tales enim præsumuntur falsè & dolosè accusare *can. prohibentur 14. II. q. 1.*

457 *Secundò* in ordine ad accusandum matrimonium non admittitur, qui solùm absens, aut
per

per litteras accusare vult *cap. à nobis 1. qui matrimonium accusare possunt.* Ubi Clemens III. ita respondet; quòd in talibus, nisi quantum ad presumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia adminicula suffragentur. Et ratio est: quia hìc agitur de re maximi momenti, ideò requiritur præsentia accusatoris, nullus enim absens aut accusare aut accusari potest *can. ult. II. q. 8.* & hinc non solis testimoniis, sed testibus, & his non nisi præsentibus ac jurantibus credendum est *cap. tua nos 8. de cohabitatione clericorum & mulierum.*

Tertio: prohibentur illi, qui ob accusandum 458 vel non accusandum numos acceperunt *L. qui accusare 8. ff. de accusationibus & inscriptionibus.*

Quarto: matrimonium accusare nequeunt 459 illi, qui contrahentibus sunt inimici, propter calumniæ suspicionem *can. accusatores 2. can. accusatoribus 3. can. suspectos 4. can. nullus servus 11. can. omnes 13. III. q. 5. Novell. 90. cap. 7.*

Quinto: accusare nequeunt, qui tempore 460 factarum denuntiationum scientes subesse impedimentum dirimens tacuerunt, neque manifestarunt, nisi denuntiationem probabiliter ignorarint, vel jurent se postea primum in ejus notitiam venisse, & quòd nihil malitiosè objiciant contra matrimonium *cap. cum in tua final: qui matrimonium accusare &c.* tales enim in *cit. cap.* hoc tamquam suspecti repelluntur, quia est præsumptio contra illos, quod denuntiationem publicam sciverint, & sic vel ex malitia antea omiserint

ferint accusationem, aut postea ex malitia primò proferant.

461 *Sexto* regulariter matrimonium accusare omnes illi prohibentur, qui aliàs ab accusando repelluntur, quales referuntur *tot. tit. de Accusationibus & inscriptionibus ff. & tot. tit. Cod. eodem, & toto tit. de accusationibus, inquisitionibus &c.* hi tamen in accusandis matrimoniis non in tanto rigore, sicut in aliis accusationibus repelluntur: ratio disparitatis est: quia si patratum est aliquod crimen, eò patratò ordinariè cessat malitia, neque continuatur malum, & sic per hoc quòd accusatores omni exceptione majores & in summo rigore exigantur, bono còmuni non irrogatur novum malum, nec Deo injuria; econtra si constat de nullitate matrimonii, si à nullis aliis accusari posset, quàm in summo rigore Juris idoneis accusatoribus, foverentur plurima peccata, cùm in tali matrimonio nil nisi stupra aut fornicationes evenirent, sic enim videmus, quòd in accusandis criminibus, quæ còmunitati magnum inferrent damnum etiam admittantur illi, qui aliàs accusare non possent; sic accusare propter publicam utilitatem admittitur fæmina *L. mulierem 13. ff. de accusationibus & inscriptionibus*, & ad accusandam simoniam & servi & fæminæ etiam meretrices admittuntur, quamvis aliàs ab accusando repellatur fæmina *L. non est permissum 1. L. qui accusare 8. ff. eodem.*

462 Quæritur 3. quinam contra matrimonium testificari possint?

R. Generaliter loquendo omnis ille testem agere potest, qui accusare potest *can. testes 1. & can. placuit 2. IIII. q. 2. & 3.* dummodo quis non de injuria sibi vel suis illata quempiam accuset, tunc enim testem agere nequit *can. nullus 1. IIII. q. 4.* unde omnes illi, quos præcedente *num.* & quæstione exclusimus ab accusando, hic etiam excluduntur à testificatione.

Diximus quidem supra *num. 271.* ut legitime contrahi possit matrimonium, quoslibet admitti testes, dummodo habeant sufficiens iudicium, & deponere possint, quod fuit actum: at in ordine ad accusandum, & consequenter dissolvendum matrimonium Jura majorem rigorem exigunt, & idcirco *cap. ex litteris 1. de consanguinitate* præcipitur, ut testes sint circumspecti, & omni exceptione majores, & monet Alexander III. *quod non sunt cause matrimonii tractande per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habent judicandi.*

Hinc testificantes contra matrimonium, de-463
bent esse omni exceptione majores: sunt autem testes omni exceptione majores, quibus nulla fieri potest imputatio, nihilque penitus opponi, ut fusè probat *Jacobus Ayrer in Processu Historico Juris part 1. cap. 4. observat. 3. num. 28.* unde attendendo ad circumstantias impedimentorum, præter supra *num. præcedente* enumeratas, regulariter testem agere nequit minor quatuordecim annis *L. testium 3. §. lege Julia 5. & L. inviti 19. §. 1. ff. de testibus* tum quia talis ætas ad mentiendum est facilis *L. ex libero 15. §. de*

minore 1. ff. de *questionibus*. Tum quia talis minor juramentum præstare nequit, *can. parvuli* 14. XXII. q. 5. *L. qui jurasse* 26 ff. de *jurejurando* & c. *L. videamus* 4. ff. de *in litem jurando*. quod tamen testis præstare tenetur *cap. nuper nobis* 5 1. de *testibus* & *attestationibus*.

- 465 *Secundo* testem agere nequit regulariter pauper, *can. imprimis* 7. II. q. 1. § *quia ergo* 3. & *L. testium* 3. ff. de *testibus*: cum enim paupertas ac inopia in subsidium sui facile corrumpi possit *Proverbiorum* 30. vers. 9. ideo pauper non est testis omni exceptione major *can. si testes* 3. §. *testium* 2. IV. q. 3. præfertim in causa matrimoniali *Socin. cons.* 130. n. 10. vol. 4. *Dec. cons.* 310. col. fi. *Zaf. cons.* 3. n. 52. *Gab. Rom. lib. 1. de testib. conclus.* 18. n. 7. Interim tamen, cum paupertas de se nec nobilem nec ignobilem faciat *L. humilem* 7. *Cod. de incestis* & *inutilibus nuptiis*, imò nec aliquem simpliciter suspectum reddat, *L. in postulandis* 5 *Cod. de suspectis tutoribus vel curatoribus*; idcirco inter paupertatem, ut aliquem ad testificandum reddat inhabilem, distinguendum esse probabilius judico: vel enim paupertas est ex propria culpa, malè actâ vitâ, aut dilapidatione bonorum, & tunc certum esse videtur, talem pauperem esse inhabilem ad testificandum, nam vitiosus ad se, & quantum ad se, magis vitiosus in alium præsumitur *arg. L. fin. Cod. de sententiam passis*. Quòd si verò aliquis non ex propria culpa aut dilapidatione bonorum fiat aut sit pauper, simulque de reliquo honestam integrâque vitam ducat, talis à dicendo testimonio repellens.

pellendus non est *cap. si qui testium* 8. *de testibus* & attestat: paupertas enim secundum se spectata non est de genere malorum *can. illa cavenda sunt* 6. *XV. q. 1.* & taliter sumpta neminem suspectum reddit §. *suspectum fin. Instit. de suspectis tutoribus. L. in postulando* 5. & *L. pietatis* 6. *Cod. eodem*: & *L. suspectum* 8. *ff. eodem.*

Tertio contra matrimonium testificari nequit 466 ille, qui ipse matrimonium accusavit *arg. L. omnibus* 10. *Cod. de testibus*, nemo enim, sicut in re propria Judex esse non potest, ita nec in re propria testimonium dicere potest *can. nullus unquam* 1. *IV. q. 4.* Judicium enim ex ratione sui quatuor personas exigit, scilicet Judices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, & testes legitimos, nemo autem duplicem personam scilicet accusatoris & testis agere potest *can. nullus introducatur* 2. *IV. q. 4.*

Quarto testem agere nequit adulter, homicida, maleficus, fur, sacrilegus, raptor, incestuosus, veneficus, suspectus, criminofus, perjurus, sortilegus, ita expressus tex: *in can. constituimus* 9. *III. q. 5.* rationem reddit ibi Eusebius Papa, *quia infames sunt, & justè repellendi, quia funesta est vox eorum.* Et de adultero magis constat ex *L. scio* 14. *ff. de testibus*: de homicida ex *cap. super eo* 13. *de testibus* & attestat: de malefico constat ex *toto tit. Cod. de maleficis & mathematicis*, præsertim *L. final.* ubi omni Jure privantur, & cum tales per *L. multi magici* 6. *cit. tit.* naturæ sint peregrini, & ferali peste absumantur, dedecet eos ad testimonium admittere, quod de Jure

est publicum munus *L. non exigimus 2. §. simili 2. ff. si quis cautionibus.* De fure constat ex eo, quòd nullò munere publico, quale est testificari, fungi possit, eò quòd à quolibet ad Judicium duci possit *L. interdum § 6. §. qui furem 1. ff. de furtis*, imò furem indicare tenetur quilibet *cap. qui cum fure, de furtis.* Per consequens cùm quilibet fur improbus sit *pr. Instit. de vi bonorum raptorum*: aliis suò testimoniò improbrare non potest *arg. cap. non debet § 6. de testibus & attestationibus. & cap. super eo: & cap. ex parte 9. eodem.*

De sacrilegis ex eo patet quòd sint indigni ad testificandum, quia in testibus & vita & natura consideranda est *cap. forus 10. §. testes autem de Verborum significatione* & bene examinanda eorum dignitas, fides, mores, & gravitas, *L. in testimoniis 2. ff. de testibus*, quæ omnia eò minùs in sacrilego inveniuntur, quò magis ipsi Deo fidem fregit, & vel exinde capite puniendi sunt *L. sacrilegi 9. ff. ad L. Juliam peculatus*, sicque tamquam infames, tamquam damnati publicò judiciò à testificando rejiciendi sunt *L. testium fides 3. §. lex Julia §. ff. de testibus.* De raptoribus etiam exinde patet, quòd non possint esse testes, quia æquiparantur furibus *L. si vendidero 80. §. cum raptor 3. ff. de furtis*, quia ergo à testificando repelluntur fures, pariter repellendi sunt raptores. De Incestuosis exinde constat, quia enim incestus eàdem poenâ, sicut adulterium punitur, *L. si adulterium 38. pr. ff. ad legem Juliam de adulteriis* ideo, sicut adulter non potest esse

esse testis, sic neque poterit esse testis incestuosus: de veneficis eadem est ratio sicut cum homicidis, quia & hi fiunt infames & lege Cornelia de sicariis capite puniendi sunt §. *item lex Cornelia Instit. de Publicis Judiciis*, & sic cum illis quoque arcentur à testificatione. De suspectis constat ex *cap. 5. de procuratoribus* & *cap. placuit 1. & arg. cap. in litteris 24. & cap. cum causam 37. de testibus & accusationibus*. De fortilegis exinde patet, quia æquiparantur maleficis, ideóque cum his ad testificandum non sunt admittendi, tales enim erga homines fideles esse nequeunt, qui Deo sunt infideles ut loquitur tex: *can. 24. II. q. 2.* De perjuris constat ex *cap. testimonium 54. de testibus L. Lucius 21. ff. de his qui notantur infamia. & L. si quis major 41. Cod. de transactionibus*, & hoc ampliatur, ut etiamsi perjurus emendatus sit, & poenitentiam egerit, tamen rejiciatur *cit. cap. testimonium 54.* ubi dicitur: licet egerit poenitentiam, semel enim perjurus, semper pejurare præsumitur *arg. can. non potest 24. II. q. 7.*

Quinto perniciosè mendax testis esse nequit, 468 mendax enim in uno, in omnibus mendax esse præsumitur *arg. L. fin. ff. de Rei vindicatione & Auth. contra qui propriam Cod. de non Numerata pecunia*, & ratio est: quia semel malus, semper in eodem genere malus præsumitur *cap. semel 8. de R. F. in 6.*

Sexto: denuntians testem agere potest *can. 469 de parentela 5. & can. Episcopus 7. XXXV. q. 6.*

& *cap. in omni 4. de testibus.* Et denique generaliter loquendo omnes illi testes in ordine ad accusandum matrimonium esse possunt, qui non sunt suspecti *arg. cap. super eo. 13. cap. licet ex quadam 47. de testibus. & cap. videtur nobis 3. qui matrimonium accusare possunt.*

470

Quæritur 4. cum in aliis accusationibus regulariter testes non audiantur ante litis contestationem, an hoc etiam sit observandum in accusatione matrimonii?

R. Certum quidem esse per totum *tit. 6. lib. 2. decretalium* ut lite non contestatâ, non procedatur ad testium receptionem & clarè patet ex *cap. accedens 2. ut lite non contestata non procedatur &c.* Res tamen se aliter habet, quando matrimonium tamquam invalidum accusatur, tunc enim etiam lite non contestatâ testes recipi possunt per *cap. relatum 1. qui matrimonium accusare &c.* causa enim matrimonialis (idem volunt in sponsalibus) favorabilis est, celeritèrque expedienda, ut si matrimonium validum sit, conjunx conjugii addatur, aut si sit invalidum, ad separationem procedatur: unde si alterutra pars sit contumax, possunt testes etiam ante litem contestatam audiri, ut patet ex *cap. ultimo §. porro ut lite non contestata non procedatur* quia in his causis ordo Judiciarius non adeo exactè observandus est *Clement. 2. de Judiciis.* Neque his dictis obstat *cap. accedens 4. ut lite non contestata*, hoc enim solum de reo non contumaci loquitur, quòd in nostro casu non supponitur.

Quæri-

Quæritur 5. in accusatione matrimonii qualis requiratur ac sufficiat probatio? 471

R. Duplex hîc fieri debere discrimen, vel enim accusatio fit ad matrimonium, quod jam contractum est, dissolvendum, & tunc requiritur probatio plena *cap. ex litteris 1. de consanguinitate & cap. super eo 22. de testibus*. Quia agitur de magno partis unius præjudicio, Sanchez lib. 2. disput. 45. q. 4. num. 30. unde probatio ex fama non sufficit, cùm plenè non probet *arg. can. si duo 4. XXXV. q. 6. & cap. super eo 5. de eo qui cognovit consanguineam &c.*

Si verò accusatio fiat ad impediendum matrimonium nondum contractum, tunc sufficit semiplena probatio, adeo ut unus testis integræ æstimationis admitti possit, aut etiam publicæ famæ credi possit *cap. super eo 2. de consanguinitate, & cap. præterea 12. de sponsalibus & cap. super eo 22. de testibus*. Agitur enim de peccato vitando, quod dummodo de eo constet, impediri debet.

Quæritur 6. si facta accusatione dubium sit an matrimonium contractum sit validum an invalidum, qualis ferenda sit sententia? 472

R. Sententia ferenda est pro valore matrimonii *arg. cap. fin. de sententia & re Judicata*, matrimonium enim est in possessione, melior autem semper est conditio possidentis.

§. *Aliquando final.*

SUMMARIA.

- 473. Quinam nascantur liberi vel servi?
- 474. Quotuplicis generis dentur filii?
- 475. Quænam differentia inter illegitimum, spurium & legitimum?
- 476. Quid filiis naturalibus de paterna hæreditate obveniat?
- 477. Quid spurii ex paternis bonis capiant?
- 478. Quid legitimatio?
- 479. Quotuplex sit?
- 480. Quomodo quis legitimetur per oblationem curiæ?
- 481. Spurii per oblationem curiæ legitimari nequeunt,
- 482. Aliquando tamen possunt.
- 483. Quomodo filiæ per oblationem curiæ legitimantur?
- 484. Quomodo pater filium naturalem offerre possit?
- 485. Quomodo quis legitimetur per subsequens matrimonium?
- 486. Regulæ observandæ in legitimatione per subsequens matrimonium?
- 487. Quomodo filii naturales legitimentur per Rescriptum Principis?
- 488. Jus Wildfangiatûs olim competebat Electori Palatino.
- 489. Quomodo quis legitimetur per Comites Palatinos?
- 490. Quomodo quis legitimetur per S. Professionem?
- 491. Quomodo quis legitimetur per nominationem?
- 492. Totus liber quartus decretalium hîc continetur.
- 493. Quid secundæ nuptiæ?
- 494. An sint licitæ?
- 495. An binuba fiat infamis? & quales regulæ de pœnis?
- 496. Prima pœna binuborum.
- 497. Pœna secunda.
- 498. Pœna tertia.
- 499. Pœ-

499. Pœna quarta.

500. Pœna quinta.

501. Quando quis secundas nuptias celebrare possit?

502. Secundæ nuptiæ non benedicantur.

503. Pœna benedicens secundas nuptias.

Postquam Justinianus totum hunc titulum de nuptiis propter titulum præcedentem *de Patria potestate*, eò quòd propter justas nuptias filii Patriæ potestati subdantur, & per consequens, postquam naturam justarum nuptiarum examinavit tamquam primam rationem illativam patriæ potestatis, sic modò in hoc §. *fin.* alium modum, quò filii sub potestate Patriæ constituntur proponit, nempe legitimationem, quando nempe filii illegitimi seu ex nullo matrimonio justo nati, per legitimationem eosdem sortiuntur effectus Juris, quos alii legitimè nati de Jure sortiuntur.

Porro per filios illegitimos non debent in-
telligi servi, nec ex ventre libero nati, de liberis
enim vel servis hæc observanda est Regula; quòd
partus sequatur ventrem, adeoque si mater est
libera ingenua aut liberta, etiam nati ex ea erunt
liberi, etiamsi pater esset servus, sicut è contrariò
si mater fuerit serva, etiam nati ex ea fiunt servi,
etiamsi pater esset liber juxta *cap. unicum de natis ex libero ventre* & *cap. fin. de servis non ordinandis*, ratio hujus est: quia licet inter homines liberos partus quoad dignitates & honores Patrem sequatur *L. cum legitima 19. ff. de statu hominum*, cum filius & pater eadem persona censeatur *L. si cum filiusfamil. ff. de compensationibus*,
473

bus, in ordine tamen quoad libertatem vel servitutem partus ventrem; hoc est: matrem sequitur, quæ si fuerit ancilla, etiam partus erit servilis, si libera, etiam partus erit liber *L. & servorum §. §. ingenui sunt 2. ff. de statu hominum.* Non tamen requiritur, ut partus sit liber, ut mater nunquam fuerit serva, sed sufficit, si mater fuerit saltè libera unò ex tribus temporibus, scilicet vel tempore *conceptionis*, quia calamitas matris, quâ fortè post conceptionem fieret ancilla, delitescenti in ventre nocere non debet *cit. L. & servorum §. §. 2.* nisi talis calamitas simul tangat partum v.g. si mater prægnans in bello caperetur, hòc enim casu etiam partus foret servilis: vel ut mater fuerit libera tempore *gestationis*, seu tempore à conceptione usque ad nativitatem intermediò, idque conceditur à Jure propter favorem libertatis tamquam rei inæstimabilis *L. libertas 106. & L. libertas 122. ff. de diversis Regulis Juris*, ut talis partus fiat liber *princip. instit. de ingenuis & cit. L. & servorum §. ex hoc quæsitum est 3. ff. de statu hominum.* Aut denique si mater fuerit libera tempore *nativitatis*, tunc enim licèt pro priori fuerit ancilla, partus tamen fit liber, *cit. princip. instit. de ingenuis, & cit. L. & servorum §. ingenui sunt 3.* quia tunc matrem hoc tempore liberam partus sequitur *L. partum 7. Cod. de Rei vindicatione.*

Per filios itaque legitimos hìc intelliguntur illi, qui ex justis nuptiis procreati sunt, sicut à contrario illegitimi illi sunt, qui non ex talibus justis

justis nuptiis sunt procreati *arg. textûs hîc*. Filii autem illegitimi iterum subdividuntur 1. in *naturales* tantum, qui absque matrimonio à talibus parentibus sunt nati, inter quos tamen matrimonium validum esse potuisset. *arg. L. Lex naturæ 24. ff. de statu hominum.* 2. In *vulgò quæsitos*, qui nullum certum habent patrem §. *novissimè 3. instit. ad S. C. Orphitianum.* & *L. vulgò concepti 23. ff. de statu hominum.* 3. In *spuriis*, qui à talibus parentibus sunt nati, inter quos nullum validum matrimonium esse poterat; hi autem iterum in varios subdividuntur: alii enim sunt *sacrilegi* ex una vel utraque persona Religiosa solemniter professâ nati, unde *vi cap. quia circa 6. de bigamis non ordinandis*, hoc probabilius solas personas Religiosas concernit, non verò alios in S. Ordinibus majoribus constitutos, dicit enim ibi Innocentius III. de talibus, *cum eis tamquam simplici fornicatione notatis &c.* alii sunt *adulterini*, qui aut ab uno, aut utroque parente jam cum aliâ conjugato per adulterium sunt procreati. Alii sunt *nefarii*, qui à duobus in linea recta consanguineis sunt nati. Alii *incestuosi*, qui sunt geniti à talibus parentibus, qui inter se in prohibito gradu aut affinitatis aut consanguinitatis sunt nati. Et hi omnes dicuntur ex *damnato coitu orti*.

Interest autem multum ne aliquis sit filius 476 illegitimus vel spurius, sic enim filii legitimi (quò nomine etiam veniunt filiæ legitimæ *L. quisquis 116. & L. Justa 201. ff. de Verborum significatione*) omnia ea privilegia acquirunt quæ
supra

supra *num.* 250. allegavimus, sicut à contrario illegitimi & spurii nec Patri in bonis succedunt, nec eum in dignitatibus sequuntur, nec ad Ordines Clericales, beneficia ac dignitates Ecclesiasticas admittuntur, nec sunt capaces ad alia officia excellentia ac honorifica.

476 Sic in particulari loquendo de filiis naturalibus tantum; hi ultra unam unciam de paterna hæreditate habere nequeunt *L. Lucius 45. ff. de vulgari & pupillari substitutione*, & sic filiis naturalibus eorumque genitrici unam tantum unciam bonorum suorum, si verò sola sit concubina sinè filiis, semiunciam pater habet potestatem relinquendi exstantibus matre, filius legitimis, & nepotibus *L. matre 2. Cod. de naturalibus liberis*. unde tales filii ab intestato nullam communionem habent ad patris naturalis successionem *L. humanitatis 8. Cod. eodem*: & idcirco tales filii naturales Patri decedenti ab intestato absque filiis legitimis, aut uxore in duas tantum uncias hæreditatis paternæ, & mater cum eis viriliter succedunt *Auth. licet Cod. eodem & Novell. 18. cap. 5.*

477 Econtra spurii, & ex damnato coitu nati omni prorsus beneficio ab omni patris hæreditate secluduntur *cit. Authent. licet Cod. de natural. liberis*. Et *Novell. 12. in præfat.* & insuper neque à patre alendi sunt *Authent. ex complexu Cod. de incestis & inutilibus nuptiis*. Quam alimentationem tamen pater filiis tantum naturalibus præstare debet, *cit. Authent. licet Cod. de naturalibus liberis*. Et rigor iste in filios ex damnato coitu natos se adeo extendit, ut neque pater moriturus

riturus iis aliquid relinquere, nec per personam interpositam possit *L. si quis incesti 6. Cod. de incestis & inutilibus nuptiis*, licet alias pater non exstantibus filiis legitimis aut matre, filiis tantum naturalibus testamento sex uncias relinquere possit *L. humanitatis 8. Cod. de natural. liberis*. Verbô: ex damnato coitu nati de Jure sunt ita abominabiles, ut neque filii dicantur neque ulla eis participanda sit clementia *Novell. 74. cap. 6.*

Visâ jam hac filiorum differentiâ, ex quibus 478 illegitimi & spurii non sunt sub patria potestate profequitur hîc Justinianus, & enarrat modum, quô & illegitimi sub patriam potestatem venire possunt, nempe legitimationem: Est autem legitimatio nil aliud, quàm beneficium Juris, quô aliquis non legitimus, legitimus efficitur, seu est legitima ac à Jure humano approbata nativitas. Ponit autem hîc Imperator duplicem modum le- 479 gitimandi filios tantum naturales, primus est per oblationem curiæ, alter per subsequens matrimonium, quibus duobus modis legitimationis alii quatuor apponi possunt, unus per rescriptum Principis, per Comites Palatinos, per sacram professionem. Quartus per nominationem. Singula breviter per sex quæstiones examinabimus

Quæritur I. quid sit, & quomodo fiat le- 480 gitimatio filii illegitimi per oblationem curiæ?

R. Per oblationem curiæ hîc intelligitur, quando aliquis filius illegitimus offerebatur curiæ in ordine, ut propterea legitimus fieret, nempe à curia pater naturalis filii sui naturalis legitimationem impetrabat, si filius ille naturalis curiæ
riæ

riæ oblatus fuit, qui modus à Theodosio Imperatore primum introductus est *L. si quis 3. Cod. de naturalibus liberis*, quem postea Leo Imperator in *L. quoniam 4. Cod. eodem* confirmavit, & tandem Justinianus in *Novell. 89.* explicavit, debebat autem filius talis naturalis offerri curiæ civitatis illius, ex qua erat oriundus, aut certè, ad quam civitatem villa seu vicus, in quo naturalis filius erat natus, pertinebat, ut constat ex *L. si quis 3. Cod. de natural. lib.* ut in Ordinem Decurionum legeretur, & muneribus gerendis subiceretur, idque teste populo, vel actis intervenientibus §. *sui autem 2. instit. de hered. quæ ab intestat.*

481 Licet igitur filii naturales ita curiis offerri poterant ac per hoc legitimari, hoc tamen non etiam procedit cum filiis spuriiis ac ex damnato coitu natis, cum enim Decurionatus sit quid honorificum, hujus incapaces sunt spurii, quia infames honore Decurionum condecorari nequeunt *arg. L. spurii 6. §. qui Judicii 3. ff. de Decurionibus & filiis eorum.* aliqualem enim infamiam contrahunt spurii, per consequens talibus portæ dignitatum patere non debent *cap. 87. de Reg. Jur. in 6.* Accedit, quòd hæc legitimatio per oblationem curiæ sit magna clementia & favor Legis, quâ tamen omni clementiâ privantur spurii *Novell. 74. cap. 6.*

482 Limitatur tamen iste rigor Juris quoad spurios tunc, quando alii legitimi aut ad legitimationem idonei, qui possent agere decuriones non adfunt, tunc enim quia in defectu horum ad Decuriona-

curionatum admittuntur *L. generaliter 3. §. spurios 2. ff. de Decurionibus &c.* etiam legitimi possunt favore curiæ, propter quam publica munia subeunt, & ut eorum labores ac industria compensetur, & propter easdem rationes etiam cum aliis legitimis filiis succedunt, congruum enim est, ut qui condecorantur honore curiæ, etiam subleventur opibus hæreditatis *L. si quis 3. §. quod si cui Cod. de natural. lib.* diminutis enim opibus, etiam diminuitur honor *arg. princ. instit. per quas personas cuique*, hoc tamen ratione successionis solum procedit, si taliter legitimatus à Patre fuerit curiæ oblatus, uti colligitur ex *Novell. 89. cap. 2. & 3.* si verò Patre defuncto se ipsum obtulerit curiæ filius, tunc non nisi in defectu aliorum legitimorum filiorum ad paternam hæreditatem admittitur *cit. Novell. 89. cap. 3. §. oblationis autem modus.* Hæc de filiis per oblationem curiæ legitimandis.

Ut autem etiam filiæ legitimarentur naturales, sufficiebat eas elocari homini sive viro conditionis curialis, ut eò ipso, quòd elocarentur, intelligerentur oblatae esse curiæ: 483

Poterat itaque olim, nam modò hujus legitimisationis non amplius est usus, pater pro suo lubitu filium vel filiam naturalem ita curiæ offerre, sive ipsi erant alii filii legitimi, sive non, hac tamen conditione, ut tali oblato filio vel filiæ ex bonis suis plus dare non potuerit, quàm uni ex legitimis suis filius vel filiabus, prout omnia fusiùs explicantur in sæpiùs *cit. Novell. 89.* 484

485 Quæritur 2. quid sit, & quomodo fiat legitimatio per subsequens matrimonium?

R. Legitimatio per subsequens matrimonium est favor Juris, quô aliquis ante illegitimus, legitimus fit, & omnia Jura legitimis competentia acquirit, per subsequens enim matrimonium liberi naturales fiunt legitimi, si ea fœmina ab eo in veram uxorem ducatur, qui ex ea filios illos naturales suscepit: hunc modum Constantinus Magnus primùm introduxit, & post eum renovavit Zeno Imperator, ut apparet ex *L. Divi Constantini 5. Cod. de naturalibus liberis*, & demum perfecit Justinianus in *L. cum quis 10. & L. nuper legem 11. Cod. eodem*. Nam ante Constitutionem Constantini Magni nati ex concubinato, etiamsi post factum esset inter concubinariè congregientes matrimonium, non fiebant legitimi; quod postea Constantinus Magnus putavit iniquum esse, siquidem amore fortasse liberorum illorum naturalium mater in uxorem esset ducta, quibus à liberis postea legitime natis non immeritò gratia esset habenda.

Ut autem hæc aliàs de se plena difficultatibus materia & brevi modò, & facili doctrinâ ritè cognosci queat, pro hac legitimatione aliquas regulas pono.

486 *Regula prima.* Subsecutò matrimoniò inter eas personas, ex quibus ante filii tantùm naturales sunt nati, fiunt legitimi. *cap. tanta est 6. qui filii legitimi & L. cum quis 10. & L. nuper legem 11. Cod. de naturalibus liberis. §. fin. h. instit. Novella 89. cap. reliqui 8. §. si quis igitur.*

tur. cap. conquestus 1. qui filii legitimi auth. quod jus Cod. de natural. liberis: & Novell. 18. cap. 11. & L. Jubemus 6. Cod. de natural. lib.

Regula secunda: Ut autem per tale matrimonium filii legitimentur, requiritur, ut inter parentes justum matrimonium esse potuerit, prout in hoc nostro §. insinuatur. Circa quòd tamen inter Doctores magna est dissidentia, aliqui enim requirunt, ut nunquam aliquod impedimentum dirimens matrimonium intervenerit totò tempore, hoc est: ut pater talem fæminam, ex quâ suscepit filium naturalem potuisset in uxorem justè ac validè ducere tam tempore conceptionis, nativitatis, quàm intermedio, idque variis textibus probant, imprimis §. nostro fin. cujus matrimonium minimè legibus interdictum fuerat: ex quò concludunt; ergo si aliquo tempore interdictum est, non fieri legitimum filium per tale matrimonium. 2. Confirmant suam sententiam L. Divi Constantini 5. Cod. de naturalibus liberis, ubi ad legitimatorem per subsequens matrimonium requiritur, ut fæmina potuerit esse concubina, quod non procedit si intervenit aliquod impedimentum dirimens, tunc enim non concubinatus, sed damnatus coitus est. 3. Pro se citant cap. tanta 6. qui filii legitimi. ubi dicitur, quòd si adulter, mortuâ suâ uxore ducat illam, ex qua per adulterium suscepit prolem, quòd postea talis proles non legitimetur, etiamsi maritus illam in uxorem ducat. Ast quia hæc sententia est contra favorem filiorum sic potiùs inclino in sententiam alio-

rum plurimorum Doctorum, qui sentiunt, tunc filios naturales legitimari per subsequens matrimonium, dummodo unô tempore vel conceptionis, vel intermediô, vel nativitatis inter eorum filiorum parentes naturales matrimonium justum esse potuerit, licet reliquô tempore impedimentum interfuerit, facit pro hac sententia *L. nuper Legem 11. Cod. de naturalibus liberis* ubi non conceptionis, sed partûs tempus inspiciendum, si hoc profit quoad statum liberorum; idem habetur in *L. qui in utero 7. ff. de statu hominum*. Et si jura in ordine ad libertatem concedunt, ut partus sit liber, dummodo mater unô tempore fuerit libera, juxta dicta supra 472. quare hunc favorem denegent filiis naturalibus in ordine ad legitimationem, si unô tempore justum matrimonium inter parentes esse potuit? Sic etiam in *Novella 89. cap. 8.* non exigitur, ut nullô tempore intervenerit impedimentum irritans justum matrimonium, sed solum requiritur, *ut ei liceat copulari*, quod utique fieri potest, etiamsi unô tempore ob impedimentum non licuisset, quia cessante impedimento aut superveniente dispensatione talibus *licet copulari*: Ergo in talibus casibus legitimatio procedit, idque vel maximè in favorem prolium, & rationem ulteriorem subministrat Justinianus in *cit. Novella 89. cap. 8. §. 1.* ità loquens: *Cum enim dubitaretur, utrum oporteat conceptûs, an partûs inspicere tempus, sancimus, ut non tempus conceptûs, sed partûs inspiciatur, propter filiorum utilitatem: si verò contigerit tales aliquas excogitari*

gitari circumstantias casuum, in quibus est utilius conceptionis tempus, quam partus, tempus illud valere magis precipimus, quod utilius est nascenti. En quid clarius pro mea sententia, citata enim verba explicari non possent, si requiretur ut tribus temporibus, scilicet tam conceptionis, intermediò, & nativitatis, nullum intervenerit impedimentum ad contrahendum justè matrimonium, quia aliàs frustra tempus observaretur utilius propter utilitatem filiorum: liquet itaque ex hac *Novella*, quòd quamvis tempore conceptionis inter parentes naturales fuerit impedimentum dirimens matrimonii, si tamen non amplius fuit tempore nativitatis, aut si tempore conceptionis nullum fuit, sed tempore nativitatis aliquod aderat, de quo postea dispensatum est, filios naturales per subsequens matrimonium legitimari. Sic etiam ut quis justus filius dici possit, non considerantur omnia tempora, sed solum conceptionis *L. Paulus 11. ff. de statu hominum.*

Quòd concernit rationes contrariæ sententiæ, facile solvi possunt: sic *text. §. fin. instit. de nuptiis*, & in eò verbum *minimè* non appellat supra tempus, quasi nullò tempore impedimentum intervenire posset, sed supra matrimonium, ut nempe illud, eò tempore, quò contrahi posset, nec minimo vitietur impedimento id est: absolute nullo, & consequenter ut tale matrimonium minimè (id est propter nullum impedimentum) legibus interdictum sit. Ad alteram rationem ex *L. Divi Constantini 5. Cod.*

de naturalibus liberis defumptam, Respondeo, hanc legem mihi favere, in hac enim solùm requiritur, ut fœmina potuerit esse concubina non exprimendo ut omni trino tempore debuerit potuisse esse concubina; ergo stante hœc, quòd v.g. tempore conceptionis non potuerit esse concubina, quia tamen tempore intermedio vel nativitatis talis esse potest, salvatur Lex, ut suppono de interpretatione legis, lex enim amplianda est in favorem alicujus, cùm omnes favores sint ampliandi *cap. odia 15. de Reg. Jur. in 6.* Pariformiter contra nos *cit. cap. tanta 6. qui filii legitimi*, nostram sententiam non infringit, illud enim solùm loquitur in casu, quò proles non modò concepta, sed etiam nata est vivente adhuc uxore legitimâ, ut clarè colligitur ex verbis: *Et ex ea prolem suscepit*, in quò casu haud dubiè spurius manet, quia talis filii spurii parentes naturales nec tempore conceptionis nec nativitatis justum matrimonium inter se habere potuissent, quod non contingit in nostro casu, quò saltem aliquò ex tribus temporibus matrimonium justum potuisse esse supponitur.

Regula tertia. Per hanc legitimationem propter subsequens matrimonium legitimationi omnino conditione fiunt pares filiis ex legitimo matrimonio natis, sicut enim hi legitimi nascuntur, ita & illi legitimi fiunt *Novell. Justiniani 12. Et Novella 47. cap. 1. Et Novella 89. cap. 8.* unde etiam filii legitimi filios naturales legitimari impedire nequeunt *Authent. quod Jus Cod.*

Cod. de naturalibus liberis, nisi talis filius naturalis natus esset ex ancilla *Authent. sed nova Cod. eodem.*

Regula quarta. Ut per subsequens matrimonium filii illegitimi legitimentur, non necessario requiruntur pacta dotalia, quia *cap. tanta 6. qui filii legitimi* ad legitimandos filios naturales solum verum matrimonium requirit, de cuius substantiâ vel essentiâ non sunt pacta dotalia, uti superius diximus, potest enim fieri verum matrimonium absque pactis, qualia plura supponuntur in *Land: Recht tit. 1.* videtur quidem huic assertioni obstare Jus civile, quod in *Auth. sed novo Jure Cod. de naturalibus liberis, Inst. hoc §. & §. sui autem 2. vers. quibus connumerari instit. de Hereditatibus, quæ ab intestato deferuntur. L. cum quis 10. & L. nuper Legem 1. Cod. de natural. liberis Novell. 74. in princip. §. sed & aliud 1. Novell. 89. cap. 8.* requirit ad legitimationem pacta dotalia. At non obstat, vel enim de Jure civili pacta dotalia censentur de substantia, vel non censentur de substantia matrimonii? sic censentur? ergo quoad hoc jus civile à Jure Canonico, cui in hac materia juxta sæpius dicta est standum, est correctum, ut sine his habeatur verum ac legitimum matrimonium, si verò non censentur de substantia, ergo hoc ipsò sine iis contractum matrimonium legitimare potest, cum beneficium hoc non tam detur pactis dotalibus, quam ipsi matrimonio, quod sine iis consistere potest; hoc enim solus consensus facit, quod au-

tem toties in *cit. L. L.* mentio pactorum dota-
 lium fiat, inde est; ut certior habeatur nuptia-
 rum probatio, ne ad confirmandum liberorum
 statum aliquid à conjugibus simuletur, ut con-
 stat ex *Novella 74. cap. 4.* cum itaque de facto
 Jure Tridentini propter denuntiationes trinâ vi-
 ce faciendas facile matrimonium probari potest,
 ad ejus probationem non amplius tam strictè
 requiruntur pacta dotalia, & per consequens
 sine iis contractum matrimonium legitimare
 potest.

Regula quinta. Ut filii naturales per sub-
 sequens matrimonium legitimentur, matrimo-
 nium debet esse verum ac validum, quod enim
 nullum est, nullum effectum producere potest
*L. si se non obtulit 4. §. condemnatum 6. ff. de re
 Judicata.* Sic enim si professio religiosa est
 nulla, pariter nullum producit effectum, quan-
 do enim in jure dicitur, per matrimonium le-
 gitimari filios naturales, matrimonium debet
 intelligi verum ac validum *arg. L. non aliter 69.
 ff. de legatis III.* Videntur quidem huic regulæ
 obstare *cap. cum inter 2. & cap. ex tenore 14. qui
 filii legitimi.* ubi ex matrimoniô putativô ac
 non verò filios legitimos nasci dicitur; ast non
 obstant: nam imprimis facilius potest quis na-
 sci legitimus, quàm non legitimus legitimari, ut
 enim quis nascatur legitimus, sufficit si sit natus
 ex matrimonio inculpabiliter nullo, & sic nulla
 culpa purgari debet, utpote quæ non interve-
 nisse supponitur, prout *cit. cap. 2. & 14.* lo-
 quuntur. Econtra ut non legitimus legitime-
 tur,

tur, debet præcedens defectus & culpa per subsequens matrimonium purgari, quod fieri non potest, si matrimonium re ipsa est nullum, nullius enim entis, nulla est qualitas: deinde quod ex matrimonio putativo proles nascantur legitimæ est expressum de Jure in *cit. cap. 2. & 14.* econtra quod per matrimonium putativum filii naturales legitimentur, non est expressum in Jure, ideoque quia exceptio firmat regulam, simulque Jura ad legitimationem requirant matrimonium, paritas de natis ex putativo matrimonio, ad legitimandos per putativum matrimonium desumi nequit. Interim tamen opposita sententia, & legitimandis favorabilior etiam est probabilis, prout eam defendit *P. Franciscus Schmier tom. 3. lib. 4. tract. 2. cap. 2. sect. 2. §. 2. num. 70.*

Regula sexta. Filii naturales non tantum legitimari possunt per subsequens matrimonium consummatum, sed etiam ratum. Ratio est: quia etiam ratum est verum matrimonium, ut omnibus certum est, ergo tam *cap. tanta 6.* quam *L. L.* tali matrimonio impletur mens: unde si taliter contrahentes vel ex beneplacito utriusque, vel aliâ de causâ matrimonium consummare non possent, statim legitimarentur proles, cum per hoc jam haberetur verum matrimonium suppletivum priorum natalium, nulli enim exprimitur, ut debeat esse consummatum, ergo quia sub voce *matrimonium*, tam ratum, quam consummatum intelligitur, Jura autem nil exigant ad legitimationem, nisi subsequens matrimonium, utrumque ad legitima-

Z s

tionem

tionem sufficit. Videtur quidem obstare huic Regulæ *L. cum nuper 11. Cod. de natural. lib.* ubi ad legitimationis effectum requiritur *spes tollendæ sobolis*. At non obstat, stante enim matrimoniô solum ratô, quantum ex parte ejus est, *spes tollendæ sobolis* remanet, cum licitam copulam carnalem concedat, licet hæc *spes* ob voluntatem contrariam contrahentium, aut ob aliam intervenientem causam impeditivam *tollendæ sobolis* cesset, consequenter hoc non provenit ex ratione intrinsecâ matrimonii rati, quod semper jus radicale tribuit ad copulam ac generationem prolis, sed ex alia causa extrinseca matrimonio rato per accidens interveniente.

Regula septima. Per subsequens etiam in articulo mortis contractum matrimonium filii naturales legitimantur, nam certum imprimis est tale matrimonium valere, si cæteris habitis requisitis consensus adsit, quia matrimonium ex solo affectu valet, & solo consensu contrahentium perfici potest *L. nuptias 30. ff. de Reg. Juris. & L. pen. Cod. de incestis nuptiis. L. Imperialis 23. § imo etiam 7. Cod. de nuptiis. L. Jubemus 11. in princ. Cod. de Repudiis. Novell. 22. cap. 3.* Secundò copula maritalis, quæ in articulo mortis haberi nequit, non est de matrimonii essentia, sed sufficit generandi potentia, quæ & tunc adest, licet per extrinsecum morbi impedimentum ejus usus sit suspensus. Videtur quidem huic Regulæ obstare *L. Titio 51. ff. de usufructu & quemadmodum &c.* ubi non potest incipere actus ab eo tempore, quô finitur; at non

non obstat, hoc enim tunc verum est, quando in id tempus actus confertur *L. Julianus 20. ff. de Jure dotium*, quod hîc non fit, quia matrimonium non confertur in tempus post mortem, sed in ipsô mortis articulô celebratur, quæ libertas celebrandi matrimonii omnino morienti conceditur *arg. L. unica §. sed scimus 3. Cod. de latina libertate tollenda.*

Regula octava. Possunt filii naturales legitimari per subsequens matrimonium, licet inter hoc, & illorum nativitatem aliud verum matrimonium intercesserit v. g. quando quis natô filiô naturali ex Bertha, ducit Cajam, & dein primo eâ mortuâ Bertham, quia Jura indistinctè per subsequens matrimonium naturales proles legitimant, nil exprimendo utrum tale debeat esse immediatum vel mediatum, quia in favorabilibus habitis extremis de medio non curatur *arg. §. non tantum 6. Instit. quibus modis testamentum infirmetur.* Quia ergo etiam matrimonium mediatum est verum matrimonium, per hoc absque dubio proles legitimantur, prout dictum est in *Regula prima.*

Regula nona. Filius naturalis adultus non consentiens in subsequens matrimonium, aut sui legitimationem tamen subsecutô matrimonio fit legitimus, quia huic publico & ex matrimonio resultanti favori privatus renunciare nequit *arg. cap. si diligenti de foro competenti.* Quæ enim bonum publicum concernunt, aliqujus singularis personæ voluntate mutari non possunt *L. Jus publicum 38. ff. de pactis, & arg. cap. 6. de Privilegiis & excessibus & L. non debet*

bet 74. ff. de Reg. Jur. indistinctè enim per matrimonium illegitimus legitimatur *cap. tanta 6. qui filii legitimi.* Videntur quidem huic Regulæ obstare *L. fin. ff. de his qui sui vel alieni Juris sunt,* ubi dicitur: *inviti filii naturales, vel emancipati non rediguntur in patriam potestatem. & Novell. 89. cap. 11.* ubi dicitur: *sub potestatem invitum filium redigere justum non est.* Ast non obstant *L. enim fin. & Novella* non loquuntur de legitimatione, sed de patria potestate, unde lubens concedo talem filium nolentem non subjici patriæ voluntati, nego tamen eò magis eum non fieri legitimum, quò certius constat, legitimationem tamquam causam, posse esse sinè suo effectû scilicet absque patria potestate, ut constat, si filius legitimatus mox à patre emancipetur.

Regula decima, ad hoc ut filius naturalis per subsequens matrimonium legitimari possit, non requiritur ut mater seu concubina in domo patris naturalis retenta fuerit, sed potest filius legitimari à quacunque demum matre natus sit, dummodo inter hos parentes naturales matrimonium validè intercedere potuerit, quia sæpiùs citatum *cap. tanta 6.* indistinctè loquitur, hæc enim in favorem prolium illegitimarum de Jure introducta legitimatio se non fundat in concubinato, sed in virtute & præstantia matrimonii. Videtur quidem huic Regulæ obstare Jus civile, quod in *L. Divi Constantini 5. Cod. de Natural. liberis: & Novell. 74. in princ.* requirit, ut legitimandi ex concubina domi retenta sint nati; ast non obstat, de Jure enim canonico par

par ratio est, utrum ab extranea, utrum à domi retenta sit filius natus, cum ubique idem intercedat peccatum, quod verò de Jure civili concubina retenta domi esse debeat, ratio est: quia talem de Jure civili habere licitum erat, quia verò circa hoc Jus civile à Canonico, cui etiam hîc, tamquam in materia morum standum est, correctum est, nulla differentia facienda est, inter concubinam domi retentam, aut aliam meretricem, consequenter sicut natus ex concubina legitimatur per subsequens matrimonium, ita etiam legitimatur ex alia meretrice natus, quia utramque eodem modo de Jure canonico habere prohibitum est, imò usus concubinæ magis canonibus damnatus est, quàm fornicatio vulgaris. Unde ipse etiam Justinianus in *L. cum quis 10. Cod. de natural. liberis* & in hoc nostro §. *fin.* videtur hanc legitimationem ad omnem traxisse mulierem, dummodo cum ea matrimonium esse potuerit: & denique hanc Regulam confirmat praxis continua & quotidiana, quâ per subsequens matrimonium filii naturales etiam ab alia, quàm domi retenta concubina nati legitimantur, & legitimationis effectus sortiuntur.

Regula undecima. Ut per subsequens matrimonium filius naturalis legitimetur, non necessario requiritur, ut mater naturalis fuerit ingenua vel liberta, sed etiam natus ex ferva legitimari potest, ratio est, quia juxta dicta superius à *num. 151.* usque ad *num. 153.* matrimonium servi contrahunt validè, ergò hîc ipsò, quòd sit verum ac validum matrimonium, eò subsequens

subsecuto tenet legitimatio, *cap. tanta 6. qui filii legitimi.* Dummodo in casu, quô ingenuus talem servam duceret, sciat eam esse servam, ne ob *errorem conditionis* matrimonium reddatur invalidum, quod foret contra *Regulam quintam.* Videntur quidem huic Regulæ obstare plurimæ leges, & principaliter noster *§. final:* quia hōc ipsō, quod servi matrimonium contrahere justè nequeant de Jure civili, cū hoc solis civibus Romanis competat *prin. Instit. hujus tit.* videtur juxta *Regulam secundam* non procedere legitimationem: ast non obstat, quia Jus canonicum correxit circa hoc Jus civile, quod quamvis irritet matrimonium servorum *L. cum ancillis 3. Cod. de incestis nuptiis*, sacri tamen Canones illud juxta dicta superiùs à *num. 151.* usque ad *num. 153.* fieri posse concedunt: ergo cessat ratio, ob quam cum ancilla subsequens contractum matrimonium non legitimaret filium naturalem, cū stante hac correctione canonicâ servorum *matrimonium minimè legibus interdictum sit tex. h.*

Regula duodecima. Debitè per subsequens matrimonium legitimatus omnia jura legitimorum consequitur *L. cum quis 10. Cod. de Natural. liberis §. fin. Novella 89. cap. 8. vers. si quis igitur, cap. tanta 6. qui filii legitimi*, & hoc procedit sive ante tale subsequens matrimonium jam alii filii legitimi sint nati, sive non, sive postea alii nascantur sive non, sive filii legitimi moriantur, sive vivant *cit. L. cum quis 10. & L. nuper legem 11. Cod. de natural. liber. & cit. Novell. 89. cap. 8.*
unde

unde sicut legitimi succedunt in bonis & allodialibus & ex communiori D. D. etiam in feudalibus, ut ad hunc tit. fusè docet Schambo-gen §. *fin.* nisi tenor investituræ feudalis, curiæ consuetudo, aut illustris familiæ pacta aut ipsa feudi qualitas reluctentur, ita *Bened. Schmier ad tit. qui filii sint legit. Zasius de feudis part. 8. N. 76. in fine.* patrem in dignitate ac honoribus, & fiunt omnino quoad omnia conditione similis filiis legitimis *Novell. 12. cap. ultimo*, pariformiter possunt taliter legitimati promoveri ad sacros Ordines, & dignitates Ecclesiasticas etiam Episcopales, exceptâ dignitate Eminentissimâ Cardinalatûs, prout teste *Pirhing ad decretal. qui filii legitimorum. 35. König ibidem, & cit. loco Zoësius num. 24.* statuit Sixtus V. in Constitutione editâ Anno 1590. quæ incipit *postquam.*

Regula decima tertia. Per subsequens matrimonium non modò legitimantur filii, sed etiam si ante subsequens matrimonium moriantur, filiorum filii, seu nepotes, ita, ut, si avus postea celebret cum ea fæmina matrimonium, ex qua suscepit filium naturalem, eô præmortuo etiam nepotes ex legitimo patre nati censeantur. Hoc enim exigit æquitas, & postulat matrimonii favor; utpote per quod omnis macula præcedens deletur, quod tamen non fieret, si nepos non legitimaretur & fieret, avo suus, hóc ipsô enim, quòd talis nepos transeat in omnia jura filii, ad eum etiam transit jus legitimationis passivæ, ita ut per matrimonium avi ex legitimo patre natus censeretur debeat, si enim filius succedit Patri in favore

vore hæreditatis, ut de Jure manifestum est, cur non succedat in favore legitimationis? cum omnia jura quæsitæ patri, ad filios transeant. Hoc magis confirmatur per *L. si filium §. ff. de gradibus & affinitat.* ubi adoptatus in locum filii defuncti videtur fuisse ejus frater; & per *§. & tam 6. Instit. de Adopt.* ubi adoptio rectè fit ab eo, qui filium non habet, quasi ex eò esset. Huic Regulæ subscribunt *Aliciat. Præsumpt. p. 1. n. 10. Covar. ad 4. decretal. part. 2. cap. 8. §. 2. num. 22. Gomez ad L. 9. Taurin n. 60.*

Regula decima quarta. Quando matrimonium est putativum, aut ob aliud impedimentum dirimens absque culpa nullum, ut nati ex eo filii legitimentur, non est necesse impetrare dispensationem super impedimenta, aut illud revalidare, sed etiam in casu, quò matrimonium declararetur irritum, & separarentur conjuges, filii tamen essent legitimi, hoc expressè statuitur in *cap. cum inter 2. & cap. 9. qui filii legitimi*, & ideo in bona paterna jure hæreditariò succedunt, & de parentum facultatibus nutriendi sunt. Et hoc non modò procedit, si uterque conjunx absque culpa taliter putativum matrimonium contraxit, sed etiam in casu, quo quidem unus conjunx scivit impedimentum, dummodo alter bonâ fide contraxerit *cap. fin. §. si quis 1. de clandestina desponsatione.* Hic tamen observandum, si matrimonium ideo est nullum quia fuit clandestinè contractum, aut quando denuntiationes fuerunt omissæ, tunc proles ex eo nati illegitimi sunt *cit. cap. fin. §. si quis*

quis 2. Præsumitur enim tunc vel affectata vel saltè culpabilis ignorantia adesse; nam si denuntiationes fuissent præmissæ, potuisset impedimentum dirimens resciri: interim tamen si clandestinum & absque denuntiationibus factum matrimonium ab Ecclesia approbetur, nati exinde legitimi fiunt *cap. quod nobis 9. qui filii legitimi.* ubi Alexander III. dicit: *si qui autem de clandestino matrimonio, postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos iudices filios & heredes.*

Quæritur 3. quid sit, & quomodo fiat legi-487
timatio per Rescriptum Principis?

R. Legitimatio per Rescriptum Principis est remedium extraordinarium, ut loquitur *Gail. lib. 2. observat. 142. num. 3.* estque in subsidium non secuturi matrimonii, per quod legitimaretur filius naturalis introductum à Justiniano in *Novell. 89. cap. 9.* habetque tunc locum, quando per matrimonium legitimatio procedere nequit *cap. per venerabilem 13. qui filii legitimi & cit. Novell. 89. cap. 9. & Novell. 74. cap. 1.* & est nil aliud, quàm actus graciosus, quò aliquis illegitimè natus restituitur natalibus, & fit legitimus in ordine ad certos effectus & favores Juris acquirendos, & competit tam Romano Pontifici *cit. cap. per venerabilem*, quàm Imperatori seu legislatori politico *cit. Novell. 89.* quia defectus natalium in ordine ad dignitates, Ordines, hæreditates, patriam potestatem &c. solò jure humano est introductus, non divinò aut naturali, quod prolem non agnoscit legitimam, nisi ex

legitima conjunctione matrimonii natam *princ. Instit. de Jure Nat. & gent.* ergo pariter per legislatorem humanum seu Ecclesiasticum seu sæcularem hoc tolli ac inmutari potest.

Ut autem debitè sciatur quomodo legitimitio per rescriptum fiat, sequentes Regulæ deferrent.

Regula prima. Summus Pontifex rescribendo solum legitimat non legitimos in ordine ad dignitates, beneficia, ac munia Ecclesiastica, *cit. cap. per venerabilem*: habet enim in spiritualibus Papa potestatem circa omnes Christianos, in quantum gubernationem Ecclesiasticam concernit, etiam in casu, quò proles ex nefaria copula esset nata ut advertit *Zoësius ad 4. decretal. qui filii legitimi num. 25.* cum ipse sit supra Jus, & è contrariò quia ad ipsum ut & quâ Papam non pertinet directè gubernatio politica, sic in ordine ad effectus merè civiles legitimare non potest, nisi in terris sedi Apostolicæ immediate subjectis, quia ibi gaudet omnibus privilegiis, Juribus, ac Jurisdictione temporali, sicut alii Reges & Principes.

Regula secunda. Imperator vel alius supremus legislator legitimando proles, eas solum legitimare potest ad effectus civiles, nullò modò verò taliter legitimati fiunt habiles ad dignitates, officia, honores aut munia Ecclesiastica, ratio est eadem vice versa, quàm supra in *Regula prima* assignavi, quia sicut Jurisdictio Papæ se non extendit ad civilia, extra suas sibi que proprias provincias, ita neque Jurisdictio Imperatoris se extendit

tendit supra Ecclesiastica. Hæc & præcedens Regula est omnibus certa.

Regula tertia. Licet ordinariè ac regulariter juxta *Regulam primam* Papa non possit legitimare in ordine ad effectus Juris civilis, saltèm non extra territorium Patrimonii S. Petri, potest tamen hoc facere extraordinariè in causis valdè arduis & publicam alicujus regni vel provinciæ necessitatem ac tranquillitatem concernentibus ut clarè patet ex *cap. per venerabilem 13. qui filii legitimi*, ubi Innocentius III. nobiliviro Gu. Montis Pessulani ità rescribit: *quod non solum in Ecclesia Patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus.* Plures hujus Regulæ rationes dat idem Innocentius III. in *cap. novit ille 13. de Judiciis*, ut legenti patebit per totum, ubi ipse Pontifex sibi objectiones à Rege Francorum fortè faciendas funditus solvit, quò etiam lectorem remitto. Eadem Regula locum habet apud *Zoësum ad ff. de concubinis num. 16.* in casu, quò quis non habens superiorem se Romano Pontifici subjicit.

Regula quarta. Vivente patre & matre naturali legitimatio per Rescriptum locum non habet, nam matre adhuc superstite, siquidem talis sit mulier, cum quâ matrimonium licitè contrahi queat, legitimatio facta non subsisteret, sed per hæredes ab intestato jure subverti posset: ratio hujus Regulæ est: quia cum in potestate patris positum sit, filium naturalem

per subsequens matrimonium legitimare text. in cap. tanta 6. qui filii legitimi, non extraordinarium remedium quærere, neque legitimatio- nis beneficiò fornicationis turpitudinem operire debet, us clarè habet *Novella 74. cap. 2.* & fusè probat *Baldus in cap. illud 11. de Presumptioni- bus num. 3.* & in cap. per tuas 7. de Majorit. & obedient. num. 3. & *Fason in L. gallus 29. §. & quid si tantum 5. ff. de liberis & posthumis heredib. num. 107.* Quòd si tamen Princeps expressè clausulam derogatoriam rescripto inferat, tunc valet, quia tamquam supremus legislator cit. *Novellam 74.* inmutare, & de jure humano con- stituta tollere potest.

Regula quinta. Hæc per Rescriptum Principis legitimatio de Jure non conceditur, nisi pater desuper libellò supplici clementiam principis im- ploret, est enim remedium extraordinarium, quod absque supplicatione non conceditur, ut colligitur ex *Novella 89. cap. 9. §. sit igitur licen- tia 1.* Quamvis non impediatur Princeps etiam absque supplicatione patris naturalis ad petiti- onem ipsorum liberorum eos legitimare, si ab- solutè ei placeat, ratio hujus desumitur ex cit. *Novell. 89. & cap. 9. non enim fuit in principio, quando natura hominibus sanciebat sola, antequam scriptæ procederent leges, quedam differentia na- turalis aut legitimi*, quia ergo hoc solum à Jure positivo humano provenit, huic non modò su- premus princeps contravenire potest *L. Prin- cept. 31. ff. de legibus*, sed omnino illud tollere: in quo casu tamen hujus legitimatio- nis non erit
ullus

ullus effectus quoad successionem & alia Jura aliis quæsitæ, ne principale beneficium aliis obsit, nisi publica necessitas id suadeat. Limitatur tamen hæc Regula, quòd tunc non requiratur supplicatio facta Principi à patre illegitimi, si ipse illegitimus petens legitimationem mortuo jam patre ex testamento probare potest, patrem desiderasse ipsius legitimationem. *cit. Novell. 89. cap. 9. & 10.* quod id ipsum conceditur in *Novell. 74. cap. 2. §. si vero solummodo 1.*

Regula sexta. Ut legitimatio per Rescriptum Principis locum habeat, supplicans seu legitimandus debet Principi per rescriptum legitimanti esse subjectus *cit. cap. per venerabilem*

13. qui filii legitimi. Unde si aliquis legitimaretur in uno loco, alibi non haberetur pro legitimo sive quoad successiones, sive quoad honores; cum extra territorium suum nemo jus dicat *L. fin. ff. de Jurisdiction.* Competebat quidem olim Electori Palatino Jus Wildfangiatûs, 488 quod nil aliud est, quàm jus legitimandi seu coaptandi natos ex illegitimo toro, aut advenas in numerum priorum hominum recipiendi, qui Wildfang dicuntur: si igitur advena venisset in Palatinatum inferiorem, & ibi per annum permanferit, & domicilium fixerit, tunc debuit se insinuare, quò factò recipiebatur in censum Palatinatûs hominum priorum, illi autem debebant vicissim promittere, quòd secundum cujusunque loci consuetudinem præstanda præstare velint, quòd si dein in dicto Palatinatu permansissent, vel etiam alibi extra ter-

ritorium pervenissent, hoc jus Elector Palatinus exercebat, & si talis aliquis mortuus fuerit, ob-
signavit & inventavit, sique mortuus fuerit mas,
accepit præcipuum caput, si verò fæmina, accepit
optimam vestem, in casu autem, quò defunctus vel
defuncta neque parentes, liberos, conjugem, aut
fratrem vel sororem reliquissent, totam hære-
ditatem Elector altè memoratus suo fisco acce-
pit, parem quoque rationem habuit cum illegi-
timis mit denen Pastartfählen. Sed cùm hoc
jus non amplius possent pati Electores Mogun-
tinus, Coloniensis, & Trevirensis, Dux Lotha-
ringiæ & Comes de Falckenstein conquesti sunt
hac de re apud Cæsarem & comites Ratisbo-
nenses, non tamen res bonò modò ac pacificè
componi potuit, sed cùm Elector Moguntinus
se conjungeret cum Duce Lotharingiæ res ad ar-
ma, & eò devenit, ut Inferior Palatinatus ma-
ximâ ex parte vastaretur, & cùm hi compro-
mitterent in Regem Galliarum & Sueciæ, de-
mum illi ita suum laudum dederunt, ut Elector
Palatinus quidem ulterius jus Wildfangiatûs in-
tra suum territorium, neutiquam tamen extra
illud exercere & habere possit. Unde jus per
rescriptum legitimandi regulariter (nisi alicui
demandetur aut per modum privilegii conceda-
tur) soli Papæ, & in Romano Imperio soli
Imperatori competit, quia ista legitimatio Rega-
libus majoribus adnumeratur, ut post *Rosenthal*
in Synops. feud. c. 5. conclus. 2. num. 5. tradit
Besoldus in disput. de Regal. cap. 2. n. 2.

Regula septima. Legitimation per Rescriptum Principis non valet, si reliqui filii legitimi reclamant & ei contradicant, *Novell. 74. cap. 1. & 2.* quia per talem legitimationem ratione successionis in hæreditatem paternam eis magnum fieret præjudicium: de plenitudine tamen potestatis, saltè loquendò absolute, potest Princeps per decretum legitimare naturales quomodocunque reclamantibus legitimis filiis, ut cum cõmuniori opinione docet *Gail. lib. 2. observat. 142. n. 8.* notissimi enim Juris est, ex causa posse alicui jus suum (in hoc casu legitimis) per Principem auferri, accedit; quòd olim naturales per Curia obligationem legitimatedi etiam participarunt de bonis paternis, & cum legitimis ad hæreditatem fuerint admisi *cit. Novell. 89. cap. 3.* Et hoc procedit de legitimatione per Principem sæcularem facta, quia enim Princeps Ecclesiasticus juxta *Regulam primam* non legitimat in ordine ad successiones & reliquos effectus civiles, sic per se constat, eum posse legitimare etiam reclamantibus reliquis filiis legitimis, cum enim per hoc eis nullum fiat præjudicium, sic cessante ratione finali, ob quam non deberet fieri legitimatio, eadem tenet *arg. cap. cum cessante de Appellat. L. quod dictum 32. ff. de Pact. Roman. & Authent. similiter Cod. ad Leg. Falcidiam.*

Regula octava. Legitimation per Rescriptum Principis fieri potest etiamsi non citentur, imo etiamsi dissentiant agnati, per hoc enim eis nullum fit præjudicium, hi enim ad successio-

nem nondum habent jus quæsitum, sed solummodò meram spem, quæ spes nondum est in bonis eorum *L. prætia rerum 63. ff. ad legem Falcidiam.* Et hæc Regula magis confirmatur per *L. cum adoptio ff. de adoptionibus & emancipat.* ubi in adoptione non requiritur consensus proximorum: ergo nec hîc, cùm tali casu etiam in adoptione agnati futuræ hæreditatis spem amittunt. Porro dicta intelligenda sunt circa bona allodialia, alter res se habet circa bona feudalia, de qua materia videri potest *Gail. lib. 2. observat. 142. num. 12. & sequentibus. Zoësius ad tit. de Concubinis ff. num 21. Manzium ad Instit. lib. 3. tit. 10. §. 1. num. 70. & Feudistæ alii.*

Regula nona. Quando Princeps summus exstantibûs filiis legitimis aliquem naturalem legitimat per rescriptum non consentientibus eis, talis legitimatus non debet admitti ad hæreditatem paternam cum reliquis filiis legitimis, nisi expressè de plenitudine potestatis rescribens hoc rescripto inferat, & ex certa scientia hoc velle demandet. Ratio hujus fundata est: quia licet hoc absolutè possit Princeps prout in *Regula septima* diximus, hocque docent communiter Canonistæ in *cap. quæ in Ecclesiarum 7. de Constitutionibus*, & D. D. in *L. fin. Cod. si contra Jus, vel utilitatem publicam.* Quia Princeps tamquam supremus Dominus de bonis subditorum disponere potest. *Gail. lib. 2. tota observat. 56. & 57.* cùm etiam in dubio semper justa causa disponendi de rebus subditorum præsumatur

matur *cit. Gail. observat. 58.* & aliunde per *L. fin. ff. de Constitutionibus Principum* hoc constat: rarò id tamen aut omnino non facere debet *L. digna vox 4. Cod. de legibus & constitutionibus, L. interdum 2. ad fin. ff. de Natalibus restituendis. L. nec avus 4. de emancipatione liberorum*, nunquam tamen præsumitur, nisi expressè in rescripto certa scientia allegetur *arg. cap. innotuit 20. de Electione & Electi potestate*: quia communiter receptum est, principem absolutam potestatem nunquam exercere debere, nisi justâ & legitimâ suadente causâ, & ratione, aliàs peccatum committit secundùm Alexandrum III. in *cap. innovamus 10. de censibus, exactionibus &c.* nam quæ lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & generaliter, quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est *L. filius qui fuit 15. ff. de conditionibus institutionum. & L. nepos Proculo 125. ff. de Verborum significatione.*

Regula decima. Debitè per Rescriptum Principis legitimatus aliquos quidem effectus ac favores Juris consequitur, non tamen tam multos, sicut is, qui legitimatus est per subsequens matrimonium: hic enim tam in ordine ad Jus Canonicum, quàm in ordine ad Jus civile plenè restituitur natalibus ac omnimodè assimilatur legitimis juxta dicta superius *num. 485.* legitimatus verò per rescriptum solùm illius Juris favores acquirit, à cujus Legislatore est legitimatus: sic, si est legitimatus à Pontifice restituitur tantùm natalibus in ordine ad Forum Ecclesiasti-

cum, si est legitimatus ab Imperatore restituitur tantum natalibus in ordine ad forum Politicum: imo nec ad hæc duo fora divisivè plenissimè regulariter restituitur. Sic legitimatus à Pontifice manet tamen incapax ad Episcopatum *cap. cum in cunctis 7. de Electione &c.* quamvis & absolutè loquendò ad hunc possit habilitari *cap. innotuit 20. eodem.* Legitimato verò per Principem sæcularem pater factâ legitimatione non potest filio legitimato plus dare, quàm uni filiorum legitimorum, aut naturalium legitimatorum per subsequens matrimonium, cui minimum reliquit, *Novella 89. cap. 3.* ubi dicitur: *ita tamen, ut non ampliùs unò horum, qui ab initio legitimi sunt, & inter omnes minus habente.*

489 Quæritur 4. quid sit, & quomodo fiat legitimatio per Comites Palatinos?

R. Est actus, quò habens potestatem à supremo Principe nomine ejusdem Principis illos legitimos facit, qui ante illegitimè sunt nati, & hanc potestatem habentes vocantur *Comites Palatini*, quòd autem his Princeps talem possit concedere potestatem, constat; certum siquidem est Principi reservata posse alicui alii etiam privato demandari *cap. prudentiam 21. de Officio & potestate Judicis delegati L. non solent 3. Cod. vectigalia nova institui non posse. L. vectigalia 20. de publicanis & vectigalibus*: certum iterum est, quòd is, qui facit per alium, perinde sit, ac si faciat per se ipsum *cap. qui facit 72. de Regulis Juris in 6.* & potest quis per alium, quod potest

test facere per se ipsum *cap. potest quis 68. eodem* : in quantum concernit Jurisdictionem.

Cæterum legitimatio per Comites Palatinos legitimato non tot effectus Juris tribuit, sicut per Rescriptum, quia legitimatio per Comites Palatinos se ad plus non extendit, quàm, quod in eorum potestate ac facultate est expressum : sic ordinariè loquendo Comites Palatini nequeunt filios Principum Baronum aut aliarum illustrium personarum legitimare, quia magnæ causæ magnos Judices requirunt *cap. causa restitutionis 9. de in integrum restitutione Gail. lib. 1. observat. 32.* 2. Comites Palatini potestatem legitimandi alii subdelegare nequeunt, quia hæc solummodò eorum personæ concessa est, utpote quorum industria tamquam in re ardua specialiter electa præsumitur, ideoque ad tertium transire nequit *L. unica §. ne autem 9. de caducis tollendis.* 3. Comites Palatini in casu, quò filius naturalis per subsequens matrimonium legitimari posset, legitimare non possunt *Gail. lib. 2. observat. 142. num. 3.* nisi expressè ad hoc ei data sit licentia, quod tamen legitimandis per Rescriptum Principis fieri potest juxta dicta numero præcedente *Regulâ quartâ.* 4. Comites Palatini naturalem in casu existentium legitimorum legitimare non possunt, nisi hoc eis expressè in privilegio concessum est, *Bald. in L. cum filius familias ff. de testamento militum : num 1.* 5. Comes Palatinus, nisi expressè sit contentum in ejus privilegio in ordine ad consequendum feudum legitimare nequit *Manz. Instit. lib. 3. tit.*

tit. 10. §. 2. num. 89. 6. Denique quamvis Comites Palatini ad omnes regulas num. præcedente positas, quæ restringunt favores legitatorum obligentur, non tamen se accomodare possunt regulis favorem ampliatis, præsertim ubi præjudicium oriretur filiis legitimè natis.

490 Quæritur 5. quid sit, & quomodo fiat legitimatio per sacram Professionem solemnem?

R. Est specialis Juris Pontificii concessio, quâ solemniter in Religione approbata professi per emissa vota solemnia legitimantur, seu habilitantur ad Ordines sacros, seu beneficia simplicia recipienda *cap. ut filii 1. & cap. fin. de filiis Presbyterorum non ordinandis*, imo probabilius etiam Religiosi professi habilitantur etiam ad beneficia curata, personatus & dignitates, quia *cit. cap. fin.* solum loquitur de Clericis sæcularibus, ut legenti patebit: interim tamen Religiosi professi per vota solemnia non legitimantur ad Prælaturas sui Ordinis Religiosi *cit. cap. ut filii 1. juncta gl. v. praelationem.*

491 Quæritur 6. quid sit, & quomodo fiat legitimatio per nominationem?

R. Filium naturalem tunc fieri per nominationem legitimum, quando pater naturalis illum in testamento suo, aut instrumentô aliquô publicô filium suum nominaverit. Hunc legitimandi naturales filios modum introduxit quidem Justinianus *Novella 117. cap. 2.* ex qua desumpta est *Authentica si quis Cod. de naturalibus liberis*; ast postea à Doctoribus iste modus
in

in dubium est revocatus, ita ut communiori sententiâ receptum sit, per nudam ac simplicem filii nominationem, etiam in testamento aut instrumento factam, effectum illum legitimitatis non sequi. Prout & defacto teste *Zoëzio ad ff. de concubinis num. 21.* non amplius est in usu.

Dum jamjam præsentì titulo finem imponere paramus, gravis suspicio animum titillat, an non forte benevolus Lector tædio affectus fuerit, quòd in hoc titulo explanando, qui solummodò tredecim paragraphis, & in his, numeratis etiam omnibûs pronominebûs, conjunctionibûs, præpositionibûs, adverbis &c. tantum octingentis sexaginta vocabulis constat, nos tam diu detinuerimus. Fateor excrevit ultra intentionem, sed utut excrevit, merum tamen compendium est, nam præter hoc, quòd omnia matrimonium concernentia tam civilia, quàm Bavaria Jura, item omnia impedimenta de quibus aliàs fusè tractant Theologi Morales adduxerimus, continetur etiam in hoc unico titulo totus liber quartus decretalium cum omnibus suis 492
21. Titulis: en omnes ob oculos pono:

Tit. I. de Sponsalibus & matrimoniò. à *num. 1.* usque ad *num. 145.*

Tit. II. de Desponsatione impuberum: à *num. 17.* usque ad *num. 23.* & à *num. 173.* usque ad *num. 181.*

Tit. III. de clandestina desponsatione: à *num. 255.*

382 *Tractatus Just. Bavar. Can.*

255. usque ad *num.* 273. & à *num.* 87.
usque ad *num.* 95.

Tit. IV. de Sponsa duorum: à *num.* 169. usque
ad *num.* 173.

Tit. V. de Conditionibus appositis in desponsa-
tione. à *num.* 11. usque ad *num.* 17. &
num. 254.

Tit. VI. qui Clerici vel voventes matrimonium
contrahere possunt. à *num.* 157. usque ad
num. 169.

Tit. VII. de eo, qui duxit in matrimonium,
quam polluit per adulterium. à *num.* 248.
usque ad *num.* 254.

Tit. VIII. de conjugio leproforum. à *num.* 181.
usque ad *num.* 183.

Tit. IX. de conjugio fervorum. à *num.* 151. us-
que ad *num.* 157.

Tit. X. de natis ex libero ventre. *num.* 472.

Tit. XI. de cognatione spirituali à *num.* 401. us-
que ad *num.* 413.

Tit. XII. de cognatione legali: à *num.* 382. us-
que ad *num.* 392. item *num.* 396. & à
num. 397. usque ad *num.* 400.

Tit. XIII. de eo, qui cognovit consanguineam
uxoris suæ vel sponsæ à *num.* 373. usque
ad *num.* 433.

Tit. XIV. de consanguinitate & affinitate à *num.*
373. usque ad *num.* 382. item *num.* 385.
390. 397. & denique de affinitate à *num.*
413. usque ad *num.* 424. & à *num.* 429.
usque ad *num.* 433.

Tit. XV.

Tit. XV. de frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi. à *num.* 183. usque ad *num.* 215.

Tit. XVI. de Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ. à *num.* 361.

Tit. XVII. qui filii sint legitimi. à *num.* 473. usque ad *num.* 491.

Tit. XVIII. qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testari. à *num.* 452. usque ad *num.* 472.

Tit. XIX. de divortiis. à *num.* 433. usque ad *num.* 441.

Tit. XX. de donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda à *num.* 303. usque ad *num.* 318. & specialiter ratione dotis à *num.* 281. usque ad *num.* 357.

Tit. XXI. de secundis nuptiis. De his agetur immediatè à *num.* 492. usque ad finem.

Quia vidimus ex præcedente immediatè numero in hoc titulo decimo omnes contineri titulos libri quarti, excepto ultimò, sic ut bonum sit ex integra causa, etiam hunc brevissimè annexo, quamvis de hoc scilicet de secundis nuptiis in Institutionibus non agat, sed totò titulò *Cod. de secundis nuptiis.*

Tunc autem dicuntur fieri secundæ nuptiæ, 493 quando defuncto uno conjugè, alter superstes denuo novum matrimonium contrahit, seu ad secunda vota transit: has secundas nuptias esse licitas constat ex cap. 7. *ad Rom.* ubi dicit Apostolus: *quæ sub viro est mulier, obligata est legi; si an-*

si autem mortuus est vir ejus, soluta est à lege vi-
ri & 1. ad Corinth. 7. si dormierit vir ejus, libe-
 494 *rata est, cui vult nubat. Ex can. Quomodo 10.*
& can. aperiant 11. XXXI. q. 1. item can. Deus
masculum 12. can. quod si 13. ead. causa & quest.
 quamvis itaque secundæ nuptiæ sint licitæ, sunt
 tamen minùs decentes *can. de his 8. cit. causa*
quest. 1. hinc etiam convivio secundarum nu-
 ptiarum Presbyterum interesse prohibuit Con-
 cilium Neocæsariense *c. 3. & 7.* cùm præcipia-
 tur secundis nuptiis poenitentiam tribuere & *can.*
hac ratione 9. XXXI. q. 1. dicuntur fornicatio
 honesta, & hæc indecentia magis apparet ex
Novell. Leonis 90. hinc etiam præter alias vari-
 as poenas ut videre est tot *tit. Cod. de secundis*
 495 *nuptiis* Jus civile statuit, ut si fæmina intra an-
 num luctûs, hoc est: ante elapsum unum annum
 computando à morte mariti, ad secunda vota
 transeat fiat infamis *L. si qua mulier 1. Cod. de*
secundis nuptiis, propter confusionem sanguinis
 & seminis, ac incertitudinem prolis, hæc eadem
 infamia irrogatur per secundas intra annum lu-
 ctûs nuptias *L. liberorum 11. §. 1. & 2. ff. de*
his, qui notantur infamia. Quæ tamen infam-
 ia ex secundis tempore luctûs nuptiis resultans
 viros non afficit *L. uxor 9. ff. eodem: & cit.*
L. si qua mulier 1. & Novell. 22. cap. 22. hæc
 constitutio Juris civilis circa fæminas intra an-
 num luctus secundas nuptias celebrantes per jus
 canonicum est correctæ, ita, ut nulla incurratur
 infamia *cap. super illa 4. de secundis nuptiis.* Re-
 stant tamen aliæ poenæ de Jure in binubos &
 binubas

binubas decretæ, partim in odium eorum, partim in favorem prolium ex priori matrimonio natarum, quæ ut ritè percipiantur sequentes declarabunt Regulæ hodie in foro practica-biles.

Regula prima & generalis : Quando in hac materia loquimur de privatione bonorum, semper (nisi casus sit specialis) intelliguntur ea bona, quæ alteruter conjunx titulô lucrati-vô ab altero acquisivit, non etiam onerosô. *Arnold. Rath. de secundis nuptiis part. 1. assert. 29. num. 1. Myns. cent. 5. ob. 24. Gail. lib. 2. observat. 98. num. 1.* ut proinde Morgen-geba in compensationem ablatae virginitatis con-stituta per secundas nuptias non perdatur *Franc. Balthas. ad Jus Bavar. tit. 2. resol. 1. num. 6. verbo :* verum *Rath. cit. assert. 38. n. 4.* ubi ita à Consilio Electorali Monacensi, & In-golstadiensi judicatum, & in Revisorio Mona-chii 13. Aprilis 1644. confirmatum refert.

Regula secunda : In hac materia binubus & binuba in sustinendis pœnis pari Jure cen-sentur. *Arnoldus Rath. de secundis nuptiis part. 3. assert. 37. & cit. Gail. num. 3.*

Regula tertia : Binubus non potest existen- 496
tibûs liberis prioris matrimonii novercæ seu se-cundæ uxori plus relinquere, quàm portionem virilem einen Rinds = Theil *cit. Rath. part. 3. assert. 1.* ita quidem, ut non liceat plus vel te-

stamentô, aut aliô modô relinquere, quàm filius vel filia habet, cui minor pars testamento relicta aut donata fuerit *L. hac edictali 6. Cod. de secundis Nuptiis. Land-Recht tit. 1. art. 1. & 15.* Quod adeo verum est, ut excessus in usufructu salvâ manente liberis proprietate sit prohibitus, sed debet usufructus in Supplementum legitimæ portionis *des Kinds Theil* computari. *Rath. cit. part. 3. assert. 16. num. 1. Balthas. ad Jus Bavaricum tit. 1. resol. 1. num. 159. Soarez comm. opin. litt. M. num. 63. & 64.*

Prædicta tamen portio civilis non æstimabitur, quantum filia quæ renuntiavit, aut filius exhæreditatus, sed quantum ille accepit, cui minimum relictum est. *Rath. cit. part. 3. assert. 4. num. 2. Land-Recht tit. 1. art. 15. §. Wofer aber. L. cum apertissime 10. Cod. de secundis nuptiis. Francisc. Balthas. ad Jus Bavaricum tit. 1. resol. 13. num. 14.*

497 *Regula quarta.* Quidquid superstes conjux à prædefuncto conjugè acquirit titulô lucrativô, illius rei perdit proprietatem per transitum ad secunda vota, si liberi prioris matrimonii superfuerint, retentô solô usufructu ad dies vitæ. *Gail. lib. 2. observat. 48. num. 1. Myns. cent. 5. obs. 24. Land-Recht tit. 4. art. 7. Soarez cit. litt. M. num. 65.*

Regula quinta, in eo, quod parentes ex 498
hæreditate liberorum suorum consequuntur, si
secundas amplectantur nuptias, similiter pro-
prietatem amittunt retento usufructu, & dein
liberis prioris matrimonii æquis portionibus post
mortem binubi vel binubæ accessuram *Layman.*
Theolog. Moral. lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 6.
num. 10. vers. tales pœna. *Arnold. Rath. de se-*
cundis nuptiis part. 2. assert. 1. num. 1. *Land-*
Recht tit. 40. art. 5. Et dicta hæc regula adeò
certa est, ut binubus privetur proprietate, si-
ve post mortem filii vel filiæ si-ve ante eam secun-
das contraxerit nuptias. *Rath. cit. part. 2. assert.*
3. *Land-Recht cit. tit. 40. art. 5.* si talis fi-
lius vel filia ab intestato decesserit; quòd si verò
à filio vel filia parentes binubi hæredes scripti,
aut legatò cohonestati fuerint, quia hoc casu
non tamquam parentes, sed quasi extranei bona
capiunt, plenò jure bona filii & eorum proprie-
tatem consequuntur, nec ullam propter iteratas
nuptias pœnam timebunt, tam de Jure commu-
ni (quàm teste Arnaldo *Rath. cit. part. 2. as-*
sert. 5. de Jure Bavarico) *Authent. ex testamen-*
to Cod. de secundis nuptiis. *Rath. cit. assert. 4.*
Layman cit. loco.

Cæterum tam hæc regula quinta, quàm
præcedens quarta limitatur, & evitabit binubus
vel binuba pœnas in dictis regulis decretas, si
consensus prædefuncti mariti, aut superstitum li-
berorum secundas nuptias ratificaverit & conces-
serit, quem proinde requirere parentes non ne-

gligent *Ferd. Waizzenegger de servitut. person. cap. 3. num. 16. Myns. cent. 5. observat. 24. Gail. lib. 2. observat. 98. num. 19. Land: Recht tit. 40. art. 6. §. Sünffstens*: Ex hoc autem non evincitur consensus, si maternas nuptias sua præsentia honestârunt, quia præsens non videtur consentire actui, quem impedire nequit *Waizzenegger cit. loc. num. 17.*

499 *Regula sexta*: Quæ se leichtförtig ihrer Freundschaft, Nahmen und Stammen, auch dem vorigen Ehestand ganz ohngemâs verheurathet, privatur proprietate & usufructu in omnibus, quæ titulô onerosô aut lucrativo acquisivit à marito aut liberis, quæ illi statim auferuntur, & liberis prioris matrimonii, aut iis deficientibus proximis agnatis addicuntur. *Land: Recht tit. 40. art. 8.*

Regula septima. Per secundas nuptias tantum infertur liberis communibus ex præcedenti matrimonio, non etiam quas vel binubus vel binuba ex alio matrimonio suscepit, injuria; quare binuba non privabitur proprietate in lucris à marito delatis, vel ex successione liberorum consecutis per eorum fratres, germanos, aut uterinos *Arnold. Rath. parte 1. assert. 42. num. 1. & 2. Land: Recht tit. 40. art. 5. Textus in L. generaliter 5. Cod. de secund. nupt.*

Regula octava. Liberi prioris matrimonii habent tacitam hypothecam in bonis binubæ pro conse-

consequendis rebus, quæ ad eam ex priori matrimonio pervenerunt, ex eo die, quô res ad eam venit, non verò contracti matrimonii *Rath. par. 2. assert. 24. num. 1. Berneder inst. lib. 3. tit. 1 §. §. creditor vers. zum Dritten. Mozzius de pigno: & hypoth. de subdist. pig. num. 8.*

Regula nona: Mater binuba privatur tutela liberorum cap. ex parte 67. de Appellationibus. & Novell. de nuptiis §. si autem.

Visis hisce poenis, procedendum jam est ad ipsas secundas nuptias, quæ tamen celebrari nequeunt, nisi certè de morte defuncti alterius constet, saltè certitudine morali, constat hoc ex *cap. Dominus 2. de secundis nuptiis & cap. in presentia 19. de sponsalibus & matrimonio.*

Ultimò denique Parochus vel alius locò ipsius secundis nuptiis assistens attendere debet, ne personas binubas benedicat, nisi in primis neuter ex conjugibus benedictionem accepisset *cap. Capellanus 1. & cap. vir autem 3. de secundis nuptiis.* Ut enim major sit reverentia benedictionum, non solent ejusdem rei benedictiones solemnes sæpiùs repeti, quod Doctores ad eum etiam calum extendunt, quô unus tantum è conjugibus jam in priori matrimonio suscepisset benedictionem, tum quòd *cit. cap. 3.* loquatur sub disjunctione, *scilicet vir vel mulier ad secundas nuptias transierit.* tum quòd benedictio non possit impendi uni parti, quin etiam

impendatur alteri; si tamen sponsa existeret virgo, probabile putat S. Thomas, Covarruvias & alii, eam posse benedici, quæ sententia eò magis subsistet, si accedat loci alicujus in practica ejusmodi benedictione consuetudo, quam scit & tolerat Pontifex.

503

Pœna Sacerdotis benedicientis secundas nuptias traditur in *cit. cap. Capellanus* 1. ut nempe ab officio, beneficióque suspensus Romam mittatur pro absolutione, sed quia hæc pœna videtur nimis austerà, ideo sentiunt aliqui, quòd non incurratur ipsò Jure, sed per sententiam, & quòd missio Romam sit sublata per quandam *extravag. Joan. XXII.* ut refert *Barbos. in cit. cap. 1. num. 5. & 8.* imo valdè probabile est, quod docet *Sanchez lib. 7. disp. 84. num. 30.* pœnam esse arbitriariam.

Laudetur JESUS Christus.

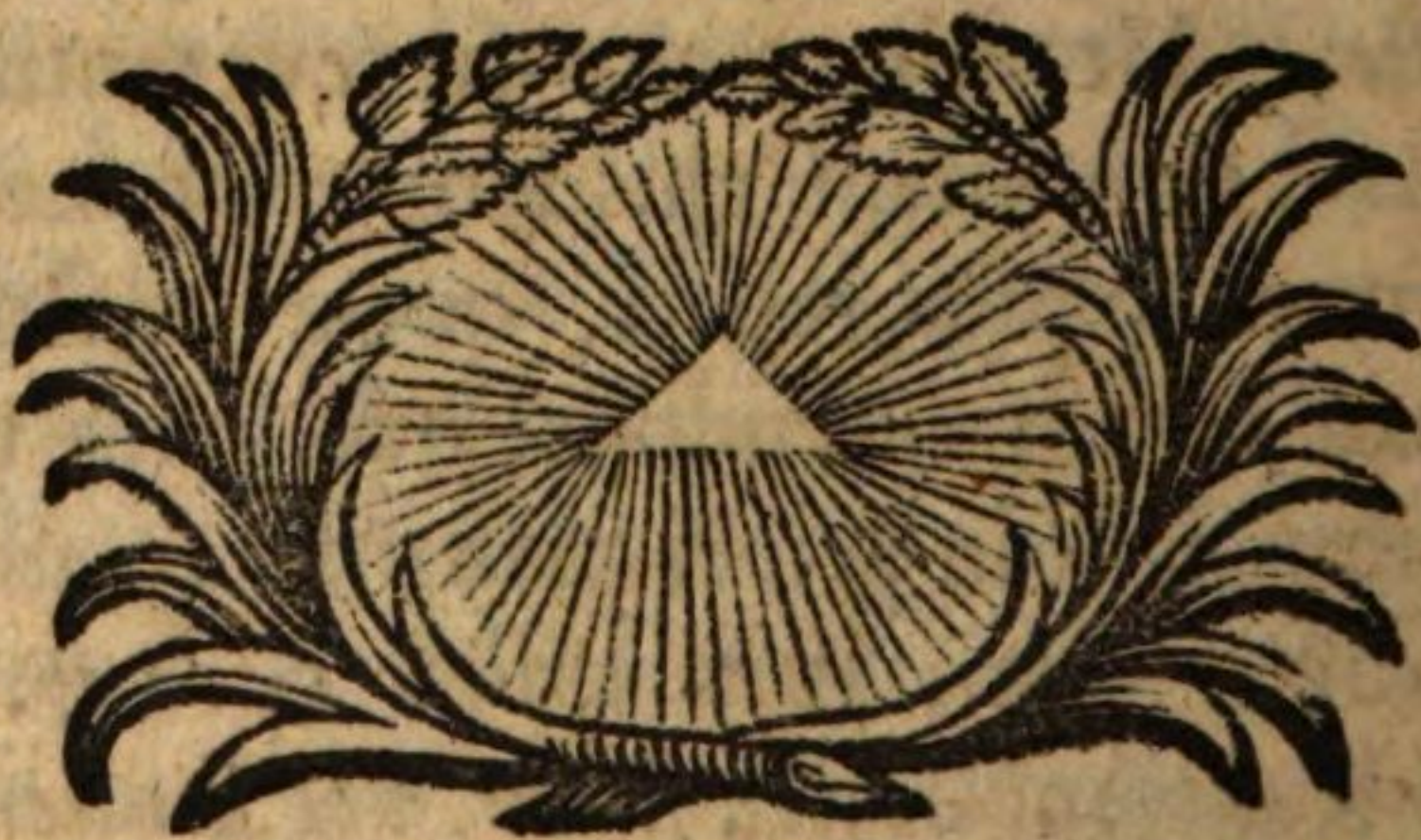

figura. Secunda.
Jacobus.

Andreas. Paulus.
Petrus.

Maria. Lucius. Joannes. Marga,
Sponsa Sponsus Sponsus ritha pon
Lucij. Maria. Margaritho. sa Joannis

Franciscus. Bertha.

Nota. Consanguinitas potest esse
duplex ex duplici capite.
i. Quando sunt duo stipites, v.g.
si. 2. fratres contrahant cū. 2.
feminis inter se consobrinis, liberi
ex his duobus conjugij nati, erunt
in. 2. gradu ex parte patris, et in
3. ex parte matris, et tunc dicun-
tur esse in. 2. et. 3. ex duobus sti-
pitibus, hoc palam fit in figura 2da
in qua Franciscus, et Bertha sunt
in. 2. gradu ex parte patris, et in
3. ex parte matris ex duobus stipi-

figura Tertia.

Jacobus.

Petrus.

Paulus.

Joannes.

Anna.

Sponsus
Mariae.

Carolus.

Maria
Sponsa
Pauli.

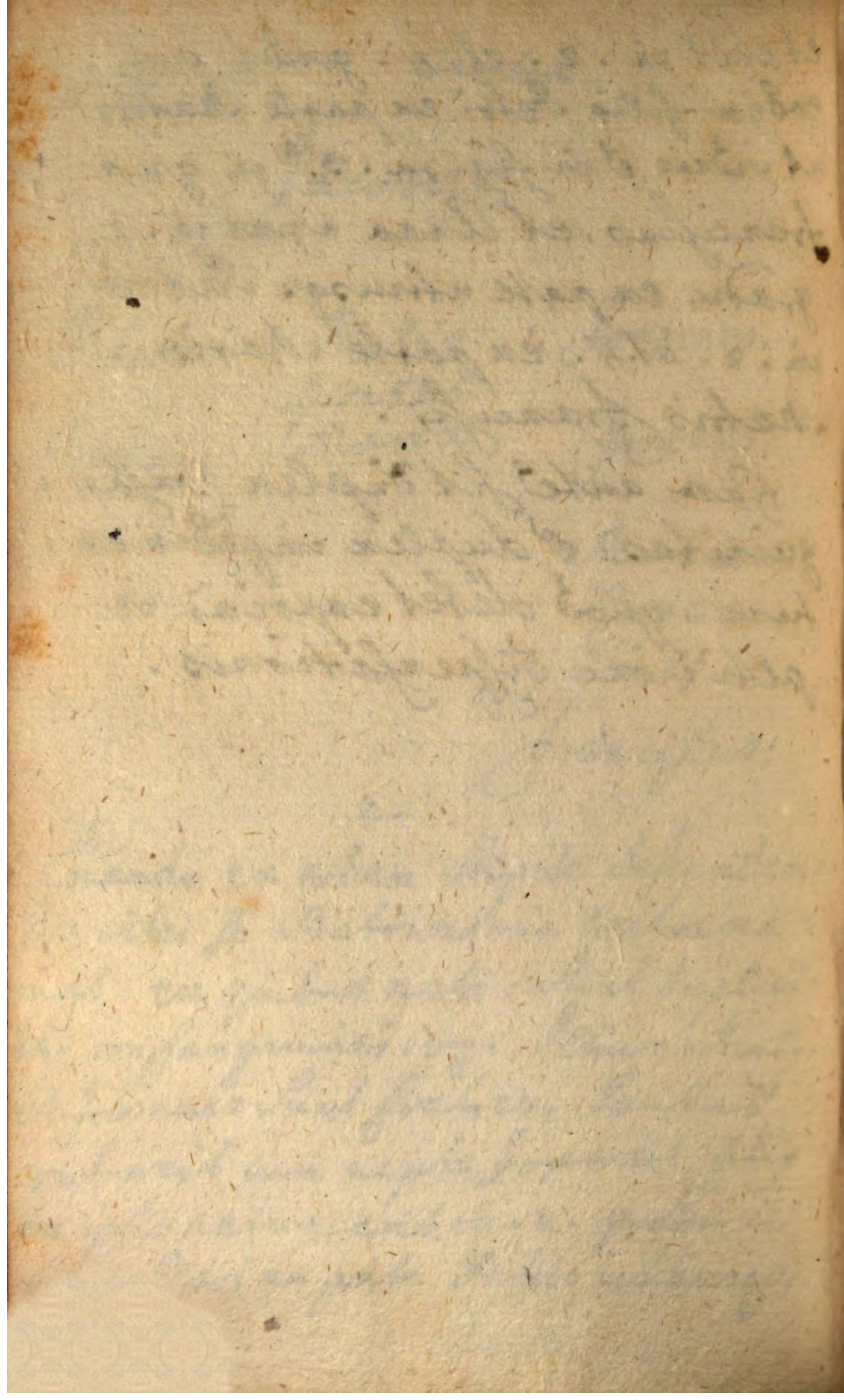
Franciscus.

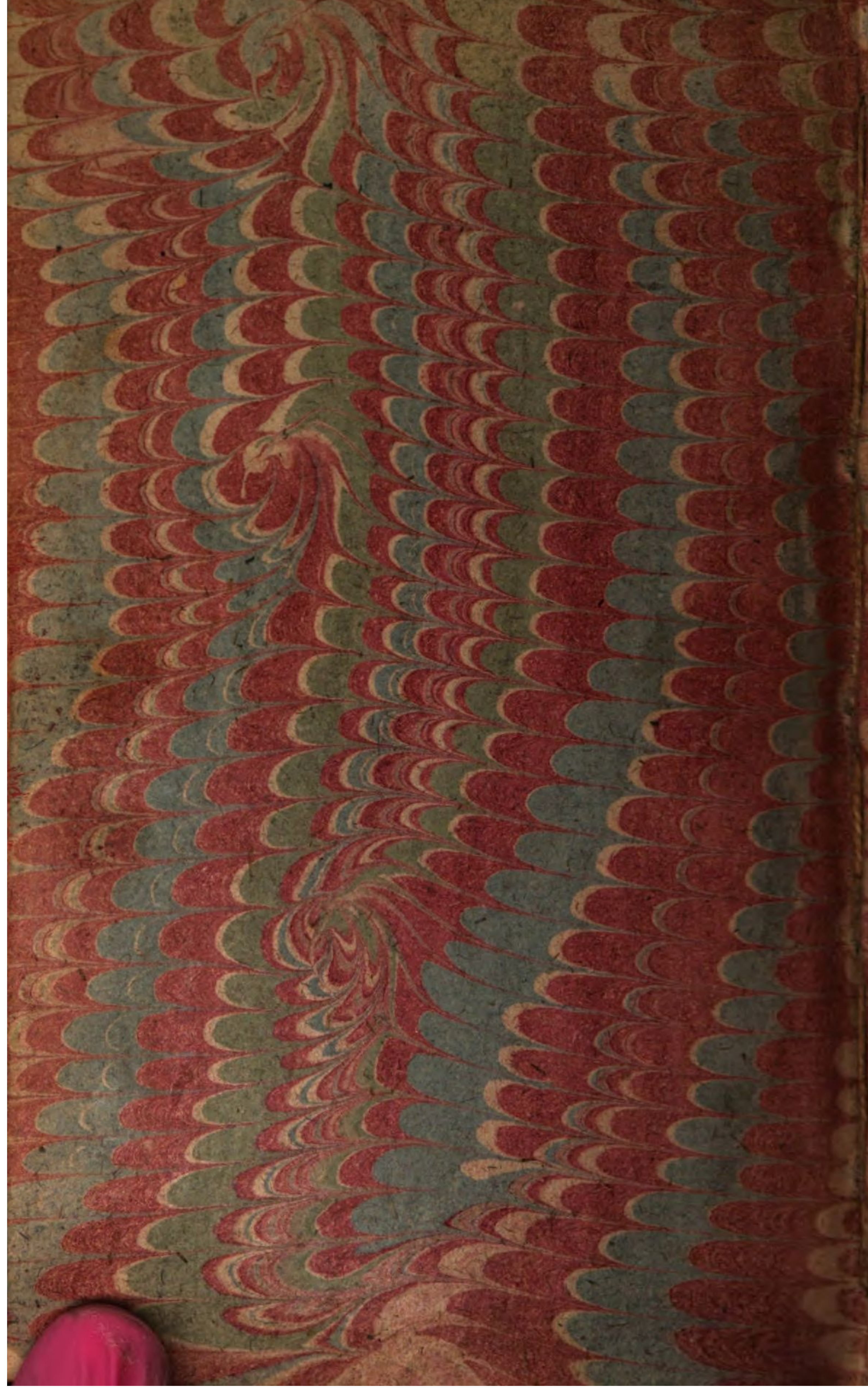
2.

Quando ex eodem stipite descendentes inter se Matrimonia contraxerunt, ex quibus nati. Sunt dupliciter consanguinei, v.g. Petrus, Paulus, et Joannes sunt fratres; Paulus contraxit cum nepte Joannis; filius ex ipsis natus, erit in . 2. gradu cum filio Petri ex parte Patris utriusque.

et erit in . 2 . et . 4 . gradu cum
eodem filio Petri ex parte Matris,
ut videre est in figura . 3.^a in qua
Franciscus, et Anna sunt in . 2 .
gradu ex parte utriusque Patris,
in . 2 . et . 4 . ex parte Maris
Matris Francisci .

Sum autem sit duplex Confan-
guinitas, et duplex impedimen-
tum, quod debet exprimi in
petitione dispensationis .

Silbermann, Joseph <<von>>,

Matrimonium Trino Jure Absolutum, Seu Tractatus Justinianaeo-Bavarico-
Canonicus In Titulum X. Institutionum Imperialium De Nuptiis Omnibus Tam
In Foro Ecclasiastico, Quam Civili, Tam In Theoria Quam In Praxi
Constitutis Utilissimus

Augustæ Vindelicorum 1732

Bavar. 2465

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10378741-0

VD18 14633590